

www.librairie.com.cn

Prologos
Hypocrite

156

61

H 65

Prolog. e. V.
1567 R

COMMEN-

TARIA IN PRO- 61

gnosticum Hippo-
cratis.

Authore Francisco Vallesio Co-
uarrubiano, doctore medico, pri-
marioq; medicæ faculta-
tis in Complutensi
academiâ pro-
fessore.

COMPLVTI,

Apud Andream de Angulo.

Anno. 1567.

Orquãto por parte de vos
 el doctor Francisco de Va
 lles medico cathedratico
 de prima dela vniuersidad
 de Alcalá de Henares, nos
 fue fecha relacion, dizien
 do que vos auia des hecho
 vn libro de medicina, inti
 tulado arte medicinal de
 Galeano, y otro intitulado
 los prognosticos de Hipo
 crates, y otro de pulsibus, y otro de vrinis, y otro de fe
 bribus, y otro de inequali intemperie: en los quales
 auia des trabajado mucho, suplicandonos, atento que
 eran muy viles y prouechosos, los mãdassẽmos ver
 y examinar, y daros licencia para que los pudiesẽdes
 imprimir y vender por tiempo de veynte años durãre
 el qual otra ninguna persona nolo pudiesse imprimir
 ni vender sin tener para ello vuestro poder y licencia,
 a que sobre ello proueyessẽmos como la nuestra mer
 ced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, y
 los dichos libros que de suso se haze menciõ, que por
 nuestro mandado fueron vistos y examinados, y se hi
 zieron las diligencias conforme a la pragmática por
 nos nueuamente cerca dello hecha, fue acordado que
 deuia mos mandar dar esta nuestra cedula, en la dicha
 razon, por la qual por hazer bien y merced a vos el di
 cho doctor Francisco de Valles vos damos licẽcia y fa
 cultad para que por tiempo y espacio de diez años pri
 meros siguientes, cõtados desde el día de la data desta
 nuestra cedula en adelante, vos, o quien vuestro poder
 ouiere podays imprimir y veder en estos nuestros rey
 nos los dichos libros que de suso se haze mención, po
 niendose el traslado desta nuestra cedula al principio
 de los dichos libros, y no en otra manera, y cõ que no

se pueda vender ni venda sin que primero se trayga al
nuestro consejo juntamente con el original que en el
se vio, que va rubricado y firmado al fin de Diego de
Medina nuestro escriuano de camara, de los que resi-
den en el nuestro consejo: para que se vea si la dicha im-
prension esta conforme al original, y con que se le tas-
se el precio que por cada volumen viuiere de auer. Y
mandamos que durante el dicho tiempo de los dichos
diez años, ninguna otra persona lo pueda imprimir
ni veader sin el dicho vuestro poder, so pena q̄ el que
lo imprimiere, o vendiere, aya perdido y pierda la im-
prension q̄ assi hiziere, y mas incurra en pena de diez
mil marauedis, los quales se repartá, la tercia parte pa-
ra la nuestra camara, y la otra tercia parte para el que
lo acusare, y la otra tercia parte para el juez q̄ lo sen-
tenciare: y por esta nuestra cedula mandamos a qual-
quier nuestras justicias a cada vno en su jurisdiccion
que guarden, cumplan y executen lo en ella conteni-
do, y contra el tenor y forma della no vayan, ni passen
ni consientan yr ni passar por alguna manera, so pena
de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la
nuestra camara, a cada vno que lo contrario hiziere.
Fecho en el Escorial, a feys dias del mes de Iulio, de
1565. años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad
Pedro de Hoyo.

CAPVT. I.

MEDICVM vii pro
 uidentia, videtur mi-
 hi optimum esse: præ-
 noscens enim & præ-
 dicens apud ægotan-
 tes, & præsentia, &
 præterita, & futura,
 & quæcūq; ægri omit-
 tunt enarrans, creditur quidem magis agnosce-
 re quæ sunt in ægotantibus. Quo fit vt audeāt
 homines committere seipsos medico. Curatio-
 nem autem melius perficiet præuidens ex præ-
 sentibus passionibus, eas quæ sunt future. Sa-
 nos ergo facere omnes laborantes, impossibile.
 Hoc enim melius foret quam si contingat futu-
 ra præuidere. Quādo autem homines intereūt,
 alij quidem violentia morbi antequā medicum
 accersant, alij autē & cum accersuerint sta-
 tim moriuntur, hi quidem diem viuentes vñā,
 hi autem paulo plus temporis: prius deniq; quā
 vt medicus possit cuiusq; morbo arte repugna-
 re: agnoscere ergo oportet talium passionum

COMMENTARIA

naturas, quantum supra vires corporum sunt: Simul autem etsi quid est in morbis diuinum, & huius providentiam discere: ita enim admirationem consequetur merito, & bonus medicus fuerit: etenim eos qui possunt superesse eo magis possit recte servare, multo ante consulēs de singulis: & morituros & servandos prænoscens, & prædicens, sine culpa quidem erit.

Opus hoc titulū accepit, προγνωστικὸν id est ad prænotionem spectās, quia eius medicine quæ ad cognitionē spectat, maximā partem continet. Nam medicinæ sunt duæ partes, prima quæ officia medici, aut ea quæ medicum oportet agere continet: alia quæ continet ea quæ oportet cognoscere circa ægrotantes. Huius doctrinæ sunt tres partes, quædam quæ docet cognoscere præterita, quædam quæ præsentia, quædā quæ futura: nam circa hæc omnia versatur hæc ars. Nonnunquā cognoscūt medici quæ sunt in ægrotātibus, ut quo morbo teneatur, quæ sedes sit male affecta, quam morbi causam interius contineat, qua parte doleat, & similia: nonnunquā præterita narrāt priusquā ex alijs audierint, ut quid hactenus acciderit circa ægrotātem, quæ causæ morbos antecesserint: nonnunquā prænū
tiant

tiant futura, vt futurā hanc aut illam euacuationem, duraturū morbum hoc aut illud tempus, moriturum ægrotum aut victurum. Primam doctrinæ partem vocant agnoscicā, secundā diagnosticā, tertiā prognosticā. Primam docuit Hippo. scribens de passionibus & de internis passionibus, & ubi ubi differit de rebus quæ præter naturam in corporibus cōsistunt: secundam, ubi docet antecedentiā cognoscere, vt cum dicit, si mulier sanguinem vomit, huic menstrua defecerunt: sudor multus ex somno factus, pluri cibo vti significat. Ad tertiā partē pertinet multa Hippo. opera, vt libri de iudicijs & de diebus decretorijs, & opus prorrhiticon, siue prædictionum, & hoc opus prognosticum, siue prænotionem continens. Neq; vero his omnibus operibus quanquam ad eandem medicinæ partem pertineant, eadem omnino docetur. Nam in libris de iudicijs docemur præsentire an æger sit periturus, aut liberandus à morbo paulatim, an repētina mutatione. In libris de diebus decretorijs docemur vim dierū considerare: in hoc opere, an æger sit moriturus an nō, cognoscere: idem in prorrheticis, quāquam in illis multo plura ad quoscumq; morbos, & vt cumq; ad artem prædicendi pertineant, hic vero præcipua tantum signa & ve-

COMMENTARIA

luti selecta dicuntur, quæq; ad solos acutos morbos pertineant, aut ad eos qui ex acutis facti sint. Neq; vero hoc opus est appellatum prognosticum, idest opus prænotionũ, illud prorrheticũ, idest prædictionum, quod alia sit ars quæ doceat prædicere, alia quæ præsentire: nam cum prædicturi simus quæ præsentimus, nisi velimus mentiri, eadẽ erit ars: sed ita placuit auctori. Idem tamen esse dictum opus de prædictione aut prænotione, statim indicauit dicens, prænosces enim & prædicens. Opus hoc apud Hippo. non est intercisum, sed quia Gal. in tres libros secuit, conatur quidam ordinem operi præfinire, distinctis signis, quæ in tribus libris tractentur. Quidam dicunt primo lib. contineri quæ spectant ad morbos acutos, secundo ad decedentes ex acutis, tertio, de diebus decretorijs & abscessibus. Alij dicunt primo lib. contineri quæ sumuntur ex operibus facultatis animalis, secundo quæ ex vitalis, tertio quæ ex naturalis: tamẽ hæ omnes sunt nugę merę, nã non responderes his dictis, vt ipse decursus operis indicabit. Certe si quæ diuidendi ratio quadrat (quãquam neq; ea exacte) est per tria signorum genera quæ Gal. in opere de crisi bus distinguit. Nam primo lib. continentur signa salutis aut mortis magis, secundo signa cõcoctionis aut crudi-

eruditatis magis, tertio critica & quæ ad crises pertinent magis, quam duobus prioribus. Sed satius sit dicere (ne cum illis videar nugari) hoc opus esse vnicum & perpetuum, quo toto docet Hippo. signa future mortis aut salutis in acutis, aut qui ex ijs fiunt, idq; principio capto à notissimis, & versus difficiliora procedendo. Vtitur in principio proœmio ut commēdet opus, quanquam alioqui Hippo. neq; soleat proœmijs uti, neq; sua commēdare: sed res ipsa exigebat ut ita faceret, quia multorum sententia est, partem hanc non pertinere ad artem medicam: quippe ad quam ea solum videantur pertinere, quæ ad conseruationem salutis, & morborum curationem, pertineant. Vtūq; ergo (dicunt) de euenturis medicus sentiat: si scit recte ea agere quæ circa bene valentes & ægrotantes agi oportet, bonus medicus fuerit. Horū sententiæ ut occurrat refert bona quæ ex hac doctrina procedunt, ita proponens. Medicum prouidentia uti videtur mihi optimum esse. Quo loco constat nomen hoc *πρόνεια*, non accipi proprie, sed pronomine *πρόνοιας*. nam *pronœa*, auctore Cicerone, lib. i. de natura deorum est prouidentia, est vero ea vis qua quis prouidet multis rebus, & multa ut oportet disponit, ut omnia recte agantur: ita stoici dicebant deam quan-

COMMENTARIA

dam esse proneam, qua omnia in hoc mundo aguntur. Constat vero hic nō esse auctori sermonē de hac virtute, sed de prænotione quæ dicitur *πρόνοια*. neq; tamen puto incaute Hippo. nomē id vīsurpasse improprie, sed cōsulto, vt aliud innueret. nimirum vt est breui loquus sæpe vna vocula, hoc dicit, & illud innuit. non potest medicus prouidentia vti, nisi vtatur præcognitione. nam quomodo aliter prouideat futuris? itaq; prænotio parit prouidentiam: hoc ergo vt innueret, simulq; & rem quam commendat & illius maximum vsum diceret, ipsam prænotionem appellauit prouidentiam. Sed venio ad bona quæ ex hac arte iubet expectare: ea sunt duo, aliud contingit medico, aliud egrotanti: & illud ipsum quod medico accidit, recidit in bonum egrotantis. nam medico accidit honor, & ægrotus curatur melius. nam prædicens præsentia, & præterita, & futura, & quæ ægri omittūt (id est vt intelligit Gal. quæ inter respondendum nobis quæ acta sunt sermone omittunt, vt vero ego intelligo, quæ ægri omittunt verbo, aut opere, nimirum aut non referentes quæ sint acta, aut non agētes quæ fieri medicus præceperit) hæc ergo omnia sentiens & dicens, creditur cognoscere affectū qui est in egrotante, quod magno est illi honori. Curat vero etiam hac
ratione

ratione melius, quia melius se illi concedunt
egroti & magis obediūt. Sed est aliud bonū,
quod rectā rendit in scopum medicinæ, nēpe
curationē, scilicet prænoscens futura, melius
ea præcauet, & *providet circa singula.* sed &
cum ægroti morituri sunt, contingunt dicta
duo bona. primū expedit ipsis ægrotantibus,
christianis maximè, vt mortem illis prænun-
tietur, vt omnia cogitēt & agāt vt cito mo-
rituri: intelligentesq; animam à Deo, cuius
imperio in his corporis vinculis contineba-
tur, reuocari, veniā impetrent peccatorū. ex-
pedit etiam medico mortem prædicere. nam
aliter non effugiet notam aut ignoratiē, quod
non cognouerit morbo lethali egrotum tene-
ri; aut criminis quod interfecerit: ergo inquit
Hippo. si possemus omnes ægrotantes sanos
facere, id profecto multo melius esset, quam
prædictioni studere, sed non possumus. nam
multi moriuntur (quasi expurgans medicos
quod non omnes sanent, inquit) alij quidem
violētia morbi antequā medicum accersant,
alij autē & cum accersuerint statim moriun-
tur, hi quidem diem viuentes vnam, alij pau-
lo plus temporis, prius ramen quam medicus
arte possit repugnare. Hęc dicit Hippo. vt ex-
tollat suam artem: sed vt verum fateamur, nō
erat opus hac expurgatione. satis erat dicere,
multi

COMMENTARIA

multi moriuntur. moriuntur enim etiam cum
 medici arte repugnant, neq; solum secundo
 aut tertio die, sed quam multi etiam post vi-
 gesimum Hippocrati ipsi, ut in epidemijs nar-
 rat moriebantur. Vt cumq; hoc habeat, agno-
 scere inquit oportet talium passionum natu-
 ram, quantum supra vires sint. Hec est tota ra-
 tio praevidendi an eger sit moriturus an non,
 mentem intendere in morbum & naturam, con-
 siderareq; per utriusq; signa, utrum utri videat-
 ur praevalere. non aliter (inquit Gal.) quam cum
 duobus colluctatoribus intenti sumus, con-
 siderantes quis illorum sit alium deiecturus.
 Hec itaq; docet Hippo. considerare, pariter &
 si quid est in morbis diuinum, illius quoq; di-
 scere prouidentiam. In huius particulae enar-
 ratione sunt multae sententiae. Quidam putant
 diuinum in morbis appellari amorem, quod
 amor a multis diuinus dicatur. Alij dicunt di-
 uinum in morbis esse vim dierum decretorio-
 rum, quia ea vis pedet non ex causa in elemē-
 ris, sed ex motu astrorum. Alij dicunt eos mor-
 bos esse diuinos qui ex ira Dei proveniant.
 Gal. has omnes sententias refutat, & aliam ad-
 iicit, scilicet eos morbos esse diuinos, qui ex
 aeris constitutione proueniunt, cuius modi pe-
 stilentes, & qui populariter grassantur: nam in-
 quit, aerem appellat omnes celum, quare quod
 ad

adaërem pertinet cæleste & diuinum. Ego vero aliter intelligo, scilicet cū Hippo. sit author adeò breuiloquus, nō puto verbū quod duo aut plura nō inepte potest significare, vni sensui astringendum. www.maxime.com phrasis ipsa qua Hippo. vtitur hoc loco id insinuet. nempe cum vellet nos docere vt edisceremus omnia quæ ad prænotationem vtcunq; facerēt, dixissetq;, oportet considerare talium passionū naturam quātum supra vires sit (hoc est quod per signa nota & minime diuina prædicatur) adiecit, etsi quid est in morbis diuinū. ne omnia quæ diuina id est admirāda, aut à Deo, aut ab Astris, aut deniq; ignota causa, haberi possunt in morbis, recēseret, & de singulis disputaret, an essent an nō, vno verbo & cum cōditionis signo omnia cōprehēdit, præcipiens si quid diuinum in morbis est, quod ad prænotationem faciat, id totum disci. Nō ergo debemus coniectare quid eorū quæ diuina in morbis esse possunt intellexerit Hippo. sed considerare quæ sint quæ ad prænotationem in morbis faciant, & diuina dici merito possint, atq; ea omnia putare ab Hippo. dicta. Amorē certe ego non puto intelligi posse verbo Hippo. non quòd passio naturalis est, vt inquit Gal. refutans hanc sententiam, nam quāquam naturalis passio sit, tamē inualuit vsus maxime apud

COMMENTARIA

apud poetas quos licuit Hippo. hoc loco imitari dictione, vt amor diuinus vocetur) sed quia valde extra institutum hoc loco quo de morbis acutis solum disputat, mentionem fecisset amoris. Quidam inquit diuini nomine intellexisse authorem substantiam nescio quam vocatam à quibusdam quintam essentiam, sed hoc figmentum ne refutationē quidem meretur. Vim dierum decretoriorū appellari hoc loco diuinā nō improbo. Nā hęc desententia Hippo. facit quam multū ad prænotionē in morbis, & vt Gal. docet. 3. de diebus decretorijs habet causam in motu astrorum, quæ ab antiquis dij vocabātur, neq; vero merito hanc sententiā refutat Gal. dicens diuina vocari ea solum quæ sint admiranda. vim vero hanc dierū talem nō esse. nam quid magis admirandum ea re, cuius causam in his rebus quæ penes nos sunt nullā inueniens, ab astris requirit, neq; tamen fortasse inuenit satis idoneam ipse Gal. ad hęc qua ratione est magis admirandum morbos ex aere fieri (huc enim ille transfert diuini nomē) quam numero dierū inesse tantas vires? Neq; minus apte intelligi potest diuini nomine morbus ex ira Dei procedens. nam reuera multi morbi contingunt mortalibus irato numine ob peccata, confirmante id decreto sanctæ ecclesiæ: cū in
 firmi-

firmitas corporalis nonnūquam ex peccato
proueniat, dicente domino lāguido quē sana
uerat: vade in pace & amplius noli peccare.
quod vero Gal dicit hoc etsi verū sit non esse
cōsonum sententiæ Hippo. nescio vnde intel
ligat. quod (inquit) Hippo. ipse libello de mor
bo sacro disputat aduersus affīrmantes epile
psiam & similes morbos esse diuinos. Hippo.
profecto non negat posse morbos illos esse di
uinos, idest à dijs culpa hominum immisos,
sed negat genus aliquod morbi esse quod
semper sit diuinū, vt epilepsiam, aut catochē.
verum non est quod intelligas proinde nega
re Hippo. morbum aliquē posse esse diuinū.
Nos profecto Dei beneficio firmiter credim⁹
quod sacrę literę multis testimonijs declarāt,
bisariam fieri morbos Dei voluntate, ob pec
cata in singularem hominē, aut in populum
immisso malo (vt Saul quod Dei imperiū de
rectasset, cruciabatur à demone, & Giezi
quia pecuniam accepit à Naamā lepra est cō
sperius, & in urbem grassata est pestis ob pec
catum Dauidis, cum populū numerari fecit)
vel etiam homini iusto permissu Dei maioris
perfectionis gratia dato malo, vt scimus Iob,
& Tobia. proinde pias esse ac sanctas depre
cationes, cum totius ecclesię, tum priuatas,
vota etiam egrotātium, & sacrificia, & admo
tionem

C O M M E N T A R I A

tionem reliquiarum sanctorū affirmo, tamen
 sepe inuehor in eos qui hæc solum faciunt, &
 medici operam non requirunt: nimirum vult
 ipse Deus nos præsidium petere ex medicina
 per morbos, nō cum fallere signa etiam ab eo
 petere. Accedit dictis, quòd quamuis Hip. di-
 cto loco sensisse nullum morbum diuinū esse
 concedamus, nō est quod hīc diuinum mor-
 bum posse intelligere negemus: nam erat ho-
 mo modestus minime proteruus: qui vero ta-
 les sunt cum aliquid docēt, alienas etiam sen-
 tentias ex conditione accipiunt. Gal. certe sæ-
 pe disputauerat corpora non constare ex ato-
 mis & inani, tamē lib. de differētia morborū
 docet si corpora ex corpusculis & inani con-
 stant, duo esse genera morborum in partibus
 simplicibus. ita potuit Hippo. dicere si quid
 est diuinum (neq; enim qui ita dicit, diuinum
 esse affirmat) id quoq; discere. Morbos etiam ex
 aeris constitutione pendentes intelligi posse
 nomine diuini, est satis probabile. nā phrasis
 consueta latinis, græcis, & hebræis, est aerē cæ-
 lum appellare. vt inquit Cicero primo de na-
 rura deorū. Diogenes Apolloniates aerē deū
 dicebat itaq; haud est absorū diuinum quasi
 aereū dici. Est aliud quod mihi videtur hoc
 loco diuinum appellari posse, nempe præsaga-
 tionem diuinam si quæ est: quasi diceret, vte-
 re

IN PROG. HIP.

re præſagatione naturali conferendo vires cū morbis:& inſuper liquæ eſt diuina præſagationis ratio, hāc quoq; diſce. ſed quæ poſſit eſſe diuina præſagatio, iam dico. Scripſere Hippo. & Gal. necnō Ariſt. Theophræſtus, & Cicero, & alij quā multi, de præſagatione ex inſomnijs. Dicunt multa inſomnia eſſe diuina, aut ex inſpiratione, aut anima impetu quodā diuino quædam occulta intelligenre. Horum inſomniorum interpretatione, dicunt multa eorum quæ euentura ſunt ægrotantibus, aut iam euenire, cum tamen ignorarentur, declarari. Gal. narrat quendam bene valentem ſomniaſſe factum eſſe ſibi crus alterum lapideū: cumq; ſomni interpretationem nullus medicorum aſſequeretur, eam rei euentum declarafſe: nimirum aliquot deinde dies crus illi reſolutū eſſe. Neq; vero hoc ratione carere putauit Ariſt. ſed quia tenues exilesq; mor^o dormientibus quā vigilantis videntur maiores, futurarum paſſionum inītia adhuc exilia, dormientibus ſentiri multò melius quam vigilantibus. Ego quid mihi nuper Cōpluti acciderit dicam. Quidam ægrotus quadam nocte anxie conflictatus eſt: cū mane ad eum ueniſſem, interrogauī quid illum conturbafſet: ille reſpōdit, inſomnia. Somniani (inquit) me in medio fluminis domū ſtruere, interim

B flumen

COMMENTARIA

flumen magnopere increuisse, & euertisse totam domum: ego vero miserè lugebam, quòd labores meos, & meas copias flumen sustulisset. Cœpi interrogare eos qui aderant, an hic mœstus aliqua de re esset, quæ illi febricitandi causam præstitisset: audiui referente vxore, eum præ mœrore cœpisse agrotare: quòd cū multos lateres terreos, quos finxerat, in furnū coquendos immisisset, pluuia magna repēte orta, & toto die durans, lateres corrupisset: expectasse vero hominē è lateribus suæ inopiæ solatium. His auditis, intellexi animam ipsam per allegoriam causam morbi mihi declarasse, vocasseq; lateres, domum: & pluuiā, flumen. Hanc artem prædicendi possis diuinam appellare: quādoquidem Hippo. & Gal. multa insomnia dicunt esse diuina: & prænotionis ex illis esse magnum in morbis vsum. Hæc ergo possis hoc loco intelligere, etsi quæ alia ratio prædictionis est diuina. Neq; verò aduersus hanc interpretationem rectè argumēteris, volens probare non esse fidas prænotiones ex insomnijs, sed ea omnia vana esse, aut saltem naturalia: diuinorūq; nullū esse vsum fidum: nam hæc alia quæstio sit. Ego hoc loco nō affirmo, esse fidem insomnijs quæ nō sint naturalia: sed posse Hippo. dicere, si quæ est prænotio ex diuinis insomnijs, hæc etiā discere.

For-

Fortasse (dices) Hip. non meminit tot rerū diuinarum in morbis. Fortasse etiam id verum est: sed vt omnia quę diuina essent, & conferrent ad prædictionem tu intelligeres, dixit, si quid est diuinum in morbis, eius quoq; disce prouidentia. Itaq; hinc intellige debere te scire vim dierum decretoriorum, & præuidere morbos impēdentes ex aere: quod docuit in epidimion lib. & 3. apho. & sentire an morbus pēdeat ex voluntate Dei, magis quā a causis ijs quę nos solent afficere: præterea his addere prænotionē ex insomnijs, & si quid habet iudiciaria astrologia, aut ars alia, quod nō sit vanum & superstitiosum. Sed dices qua ratione possim ego sentire, an morbus pendeat à volūtate Dei, maximè cū Deus etiā, cum aliquem punit, vti soleat causis naturalibus: Ego ita intelligo: cū aliquis Dei volūtate morbo laborat, patitur à causis naturalibus (nā his vtitur Deus) tamen medicamenta parum cōferunt, quia Deus impedit. Debet ergo medicus perpetuò Dei auxiliū implorare, idemq; alijs omnib⁹ iniungere: ne si quid fortē in morbis diuinū est, curationi obstitat: maximè vero id debet facere, curareq; omni ratione vt ægrotus Deo placeat, cū vider ea, quę secū dum artem molitur, parum fœliciter cadere. Scimus enim Ezechiam imminentē iam mor-

COMMENTARIA

tem oratione & lachrymis annos quatuordecim distulisse. Deus optimus max. cùm inter mortales ageret, ægrotos non aliter sanabat quam dimittens peccata: neq; aliud tuédæ valetudinis præceptum edicebat, quam ne amplius peccarent, illud haud dubiè significans, morbos plarunq; accidere ob peccata. Hoc si non intelligebāt antiqui philosophi, quòd Deus iudicia sua non manifestavit eis, tamen suspicati sunt: vt ea loca quæ ex Hip. produxi declarât. Ego me grauissimum illum morbum, qui medicos omnes terruit, quasi morbi monstrum, nūquam putabo opera hominū, aut naturæ effugisse. Itaq; inquit Hippo. si quid est in morbis diuinum, illius quoq; discere prouidentiam: ita enim admirationem consequetur merito. Certè vt alio loco dixi, pars artis quæ docet mederi, conciliat medico beneuolentiam & laudem apud homines, prognostica vero etiam admirationem: nam prædicere futura, videtur habere nescio quid diuini. vnde diuini, aut diuinatores dicti sunt qui hariolâtur. Addit, & bonus medicus fuerit: nam eos qui possint superesse, eò magis possit recte seruare, multò ante consulens de singulis: & morituros & seruandos prænosces & prædicens, sine culpa erit. Adde, & censebitur esse sine culpa: nam prænosces erat

erat sine culpa , prædicens confebitur esse.

CAPVT. II.

I*Ta autem considerare oportet per morbos acutos: primum quidem faciem ægroti, an similis sit bene valētium, maximè autem ipsi simili, nam ita fuerit optima: quæ vero maximè contraria est simili, pessima.*

Dicit, considerare oportet per morbos acutos, non quòd per cronicos non oporteat, nam hæc eadem signa occurrunt in cronicis, sed quod de signis in solis acutis ille incipiat disputare. Principium totius præfagationis, est in singulis signis considerare, sint ne ea similia illis quæ in bene valētibus sunt, an dissimilia. Vt, an facies similis sit faciei sani hominis, vrina vrinæ, pulsus pulsui: nam re ita considerata, facile fuerit ratione quadam epilogistica (id est colligente ex assensione quadam omnibus hominibus communi, aut ex cōmuni omnium sensu) dicere, hoc est bonū, illud malum. Nam communis omnium consensus est, ea quæ sunt qualia in hominibus sanis, esse bona: quæ qualia in ægrotantibus, maximèq; à sanis dissident, valdè mala: ut quidq; plus aut minus dissidet, ita deterius aut minus malum. Hoc principiū scripsit Hip. ipse in libro

COMMENTARIA

cui titulus est *ἡ πρῶτη*, dicēs similia ne sint an-
disimilia. Cum vero bona aut mala signa ex
ijs quæ in bene valentibus sunt cognoscantur,
melius cognoscuntur collata cum ijs, quæ in
eodem homine erat cum valeret, quam cum
ijs, quæ in alijs sunt qui valent: nam unicuiq;
est sua natura, estq; tāta naturarum varietas,
vt multis valde exitialia sint, quæ alijs contin-
gunt per bonam valetudinem. Hanc rationē
epilogisticam docet Hippo. in operis princi-
pio, quia est ratio facilima: in sequentibus tra-
ctabit analogisticam idest colligētem rem ex
causis. Incipit vero à signis in facie, non alia
causa quàm quòd hæc sunt omni ratione no-
tissima, & quæ primò occurrunt, consideran-
turq; etiam à vulgaribus: hæc ergo oportuit
primo loco dici.

*Erit autē talis: nasus acutus, oculi caui, tem-
pora collapsa, aures frigida & contractæ, &
fibræ aurium perversæ, & cutis in fronte dura,
intentæ, & arida, & color totius faciei chlorus
vel niger, & lividus, vel plumbeus.*

NON alia de causa cœpit à naso descriptio
nē, quā quòd ea est in facie particula ma-
ximè conspicua, & quæ primo occurrit: eū na-
sum intelligit, cuius extrema pars, & quæ ma-
ximè prominet, vbi finitur nasus, in acutum de-
cli-

definit, & gracilis est: nomen chlorus significat colorem pallidum aut viridem, tamē hoc loco de viridi dicitur: nam describit Hip signa pessima in facie, ea opponens optimo vultui, quem paulo ante dixit esse simillimum sano: quò tu per extrema, mediocriter etiā signorum genus intelligas: ergo colorem viridē dicit modò, nam pallidus non est extremè malus: tamē nolui ego viridē reddere, sed chlorum, ne pro translatione facerē paraphrasim. Nullum vultum esse posse hic descripto deteriore, indicat primum epilogistica ratio: nā quem alium vultum possis fingere ei qui est in cadaueribus, aut hominibus morti iam vicinis, magis similē? Deinde & analogistica ratio (ea inquam quæ ex causis procedit) id demonstrat: nam omnia hæc cōtingunt ex pessimis causis. Pars omnis gracilescere potest re vera, consumptis & extenuatis particulis, aut gracilitate quadam apparenti magis quā vera: vt extenuatur re vera nasus ijs hominibus, qui consumptionem partium passi sunt: & repenti videtur extenuatus perfrigeratis: & quacunq; de causa, animi deliquio aut timore correptis, qui tamen, quamprimū vultum cum animo recuperant: quamquā profectò non tam repente caro erat absumpta, aut potuit recuperari. Vt pars aliqua verè extre-

COMMENTARIA

nuata sit, facit consumptio nimia, aut minima reparatio substantiæ: vt extenuata videatur, causa est subtractio spirituum & sanguinis: nā hi tribuunt particulis viuudum colorem, & mediocrem tumorem, qui concidit illis subtractis: acceditq; tunc frigus externum, particulam cōprimens maioris extenuationis causa. Subtrahi ab externis particulis spiritus & sanguinem, facit aut debilitas tanta innati calidi, vt non possit emergere, aut tantum interiorius incēdium, vt retrahatur intro velut à cucurbitula. Vt non reparetur in particulis quantum absumitur, aut paulò minus, magna facultatum naturalium debilitas facit. Vt consummatur subiecta cuti caro, facit calor qui malignus est, aut maximus. Vides vt omnes causæ extenuationis maximè in particula quappiā, pessimæ sint: ergo analogistica quoq; ratio monstrat, extenuatas admodum particulas, pessima eorum quæ ex facie capiātur, esse signa. Sed lubet hoc loco dicere, qui calor sit qui liquet, & quem malignum appellamus: nam sunt plena medicorum scripta hoc nomine (calor malignus) tamen cui calori id nomen detur, non satis explicant. Dicunt esse eum calorem, qui quauis intēsiōne non sit maximus, tamen liquat & vrit: sed qua causa fiat vt calor non maximus hæc faciat, oportuit

tuit dici:hæc ego addam. Calor naturalis nobis, vt alijs in locis demonſtrauimus, nihil cõſumit noſtri humidi:nam contraria facit, auget nimirum humidũ naturale,& conſeruat: generat enim,nutrit & auget, quæ non aliter quam humectatione ſubſtantiæ fiunt: contraria vero opera eidem rei naturali nullus tribuat. Neq; vero, quod dicũt, aliud per ſe in eſſe, aliud ex accidenti,nõ eſt vanum:nam dicunt philoſophi omnes vno ore (iſtos intelligo qui medicinæ ſunt ignari) calor naturalis cum deeſt,alimentum cõuertitur ad propriũ humidum. Iſtud conuerti,profeçtò non magis ex accidẽti eſt,quam ſi dicas homo hic ingeſſit carnes arietinas & bubulas, calor ventriculi,cũ arietinæ deſcenderint,conuertetur ad bubulas:aut,huius calor ſolebat arietinas carnes commutare, quia arietinis homo veſcebatur,hodie bubulas ſumpſit, conuertetur ergo calor ad bubulas, quia arietinas non continebit. An putes, te his orationibus actiones caloris ex accidenti expreſſiſſe? non certe. Ergo philoſophi incautẽ cõtrarias actiones noſtro calori per ſe & naturaliter tribuunt. Quid ergo? calor qui naturalis eſt,auget, aut ſaltem ſeruat ſubſtãtiam:qui liquat, is eſt præter naturam:atq; calor cõ magis eſt præter particulæ naturam,quò temperamentum parti-

COMMENTARIA

culæ naturale magis labefactum est: ergo calorem, qui non sit maximus, vrere, significat eum, etsi non sit gradu caloris maximus, esse maximè præter naturam: calorem non maximum, esse maximè præter naturam, significat naturale temperamentum esse corruptum, & naturales facultates languidissimas. Sed de hac re dictum mihi est satis alijs in locis, nunc ad extenuatas particulas conuertor. In naso sola ea particula est crassiuscula quæ est extrema, ac veluti quædam cuspis: nam reliqua sunt ossa, cartilagine, & cutis sine carne & sine multa pinguedine: in solis pinnulis sunt solæ fibræ quædã carnis tenues, ex musculis buccas mouentibus productæ: ergo meritò ea in parte nasi apparet magis ex morbo facta extenuatio, quæ per naturam habebat maiorem crassitatem. Tèpora solū in ossibus capitis teguntur musculis, nam muscoli masticatorii primi procedunt ex ossibus temporū & frons, & attingunt iugale, replèt caua illa magna tèporum, & descèdentes sub osse iugo simili veniunt ad infernas maxillas: ergo meritò quoq; in tèporibus elucet extenuatio, quæ ossiū habent magna caua carne plena. Auriculæ meritò refrigeratur per debilitatē aut subtractionem calidi innati: cum quòd extremæ particulæ sunt, tum etiam quòd ex carnes: nam cartilagine &

cute

cutē solūm constant, nulla carne. Id indicat immobilitas: contractę fiunt, & earum pinnule euerſę, & cutis frontis intenta, dura, & arida, per deſiccationē ex cōſumptione humidarum partiū, vt nerui per deſiccationē patiuntur conuulſionē, ſuntq; intēti, hinc q; & euerſionem particularum in quas inſeruntur faciūt. Vt ergo exiccataē corrigia aut charta partim contrahuntur & contorquentur, partim diſtenduntur, ita hę membranę patiuntur deſiccataē. Sed dices, cur cū Hippo. dicat. 6. epidemiā parte. 3. ſiccitatē primū laxare, de inde intendere, modō ſolius tentionis in cute frontis meminit, ac non prius laxitatis? An quia hīc peſſima ſigna deſcribere cōperat, tētio vero ſuccedens laxitati, deterior eſt laxitate à ſiccitate procedenti? An quia cū cuti frontis minimum carnis ſubſit, à minima laxitate incipiet malum, ac breui momento tentiono cutis fiet? Sed dicamus de coloribus: viridem colorē in excremētis (vrina in quā, deiectione, aut ſputo) à calore fieri ſemper lib. 3. contro. mōſtrauimus, tamē in facie ex perfrigeratione fieri per morbos acutos interpretamur: nā nūquam fit in facie color viridis aut niger cū ſplendore, ſed inter mortuus quodā modo. Quare quāquā viridis in excremētis à calore ppetuò fiat, & niger aut à frigore, aut à ca-

COMMENTARIA

à calore, tamen faciem vi caloris virescere aut denigrari nunquā puto. Nam cum cutis aded videretur ardore febris, qualia essent viscera? certe multò ante animal moreretur. Nā quod de Aethiopsis fortè obijcies, quibus cutis corporis, ob regionis quam incolunt ardorē, nigra est, longe aliud est: nam illis, cum primum regionem illam cœperūt, ob ardorē cæli (neq; enim est alia causa) cutis nigra fieri incœperit, idq; sensim ac multò tempore: posteris illud accidens influit cū semine. Nō aliter quā Macrocephalos refert Hippo. religatis capitibus arteriales factos, Macrocephalos deinde sine arte genuisse, eo quod erat arte factū migrante in naturam. eodē modo accidit niger color Aethiopsis. Sed duob⁹ aut trib⁹ diebus in morbo acuto (nam ita Hippo. hic loqui statim intelliges) cutim vri posse nō arbitror, neq; præ calore virescere: sed calido innato extincto, aut distituēte extrema corporis, & sanguine denigrato, eoq; aut denigrante faciem, aut permixto cum flauabile, & ita apparente virore nigri & flauī permistione. Itaq; colores omnes qui hoc loco referuntur extinctionis innati calidi soboles sunt: nam liuidū & plumbeum perfrigeratione fieri, & in cute & in excrementis, medicorum omnium consensus cōfirmat: ergo hæc omnia signa faciei ex pessimis

simis causis fiunt: quare & pessima esse analogistica ratio monstrat.

Si igitur in principio morbi facies talis sit, & nondum possibile sit alijs signis scrutari: interrogare oportet num vigilauerit homo, an alius resoluta admodum fuerit, aut prematur fame: aq; si quid horum confiteatur, minus graue esse existimare. Indicantur autem talia hæc per diem & noctem, si ob has tales causas facies talis sit: si autem nihil horum dicat esse, neq; prædicto tēpore sedetur, scire oportet hoc signum mortale esse. Si autem antiquiori iam morbo, vel tertiano hæc facies sit, de ijs interrogare oportet de quibus antea iussi, & alia signa considerare quæ in tota sunt facie, & quæ in corpore, & quæ in oculis.

Neq; tamen ad hanc doctrinam, satis est in signis, quæ ex loco aliquo ducantur, discere, quod sit optimum & quod pessimum, nisi discas illud quod in eo genere dicitur pessimum. quā graue sit: nā loca ex quibus sumuntur signa ad prædicendum, sunt multa: vt ex vultu, ex oculis, ex decubitu, ex modo quo se ægrot⁹ habet ad ea quæ offeruntur, ex pulsu, ex vrina, & in quouis horum locorum est optimum

COMMENTARIA

mum & pessimū: vt optimus decubitus, pessimus decubitus: optimus vultus, pessimus vultus: ita reliqua: tamē eorum quæ dicuntur optima, non est par fides: neq; eorū quæ pessima par periculū: sed alia alijs meliora, aut graviora. Hac de causa curat Hippo. primū docere in quouis genere, quod signum pessimum sit, vt de vultu iam fecit: deinde quātum grauitatis id signi habeat, quod per totum opus facit, diuersis signis diuersa tribuens epitheta: alia dicit mala, alia non bona, alia pessima, alia lethalia, alia valde lethalia: neq; quēpiam harum dictionum incautē deciderit, sed vt vires signorum verbis exprimat. Modò, cū descripsisset pessimam faciem, docet cognoscere quantum malitiæ habeat id signū: & quando grauius, quādo minus graue sit: deniq; artem præfagiēdi eo signo, tanto cum artificio vt liceat nobis eo ita insinuante, pulchrā prædictionis methodum colligere. Nimirū Hipp. breuitatis fuit tam studiosus, vt nō scribat seorsum methodum, cum tamē illius fuerit studiosissimus, si quis alius, sed illam cum exercitatione coniūgat in singularibus exēplis: fueritq; Galeno primū, sit q; nobis modò is labor, vt ab illis methodum colligamus, & artis præcepta. Est prima ratio inuestigādi quātas vires signum aliquod habeat, demere causas

fas

fas procatarticas: nam quæ ex his procedunt non aded multum significant nobis internarum possionum, neq; imputantur morbi vehementiæ. Id præceptum commune est omnibus morbis, tamen modo exemplo vultus docetur. Vultus hic solet fieri ijs qui vigilarunt, aut passi sunt alui resolutionem, aut famem, aut mœrore magno sint oppressi, aut timore: sed hæ sunt causæ procatarticæ: proinde his, inquit Hippo. interrogare oportere, si scilicet nō possis id per te intelligere: nā si ex aliqua harum causarum fiat, non est aded graue. Sed dices, quid tollit signo bono aut malo ex procatartica causa esse? nam causæ procatarticæ non aliter possunt signa mala parere, quam gignendo interius malam affectionem: hæc ut sit, malum erit, quacumq; à causa ea sit. Nam cum dicis, homo hic habet hanc faciem, quia vigilauit: non negas eum malè habere, sed dicis id mali factum esse, quia vigilauit. Benedicis, malum est læsum esse eatenus hominem quòd vigilauerit, sed deterius esset eatenus esse læsum, & si non vigilasset. Proinde Hippo. qui nihil non dicit attentè, non scripsit si nihil horum confiteatur non est malum, sed minus graue est. Itaq; primum præceptum est, excludere causas procatarticas:

COMMENTARIA

ticas: his exclusis, non statim prædicendum est, sed excludendum etiam ex internis causis, siquæ sunt, quæ admodum ex ratione, ac non obscura causa id possint facere: nã quod nihil habet admirationis, neq; grauitatis habet quàm multum. Vt si quis vultu eo sit, quem descripsimus, qui neq; vigilauerit, neq; mœstitia magna aut timore fuerit oppressus (hæc enim omnia debes tu intelligere ob communem rationem, & si Hippo. non omnia narret) aut aliud aliquid eorū quæ enarrauimus, tamen longo morbo laborauerit, non est mirum extenuatam admodum esse faciem. Proinde Hippo. inquit, si in principio morbi (significat vero hoc loco principium, tres primos dies, non insultum primum, aut cruditis tempus, quanquam tres hæc principij accceptiones apud illū sunt) talis facies fuerit. His diffinitis, vt scilicet nō sit ob diuturnitatem, neq; ob causam manifestā, scire licet esse mortale signum. Sed quæ est alia ratio addēdi firmitudinem præfagio? considerare alia signa, scilicet alia omnia, præter id de quod disputamus. Nam quanquam Hippo. dicat, alia signa quæ sunt in toto vultu, & corpore, & oculis, tamen eorū nomine debes intelligere vrinā, pulsus, etsi quæ sunt alia: pereat qui Hippo. oracula perstrinxerit. Huic regulæ, quæ docet præfa-

præſagire conſideratis omnibus ſignis, tātum
 ego tribuo, vt nullam aliam rationem eſſe pu-
 tem vere præſagiendi: nam quanquā verū eſt
 (id q; ita cōcedo) non tam eſſe conſiderādā
 ſignorum multitudinem, quā vires: eſſe q; cō-
 ferenda bona malis: ac præſtare nonnunquā
 vnum pluribus: quod Hippo. ipſe ad finem li-
 bri huius docebit, & ego huc transferre non
 grauior, vt pote ad artem hanc neceſſarium: ta-
 men nullum puto ſignum tam pernicioſum
 eſſe, vt ſolum, reuoluentibus alijs omnibus, ad
 modum firmū ſignum mortis eſſe poſſit: ſed
 cuius oportet aliqua alia atteſtari, aut ſaltem
 non aduerſari. Neq; vero quoduis ſignū ali-
 cuiq; atteſtari, parē fidem habet, ſed quēdam
 quibuſdam atteſtantiā: addunt, & aduerſan-
 tia detrahunt multā fidem. Haſ ego ſyndro-
 mes ſoleo mihi conſiderare, quas fortaiſſe ali-
 quādo, ſi ita Deo placet, alijs etiam ſcribam.
 Gal. pulſum bis deficientem tantum periculi
 indicare dicit, vt nullum viderit liberatum:
 ego nō ſemel iam, ſed bis (ſi rectē memini) vi-
 di hunc pulſum nihil perterritus: & qui ita la-
 borabāt miſſo copioſe ſanguine liberati ſunt.
 Sed cur non terrerer, oportet audias: erāt vri-
 næ non malæ, vultus à ſano non valde diuer-
 ſus, color optimus, mēs ſana, habebāt ſe opti-
 mē ad oblata, respiratio non erat difficilis:

C

quia

COMMENTARIA

quî fieri poterat, vt causa quæpiam grauissî-
 ma nihil dictorû in deterius mutaret? Certè
 intellexi eum pulsum fallacem esse, non qua-
 lis ea differentia soleret. ~~verum hæc~~ aliquâdo
 Deo volente sumus persecuturi, nûc præsen-
 tem locum enarremus. Videntes in ægrotan-
 te faciem præscripam, attendere iubet alia
 signa bis: in primis verbis dicens, alijs signis
 scrutari, & in vltimis dicens, alia signa confi-
 derare: atq; ad duos vsus: primum ad honorè
 medici, secundum ad firmitudinem præ-
 sagij. In verbis vltimis id iubet ad firmitudinē præ-
 sagij, in primis ad honorem medici. Quo pa-
 cto faciat ad firmitudinē, dictum iam est: quo
 pacto ad honorem, iam dicam. Cum primum
 conspecto ægroto faciem hanc contemplatur
 medicus, primis duodus diebus debet curare
 vt intelligat an ex causa aliqua procatartica
 procedat: quod si per sese potest intelligere,
 magnum honorem consequetur, cēsebiturq;
 optimè nosse affectum, dicens ægroto, vigila-
 sti, aut famem sustinuisti, ante quam ex illo in-
 terrogando aliquid audierit. Si id non potest,
 interrogat: potest vero id non rarò facere per
 alia signa, argumēto sumpto ab eo principio
 quod accepimus, de consensu signorum, hac
 ratione. Hic habet faciem lethalem, tamen re-
 liqua omnia signa indicant affectionem non
 esse

esse lethalem: ergo ex causa procatartica est. Vt si fingas homini esse dictam faciem, tamē pulsum mediocriter fortē. dices, cum hæc facies lethalis signi habet vim, debilitatem calidi innati significat, sed debilitatem calidi innati non esse huic homini fortis pulsus euidenter indicat, ergo ex causa procatartica fiet. Dic ergo ægroto, vigilasti: si concedit, mirabitur: si negat, adde alias causas cum disunctione: quancumq; fateatur, laudabit te. Frequenter primo verbo annuet, rarò non annuet secundo, aut tertio, cum causæ omnes perpauca sint. Igitur rursus resumentes enarremus Hippo. verba: nam hic autor rarò non exigit primam & secundam manum, tam multa sensa breuissimis dictionibus complectitur. Si (inquit) in principio morbi (idest primis diebus, aut ante tertium) facies talis sit. Duplici de causa dicit in principio morbi: & vt addat vim præfatio, quia tantò maius malum est in principio fieri talem faciem, quā pluribus diebus, quantò magis admirandū: & quia si elapsum est principium, non oportet interrogare causam procatarticam, sed per te ipsum scire: nam vt statim dicet, iudicatur hæc per diē & noctem: & nondū possibile sit alijs signis scrutari. Nam si per alia signa possis intelligere, id tentandū est: fuerit enim tibi & arti ho-

COMMENTARIA

noscentius. Interrogare oportet, num vigilauerit homo, an alius resoluta ad modum fuerit, aut prematur fame: adde ru, aut alia causa procatartica quæ id poterit efficere, antecesserit: si quid horum confiteatur, minus graue esse existimare. Non inquit non est graue, sed est minus graue iudicantur talia per diem & noctem, si ob has tales causas facies talis sit. Iudicantur id est cognoscuntur, aut etiam soluntur: nam non aliter cognoscuntur quam quod sedari incipiunt, hæc signa intra diem & noctem. Nam mala quæ ex solis causis procatartice fiunt, intra viginti quatuor horas solent conualescere, ut diarie febres: nisi tamē causæ procatartice cum in corpore apparatus inuenerint, ut internæ causæ cum illis conspirauerint: nam potest apparere dicta facies & non refici intra diem & noctem, quanquā vigilauerit homo, quod præter hanc externam, interna quoque causa sit. Itaque erit hæc ratio argumentandi: sedantur symptomata hæc intra diem & noctem, ergo procatartica causa antecesserat: non hæc, non sedantur, ergo non præcessit. Si autem nihil horum dixerit, neque prædicto tempore sedetur, scire oportet hoc signum mortale esse. Adhibebitis distinctionibus dictis, inquit id signum esse mortale. Signum mortale appellatur, non cum quo omnes moriuntur,

riuntur, sed cum quo multi: ut admodum mortale, cum quo perpauci non moriuntur. Si autem antiquiori iam morbo vel tertiano hæc facies sit, de ijs interrogare oportet, de quibus antea monui. Alia quoque signa considerare in morbo tertiano, aut antiquiori oportet. Interrogare de quibus antea monui, id est, an vigila uerit, aut aluus resoluta sit, aut prematur fame. Sed dices, quorsum in morbo iam tertiano aut antiquiori interrogare hæc? nam per me possum id intelligere, cum iudicentur intra diem & noctem? Intelligere posse esse morbi die quintum, & extenuationis faciei secundum (non enim necessario fit à principio) aut quintum morbi & extenuationis. Si illud est, conferret interrogatio ad intelligendum, an sit ex causa euidenti quæ morbo superuenerit, an ex morbi vi: si secundum, ad intelligendum an ex solo morbo, an accedente causa procatarica: nam neque ita erit tam graue periculum, quam si nulla externa causa internam inuisset. Est etiam alius sensus verus, & quem etiam probabo. Oportet inuestigare ea de quibus prius loquebar, cum dicerem, alia signa considerare: id est cum videris elapsum tertium diem, & symptomata non cessasse, censere esse lethale: tamen ob maiorem firmitudinem, alia quoque signa considera: addit, quæ sunt in tota facie, &

COMMENTARIA

corpore, & oculis. Hinc intelligunt quidam, Hippo. iubere adiungere ea solum signa, quæ in oculis aut vultu sunt, scilicet quæ sequenti cap. scribet: tamē res non habet ita, sed omnia alia signa, oportet adiungere. Dixit verò quæ in tota facie & corpore & oculis, vt produceret exēpla, quæ non oportet referri omnia, sed præcipua: capiuntur vero ex oculis signa optima, de quibus statim dicet. Accedit quòd horum mentione facit trāsgressionem ad sequens caput. Sed quo modo cū differuerit, ac modo differat de signis faciei, dicit alia signa considerare in tota facie? An quia quam pessima signa in facie commemorauit, non tamen commemorauit omnia?

Si enim lucem effugiunt, vel lachryment nolentes, vel peruertantur. l. alter altero minor fiat, aut alba rubra habuerint, aut venulas in ipsis liuidas aut nigras habuerint, & oculorū sordes appareāt circa pupillas, & aut sublimes l. eminentes. l. caui admodum facti. l. pupillæ squalidæ ac minime splendentes, l. color torius vultus mutatus sit, omnia hæc mala existimare oportet, & mortalia esse.

Ratione epilogistica nihil notius est, quam hæc omnia signa esse mala: nā scimus hæc
non

non solere esse in bene valētibus, sed in egrotantibus. Verū analogisticam rationem oportet adiungamus, considerantes ex quibus rationibus hæc fieri possint. Nullus lucē fugit, nisi qui sentit ab ea lædi: id vero accidit non nullis ob causam procatarticam: ut qui è tenebris repentē erumpūt in lucem: aut sine hac: tunc q;, aut cum vitio particulari oculi ipsius, ut ob lippitudinē, aut nimiam tunicæ corneæ tenuitatem, aut malum colorem vuae tunicæ, quæ non sit satis fusca, aut sine omni malo particulari: tunc q;, proculdubio fit ob debilitatem eius facultatis, quæ in cerebro est: nam quò debilior est facultas, eo à minùs excellenti sensibili læditur. Debilissima itaq; facultas est ea, cui lucernę lumen est, quod alijs hominibus obiectus sol: quare tantò fortior est alijs intuitus acies quā huic homini, quando illorum intuitu, intuitus aquilæ, quæ solem sustinet. Causæ procatartice hęc nihil mali indicant, diximus antea eas esse semper præscindendas: mala particularia oculi non sunt graua, neq; mortis periculum inferunt, quare neq; illorum signa sunt lethalia, sed tamen mala: præter hæc omnia, lucem refugere lethale est: nam facultatem cerebri extremè esse languidam lethalis est dispositio: lachrymæ etiam inuoluntariæ habēt nonnunquam

COMMENTARIA

causas procatarticas : vt fumum , & vapores acres , capæ. Si e his , fiunt ob humidam in temperiem oculorum aut cerebri , cum sacco qui incumbat in oculos : vt solet accidere corryza laborantibus , aut ob lippitudinem , aut instanti crisi per sanguinem e naribus , aut ob ca uam cicatricem in palpebra inferna ad aliquè angulorum. Cum sine his fit , causa est debilitas contentricis facultatis , quæ est in oculo ipso. Nimirum facultas naturalis contentrix aut retentrix (hanc enim intelligo non aliam contentricem) retinet commoda alimenta , & excrementa etiam , quo tempore oportet retinere , scilicet quousque expultricis actio succedat : non enim vtrūq; & quocumq; tempore excrementa erumpere bonum est , sed cum ab expultrice facultate pelluntur , retentrice non debilitata , sed cedente tantum expultrici. Cum vis retentrix fortis est , membra habent mediocrem astrictionem & contentionem : cum debilis , hanc deponunt , & laxa fiunt , effluuntq; excrementa etiam non dimissa. Hic etiam causæ procatartice indicant nihil , intemperie humida oculorum , aut cerebri , aut lippitudine , aut cicatrice palpebrarū. Malum sed non lethale , instanti crisi , infidū est , lethale aut salutare , vt alia signa attestantur. His omnibus præcis , ex debilitate con-

ten-

rentriciſ faculſtatis in oculis fieri ſupereſt, quod mortale eſt ſignum. Nam cum facultates naturales membrorum ſeruentur temperamento ſubſtantię ipſorum, & in fluxu in nati calidi, quid aliud in cauſa ſit, quã tẽperamentum illorum radicitus euerti? quod ſane in oculis non admodũ lethalis cauſa eſt (nõ enim eſt membrum princeps) ſed ob viciniã cerebri eſt lethale ſignũ. Peruerſi poſſunt oculi aliquo aliquibusue muſculorũ qui oculos mouent patientibus conuulſionem (nam per hanc retrahunt oculos vt ſolent per volũtatem) aut patientibus paralyſim. Nam quam cũq; mẽbri peruerſionẽ poteſt facere muſculi alicuius conuulſio, poteſt etiam facere reſolutio cõtraria: atq; hæ paſſiones fieri poſſint, patientibus ſolis muſculis particulari affectu, aut ob malum cerebri. Apparente vero malo in oculis antequam in alijs partibus, ob viciniã & continuitatem cum cerebro, merito reſiſcitur in illud malum. Muſculos mouẽtes oculos ſex eſſe, & præter eos quoddã ligamentum carneũ in oculorum radicibus, memini me dixiſſe in cõmentario quarti lib. de locis patientibus, vt non ſit opus modo repetere. Dictarum cauſarum peruerſionis oculi, conſtat quaſdam eſſe lethales, vt conuulſionem per inanitionẽ, per conſenſum cum cerebro:

COMMENTARIA

reliquas malas, etsi nondū lethales. Alter oculus altero fieri minor potest, aut vno intumescēte, aut altero extenuato. Alter solet intumescere quòd humore redundet, conuocata ad illum fluxione vt per hemisphæricam: extenuari alter potest, aut deficiente illi alimento, aut ijs facultatibus, quæ nostra membra regunt languentibus. Quæ facultates regentes appellentur dicit Gal. 6. epidemiōn par. 5. Com. i. sunt vero principes, exq; quibus singulares aliæ ministrant, vt nutriens, generās, & augens in facultatibus animæ alentis, & sentiens ac mouens in animalibus, & vis pulsans in vitalibus: hæc enim nostra mēbra seruant, & augent, & roborant: ijs vero seruiūt facultates aliæ, quarū actiones harum præcipuarū partes sunt: vt alēti, tractrix, retinens, alterans, & expultrix: pulsanti, vis dilatandi & constringendi arterias: sentienti, sensus interni & externi. Cū hæ facultates vigent in membris, bene valent, & suam molem retinent: contrā, cum alens vis languescit, aut vis vitalis, quæ innatum robur seruat, atq; eo facultates omnes, minuuntur & arescunt. Oculum vnum videri altero minore, quod alter maior factus sit conuocata fluxione, malum est, sed non lethale: facultatū regentiū languore, aut defectu alimenti extenuari oculum, si
id sit

id fit ob particulare malum quòd in oculo solo consistat, malum etiam est, sed nondum lethale: nam multa mēbra arescunt per singularem atrophiam citra vitæ discrimen. Oculus quoq; solet arescere nō periclitantibus: neq; id mirum, cum non sit princeps pars: tamē fit sæpe, vt alter oculus incipiat minor fieri ob facultatis regentis debilitatem, nō in eo solum oculo (nā id periculo vacaret) sed debilitatis indicio in eo incipiēte apparere. Grauius profecto foret (ne quis contrarium intelligat) ambo oculos extenuari ob debilitatem facultatum rectricum, sed solet id ab altero incipere: quia perrarū est ambo esse eodē omnino apparatu. Atrophia, etiā quæ est afflictura totū corpus, solet ab vno aut duobus membris incipere, illinc q; ad alia serpere, rursusq; ad alia ab illis, vt quodq; est paratum. Oculum itaq; alium minorem fieri ob debilitatem facultatum rectricum, quæ non sit particularis, id est soli illi particulæ cōtingens, lethale est signum. Albas oculi partes fieri rubras, accidit sæpe ob causas procatarticas: vt vigilantibus, aut attentius studentibus, aut iter agentibus flante borea, aut ardente sole, aut ijs, qui potauerunt laute. Non rarò sine ijs, ob dolorem capitis, aut ob fluxionem sanguinis concitatā ad oculos, vt per ophthalmiam, aut concitata maxi-

COMMENTARIA

maxima fluxione ad cerebrum: vt cū phrenitis affligit aut imminet: ob dolorem capitis, aut inflammationem oculorum, album id rubrum fieri, malum est, sed non est lethalis affectionis signum: vt cum sit ob phrenitidem: nam ab hac affectione nūquā abest periculū: tamē multo magis lethale est cum venulæ eo loco luidæ, aut nigræ fiunt: nam hos colores lethales esse antea indicauimus. Sordes oculorū circū pupillas, apparere cōtingit superfluis succis eo loco calore resiccatis: vt per magnas febres solent apparere circa dētes: tamē hoc minus graue est, quam si fiant, ob debilitatē facultatis nutrienus, magna alimenti parte refugiente cōcoctionem: atq; hoc, grauius fuerit siccis oculis, quam tumentibus & humidis: nam hi redundant alimento, illi habēt modicum: constat vero, vt grauius sit ex modico alimento multum refugere cōcoctionem, quā ex immodico: vsq; adēd verē dictū à me prius est, omnia signa indigere alijs signis ad fidem, atq; insigniter quēdā quibusdā fieri firmiora. Sublimes appellat Hippo. oculos, instabiles & tremulē agiratos, cōtrarium prorsum accidens ei, quod. 2. prorrhiticōn cont. ii. retulit, referens illic quoq; lethalia signa in oculis, nempe immobilitatem. Fiunt ambo hæc signa, ob affectiones musculorum oculi,

oculi, illis resolutis aut conuulsis, idq; affectione propria aut consensu cerebri, vt instante phrenitide. Immobilitas etiam fit instante cachoco, nimirum quicumq; morbus in cerebro fiat in oculis incipit apparere. Eminentes oculi fiunt nonnunquam cum causa procacitartica: vt vomentibus aut ebrijs: nonnunquam sine hac, laxitate carnei ligamenti (ita appello ego, septimum musculum alui) aut concitata multa fluxione ad caput tumentibus oculis. Cui oculi qua causa fiant dictum est antea, sed quomodo eminentes & cauos oculos narrat Hippo. an possint ambo oculis accidere? Constat non posse, nam contraria sunt accideria: sed cum Hippo. prius descripsisset pessima signa in vultu, & quæ simul in pessimo vultu solent apparere, ab ea parte qua dicit reliqua cõsiderare quæ in corpore, & toto vultu, & oculis, incæpit narrare omnia quæ spectari debeant in oculis & vultu, quanquam nõ sint lethalia omnino, & quanquã nõ possint apparere simul, sed vt cognoscãtur à medico, siue inueniantur simul, siue seorsum: proinde ambo contraria retulit, tumidos & cauos, ambo enim mala sunt. Cur ergo prius non retulit cū instabilibus oculis immobiles, quando ambo sunt lethalia? vno dicto aliud voluit suppleri: hæc est conditio breuiloquij.

Pupil-

COMMENTARIA

Pupillas squalidas & minime splēdentes, defectu aut extinctione spirituum animalium, qui splēdidi sunt, & arefactione tunicarum, præcipue corneæ, fieri diserte docuit Gal. lib. i. de causis simp. & 10. de vñ partium. Sed quorsum Hippo. cum paulo antea dixisset color totius faciei viridis, liuidus, aut niger, modo hoc idē repetit, dicens, color totius faciei mutatus? Per epilogū (respondet Gal.) mihi vero videtur in principio capitis tres colores lethales solū enumerasse, hīc vero vbi nō lethalia modò, sed mala etiā refert, dixisse, aut color vult⁹ mutat⁹: vt intelligātur etiā mutationes aliæ quæ malæ sunt, vt pallidus valde color. Vt cumq; , color totius vultus à naturali euariet, constat ex mala causa procedere: deteriori vero aut minus mala, vt est color. Addit tādē, hęc omnia signa mala existimare oportet & mortalia. Sed quando ratione analogistica monstratum est singula horum signorū fieri posse ex causis quibusdam, quæ nihil fere habeant mali, & ex alijs quæ malæ sint, sed non perniciosæ, & ex alijs quę etiā perniciosę sint, & neq; cū pessima sunt hæc signa, sunt equalis malitiæ, sed alijs alia deteriora, modū prædicendi ex his, & rationem dignoscendi quātum habeant malitiæ, omnia & singula cum occurrunt, oportet audias. Primum in omnibus

bus oportet præscindere causas procatarricas: quod præceptum antea persecuti sumus: deinde oportet præscindere affectiones particulares oculorum, aut vultus: nam, nulla affectio particularis membri quod non sit ad vitam necessarium esse lethalis potest: est vero cum ambigua sunt signa, quod non facile distinctu sit, an ex particulari morbo, an ex consensu cum mēbris principalibus fiant. Tunc vehementer nos iuuabit ars, quam Gal. docet opere de locis patientibus, quod ego commentarijs prosecutus iam sum. Iuuat vero nos in primis ratio morbi, in quo hæc apparent signa. nam in morbis acutis. de quibus solis se disputare Hippo. ipse testatus est, verisimile est hæc ex pessimis causis fieri: quare in pessimas rejici debent, cenferi q; ita illorum malitia, nisi in contrarium, nempe ex leui aliqua causa aut particulari fieri, probabiliori ratione confirmetur. Hanc coniecturam ex morbo acuto, aut ardente febre, vt innueret, scribebat Hippocrates sæpe in aphorismorum principijs. à febre ardente habito, aut in febribus non intermittentibus. quale est illud, si à febre habito, tumore non existente in faucibus strangulatio repente superuenerit, lethale: & illud, si à febre habito collum peruerit, & vix potest deuorare sino vllotumo-

C O M M E N T A R I A

tumore, lethale: & illud, ex creationes in febribus non intermittentibus liuidę, cruęta, fęcida, & biliofa omnes male & multe alię Hippodictiones. sed quanquam morbus acutus sit, non est impossibile (quamquā sit rarū) ex leui causa tale quoddam signum fieri. Quę ergo tunc erit ratio dignoscendi si res sit dubia? certe præceptum illud vltimum, & quo omnium maximę præfagia confirmantur: considerare alia signa, an annuant, an renuant: maximę ea quę possint, attestantia aut repugnantia, causam signi eius, quod consideramus prodere. Erat exēplum in præscripta dictione: sint sordes circa pupillas, vide an oculi sint tumidi, an graciles: nam in extenuatis oculis, grauius est indicium, quam in tumidis: causam paulo ante diximus.

Considerare autem oportet & suspensiones oculorum per somnos: si enim albi aliquid sub appareat, non commissis palpebris, non obfluxum ventris, aut medicamenti portionem, aut non sic dormire assueto, prauum signum est, & lethale admodum.

Pergit referre signa quę in facie & vultu solent apparere, insistens adhuc eidem instituto, scribēs signa omnia mala, siue ea simul, siue seorsim singula, siue illorū quędam, non
omnia

omnia appareant: neq; tamen omnia refert, sed quędam licebit nobis supplere ex ijs, quę autor alijs locis scripsit. Eandem hanc sententiam scripsit Hippo. 52. apho. 6. particulæ. quod illic dicitur *commissis palpebris*, hic non *cōmissis*, ne labora: nam idem est dictu, male *cōmissis* aut non bene *cōmissis*. Satis aperte explicat Hippo. quas appelet oculorū suspensiones, dicens, si albi aliquid appareat nō *cōmissis palpebris*. Eas non bene *cōmitti* per somnum, conuulsio aperiētium oculos fibrarum facit, aut facultatis mouentis debilitas. Hęc per morbos acutos verisimile est ex siccitate fieri: tantam siccitatem vi morbi paucis diebus factam esse, nisi manifesta causa accedat, lethale est. Causa quę omniū maximè periculum tollit est ægrotātis consuetudo, si scilicet ita dormire consuevit: nam dictum paulo ante est considerandum esse in vno quoq; signo, an simile sit bene valentium, potissimū sui: deinde & fluxus ventris qui præcesserit, aut medicamētum expurgans quod eorum sit, detrahūt partem periculi, quia sunt manifestæ causæ. Sed quorsum cum harum causarum mentionem fecerit Hip. in principio capitis dicens, interrogare oportet, an vigilaue-rit homo, an alui ei laxata sit, modo rursus facit nouam mentionē? an quia (vt iam antea

COMMENTARIA

diximus) non est totius capitis vnicus perpetuusq; sermo, vt illa interrogare illic iusserit ad dicta prius signa & ad dicenda etiam deinceps, sed est interruptus, vt ad faciē eam pessimam quam iam descripsit illic, interrogare iusserit de fluxu ventris, hīc vero ad suspensiones oculorum. Sed est quod obijcias, epotum medicamentum nō detrahare quidquā periculo, quin potius addere: quod probabilem coniecturam faciat, ob siccitatem pati eas fibras conuulsionē: nam hac ratione videtur ab eodem autore scriptū, cōuulsio ex heleboro lethalis est: cerre epotum pharmacum probabilem coniecturam facit exsiccitate esse, tamen si coniectura siccitatis alioqui est, vt ex morbi acutie, periculū nō auget imo minuit, quāto deterius est hominē tam ardenti febre teneri, vt siccet etiā nullo pharmaco iuuantē, quā iuuāte. est tamen nihilominus lethalis cōuulsio ex heleboro, nisi minima sit, qualis est profecto ea de qua loquimur, aut nisi per diē & noctem sedari incipiat. Itaq; intellige hīc quoq; suspensiones oculorum quas pharmacum antecessit, nisi completa vacuatione per diem & noctem tolli incipiant, lethales esse: non enim negauimus antea causas procatarticas posse esse principia magni mali, si cum ijs internæ conspirent, aut maximē idoneum ap-
para-

paratum inuenerint. Refert itaq; Hippo. duas causas euidentes, fluxionem ventris, & pharmacum: tu adde reliquas, quæ id possunt facere, ieiunium, vigiliam, & sollicitudinem: intel ligens nimirum ab Hippo. non esse expectanda omnia, sed suppleri debere ea, quorum ratio est eadem.

Si autem peruersa fiat, aut liuida, aut pallida palpebra. l. labrum. l. nasus cum aliquo aliorum signorum, scire oportet morti proximum esse. Lethale etiam est, labra resoluta, & pendentia, & frigida, & alba esse reddita.

EAdem sententia scripta est quarta particula aphorismorum. 49. his verbis: in febre non intermittente, si labrum. l. palpebra. l. supercilium. l. oculus. l. nasus peruertatur. l. non videat. l. non audiat iam debili existenti corpore, mors proxima est. Quod in febre non intermittere dixit hic tacuit, quia præfatus erat, sermonem esse de morbis acutis, supercilij non meminit hic, sed labri, palpebræ, & nasi, sed eadem est ratio. nimirum fiunt omnes hæ peruerſiones eisdem causis quibus oculi peruertuntur, & eisdem distinctionibus cognoscuntur esse lethales, & proxime mortis signa. liuidæ aut pallidæ palpebræ fieri solent extinctione calidi innati. Sed cur enumeratis his signis,

D 2 addit

COMMENTARIA

addit cum aliquo aliorum signorum. an hæc sunt debiliora & minoris fidei quã prius enumerata? non certè. sed vt innuat quod ego docui, nunquã negligendam esse aliorum signorum inspectionem. Labia pendetia & resoluta & frigida & alba manifeste indicant debilitatem facultatis mouentis, & extinctionem calidi innati.

CAPVT. III.

Cubantem oportet deprehendi agram à medico, in latus dextrum aut sinistrum, & brachia, cernicem, & crura paululum redacta habentem, & totum corpus molliter constitutum: ita enim plurimi bene valentium cubant, decubitus vero similes bene valentium optimi sunt. Supinũ vero iacere, & brachia, & cernicem, & crura exporrecta habentem, minus bonum. Si vero decliuus fiat, ac delabatur à lecto in pedes, grauius est.

Post signa vultus, omniũ primò animaduertuntur, & conspicua sunt signa ex decubitu: proinde obseruans ordinem quem incœpit à facilibus, hoc loco de decubitu disputat. Describit, vt superiori capite fecit, primò optimum decubitum, deinde malum & pessimum:

simum: id quod docet primum epilogistica ratione, deinde & analogistica. Optimus ergo decubitus est, in latus alterum brachij, ceruice, & cruribus, paululum redactis, & toto corpore molliter constituto: quod ratio epilogistica indicat: ita enim cubare solent plerique bene valentium. Sed & ratione analogistica optimum decubitus huiusmodi esse, iam ostendam. Dicitur corpus molliter constitutum, non quod omnino cessante facultate collocatum est, sed quod habet figuram mediocrem, & quam Gal. vocat indolentem, per quam facultas operatur quidem, sed non laborat, quia per eam nulli muscoli distenti sunt. Potest corpus trifariam quiescere: primo facultate nullatenus operante: ut cum corpus ita iacet, ut inanima solent corpora: ut si quis corpus suum ita dimittat, ut illud labatur pondere, ac deinde in thoracem aut dorsum decumbat, prorrectis brachijs & cruribus: secundo, facultate continente corpus, aut membrum quodpiam in figura aliqua laboriosa: ut cum stat rectum corpus, aut ego brachium eleuatum & exporrectum volo continere in quiete: quo modo non minus laborat facultas quam per motum, imo vero multo plus: quia multiplices muscoli laborant. Nimirum cum mouetur membrum, alternatim laborant & cessant muscoli adducen-

C O M M E N T A R I A

res & abducentes: cū quiescit, vtriq; sunt distenti, & laborāt simul: proinde talem quietē soleo ego duplicē motū appellare. Aliæ quies sunt per quas operatur facultas sed mediocriter, quia medias figuras habent musculi, non extremas: vt cū extenta vehementer aut vehementer contracta sunt membra: in vtrisq; enim harum figuris laborāt membra, & defatigātur cū extēta sunt, quia per vim continentur musculi in ea tentione, contrahi enim amant natura, ergo extētis membris labor accedet, sed & valde contractis: nam fieri nō potest, vt musculi valde cōtracti sint. quin oppositi sint valde intenti: ergo cubare in alterum latus optimū est, nam hic decubitus seruatur facultatis mouentis opera: cū enim hęc tollitur, in dorsum aut thoracem corpus vertitur, quod corpora demortua indicant. Igitur dormiunt homines cum bene valent non sedentes aut stantes, hæ enim figuræ esse maioris laboris, quam vt somnus, qui requies facultatis est, posset conciliari. Neq; vero dormiunt proni aut supini nisi debiles admodū sint: non enim per somnum omnino feriatur facultas animalis, neq; somnus integra actionum priuatio est, sed requies id est remissio actionum. Itaq; signum optimum est, facultatem non destitisse ab ea figura, quam cum sanus

nus

nus homo esset, retinebat. Sed in vtrum latus melius est cubare, in dextrum, an in sinistrū? Hippo, enim non distinguit? Ego quidem dixerim in latus consuetum: nam signa conferri debent cum ijs, quæ in eodem homine erant cum valeret. Quòd si nulla homini certa de hac re consuetudo sit, melius est ægrum cubare versus anteriorem cubilis partē, quodcūq; latus eò vergat: nam in contrariū cubare non potest, nisi aut ob mœstiriam animi, quæ malo corporis solet attestari, aut ob deliriū, aut quia lucem refugit, aut tale quidpiam quod bonum non sit: nam sani homines solent verti, quā eos alij homines alloquūtur. Non hoc tantum disputant hīc vulgares commentatores, sed etiam an hic decubitus bonus ut causa sit, & qui decubitus sit bene valentibus utilior. Profectò hoc non magis facit ad prædictiones, quam disputare, ut faciunt, an possint alia animantia cubare ut homo: mihi certum est, nullibi præter rē loqui. Brachia etiā, & cervicem, & crura mediocriter contracta, optimum signum est, nam sani ita habēt: quia figura hæc est indolens & facilis: ægros vero ita habere optimū est, & quia sani ita habent, & quia indicio evidenti est, nullam esse in fibris laxitatem, ut cum exporrecta sunt membra: neq; convulsionē, ut cum valde cōtracta

COMMENTARIA

sunt. Itaq; descriptus ab Hippo. optimus decubitus est: vt supinum iacere, & brachia, ceruicem, & crura exporrecta contrarijs de causis, malum est: nam facultatis dissolutionem significat. Intelligi vero hic debet quod antea monuimus, exclusis causis procatarticis, & exclusis his affectibus qui eum decubitum soleant facere: nam si quis supinus cubet dimissis artubus, quia ita solet cubare, aut quia admodū ignauus est, aut quia est ebrius, aut quia impudens & medicum contemnit, aut etiam ob pleuritidem aliquam, quæ attingat virūq; latus, aut ob tubercula quæ in aliquod laterum cubare prohibeant, non debet supinus decubitus debilitati imputari: verum his exceptis, & alijs, si quæ talia sunt, malus est is decubitus, sed deterior ac periculi plus habens labi in pedes: quia corpus pōdere agi facultate non repugnante, apertius indicat. Sed roges, cur Hippo. non dixit egrum in alterum latus cubare optimū est, vt dixerat optimus vultus est similis bene valentium: ac non potius cubantem deprehendi ægrum à medico in alterum latus? aut cur non etiam antea dixerat, hoc vultu ægrum à medico deprehendi? Gal. respondet, quia hīc non requirit Hip. ab ægrotate vt ita cubet semper, sed vt cōuertatur in latus cū medicus ingreditur: hoc enim

roboris

roboris est, contra facere aut impudentis aut
 debilitatis. Ego tamen hanc enarrationem non
 possum probare, nam constat Hip. in princi-
 pio huius capitis describere optimum decubi-
 tum: constatq; non minus, melius esse multò
 & maioris roboris, & decubitus bene valen-
 tium similis, eum decubitum retinere etiam
 absente medico, cumq; id incaute fit, quam
 accedere medico cōverti, idq; studio quodā,
 atq; ob pudorem: deterius multo est, nō pos-
 se agrotantem conuerti ad medicum accedē-
 tem, quā id facere aliō qui iacētem supinum:
 sed nō statim si illud est deterius, hoc est opti-
 mum. Neq; vero possis dicere, adeò bonū est
 in latus cubare etiam absente medico, vt non
 possis id à laborante morbo acuto requirere.
 Certè quotidie occurrūt tales decubitus per
 morbos etiā acutissimos: proinde ego aliter
 intelligo Hip. verba: adeò vt mihi videatur
 Gal. sensum in contrariū omnino trāstulisse:
 nam inquit, oportet ægrum deprehēdi à me-
 dico ita decubantem, deprehēdi (inquā) id est
 preoccupari incautū (hoc enim significat ver-
 bū καταλαμβάνειν) eo decubitu quo erat,
 quod medicus videat: non vt conuertatur mo-
 do, sed vt iaceret. Ita haud obscurè innuit
 Hip. ad hunc decubitum, quem optimum vo-
 cat, non satis esse conuerti agrotantē ad acce-

COMMENTARIA

dentem medicum, sed ita etiam decumbere cum is accedit. De vultu, aut oculis, non erat quod ita loqueretur, cum ea non mutantur pro libito, sed eadem sint, accedat aut non accedat medicus. Rursum rogat Gal. cur supinum decubitus porrectis cruribus ceruice & brachijs vocat nimis bonum, cum ne bonus quidem sit sed malus? aut cur si malus hic decubitus non est, pronum per quem labuntur ægri in pedes cōferens cum hoc, dicit maiori cum periculo esse? nam videtur innuere hunc quoq; esse cum periculo: at bonus decubitus non sit cum periculo. Hic quoq; respondet Gal. quod ego minus probo: quoniam (inquit) decubitus hic supinus nō semper est malus, sed nonnunquā etiā bonus: cum scilicet est consuetus. Cum ergo reliqua omnia signa quantūvis mortalia nō appellauit minus bona, aut non bona, nequaquā addens significatiora verba: quod enim est tam disparatum, quod nō indigeat istis distinctionibus? Dicēs certè secūdum decubitū minus bonū, tertium magis periculosum, fieri non potest, quin impropriatatem sermonis admiserit: fecit tamē consulto, quia nō potest excogitari alia ratio conferēdi eum decubitū cum utroq; , antecedente inquā & cōsequente: cum ille sit optimus, & hic pessimus. Hip. vero nullibi mihi videtur

videtur studuisse adeò eloquētiæ, aut proprietati vocū, quā breuitati, excogitans voces aut phrasēs quæ multa insinuent, & varia respiciant: sed hic non licet amplius morari.

Si autē inueniatur pedes nudos habens, cum non sint admodum calidi, & manus, & ceruicem, & crura inæqualiter dispersa, & nuda, malum: conturbationem enim significat.

Illud verbum (inueniatur) nobis declarat, quomodo Hip. antea etiā dixerit, cubantē oportet deprehēdi à medico ægrotantē in latus dextrū: nam eodē nūc dicit, si inueniatur æger à medico nudos habēs pedes. Cōstat vero, vt inueniri nudis pedib⁹, est nudos habere, cū medicus accedit, haudquaquā tunc nudare: vt excutiāt ægrotātes vestes, & artus nudent, facit nonnūquā prauus hominis mos & mollities, quod nō est malū signū: nam quò si gna habētur mala, monuimus prius excludēdas esse euidētes causas: verū citra has, ardor magnus torius corporis facit, vt nudētur crura & brachia, quod certè lethale non est: nam multus calor in vniuersum corpus veluti effusus nō est lethalis dispositio, per febres siquidem diarias accidit: extra hanc causam, quam Hippo. ipse excludit, dicens, cum non sint admodū calidi, nulla excogitari potest, quæ nō sit

COMMENTARIA

fit grauis: nam quæ alia fit, quam quodd ægro-
tans maximi caloris sensu artus nudat? qui ca-
lor cum non sentiatur in externis, fit in inter-
nis membris: aut ob conturbationem maxi-
mam & anxietatem, quæ nisi critica contur-
batio sit (nam quæ talis est indifferens est si-
gnum, & excludenda est cum causis euidenti-
bus, aut internis, sed leuibus) ex maligna suc-
corū qui morbū faciūt natura ortum habet.

Mortale autem & hiantē dormire semper.

Dvo potest significare hæc dictio: primū,
mortale est cum qui hiet ore, dormire
semper: secundū, mortale est, egrotantē sem-
per dū dormit hiare os apertū. Certē uterq;
sensus est verus: nam per morbos acutos dor-
mire, vt non possint excitari, lethale etsi non
hient, ne dum si hient simul, & semper dor-
miant. Verū Hip. nequaquā de somno nimio
disputat, neq; hoc voluit significare (quor-
sum enim id diceret modo disputans de decu-
bitus speciebus) sed inquit habere egrotantes
apertum os dum dormiunt, esse lethale. Id ve-
rō scripsit in hoc capite, quia modus quo os
inter dormiēdum compositum est, ad formā
decubitus quadam ratione pertinet. Sed vt
mortale putes signum, vide ne nascatur ex lō-
ga hominis cōsuetudine, aut ignauia, aut etiā

ex obstructione partium nasi: vt per grauedinem magnā aut per polypum: nam extra hæc omnia, aut nimia debilitas facultatis mouentis musculos qui os claudunt, aut vrgentissimus internarum partium ardor, cui viæ respirationis consuetæ satis non sint, in causa est: vtraq; vero harum per morbos acutos pessima est.

Et crura supine decumbentis redacta esse. Vehementer, & abducta.

INtellige hoc quoq; esse mortale: innuit Gal. in aliquibus codicibus legi, non *διὰ τὴν πλεγμα*, idest abducta, sed *περιπλεγμα* idest, circumducta, aut circumplexa: vt cunq; figura est lethalis: nam crura adducta ad nates abductis genibus, aut implexis cruribus ipsis, figura est turpis simul & laboriosa: quare nulli homini consuetæ: aut ergo ea fit volente homine, aut nolente. si volente, delirium indicat: nam magno cum labore figuram turpem comparare, maximè cū debilis sit, quod supinus decubitus declarat, sani hominis non esse non sanus iuret Orestes: si inuito fit homine, conuulsio est in causa: nam est contractio membrorum inuoluntaria: ambo hæc per morbos acutos lēSIONIS magnę cerebri notæ sunt.

In

COMMENTARIA

In Ventrem cubare, cui non est consuetum cum bene valeret ita dormire, desipientiam significat. l. dolorem locorum quæ circa Ventrem sunt. www.libtool.com.cn

Malum est cubare in ventrē homini in solito (nam consuetudinē cum alijs omnibus causis manifestis excludendam esse, sepe iam diximus) siue venter significet hic ventriculum cum intestinis, siue etiam thoracē, ut apud ipsummet, Hippo. libello de vlceribus, & aphorismorum 20. 6. particulæ: vbi ventrem vocat omne cauum quod magnū sit in nostris corporibus: cuiusmodi cauum thoracis, & vētriculi, ac intestinorum, vteri & vesicę: vtcunq; nomen hic accipiatur, decubitus erit idem, pronus, scilicet dicto nuper cōtrarius. Est vero malus, quia deliriū indicat, nisi dolor aliquis in parte aliqua dictarum, aut earum, quæ dictas circūstant ad eum decubitū impellat: impellit vero talis dolor, quia compressa particula quæ dolet, melius tolerari possunt dolores: nimirū doloris causa aut cōpressionē repellitur, aut calore discutitur.

Velle autem residere agrotantē in morbi vigore, malum quidem in omnibus morbis acutis, pessimum autem in perineumoniacis.

Velle

Velle ægrū residere in lecto, ob infaniam
 aut inquietudinē fieri potest, aut ob dif-
 ficultatē respirationis, quæ orthopnœa voca-
 tur: hæc aut ob ingens incendium, aut ob an-
 gustiam viarū, aut ambo hæc: nam multò faci-
 lius trahitur emittiturq; spiritus erecto tho-
 race, quā iacente homine: quia partes nō sese
 cōprimunt. Constat has omnes causas malas
 esse in morbis acutis, in quibus facultas respi-
 rationis magnam vim habet ad salutem, vt di-
 cet author statim. Sed in morbi acuti vigore
 non est deterius signum, quā in principio, aut
 in incremento, imo vero multò minus malū:
 nā si id symptoma antequā morbus consistat
 & vigeat accidit, quacumq; è causa fiat, quid
 expectes per morbi vigorē euenturū? Quo-
 rum ergo quasi malitiā signi augēs, dicit Hip.
 velle residere egrotantē in morbi vigore? Cer-
 tē (quantū ego intelligo) illud in morbi vigo-
 re per pleonasmum dicitur: nō quòd in mor-
 bi vigore id sit graui⁹, sed quòd tūc solū fiat:
 nam quòd Gal. in huius particulæ enarratio-
 nem dicit, plane est falsum. Orthopnœa (in-
 quit) fit ob anxietatem & inquietudinem: per
 morbi vigorē maximè optat facultas quiesce-
 re, quia maximè laborat, cum ergo maximè
 quietem optat, inquietudo non potest non
 esse deterior, quam cum quietem non aded
 optat

C O M M E N T A R I A

optat. verum falsò accipit, facultatē quietem optare per morbi vigorē: nam quis nescit solere eam eo tempore totum corpus inquietē huc & illuc mouere: quod si quietem optare dicis, quia quiete indiget, nō satis propriē loqueris: nam multò aliud est facultatem optare quietem, quam indigēre quiete. Quod si id quadam ratione idem esse dicas, quia res natura constantes id appetunt, quo indigent, vires signi male colligis: nam ad perpendendam malitiā quæ rei alicui vt causa inest, considerare oportet, id quo indigeat facultas: sed ad malitiam signi, non quo indigeat, sed quid soleat facere. Vt vigilia nocturna mala causa est, quia facultas indiget nocturno somno: est etiam malum signum, quia solēt homines per noctem dormire: quis ergo est, qui ignoret solere homines in morbi vigore inquietudine laborare? Nō itaq; eo tempore deterius signū est, sed illud in vigore per pleonasmum dicitur: nam perrarum sit tantam anxietatē, aut tantum ardorem, nōdum consistente morbo esse. Multa profectò dicta sunt de signis ab Hippo. in aphorismis, quæ per pleonasmum dicta esse Gal. affirmat, vt quod. 48. & 50. quartę particule & multis alijs. Sed, vt hoc in omni alio acuto morbo malū sit, cur in perineumonia, id est pulmonis inflammatione sit pessimi-

pessimum? nam videtur perineumoniz proprium accidens orthopnoea, at vero accidens quod proprium est morbo, neq; mortē neq; salutem significat, sed morbi speciem declarat: itaq; non facit ad prognosticā, sed ad diagnosticam. Accedit, quod orthopnoeam esse in pulmonia nihil habet miri, nā ita solet: sed per alios morbos mirādum magis est. Si ergo verē diximus signum quo plus habet admirationis, eō habere plus fidei, certē orthopnoea in pulmonia minus grauis est, quā in alijs acutis morbis. Quid alij hoc loco respōdeant nō curo, quid ego verū esse putem, iam dicam. Orthopnoea nō est perineumoniz proprium symptoma, sed superueniens: nō enim à principio assidet morbo, sed superuenit cum ingrauescit: non itaq; est, quod nō significet malum, sed si eādē omnino de causa, & æque mala orthopnoea laboraret aliquis, extra pulmoniam non esset minus graue, imō vero grauius quam in pulmonia: quia plus haberet admirationis. Sed grauiores causæ sunt quæ id faciūt per perineumoniam (nempe ardor magnus cum obstructione viarum) quā per alios morbos. Hæ enim sæpe sunt solus ardor, aut inquietudo, quæ in vigore ardentis febris nō adeō terrent. Neq; si ex pessimis causis aliquādo fieri posse extra pulmoniam concedamus,

E vnquam

COMMENTARIA

vnquam tamen tam euidenter eas pessimas causas cognoscemus, quam in illa. Itaq; dictū est, pessimū id esse in pulmonia, nō quod hic affectus pessimis causis malitiam addat, sed quod pessimas causas esse apertius declarer: vt illud, facies extenuata pessima in morbis acutis, quia acutus morbus pessimarum causarum facit coniecturam. Gal. certē hanc difficultatem effugit, commutans in cōmentatione verba: sed præstasset declarare, aut si corruptum codicem putabat, id etiā monere, quā dissimulanter præterire.

C A P V T. III.

DEntibus stridere in febris, quibus nō est consuetum, à pueritia, furibundum & mortale. Verum oportet prædicere periculū ex ambobus futurum: si vero & mente cōmotus hoc faciat, admodum exitiosum iam fit.

DEntibus stridere ob consuetudinem, quā homo à pueritia habeat, qualis est quibusdam ob debilitatem musculorum qui maxillam circumducunt, qui à difsectoribus masticatorij appellantur, aut ob vitiosos mores, aut per frigus vehemens, aut per rigores, minimè est mortale: sed hæc omnia in causis euidenti-

dentibus sunt, his exceptis, in febribus perpetuis furoris & mortis timorē facit: quod etiā com. 2. prorrheticorum his verbis dixit. Dentium stridor perniciosus, quibus nō est sanitas tempore consuetus: *heq; certe solū* cū consuetum est à pueritia tollit periculum, sed & cum ex aliquo tēpore: quanquā multo magis cum à pueritia: quia quanto antiquior consuetudo est aliquid faciendū, tantò minus mali id significare potest. Est furor (quod *μανία* græci vocant) pessimum dementiæ genus. stridor ergo dentium fit, musculis qui maxillam mouent conuulsuos motus patientibus, aut facultate mouēte admodum debilitata: quod cūq; horum fit, per morbos acutos multum pati cerebrum suspicionem facit: magnæ cerebri læsioni dementiam succedere verisimile est, cū sit demētia facultatis, quæ in cerebro viget, actio læsa: læsione, aliōqui magna, & membri principis, plurimū aucta, mortem fieri constat. Meritò ergo furor & mors timeantur, magis autem succedere potest mania stridori, qui cum magno dentium sonitu fit, quam qui cum exiguo: hic enim fieri potest ob debilitatem, quæ fortasse sine dementia afferet mortem. i. saltem sine mania: ille ob motus conuulsuos, qui fiunt malignis fuliginibus, quales ex atra bile sunt, occurrenti-

COMMENTARIA

bus nervis in medio ascensu ad caput: verum
 (inquit) prædicere periculum oportet ex am-
 bobus futurum. Illud ex ambobus, nō potest
 referre priora, nulla enim duo præcesserunt,
 quæ referrentur, ~~nam furor & mors~~ nō refe-
 runtur: ridiculū enim si diceret, oportet præ-
 dicere periculum futurū ex morte, sed refert
 priora & posteriora, scilicet sunt qui solū stri-
 dent dentibus per febres, sunt qui nō solum
 strident sed etiam insaniunt: in vtrisque opor-
 tet prædicere futurum periculum mortis. De
 primis scripsit in principio capitis: de secūdis
 in fine, dicens: si verò & mente cōmotus hoc
 faciat, admodū exitiosum iam est. Sed dices,
 videtur multò leuius esse stridere dentibus
 cum delirio, quā sine delirio: quia qui delirat
 potest stridere ob solam insaniam, sine debili-
 tate mouentis facultatis, atq; nulla imminēte
 conuulsione, sed vt potest quiduis aliud age-
 re: tamen sine delirio non possit fieri sine pes-
 sima causa. Neq; possis dicere exitiosum esse,
 quia deliriū ipsum per hos morbos malum
 est: nam cum deliriū & stridor sint in hac di-
 ctione nomina signorum, causam aliam gra-
 uem oportet innuant. Sed, vt res hæc habeat
 audi: potest aliquis stridere dentibus, & deli-
 rare, stridore antecedente deliriū, aut non an-
 tecedente: si stridor non antecedit, sed simul
 cum

cum delirio fit aut succedit, minus graue est: si vero stridori superuenit delirium, constat id crescente mala affectione quæ stridorē peperit, factum esse: deterius ergo iam est: nam signa quæ habentur mala, quò plus perseuerât, eo grauiora sunt: quia causæ ex qua fiunt, magis attestantur: vsq; adeò vt debeat medicus prudens nullis ex signis leuiter prædicere, sed cum iam perseuerât: ergo si duo adsint ægrotâtes, alter strideat dentibus in febre acuta nòdum delirans, alter striduerit priùs dies aliquot, sed iam deliret, cōstat hunc vicinum magis esse morti & grauius affectū: nam quod illi timédum est, nēpe insania, huic iam adest. De his itaq; in quibus stridor deliriū præcessit, verba vltima capitis intelligi, declarat illa particula, iam, & verbum, fit: nam quid aliud significat, deterius iam fit, quam hunc leuiori morbo laborasse, cum scilicet strideret tantū, iam vero fieri periculosum magis, cum ex stridore delirat? Dices, rursus videtur, qui stridens delirare incēpit, nō posse cessare ab stridore, sed necessario stridere dum delirat: nam cū affectio crescat, qua ratione cesser symptomata? quare frustra Hippo. dicit, si commotus mente strideat, sed deberet dicere, si vero is qui stridebat cōmotus mente iam sit Certè quāquam verisimile sit, eum qui stridere cœ-

COMMENTARIA

pit, succedente delirio non cessare ab stridore (quia siue debilitas facultatis id faciebat, siue incipiens conuulsio, affectio videtur crescere) tamen dignum est cōsideratione, vt scilicet cum quis stridens mouetur mēte, possit quiescēs ab stridore delirare: mihi enim videtur id quoq; fieri posse, & cū sit non tātī periculi videretur esse signū, quā si simul & delirium & stridor dūret. Nam solet mens cum mouetur, eos corporis mot⁹ qui antequā moueretur fierent, cum aliis cōmutare, aut cohibere, ob solū deliriū: vsq; adeò vt nōnunquā membrum quod molliter collocatū erat, mouere incipiant delirantes tremulè, aut modo conuulsionis, idq; citra omnem causam quæ facultatē mouentem, aut conuulsionem nervorum attingat, sed quia ita lubet infanientibus, vt attentione opus sit, ne nobis imponat delirium, putantibus id alia de causa fieri. Ita fit non rarò, vt membrum quod prius tremebat præ debilitate facultatis, aut conuulsio motu agitabatur, mens commota apponens (vt delirantes solent) extremos conatus, retineat violenter in quiete. Itaq; possit qui sanus mente stridebat, insanus non stridere: verum si causa stridoris erat magna, vsq; adeò vt ne insana quidē mens possit ei obistere, stridebit nihilominus vt antea qui delirat, critq; id

id minoris læsionis & cerebri peius affecti signum. De oscitatione & pādicularione nolo hīc quidquā dicere, ne cum vulgaribus enarratoribus tempus ludam.

www.libtool.com.cn

CAPVT. V.

Vlcus autem, siue antea fieri contigerit, siue in morbo fiat, discere oportet: si enim moriturus sit homo, ante mortem liuidum & siccum erit. l. pallidum & siccum.

Non inquit discere oportet, an vulcus factum ante morbū, an in ipso morbo: sed discere oportet an vlcus sit, & ipsum considerare, siue ante morbū factum sit, siue in morbo: nam ex vlceribus quæ cum acutis morbis contingunt, magna capiuntur indicia salutis aut mortis, quæ ab Hippocrate lib. de vlceribus & aliis locis licebit petere. Vt in morituris, ante mortem solēt apparere vlcera sicca & liuida, aut sicca & pallida. Nullatenus ergo debet medicus reculare, vt faciunt quidam negligentissimi, id totum chirurgis de mandantes, detegere quotidie aut saltem tertio quoq; die vlcus, & signa omnia in illis considerare. Verum est quod obiicias, Hippocratem lib. de vlceribus dicere, siccū sano

COMMENTARIA

vicinius est quā humidum: non ergo in vlceribus siccitas malum signum est. Certē siccitas quēdam in vlceribus opportune accedēs, non repēte, neq; nimia, neq; ante tempus, sed cum cicatricis inducendā tempus instat, bona est: nam ita agitur illorum curatio: tamē repēte, & intēpestive deficere in particula vlcerata duplex illud excrementum, quod colligitur in vlceribus, sordes & saniem, malum signum est: eādē ratione qua Hippo. ipse scilicet apho. §6. inquit, in vlceribus tumores labiorum repēte euanescere, malum esse: fieri enim delirium, aut conuulsionem, scilicet rapta materia in neruos & caput: nam cum per vlcera nullæ partes adedō laborent quam nerui, quia horū est sensus, sæpe raptis succis ex parte vlcerata in neruorum radices, cōuulsio accidit. Ita etiam si particula ipsa non solū priuata succis, sed extenuata siccataq; sit in se ipsa, debilitatem facultatis regētis particulā, & debilitatē calidi innati significat: nō enim nutritur. Sed cū hac causā fit, nō siccum tantum vlcus fit, sed siccum & liuidum, is enim color extinctione caloris fit, aut siccum & pallidum, qui color pro cōcoctione bona corruptionem succorum significat: nam fit bilefcente sanguine. Hi vero colores si in vlcere humido apparent, non sunt tam lethales, quia tantum

tum significant quorundā succorum redundantiam. Colorem nigrum fortasse nō dixit, quia hic color non potest in ulcere fieri, nisi cum redundantia nigri excrementi, quod carbonem in parte significabit magis quam mori ob febrem: eadem ratione hic nō meminit ulcerum quæ circum glabra sunt, quæ. 6. aph. maligna esse dixit, quia ea non minantur mortem ex febre, etsi febris adsit, sed tantum sunt disebulotica, idest difficile venientia ad cicatricem: hīc vero agitur de ulcere, nō ut ipsius ulceris æstimetur malitia per se, sed ut est signum febris cum qua consistit.

CAPVT. VI.

DE manuum vero lationibus, hæc cognoscere oportet: qui cumq; in febribus acutis. l. perineumonia. l. phrenitide, & capitis doloribus ob faciem ferunt. l. venantur frustra. l. colligunt festucas, & stamina à vestibus carpunt, & stipulas de pariete euellūt, omnes esse malas & mortales.

Lationes hæ omnes malæ & mortales sunt in acutis febribus, quia phrenitidem indicant: ita enim solent ægrotantes manus ferre cum delirare incipiunt, simul oculis patienti

COMMENTARIA

bus suffusionis passionē ob fluxionem in cerebrum concitatam, aut per consensum cum ipso cerebro, & facultate imaginandi vitata. Solet hoc in perineumonia ita accidere, & per inflammationē oris ventriculi, & hepatis, quanquā id Hip. non dicat, sed est ratio eadē. Itaq; per hos affectus fieri hæc phrenitidis signa, lethale: nam hæc mala in phrenitidē permutari periculosum est: vt & per omnes morbos qui cum dolore capitis affligunt periculosum est, quia euidentius signum est phrenitidis, cum illud dolor capitis antecessit. Nā, vt inquit ipsemet Hip. si ante morbū aliqua parte doluerit, illic morb⁹ firmatur. Sed qua ratione dicit in phrenitide esse hæc signa lethalia? nā si lethalia sunt quia phrenitidis sunt signa, quomodo dicat in phrenitide lethalia? aut qua ratione ea vox in phrenitide non redūdet? Neq; vero est, vt de orthopnœa in perineumonia dicebat: nam quanquam orthopnœa soleat perineumoniæ succedere, tamē non solet ei adesse à principio, sed tunc superuenire cum ingrauescit. Rectē ergo dicas in perineumonia orthopnœa malum: tamen de manuulatione in phrenitide non possis ita dicere: nam tam longe abest, vt fiat cum phrenitis ingrauescit, vt fiat in ipso principio phrenitidis, aut etiam antequam phrenitis fiat, sed
cum

cum iam iā ingruit: vsq; adeò vt Gal. ipse cū hoc symptoma (vt refert ipse met) pati inciperet, dixerit ad amicos, ne phrenitis me arripiat, auxilio estote: quod satis apertè indicauit, illum nondum desipere. Quocirca ergo pacto hoc lethale est per phrenitidē? Certe illud in phrenitide mihi videtur dici per pleonasmū: vt paulo ante dixit, velle ægrum residere in morbi vigore, nō sane quod in phrenitide insigniter sint malæ hæ lationes, sed quòd in phrenitide fieri soleant. Sed rogabis cur Hip. aliò qui tam breuiloquus toties vtitur pleonasmò: an est oblitus sui? non certe. Sed Hip. erat pariter eruditissimus & diligētissimus, & curabat artis medicæ fundamenta iacere: proinde nonnunquam scribebat obseruationes siue experimenta, nonnunquam ratione confirmatas sententias, atq; quibusdam in locis obseruationes maximè, vt in Epid. quibusdam sententias, vt in apho. tamen nunquā omnino obseruationum obliuisceretur, sed eas coniungebat cum assertionibus, vt hac ratione simul fiat ars, & artis exercitatio: quod in hoc prognostici lib. apertissimè facit: nō solum ea signa quæ ratione lethalia esse, possit confirmari, lethalia dicens, sed ea quæ solere per morbos lethales accidere experimēto cognouit. Cur non Hip. dixit, in morbis acutis
parti-

COMMENTARIA

particulā aliquam faciei peruerſi, lethale: ſed
 ſi oculus peruerſatur, aut palpebra, aut naſus,
 aut labium? an quia hæ particulę occurrūt per
 uerſæ in morbis acutis? ita nunc quoq; dicit,
 hæ geſticationes in phrenitide lethales, ſi-
 mul proferens obſervationē: has apparere ſo-
 litas in phrenitide. & aſſertionē, eſſe lethales:
 uſq; ad eò quod inartificioſum eſt apud Hip.
 maximum artificioſum cōtinet. Deliria hæc qui-
 bus imaginatio errat circa aſpectabilia, aut ea
 quæ auditu, odoratu, guſtatu, aut tactu, ſen-
 tiuntur, poſſe non unquā fieri ſine lēſione ali-
 cuius ſenſus ſingularis (quamquā ſæpiſſime à
 lēſionibus ſenſuū capit initium hoc deliriū)
 demonſtratum eſt à me lib. 5. cōtro. itaq; po-
 teſt aliquis habere hæc ſymptomata nulla ſuf-
 fuſione conſiſtente in oculis, tamē ſæpius ac-
 cidūt ob ſuffuſionem, fuliginibus quæ inter
 tunicam corneam & humorem cryſtallinum
 ſunt, impediētibus effluxum facultatis viden-
 tis, aut ingreſſum ſpecierum: nam ad reddē-
 dam huius ſentētix cauſam indifferens eſt, ut
 ſentias de modo quo viſio agitur: quantum
 uis vulgares enarratores laborent hīc, diſpu-
 tantes de modo vidēdi. Sed quæ ſit de hac re
 probabiliffima ſententia (quamquā ad inſtitu-
 tum præſens nihil faciat) ſi ſcire cupis, lege li-
 bri. 2. contro. cap. vigefimum octauum.

Caput.

CAPVT. VII.

Spiritus autem creber laborē significat, aut inflammationem in regionibus circa septū transversum: sed qui magnus inspiratur, & ex longo tempore, disipientiam ostendit: verū qui frigidus expiratur ex naribus & ore, mortale admodum iam fit. Bonam autem respirationē, existimare oportet valde magnam vim habere ad salutē in omnibus morbis acutis, qui cum febris sunt, & in quadraginta diebus indicantur.

Facit hic Hippo. quod antea, in quibusdā generibus signorū fecit. Disputat de optima respiratione, & de differentiis pessimis illius. Vititur vero commédatione huius signi, dicens, existimare oportet, bonam respirationem magnam habere vim ad salutē: quæ cōmendatio exhortatio medicorum est, ne quādo contemnant respirationem ad præsagendum. Meritò certē id facit in respiratione: quia hæc potest omnium optimē indicare tēperiem cordis, & ut habeat calidum innatū: constat vero hīc vitam cōsistere: potissimum vero, habet magnam vim in morbis acutis, qui sunt cum febre. nam respiratio est data à

natura

COMMENTARIA

natura animantibus ad temperandum cordis ardorem, & febris ipsa est cordis ardor, ergo nullum indicium sit, quod apertius possit nobis indicare quatenus laboret cor, aut non laboret: erit quæ respiracionem bonam esse, id est non multum diuersam à respiracione bene valentium, optimum, & ad salutem habens magnum momētum, in iis morbis, in quibus quidquid mali sit, constat statim respiracionē commutaturum. Sed videtur in longis etiam febribus habere magnam vim, nam in omni febre habet. Cur ergo in acutis inquit? præterea, & in acutis qui sine febre sint, habet vim magnam, quantam enim habet in terano? quā tam in apoplexia? cur ergo dicit in acutis cum febre? Dices, de solis acutis morbis est hoc opus, proinde Hippocrates inquit, in morbis acutis: immò videtur hac ratione posse id hoc loco tacere, nam in principio operis dixerat, ita considerare oportet per morbos acutos, & in calce dicet rursum, hæc intelligo in acutis. Quorsum ergo modo dicit in acutis febribus? audi. Signa siue bona siue mala, quæ significant robur aut debilitatem facultatis naturalis (hæc sunt signa concoctionis) minorem fidem habent in morbis acutis, quia rapidus materiæ cœptæ coqui motus potest hominem interimere, & cœptæ putrescere liberare:

rare: in hanc sententiam dictum est ab Hippocrate ipso, acutorum morborum non omnino sunt certæ prænunciationes, salutis aut mortis: quæ vero signa bona sunt roboris vitalis aut animalis, magis fida sunt in acutis quam in longis morbis, quia in his restat multum temporis quo robur exolui possit (maiorum huius generis non est eadem ratio) ergo respiratio cum indicet animalis facultatis robur, & cordis affectum, maius momentum habebit cum bona est in acutis febribus. Sed cur dicit in acutis cum febribus? ad excludendum (respondet Gal.) morbos acutos sine febre, ut convulsionem, choleram morbum, & apoplexiam: sed cur excludit? an proinde dicit in morbis acutis cum febre, quia quamvis in acutis sine febre habet magnam vim (id enim non potest negari) tamen in his ipsis si sunt cum febre habebit maiorem: nam nullus morbus acutus est qui numquam possit esse cum febre, etsi sunt qui aliquando sunt sine illa, ut tetanus, cholera, & apoplexia. ergo in tetano etiam sine febre habet vim magnam ad salutem bona respiratio: tamen non tantam, quantum in tetano cum febre: proinde inquit Hip. in omni morbo acuto cum febre. Cum hæc sit satis dixisse, hic disputant quidam enarratores. An omnis morbus acutus habeat febrem coniun-

ctam,

COMMENTARIA

etiam, quia Hippo. id videtur affirmare, id est
 de ratione victus acut. cont. 8. dicens: acuti
 autem sunt, quos appellabant antiqui pleu-
 ritim, perineumoniā, & phrenitim & lethar-
 gum, & caufum, & alii morbi, quicumq; his si-
 milis sunt, quorum febres omnino continuę
 sunt: hęc vero Hippo. inquit, in morbis acutis
 qui cum febre sunt, quasi innuens alios esse
 acutos sine febribus. Gal. nunc videtur affir-
 mare, nunc negare: ac proinde dicunt quidā,
 morbos proprie acutos nunquam esse sine fe-
 bribus, quanquam quidam alii sunt acuti im-
 proprie, qui sine febre sunt. Certē hęc vide-
 tur mihi triuialis solutio, & labor inanis: nā
 quęstio hęc est de solis nominibus, & de ho-
 rum vsu loquuntur inepte: nam cur tetanus
 qui ante quartū iugulat aut remittit, aut cho-
 lera morbus, qui non transcendit septimum,
 non est proprie acutus: quid aliud est in ratio-
 ne morbi acuti quam vt celeris motus sit, &
 prę celeritate periculosus? quid horum deest
 tetano aut cholera? si neutrum, cur est im-
 proprie acutus? insinuauit id Gal. Egregiam con-
 firmationem. An non est perpendēda ratio?
 Quod res habet, & res ipsa cum ratione con-
 iuncta mihi indicat, id ego assero, plerofq;
 morbos acutos esse cum febribus, iis q; conti-
 nuis (nam intermittentium omne genus aut
 longum

longum est, aut breue, & non periculosum) tamē quosdam esse qui sine febre possunt accidere, vt apoplexiam, tetanum, choleram, & voluulū, qui tamen ipsi sæpe eueniunt cum febribus perperis. Hippol. loco citato ex. 1. de ratione victus acut. catalogum facit morborum acutorum (non omniū) sed veluti per propositionem eorum tantum modo de qui bus eo opere erat disputaturus: quod dicit, & quadraginta diebus terminantur, nihil aliud est, quā si dicat in acutis simpliciter aut ex decidentia, horum enim terminum esse. 40. antea diximus, ne intellige. 40. iudicantur, sed intra quadagesimum: nam nō de solis iis qui quadagesimum attingunt dicit, sed de omnibus qui non excedunt. Sed redeamus ad prognosticum. quæ de malæ respirationis differentiis dicit Hip. nō omnia pertinent ad partē prognosticā, sed quædam illorum ad agnosticā: nam quod dicit, spiritus creber laborem significat, aut inflammationem in regionibus circa septam transversam, sed qui magnus inspiratur ex longo tempore desipientiā ostendit, ad agnosticā pertinet: cum doceat his verbis cognoscere per signa, non euentum morbi, sed affectionem quæ in eo est. Neq; tamen hoc est extra institutum huius operis, nam in propositione & commendatione ope

COMMENTARIA

ris dictum est: præsentiens enim & prædicēs, coram ægro præsentia, præterita & futura. Differentiæ malæ respirationis quàm multæ sunt, quas prosequutus est Hip. partim hîc, partim aliis *in locis, maxime, per aphorismos & libros epidemiôn.* Hîc de quatuor tantum differentiis disputat, quæ proprias affectiones ostendunt: hæ sunt parua & crebra, parua & rara, magna & crebra, magna & rara: ergo inquit, respiratio quæ crebra est, significat laborem, idest affectum aliquem cum insigni dolore, siue is affectus sit tumor præter naturâ, siue vlcus, siue fluxio. In partibus circa septû transversum (hoc nomine intelligi debent instrumenta omnia respirationis, & quæ cum illis mouentur) aut significat inflammationem, idest ardorem, aut incendiû, nam nomē hoc phlegmone apud Gal. significat nunc tumore præter naturam ex succo calido, nunc ex solo sanguine, nūc significat non tumorem, sed ardorem, vt sit phlegmone quod phlogosys: in qua significatione accipi debet hic nomen hoc inflammatio, græce phlegmone. Si respiratio crebra parua etiam est, dolorem significat: nam quæ dolent quacumq; de causa, plus dolēt mota quam quæta: proinde partes quæ respirando mouentur, & dolent, refugientes dolorem, detrahunt magnitudini respirationis:

nis:

nis: cumq; vsus nō decreſcat, immò vero quada-
dam ratione creſcat cōſumptione ſpirituū,
neceſſe eſt quod magnitudini detrahitur, ſup-
pleri crebritate: ſit ergo crebra & parua reſpi-
ratio. At verò, *videt. lib. reſpiratio* parua & cre-
bra, non ob affectionem doloroſam ſolū fieri
poſſe, ſed ob aliam etiam cauſam, atq; ita non
ſignificationem hāc habere poſſe citra vllam
diſtinctionē: nam ſi ſeptum trāſuerſum ægre
mouetur, q̄ nerui qui in illud inferuntur, exi-
guam facultatē deferant (vt ſolet euenire) bra-
chio, & cruri: cum illis reſolutio imminet, nō
poſſit magnam reſpirationem facere. Niſi au-
tem ſimul cum facultate mouente vsus reſpi-
rationis minuatur (id vero nō videtur eſſe ne-
ceſſarium) neceſſe ſit magnitudinis defectū
crebritate rependat: quare fiet reſpiratio par-
ua & crebra, citra affectum aliquem doloro-
ſum. Certè ita eſt haud dubie, etſi Gal. huius
cauſę non meminerit: nā reſpiratio ſublimis,
quam debilitati impurat Galenus, plerūq; eſt
crebra & parua: & quarto epidemiōn Nico-
ſtrati vxor dicitur habuiſſe ſpirituū paruum
& denſum ob impotentiam. Verum quia per
morbos acutos qui cum febre ſiunt, de qui-
bus in hoc libro agebatur, doloroſi affectus
in thoracem ſæpe incidunt, impotentia verò
huiusmodi rariſſimè, atq; non ob ipſos acu-

COMMENTARIA

tos morbos, sed ob alios casu ipsis accedentes,
 ut paralyfim: statuit Hippo. ut perpetuū quid
 dam, crebrum spiritum significare dolorem
 aut incendium: crebrum scilicet cum exigui-
 tate dolorem: cum magnitudine, incendium.
 Gal. verò cū in libris de dyspnœa tum etiā
 alibi, videtur cōtempnissse quarrum & quintū
 libros epidemiōn quos tamen ego cum aliis
 nunc cōmentariis prosequor, & quæ ad hanc
 huius respirationis causam pertinet, illic iam
 scripta sunt. Nūc veniamus ad reliqua. Si cre-
 bra & magna respiratio sit, vsum significat plu-
 rimū auctum: nam respiratio quæ magna est
 & crebra, celeris etiā est: quia eadem cau-
 sa quæ magnitudinem parit, celeritatem etiā
 auget, antequam crebritatem. Hęc omnia per
 ardorem magnum fiunt: nam quæ mediocris
 est sola magnitudine gaudet. Eadem respira-
 tio fit, cum est phlegmone & tumor calidus
 in parte interna, quæ sensu careat, ut in iecore
 aut pulmone: nam in ea non fit dolor: cōmu-
 tat ergo respirationē ut ardor solus. Rara re-
 spiratio si magna etiā est, delirium indicat:
 nam præ obliuione & alienatione mētis, ces-
 sant à respiratione, faciūt q; longas intermis-
 siones: quare ardet thorax, & cum vehemen-
 ter irritantur, coguntur uti magnis respiratio-
 nibus. Sed si rara est simul & parua respiratio,
nihil

nihil aliud indicat quam extinctionē calidi innati & debilitatē virtutis: nam vtraq; differentia harū debili virtuti, & imminuto vsui familiaris est: ambe ergo copulatę ambas causas ad esse euidenter indicabūt. Hanc respirationis differentiam intelligit Hip. dicens, qui frigidus expiratur de naso, nam hæc simul fiunt in spiritu cum paruus & rarus est, ob easdem, quas diximus, causas: quia scilicet calidum innatū ferē est extinctū, frigidus aer prodit: & quia facultas est debilis, expirat ore & naso: nā facultas quæ debilis est, quia nō potest satis mouere instrumenta aliqua, aut orificia aliqua satis aperire, omnia instrumenta mouet & omnia orificia aperit: proinde respirationem facit paruam, crebram, sublimem, frigidā de naso & ore: hæc enim omnia conueniunt in respiratione admodum exili iam, id est cum homo vicinus admodum mortii iam est. Sed perpendere oportet cur Hip. dicat de magna & rara spiratione, μέγα δ' ἀναπνεόμενον, id est cū magnus inspiratur: de vltima vero differentia, φειχρὸν δ' ἀναπνεόμενον, id est si frigidum expiratur. Cur hic expiratur, illic inspiratur? an incaute? non certē, sed admodum attentē. dilatatio thoracis facit inspirationem, cōstructio expirationem: dilatationem potest dimittere qui delirat præ obliuione, tamen cōstrictio-

C O M M E N T A R I A

nem non potest: nam thorax dilatatus, quam
 rumuis irrepit maxima obliuio, subsidet sua
 sponte: itaq; internas quietes potest facere
 delirium longas, externas non potest. Hac de
 causa, inquit, ex multo tempore inspiratus
 aer: nam quieti internæ, quæ longa sit, inspi-
 ratio succedit, sed inquit, frigidum expira-
 tur: nam non significat corporis affectum fri-
 gus eius quod in thoracem trahitur, sed eius
 quod emittitur. Roges rursum in eo affectu,
 per quem tanta calidi extinctio est, qua cau-
 sa respirat homo? videtur enim respiratu mi-
 nime indigere, cum sit ad temperandum ca-
 lorem, attemperatio vero mediocri quodam
 frigore agatur? Respōdent quidam respirare
 hos homines, nō vt attēperetur cor dilatatio-
 ne, sed vt expurgetur à fuliginibus cōstrictio-
 ne: dilatationē vero agi, vt succedat constri-
 ctio: quam minimum enim possit thorax con-
 stringi, nisi prius dilataretur. Sed si hoc ve-
 rum esset, haud quaquam posset homo om-
 nino priuari respiratu ob refrigerationem: nā
 & si attemperazione non esset opus, esset ex-
 purgatione: at vero vt docet Gal. 6. de locis
 patientibus, mulieribus quæ vteri præfoca-
 tionem patiūtur accidit apnœa, quia affectus
 ille frigidus est: cōstat vero, vt mulieribus il-
 lis non sit expurgationis & fuliginum minus,
 quam

quam his quibus est spiritus frigidus parvus & rarus: ergo est minor vsus attéperationis: igitur his aliquis est attéperationis vsus, sed est tanto minor, quâto calor est minor. Nimirum flâma ~~omnis indiget ventilatione~~ & attéperatione: quo ea est maior, eò maiori: quo minor, minori: nulla ventilatione nulla est contenta, nisi omnino sit minima: & parua etiam indiget occurso aeris, qui sit, si non frigidus, saltem minus calidus quam ipsa flamma: ut ira ardentis flammæ (est nobis interius flâma spirituũ substantia) raritas nimia & dissipatio cohibeatur. In hoc affectu paruum calidi superest, tamẽ non est extinctũ. Roges rursus, quo modo si flâma est interius quæ attépere-
tur, aer inspiratus refrigeratur: nã si aer refrigeratur subiens in thoracem, certè aer nõ attéperat in thorace calidũ: nam quod refrigerat rem aliam non potest ab ea nõ calefieri: si quidẽ reciproç actiones sunt omnibus natura constantibus. Accedit quòd hæc respiratio nis differentia in malignis febribus solũ accidere solet, quare videtur intellectu difficilimũ, ut aer refrigeretur. Scire licet per hos affectus, quã minimũ expirari ex ipso corde, sed è pulmone id solum quo inspiratum est: nam ad cor nõ venit aer, nisi motu arteriæ venalis: pulsus vero per hũc affectum etiam est mini-

COMMENTARIA

mus: is aer, qui ab ore in pulmonem trahitur, & rursus in os pellitur, non quidem refrigeratur, sed ne incalescit. quidem: talis ergo emissus, cum expiratur de ore aut naso sentitur frigidus, non aliter quàm cum exsufflamus de ore frigus facim⁹, quia scilicet quieti aeris frigus nō sentimus, ut mori: sed causa qua aer inspiratus non calefit, est quod per eum affectum, totum calidum latitat in visceribus obrutum illic humoribus & fuliginibus, extrema vero sunt frigida: atque ut calidum innatum plus aut minus recurrit. i. plus aut minus extinctum iam est, ita maiores aut minores partium extremarum tenet perfrigeratio. Quibusdā solum extremus nasus, auriculæ, & digitus friget: aliis tota facies, brachia & crura tota: his qui in hoc affectu constituti iam sunt, omnes oris & nasi partes & ipsa larynx frigent: quare aer inspiratus nō calefit: ergo spiritus creber & parvus significat dolorem in partibus circa septum transversum: creber & magnus, ardorem: magnus & rarus, delirium: rarus & parvus, debilitatem facultatis cum extinctione calidi. Sed intelligi hic debet quod in aliis omnibus signis monuimus, præcis causis procatarticiis: nam si quis multis cibis se ingurgitauerit, ob distentionem ventriculi potest respirare paruo & crebro respiratu sine omni dolore: &
ob

ob mœstiriam accepto malo nūcio potest respirare magno & raro, citra omne delirium: hoc enim accidit omnibus qui suspirant, sed euidentes causas præscindi debere in tota hac arte perpetuum est. libtool.com.cn

CAPVT. VIII.

Svdores optimi quidē sunt in omnibus morbis acutis: quicumq; in diebus indicatorijs sunt, & perfectē febrem sedant. Boni autem quicumq; ex toto corpore sunt, & fecerūt hominem melius ferre morbum. Qui autem neutrum horum faciunt, non sunt vtilēs. Pessimi autem frigidi, & solum circa caput facti, & faciem, & collum: hi enim cum acuta quidē febre mortem prænunciant: cum mitiori autem, morbi longitudinem: & qui toto corpore similiter, ac qui circa caput sunt. Qui vero sunt milio similes, & solū circa cervicē sunt prauī: qui vero destillātes & vaporosi sunt, boni. Nosse autem oportet hoc in vniuersum de sudoribus: quosdā fieri præ corporis dissolutione, quosdā præ inflammationis vehementia.

Bonā partē huius capitis præscindit Gal. quam meritò præcisam, ante illū esse ab

COMMENTARIA

Artemidori ſectatoribus refert: ego vero ma-
 lui trāsferre caput vt apud autorē ipſum legi-
 tur, & vt legebatur ante Gal. & Artemidorū,
 & quantū doctrine ſingula verba contineant
 perpendere, quam cuiuſpiam enarratoris au-
 thoritate, authoris verba præterire: accepi
 enim enarrandum hoc opus, vt id Hip. ſcrip-
 ſit, non vt Gal. ſcriptum voluit. Hunc ſer-
 monem in morbis acutis cum febribus habe-
 ri, palam faciunt illa verba autoris, in omni-
 bus morbis acutis, dicit de ſudoribus perfe-
 ctè febrem ſedant, euacuationes omnes biſa-
 riam poſſunt eſſe bonę aut malę: vt cauſę, aut
 vt ſigna, ſed hæc diſputatio de ſignis eſt, non
 de cauſis: proinde hīc de ſudoribus, qui bo-
 na ſigna aut mala ſunt diſputatio eſt, quāquā
 ſepe in eandē rem recidit quod eſt bona cau-
 ſa, & quod bonum ſignū. In hoc genere vt &
 in alio quouis ſignorum eſt optimum & peſ-
 ſimum, ſunt q̄; inter hæc mediocria, atq; ho-
 rum quædam bona, quædam mala, atq; vtro-
 rumq; quædam plus, quædā minus talia ſunt.
 Describit ergo Hippo. optimum, & peſſimū,
 & mediocria, non quidē omnia, ſed tot tamē
 vt ex iis, quę dicūtur reliqua intelligi poſſint,
 maxime accedentibus, quæ aliis locis ab eodē
 autore ſcripta ſunt. Sudori poſſunt accidere
 hæc, vt calidus ſit aut frigidus, fluens ex toto
 corpo-

corpore aut ex parte, in die iudicatorio, aut alio die, aut semper fluens, idest toto morbi tempore, sedans integrè febrem, aut non integrè, aut nullatenus. Accedit præterea sudori modus exeundi, si fluit stillas, & cum vapore, aut apparent vt grana quædam milii sine vapore: horum quædam faciunt ad bonum, quædam ad malum sudorem: vt calidus reliquis paribus melior est frigidus: quia frigidus aut præ malitia succi, qui neq; calore febris acutæ calefcit, aut præ extinctione calidi innati fit: fluens etiam ex toto corpore, melior est quam ex parte: nam ex parte potest fluere ob debilitatem facultatis regentis corpus: qua causa ex facie, & ceruice fluit per eas partes expirantibus reliquiis calidi, vt cum instat aut adest syncope. Potest etiam fieri sudor ex parte quadâ, quod ea in parte consistat morbus: in quam sententiam dictum est ab eodem Hippo. 38. apho. 4. qua parte corporis sudor est, ibi significat morbû. Hac causa sudor ex parte fiens non est malus, non enim malum est per podagram sudare pedes, neq; per chiragram manus: itaq; possit quamquam hic de febribus acutis est sermo, particula aliqua insigniter abundante malis succis, ea parte fieri sudor non malus: sed neq; tunc temporis sit adeò bonus, quam si ex toto

COMMENTARIA

to corpore fluere: nam non ita totum corpus expurgetur, & causa morbi quæ anteceditur vocatur, simul cum proxima. Itaque ut cunq; fiat, reliquis paribus melius est vniuersim fluere quam ex parte. Semper fluens sudor deterior est, quam qui quodam die superuenit, nam significat maximam causæ morbi efficientis copiam. Quare dictum est ab Hipp. ipso. 42. apho. 4. sudor multus calidus, i. frigidus, semper fluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum. eorum qui non semper fluunt, fieri in die decretorio, non semper melius est, quam alio die fieri. Sed si per reliqua accidentia sudor est bonus, per diem decretorium est melior, si malus peior: nam dies decretorius addit fidem signo quod apparet, qualecumq; id sit: sed fidem addi bonis bonum, malis malum est. Sudorem omnino sedantem febrem, constat esse optimum: sedantem & si non integre, bonum tantum: nullatenus conferentem, etiam malum: nam ut euacuatio confert plus minusve, aut non confert, ita est melior, aut minus bona, aut etiam mala, non tantum ut causa, sed & ut signum: nam cum confert indicio est robore virtutis agi, & malum succum pelli: cum non confert, indicat debilitate facultatis, aut nimia irritatione agi, & succi boni multum cum malo euacuari, ac

ri, ac multo magis si lædit: in quam sententiam dictum est illud. 25. apho. 1. si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt. Quod ad exeundi modū attinet, qui fluit stilans & cum vapore melior est quam cum apparent guttulæ quædam similes milio sine vapore: nam hic solet apparere in ceruice frigidus per syncopas, ille vero vi calidi innari pelitur, atq; à naturali calore, victa materia. Cū hæc ita habeant, qui omnia bona accidentia simul habent, optimi sudores sunt: qui contra omnia, pessimi: vt illorū plura, meliores: vt horum, deteriores. Recte ergo putat Gal: cum Hippo. dicit, sudores optimi sunt qui in diebus iudicatoriis fiunt, & integre sedant febre, quamquam dicantur duo tantum, reliqua intelligi, vt quæ necessariò consequantur: scilicet qui diebus iudicatoriis fiunt, & integre soluūt febrē, calidi sunt: & ex toto corpore fluentes cum vapore: hi enim sunt optimi. Sed videtur etiam posse silentio prætermittre illud in diebus iudicatoriis: nam satis videtur ad optimos sudores dicere integre soluūt febres: si enim integre soluunt quid aliud requiras, vt optimi sint? qui sint meliores, quam qui omnino liberant à febre? certè quod maximè optat medicus non solum est, vt soluat febris, sed etiam ne fiat recidiua. Hanc fidem

COMMENTARIA

dem addit dies indicatorius solutæ febris: quod docet Hippo. ipse apho. 36. 4. particulæ his verbis. Sudores febricitanti, si inceperint boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quarto decimo, & decimo septimo, & trigesimo quarto, hi enim sudores iudicant morbum: qui vero non ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidiuam. Hæc sententia est eadem cum præsentī, præter quā quod hic vno verbo dicit in diebus indicatoriis fiunt, in apho. enumerationem facit dierum decretoriorum: illi enim sunt dies decretorii intra quadragesimum: quod quidem est tempus morborum acutorum, in quibus dierum decretoriorum vis est maxima: sed præteriiuit eo in apho. Hippo. quartum, quāquam is est primi ordinis iudicantium. An quia nō possunt fieri boni sudores in quarto? non certe. nam Pericli accidit sudor die quarto soluens febrem, sed quia raro fiunt: quia cum morbi, quibus quartus est decretorius sint acutissimi, & tales per impares moueantur fere semper, tertius aut quintus subripiunt crīsim quarto: dictum vero à me antea est, Hippo. cū facit singularum rerum enumerationem, scribere obseruationes: obseruatio vero siue experimentum, non est quod semel bis ve occurrit, sed
quod

quod sæpe: proinde sudorē in quarto qui febrem ita solueret tacuit, quoniam eo die crissim Archigenes vidit bis, Gal. semel, Hippo. nescio an pluries quam semel viderit sudorē, ego nondum possum certo affirmare me vidisse. Addit Hippo. boni autem sunt quicūq; ex toto corpore fiunt, & fecerunt hominē melius ferre morbum. Hic quoq; putat Gal. intelligi, & in diebus decretoriis fiunt, quod putet eos qui in die decretorio nō fiunt, nō esse bonos: ego vero nō ita dixerim: nam si sudor fiat ex toto corpore calidus cū vapore, & cū conferentia, & tolerantia, tamen extra diem decretorium proculdubio erit bonus: nā euacuationes quæ conferunt & beneferūtur, bonæ sunt, vt signa etiam vt monstratū est. Certe hic ipse sudor non sit tam bonus, quam si hęc haberet, & die iudicatorio fieret, tamē est etiam in genere bonorū: ergo bene fecit Hip. qui non erat relaturus omnes species bonorū sudorum, descriptione quadam vtens, quæ multis differētiis quadraret: nam sudor ex toto corpore & conferens est, & qui fit decretorio die, & qui non, quanquam vterq; est bonus. Calidum hic non oportuit dici: nam necessariò cōsequitur: frigidi enim sudores omnes sunt mali. Addit qui autem neutrum horum facit, omnes sunt inutiles. inquit Gal. qui
neutrum

COMMENTARIA

neutrum horū facit, hoc est neq; ex toto corpore fluit, neq; facit vt æger melius ferat morbum: ego vero non ita intelligo: sed qui neutrum horum facit, id est neq; soluit febrem integre, neq; facit vt homo melius ferat morbum: nam qui dicit, si vero neutrum horū facit inutilis est, innuit, eum qui horum alterū habet, non esse inutilem: & Gal. ipse ita intelligit: nam addit nuper relatis verbis: sed constat vt ex iis ipsis peior sit qui neutrum horū efficiat: moderatior vero qui alterum: & rursus ex his ipsis, qui facit vt æger facilius ferat, moderatior est: ramen constat vt non solum inutilis sit, qui neutrum horum facit, id est, neq; manat ex toto corpore, neq; facit vt æger melius ferat, sed etiā qui ex toto corpore manat, nisi faciat vt æger melius ferat: ergo melius quadrat, qui neutrum horum facit, id est neq; extinguit febrem, neq; etiam subleuat, inutilis est: nam qui horum alterum facit non est inutilis. Pessimi autem (inquit) frigidi & solum circa caput facti & faciem, & collū: nam hi cum acuta febre mortē: cum mitiori, morbi longitudinem significant: & qui toto corpore similiter ac qui circa caput fiunt: id est similiter significat sudor frigidus toto corpore factus, ac qui circa caput fiunt: nā sudores frigidos vt cumq; fiant, siue in toto corpore, siue in

ue in parte significare hoc modo docet ipse Hippo. 4. part. apho. dicens, sudor frigidus in acuta febre mortem, in mitiori morbi longitudinem. Appellatur hic mitior febris, nō tantum quæ est intermittens (vt quidam putant) sed quæ non est acuta, etsi sit perpetua: ergo succos esse tam difficiles concoctu, vt nondum calfacti, exudentur, in morbo qui nō potest expectare nisi breue tēpus, facultatem casuram: in eo qui possit expectare, pugnā longam significabit. Reliqua capitis verba ex modo exeundi docēt prædicere: nimirum sudor qui circa ceruicem fit cōcrescens in quosdam globulos similes milii granis, id q; sine vapore, malus est: nam instante syncope solet apparere præ facultatis debilitate, & dissoluto calido innato. Qui distillantes fluunt, & cum multo vapore, quod ad hanc differentiam attinet, boni sunt: nam fiunt calido vincēte succo, & æqualiter totum corporis habitum afficiente. In fine capitis in duo membra distribuit causas omnis sudoris, dicens, hoc vniuersim nosse oportet: quosdam fieri præ corporis dissolutione, quosdam præ inflammationis vehementia. Hic etiam (vt supra) nomē inflammationis (græce phlegmone) dicitur, de ardore, non de tumore præter naturam. Causas ergo docet sudoris, intellige sudoris mali,

G nam

COMMENTARIA

nam bonus nulla harum causarum fit, sed ro-
bore expultricis facultatis: malus vero fit dis-
solutio corpore, ob debilitatem facultatis, quę
regit membra, vt nuper diximus lachrymas
inuoluntarias fieri, aut prę nimia febris vehe-
mentia, liquatis succis & humidis corporis
partibus.

CAPVT. IX.

Hypochondriorum optimum, quod sine do-
lore est, & molle, & æquale dextris &
sinistris partibus, inflammatum autem & do-
lēs. l. intentum, l. inæqualiter affectum dextris
partibus ad sinistras: hæc omnia obseruare
oportet.

Hypochondrium est tota ea regio, quę est
inter septum transversum & vmbilicū,
quā sunt hepar, lien, & ventriculus, & intesti-
na gracilia, & abdominis & musculorū ven-
tris pars: quanquam nonnunquam apud au-
tores, hypochondriorum nomine intelligun-
tur non tota regio, sed viscera in ea: vt hepar,
& lien, & ventriculus. verū hic est hypo-
chōdrium, id est regio subcartilaginea, ea quā
dixi, ita appellata, quia substat cartilagini quę
est ad fines costarum. Huius partis attrecta-
tio

tio nunquam est contemnenda à medico per
 morbos: nam facit multum ad pręnotionem,
 scire ut ea habeat: quandoquidem in hac re-
 gione sunt omnes officinę concoctionum, in
 quibus coquuntur alimenta, & generantur, se-
 paranturq; excrementa. Quare verisimile est
 plęrosq; morborum, qui graves sint (per pau-
 ci enim illorum non pendent ex succis) in hac
 sede habere principia & sedes. Itaq; conside-
 randum est semper hypochondrium, viden-
 dūq; an optimē habeat, idq; est maximē optā-
 dum: sin minus, videndum quantū euariet ab
 optimo: proinde Hip. describit optimū hy-
 pochondriū, deinde quę in illo solēt accide-
 re mala: hoc est quę in hypochondrio sunt
 malę affectionis signa. Optimū est, quod est
 sine dolore, & molle, idest non renitens ta-
 ctui, & dextris ac sinistris partib⁹ equale: hæc
 q; æqualitas in omnibus accidentibus intelli-
 gatur: ut æquale calore, & mollicie, & mole:
 nam tale hypochondriū est quod in homini-
 bus bene valentibus solet apparere: his cōtra-
 ria mala sunt. Nam si inflammatū est, idest ar-
 dens & multo calore abundans (nam hīc etiā
 nomen φλεγμόν significat non quod affectū
 est tumore ex sanguine, sed quod ardet) malū
 est: nam fit putrescentibus illic succis multis,
 aut maligna putredine affectis. Dolens etiam

C O M M E N T A R I A

malum est, nam dolor non potest nasci, nisi aut à maxima intemperie, aut à solutione continui. Malum etiam est tentionem esse in hypochondrio, siue ea tentio sit in hepate, aut liene, siue in fibris musculorū abdominis: nam aut à nimio ardore aut siccitate fit. Inæqualitas etiam in quouis horum accidentium, dextrarum partium ad sinistras mala est, nam aliqua earum partium deterius habente, quam alia, fit: hæc ergo omnia obseruare oportet, mala enim sunt. Quidam nō legunt obseruare, sed cauere, certè nihil refert, utcumq; legas: nam verbū *φυλάσσειν* ambo potest significare, & sensus est idem: verū est consideratione dignum, cur Hippo. significans partium inæqualitatem, dicat inæqualiter affectū dextris partibus ad sinistras, potius quam sinistris ad dexteris: aut si neutrum horū, cur non ita, inæqualiter affectū dextris & sinistris partibus. Videtur hæc phrasis, hypochondrium habet inæqualitatem dextre partis ad sinistrā, innuere dextram partem aliquid habere mali quo inæqualis fiat cum sinistra: ut calorem, tumorem, aut tentionem: ut contra si diceres in æquale est hypochondrium sinistra parte ad dextram, innueres, illa, esse in parte sinistra. Quoniam ergo hæc mala deterius est appare in dextra hypochondrii quam sinistra parte,

te, vt statim dicet ipse mer autor, dixit modo, aut inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras.

Si autem pulsus insit in hypochondrio, tumultum significat, aut delirium: verum oculos horum conspiciari oportet. Si, enim obtutus crebro mouetur, fore vt furiant, expectandum est.

Quidam intelligunt pulsus nomē de palpitacione dici ab Hippo. quādoquidem dicunt illum de motu arteriarum nō disputasse: tamen falluntur, non enim hic solum, sed alibi etiā nomine hoc σφύγμους proprie vtitur. Immo vero vt Gal. cēset, Hip. omnium primus eo nomine vsus est, vt arteriarum motum significaret: tamē Hippo. non significat quemcumq; motum illarum, sed vehementem, & qui apparet ea parte, qua nō solet apparere: ergo inquit, si pulsus insit hypochondrio, id est arteria eo loco ita pulset, vt sentiatur ab ipso ægrotante, & à medico manum admouente, significat tumultum aut delirium. Tumultus hic nihil aliud significat (vt ego opinor) quam mētis commotionem, quæ ipsa est delirium: itaq; tumultus & delirium idem est: atq; illa particula, &, habet vim non copulantis sed declarantis. Verū inquit, oportet horū oculos inspicere: nam si sunt instabi-

COMMENTARIA

les, non tantū significatur delirium, sed etiam mania, siue furor: si vero nihil tale in oculis apparet, sed pulsatur arteria in hypochondrio delirium leue erit. Arteriā pulsare vehementer quo loco non solet sentiri, indicat calidam intemperiem & multū flatus calidi per arterias, quæ ipsa causa tentans cerebrum deliriū facit: nam, iis quæ per arterias meant, est expeditissima via in cerebrum, per carotidas & iugulares, quæ penetrant in ipsos cerebri vëtriculos, quibus internos sensus agi probabile est. cum vero delirium cum furore est, accidit mēti magna varietas imaginationum & inquietudo: mouet ergo varie oculos, quasi requirens res varias, quæ illi obuersantur per cerebrum. Accidit etiam, quòd muscoli oculorum à malignis fuliginibus irritati mouentur cōuulsiue: quanquam hanc minimam esse causæ partem (quam tamen solam Gal. reddit) constat, q̃ cum terrentur, qui ita delirāt, aut quis illis timorem incutit, continent oculos quietos: quod euidenter indicat eum oculorum motum voluntarium esse, & quam minimum habere conuulsiui. Hic pulsus & hoc delirium in iis, qui laborant melancholia hypochondriaca occurrit sæpe, quibus etiam vsto plurimum sanguine in venis eius regionis, succedere solet furor. Accidit vero hic morbus

morbus nonnunquā per se sine febre, nōnun-
 quam cum febribus acutis. Gal. multò aliter
 enarrat hanc Hippo. sententiam, dicens, tu-
 multum diuersum accidens esse à delirio, si-
 gnificareq; ~~haudquaquam affectum~~ quem-
 piam singularem, aut singulare symptoma,
 sed eam perturbationem, quæ solet accidere,
 cum putatur quispiā esse vicinus morti: itaq;
 inquit, pulsus non accidit eo loco, nisi ob in-
 cendium ingens aut magnam inflammatio-
 nem: quæ si ad ventriculum, aut septū trans-
 uersum pertinet, accidet delirium (nam iis so-
 let consentire statim cerebrum) si ad hepar
 aut lienem, non delirium sed perturbatio:
 nam ab inflammatione harum partium non
 potest abesse periculum. Quorsum ergo in-
 quit Gal. addita sunt illa verba, oculos horum
 aspicere oportet? ad distinguendum (inquit)
 illud signum, quod erat ambiguū, scilicet an
 expulsu timēdus esset tumultus an delirium.
 Sed si hoc ita haberet, oportuisset profecto
 eodem nomine vsum esse Hippocratem in
 principio dictionis & in calce, quo delirium
 significaret, non tam diuerso vt in principio
 scriberet, παραφροσύνην idest delirium, in
 calce μάχην, idest furere. non ergo idē sym-
 ptoma tam diuersis nominibus significauit.
 Accedit quòd pulsus arteriæ non significat

COMMENTARIA

furorem aut delirium, ob solam naturam partis in qua fit, quod scilicet in septo, aut ventriculo fiat, sed ob naturam symptomatis, quacumq; in parte fiat: nam & in cubito pulsus significat delirium aut furorem, auctore eodem Hippocrate. 2. Epid. si ergo pulsus in cubito dementiam significat, significabit profecto illam pulsus ad hepar aut lienem: quem enim consensum maiorem habet cubitus cum cerebro, quam hepar & lien? Itaque pulsus in quavis hypochondrii parte significat tumultum, quia tamen eius nominis significatio late patet, & est ambiguum nomen, appositum in declarationem, aut delirium. sed furor significatur quod est maximum delirium, cum oculi etiam sunt instabiles, non tantum pulsus in hypochondrio.

OEdema in hypochondrio durum & dolens pessimum quidem, si toto est in hypochondrio: si vero sit in altera parte, minus periculosum est in sinistra.

Nomen hoc oedema Hippo. significat, non quod nobis, tumorem ex pituita, sed tumorem quicumq; generatim: verum his attributis durum & dolens, significat inflammationem: ergo inquit inflammationem in hypochondrio pessimam esse, si totum teneat: si alteram partem
minus

minus malam, atq; in sinistra minus quàm in dextra. Causa, qua in dextra parte est periculiosior quàm in sinistra, est (quam paulo ante dicere distuli) principatus particulæ: nã quod pars aliqua præstantior est, eo illius morbi sunt grauiores: in dextra parte est hepar, in sinistra lien: cõstat verò quantò præstatius mēbrum sit hepar liene, cū hepar sit officina concoctionis sanguinis, lien emunctorium excrementi. Tamen animaduertere hoc loco oportet, non minus immo verò multò plus facere ad magnitudinem periculi, qua parte inflammatio sit, interna an externa, quàm dextra an sinistra: non enim vnica pars est hypochondrium, sed multæ internæ & externæ: ergo cum dextrę partis inflammationem, cum sinistra conferimus, cætera oportet putare paria: conferre scilicet internam cum interna, externam cum externa: nam externa dextrę partis minus periculi habet, quàm interna sinistra.

Significant verò hæc œdemata in principio quidem periculum mortis breuifore: si autem superet vigesimum diem febris, & œdema non sedetur in suppurationem vertitur.

DE inflammationibus internis hypochondrij loqui hic Hippocratem apertum est

COMMENTARIA

ex re ipsa, nam externæ non sunt lethales, et si in hypochondrio sint. Illud verbum ἐν ἀρχῇ idest in principio, indiget enarratione: nam cum trifariam accipi solet nomen principij apud Hippocratem & Gal. pro prima aggressione morbi, & tempore cruditis, & spatio trium dierum, est dignū indagatione, de quo principio dicat, in principio significant mortem: deinde cum intelligi possit in principio inflammationis, vt sensus sit, inflamationes has cum sunt in principio significare mortē, aut in principio febris, vt sensus sit inflammationem quæ accidit in principio febris significare mortem, dignum quoq; hoc est disputatione. Mihi certe videtur nulla dictarū rationum nomen principii hoc loco dici: nam illud, in principio dici debet per oppositionem, cum re alia cōtraria, quasi non ita significant nisi in principio: at verò falsa erit sententia vtcumq; intelligas: nam inflammatio interna hypochondrii non significat mortē breui futuram in prima aggressione, magis quàm procedente malo, immò verò multominus, nam debiles sunt significationes omnium signorū in primis aggressionibus: atq; eadem ratione neq; tribus diebus primis, magis quàm quinto aut septimo, neq; in principio (idest vniuersali morbi principio) magis quàm

quàm in incremento. Neq; verò inflammatio in hypochondrio genita à principio febris periculofior est quàm in incremento febris, aut decimo aut vndecimo die superueniens, immò verò erit hac periculofior, quia debili iam ex priori morbo ægroto morbus periculofus superueniet. Perperam ergo quidam tranſtulit Hippo. verba dicēs, tumores huiusmodi in principio nati: nam dictione illa nati, nō reddidit verba Hippocra. sed expreſſit ſuam opinionem, faciens pro verſione paraphraſim, quod eſt infidelitatis quoddam genus: inſinuauit ſcilicet nobis inflammationes hypochondrii natas in principio febris ſignificare mortē fore breui, quaſi non idem ſignificent in incremento febris factę. Sed quid tota hac ſententia contineatur, iam dicam. Inflammatio triplicem exitum habere poteſt: aut tollit hominem, aut ipſa ſoluitur, aut permutatur in ſuppurationem. Morbus qui naturā ſuā eſt acutus, breui aut tollit hominem aut ſoluitur: ſi producitur in tempus longius quàm pro ſua cōſtitutione, mutatur in alium morbum: nam non poteſt acutus, eſſe is qui eſt, & nō cito fœliciter aut infœliciter finire. Præterea morbus qui natura ſua eſt lethalis, non neceſſario tollit omnes ægrotos, ſed facit in primis futuram mortem ſuſpicari

COMMENTARIA

car: itaq; cum morbi genus lethale est, in primis mortem timemus, quamvis ex aliis non nunquā salutis spem concipiamus. Inflammatio hypochondrii est morbus plarumq; acutissimus, cui⁹ terminus est septimus dies, sæpe acutus cuius est quatuordecimus, non nunquam est acutus non exacte, cuius est vigesimus: cronicus numq̃ est, ac neque acutus cum decidētia: genere etiam est hic morbus lethalis: ergo quia lethalis, facit in primis suspicari fore mortem: & quia acutus, hāc quidem brevi, id est, plarumq; septimo, aliquando nono aut vndecimo, nonnunquam quatuordecimo, aut vigesimo: ultra hoc tempus nunquam. Verū cum nulla harum significationum perpetua sit, si hoc tempore homo mortuus non sit, ac neq; sedata inflammatio aut febris, superest alius exitus, puta mutatio ad suppurationem

Accidit etiam his in primo circuitu fluxus sanguinis enaribus, & valde confert: verum tamen interrogare oportet, an capite doleant. I cecutiant: si enim aliquid horum sit, in eas fertur.

Diximus inflammationem hypochondrii in primis mortem minari, nam lethalis morbus est genere, tamen non perpetuo homines

mines ita affectos mori : ergo cum supersunt
ex tam acuto & graui morbo crisi aliqua li-
berabuntur : ea qualis futura sit ex morbi
natura primum cognoscitur : nam quædam
crisis genera quibuscum morbis sunt fami-
liaria. Inflammationi hepatis aut lienis ma-
ximè familiaris est fluxus sanguinis de na-
ribus, hic. n. frequenter solet eam soluere : &
certè soluendo ei morbo qui confluxu san-
guinis fit idoneus naturâ est : ergo si qua ra-
tione euasurus ægrotus est, fluxum sangui-
nis expectare oportet, huncq; è naribus : ex
illis enim plerumq; fit. Sed neq; hoc est per-
petuum : possit enim soluere inflammatio-
nem hypochondrii effusio sanguinis per pu-
dendum, aut per hæmorrhoidas : ergo alia
oportet considerare ad intelligendum aper-
tè an per nares fluxurus sit sanguis : hæc ve-
rò sunt symptomata peculiaria de quibus in-
terrogare oportet, scilicet an sit dolor capi-
tis, an cæcutiant, adde, aut suffusionem pa-
tiantur, an pruritus sit nasi, an lachrymæ in-
uoluntariæ, an rubor faciei, aut similia alia,
quæ scilicet succorum in nares ascenden-
tium signa sunt. Nam cum expectatur va-
cuatio aliqua, quæ multis viis fieri possit,
qua illarum expectanda sit ex peculiaribus
particularum accidentibus quæ adsunt &
quæ

COMMENTARIA

quæ non adfunt distinguere oportet. Hanc euacuationem inquit accidere primo circuitu, quanquam vt Galen. dicit, in quibusdam codicibus legebatur in primis circuitibus: tamen sensus idem fit. Nam si legatur primo circuitu intelligi debet prima septimana idest septimo die, quia acutissimus morbus est: si legatur primis circuitibus intelligi debet primis quaternariis: constat verò vt duo primi quaternarii septem diebus fiant. videbitur tamen melius legi primis circuitibus, quia etsi plarumq; septimo die fiat, sed non perpetuo, nam potest & nono & vndecimo fieri: quare melius sit latius patere sententiam, diciq; primis circuitibus, idest duobus tribusue, aut etiã quatuor primis quaternariis. Docet verò Hippocrates non tantum debere nos hunc fluxum expectare in hoc morbo, sed etiam scire cum iam adest, plurimum conferre. Sed oportet hic intelligere, cum fluxum cui adfunt omnia quæ conferentis euacuationis signa sunt, nimirum is fluxus qui fit indicatus, & die decretorio, & per conuenientem regionem, & seruata loci rectitudine: vt fluxus sanguinis septimo die factus, laborante hepate per dextram narrem, & liene per sinistram.

Magis

Magis autem expectare oportet fluxum sanguinis in iunioribus, quam triginta quinque annorum.

Non parum faciunt ad prænotationem crisis aliæ indicationes præter eam, quæ ab specie morbi capitur: proinde dicto præfatio indicationem ab ætate adiicit Hippo. dicens expectari magis oportet fluxū sanguinis vīq; ad trigesimum quintum annū, q̄ ultra hūc: quia hic est terminus iuventutis, à quo incipit consistendi ætas, quæ iam corpus frigescit. Ut fecit mentionem Hippocra, indicationis ab ætate, posset facere aliarum, ut temporis anni, & regionis, & temperamēti natui egrotantis: nam in vere magis quā aliis temporibus, & regioni meridionali quā septentrionali, & calidis naturis quam frigidis, expectare oportet fluxum sanguinis.

Oedemata mollia & non dolentia, & quæ cum digitis premuntur cedunt, diuturniores crises faciunt, & minus his gravia sunt. Si autē febris superet sexaginta dies, & œdema non sedetur, suppurationē fore significat hoc quoque, & in reliquo ventre eodem modo.

Nunc conferte eos tumores, quos nos œdemata proprie appellari dicimus cum
in

COMMENTARIA.

inflammationibus, dicens eos esse diuturniores & minus periculosos: esseq; his terminum discussionis sexagesimum, ut illis erat vigesimus, quem si excefferit cum tumore & febre suppurationem fore: idq; ita habere non in hypochondrio solum, sed in reliquo ventre. Describens primum omnium œdemata, inquit, tumores molles sine dolore: hæc duo accidunt œdemati, quia tumor est ex pituita, quæ emollit, humectat, laxatque partem: quo fit, ut emollitæ partes cedant tangenti, & nullatenus rumpantur repente, & si comprimantur, atque ita non doleant: nam sine repentina passione nullus dolor est. Sed quorsum, cum dixerit tumores molles, addit quæ cum digitis premuntur, cedunt. An non est idem dictum, molle & cedens digitis? Non certe: sed cum dicit quæ cum digitis premuntur cedunt, maius quidam innuit Hippo. quàm cum dicit mollia: nimirum innuit non solum cedere, sed etiã cum cesserint partes retinere aliquantisper excavationem, quã cedendo acceperint. Hæc œdemata, inquit diuturniores crises faciunt. certe rarissimè crises faciunt œdemata, nam & frigida & lenta materia fiunt: sed crisis nomen dicitur apud Hippocratẽ nõ raro de omni solutione morbi: ut nihil aliud sit dictum diuturniores crises

crises faciunt, quam tardius solvuntur. Nimirum inflammationes ex calidiori succo fiunt, proinde acutiores breuiores q; sunt, & grauiora habent symptomata, dolorem nempe & duritiem: quare grauiores sunt, & plus habent periculi. Sed quod ad suppurationem, quæ his tumoribus potest succedere, attinet, scire licet, citius aut tardius tumorem mutari in abscessum facta suppuratione, pro ratione materiæ, quæ calidior est, aut frigidior, & pro ratione partis male affectæ. Nimirum calidior succus breuioris discussionis aut suppurationis facit tumorem, ac multò magis in calidiori parte: ergo inflammatio, quantum in ipso morbi genere agitur, citius suppurationem subit quàm œdema, nam acutior est morbus. In quam sententiam dicet statim Hip. ipse, quæ cumq; ergo dolentia sunt, & dura, & magna, significant periculum mortis breui fore: quæ vero mollia, & non dolentia, & cum digito premuntur cedunt, diuturniora illis sunt. Sed uterq; dictorum tumorum, citius, aut tardius, rarius aut crebrius, subit suppurationem, ut inciderit in hanc aut in illam ventris partem. Nimirum in parte quæ est infra vmbilicum, rarius & tardius: supra, crebrius & citius: nam hæc calidior regio, illa frigior est. In quâ sententiâ dicit statim Hip. œdemata in ventre minus fa
H ciunt

COMMENTARIA

ciunt abscessus, quā quę in hypochondriis: minimè vero quę infra umbilicum sunt, ad sup-
purationes vertuntur. Constat vero in illa di-
ctione aliter accipi nomē ventris, atq; in prę-
senti: nam hīc vbi dicitur, significat fore sup-
purationem hīc, & in reliquo ventre eodem
modo, constat nomen ventris dici de tota ea
regione, quę est à septo transverso ad ingui-
na, cuius pars est hypochondrium: tamen in
illa dictione, qua dicitur, œdemata in ventre
minus faciunt abscessus, quā in hypochon-
driis, venter dicitur pars ventris infra hypo-
chondrium: ergo tempus longissimum quod
potest durare œdema propriè nuncupatum
sine suppuratione, quacumq; in parte ventris
etiam maxime humili, sunt sexaginta dies: ci-
tius vero ad suppurationē veniet, cui aliquid
horum quę faciunt ad longitudinem desit: ni-
mirum, aut sit tumor nō ex frigido succo, aut
non sit in imo ventre.

*Quęcumq; igitur dolentia sunt & dura,
& magna, significant periculum mortis bre-
ui future: quę autem mollia & indolentia, &
cum digito premuntur, cedunt, diuturniora il-
lis sunt.*

Eparrata iam est satis hęc sententia: nam ni-
hil aliud cōtinet, quā quod antea dictū
est,

est, tumores duros cum dolore in hypochondrio altè consistentes, significare mortem breui fore: addit modo (magna) significans non quoscumq; tales tumores id periculi inferre, nisi magni etiam sint. Verum id dicebat dictū putare: nam non possunt esse altè in hypochondrio tumores, qui sese offerunt tactui duri, nisi magni etiam sint: nam parui non sentiuntur ob superpositos musculos: vt docet Gal. 5. lib. de locis patientibus.

O Edemata in ventre minus faciūt abscessus, quam quæ in hypochondrijs: minimè vero quæ infra vmbilicum sunt. Sanguinis autem fluxum maximè expectare oportet ex supremis locis.

Abscessus & suppuratio nō est idem omnino, sed suppuratio est sanguinis alteratio in pus, abscessus est collectio succi in cauū aliquod: verū hic abscessus subsequitur suppurationem. Vētris sunt tres partes, hypochondrium, & epigastrium & hypogastrium. Ventrem vocat hic epigastriū & hypogastrium. Quò pars quæ laborat inflammatione est superior, eò est magis accommodata & ad suppurationem, & vt fluxu sanguinis soluatur: quandoquidē tantò est calidior & sanguinolētior. Proinde dicit, minimè vero quæ infra vmbi-

COMMENTARIA

licū sunt: quod. 6. Epid. his verbis dixit, sup-
purationis vmbilicus terminus. Neq; tamen
eò dicit minus suppurari tumores infra vmbi-
licum quam supra, quòd crebrius resoluātur
(nam ad resolutionē maiori calore opus est,
quam ad suppurationē) sed quòd crebrius in
imis regionib⁹ manere soleāt tumores indis-
soluti ac durescētes, quam in supremis. Atq;
quod dicitur, minime, non est, omnino num-
quam, sed minus quam aliis partibus: nam in
apho. dicitur. quibus in vrinaria fistula tuber-
cula nascuntur, his suppuratione, & excretio-
ne facta solutio.

CAPVT. X.

OMnium œdematum immorantium circa
has regiones considerare oportet suppara-
tiones: & suppurationes inde proueniētes con-
siderandæ sunt. Quæcunq; ergo foras vertun-
tur, optimæ sunt: quæ parvæ sunt, & maxime
egrediuntur, & in acutum surgunt: quæ au-
tem magnæ sunt, & latæ, & nimirè in acutū
deducuntur, pessimæ. Quæcunq; autem intro-
rumpuntur, optimæ sunt, si cum externis parti-
bus nihil communicent, sed sunt adductæ, &
indolentes, & tota externa regio est vnico-
lor,

lor. Pus autem optimum est album, aequale, & laue, & quam minime foetidum: maxime contrarium huic, pessimum.

Suppuratio ex inflammatione non est morbi solutio, sed permutatio: atq; à suppurationibus quidam moriuntur, quidam salvi fiunt. Proinde hoc cap. docet Hip. dignoscere suppurationes periculosas & minus periculi habentes: hæc dignotio pender ex triplici differentia: loci, in quem erumpunt, figure quã retinent, & loci in quem rumpuntur, & substantiæ succi qui erumpit. Quod ad primam differentiam spectat, quod abscessus aliquis magis vertitur ad externa, eò melior est: ut signum, quia eo fortior esse facultas expultrix intelligitur, quæ extra pellit: & ut causa, quia eò minus lædit nobilia membra. Quod attinet ad figuram, quæ parvæ sunt intellige secundum basim (non enim semper expedit, parvas esse suppurationes, sed quantitati succorum respondentes) & maximè egrediuntur, surguntq; in acutum, & habent veluti cuspides, optimæ sunt: nam hæ quoq; vim expultricis facultatis indicant. Quæ vero magnæ sunt, secundum basim, hoc est latæ & minime acutæ, sed obtusæ, contrariis de causis pessimæ sunt: quin & ut causæ sunt illæ bonæ, & hæ malæ suppurationes:

H 3 quia

C O M M E N T A R I A

quia latæ maiores particulas membrorum vitiant, angustæ minores. Hoc ipso modo notari debent omnia exanthematū genera. Quod ad rupturam attinet, omnium optimæ sunt, quæ rumpuntur extra solum, quia ita fit vlcus magis idoneum ad curationem: nam internis vlceribus difficile est medicamenta imponere. Pus melius est extra erumpere, quam ad interna membra labi. Earum quæ intro rumpuntur, deterrime sunt, quæ intro simul, & extra rumpuntur: minus malæ, quæ intro solum: quia vlcera quæ intro & extra pertingūt, difficilime replentur carne, sine qua non possunt sanescere: nam carnis generatio opus est naturæ, & réperamenti quod est in sana parte: cum ergo nulla pars sana est, neq; interius neq; exterius, non est vnde natura exordiatur vlceris repletionem. Earum etiam quæ intro tantum rumpuntur, quædam ita incumbunt in interna, vt nullatenus communicēt cum partibus externis, id est vt nulla vestigia, inflammationis aut abscessus sint in internis, aut in colore, aut tumore, aut dolore, sed adducta sūt, id est nihil tumentes extra, & si tangantur extra nihil dolētes: id autem est optimum, quia significat partes circa vlcus bene esse temperatas: quare facile curabitur: & tota regio externa est eius coloris, quo solent sanæ partes esse.

Quod

Quod dictum est, melius esse suppurationē rumpi ad externa quā ad interna, intelligi debet de ruptura extra corpus: nā in mēbris quę sunt, sub peritonęo aut sub membrana succin gente costas ~~dereni librorum~~ rumpi extra quam intro. Nam si pulmonis vomica extra rūpitur, pus cadit in cauum thoracis, si intro rūpitur, in arterias per quas expedite fertur in vias expurgationis: ita si in hepate suppurata inflammatiō rumpitur per gibbam partem pus labitur inter intestina, & peritonæum: si rūpitur intro, abit per venas aut mesenterii aut cauę. Quod ad succi substantiā attinet, pus, inquit optimum est album, leue, & equale, atq; minime fœtidum. Leue est contrarium aspero: leue & asperum sunt differentiæ figurę in extremitate, quate communia sensibilia sunt, & non solum tactu, sed & visu sentiūtur, in quibusdam rebus, velut profecto in pure, & eo quod continetur in vrinis. Æquale potest significare æqualitatem secūdam partes puris ipsius, aut secūdam tēpus morbi, atq; vtroq; modo potest significare æqualitatem secundum omnia alia accidentia. Contraria significat inæquale, vt potest esse albū æqualiter aut inæqualiter, secundum partes: vt si vna pars puris sit alba, alia pallida, aut alia plus, alia minus alba. l. secundum tempus morbi, vt si ho-

COMMENTARIA

die fit plus album, cras non album aut minus album : ita etiam leue potest esse inæqualiter per partes puris, aut per répus morbi, ita foetidum . Vtraq; æqualitas est in optimo pure, scilicet & album & leue, atq; minime foetidū, idq; omnibus partibus puris & omni morbi tempore: quod huic est maxime contrarium, deterrimum est: & quæ inter illa, erūt media puris genera. Sed nosse oportet deterrimum contrarium esse optimo, colore, & odore, non ramen etiam inæqualitate : nam si fit nigrum, aut liuidū, & grauitèr olens, non erit deterius si fit inæquale, sed si æquale: æqualitas enim in bonis est bona, in malis mala: causa qua albescit sanguis cum mutatur in pus, est quia venę & arteriæ tentant ad suam naturam illum cōmutare: quare quo plus id à membrorū natura vincitur, eo candidius fit: quod nihil foeteat, nullum pus est: nam vt monstratum à me est lib. 5. cont. suppuratio est putrescentia quædam, quare cum quodam foetore est: sed quod minime foetet, est optimum.

CAPVT. XI.

Hydropses qui ex acutis morbis fiunt, omnes mali; neq; enim febrem sedant, dolorificiq; sunt valde, & lethales. Incipiunt autem

*tem plurimi quidem ab inani parte, atq; ex iū-
bis: quidam autem ex hepate*

HYdropis sunt tres species, ascites siue a-
quosus, tympanites siue flatuosus, ana-
sarca siue leucophlegmatia. Omnes hi mor-
bi generari possunt à principio, idest nullis a-
liis morbis succedentes, generanturq; ita qui-
busdam occasionibus: vt pota aquæ frigi-
dissimæ repentè refrigerato hepate, aut repē-
te suppressis mēstruis, aut antiquis hæmor-
rhoidibus: plerunq; succedunt morbis lon-
gis, vt scirrholienis, aut omenti, aut musculorum
ventris: nonnunquā succedunt mor-
bis acutis: vt ardenti feбри, aut inflāmationi
hepatis, aut alienis, aut ventriculi, aut mesen-
terii, aut intestinorum, aut etiam renum. Ga.
affirmat in commentario huius sententiæ, &
lib. 5. de locis male affectis, non posse homi-
nem hydropē laborare nisi hepar intempe-
rie afficiatur, quāquam nonnumquam affe-
ctio hepatis ab alterius morbi affectione prin-
cipium capiat. De hac assertionē disputatum
est à me in commentario loci citati ex lib. de
locis male affectis: illud certè verum est, non
posse fieri in homine hydropem quin hepar
laboret intemperie, aut citissime in consen-
sum trahatur. Intemperiem hepatis per quā

C O M M E N T A R I A

hydrops fiat, plæriq; intelligūt esse perpetuo
 frigidam: tamen non est perpetuum, quin po-
 rius hydrops qui succedit morbis acutis, plæ-
 rūq; fit calfacto ac desiccato hepate: id quod
 Gal. etiam dicit lib. 6. de locis patiētibus ca. 1.
 his verbis. Haud secus dubitare consueuerūt
 in ea quoq; aquæ intercutem specie, quæ ad
 acutos morbos sequitur, quippe ab iis recur-
 calida & sæpenumero sicca quoq; intempe-
 rie tam grauiter afficitur, vt cibum in sangui-
 nem mutare nequeat. Sed qua ratione calida
 intemperies possit hydropem facere, in com-
 mentario illius loci diximus: modo breui di-
 cere non grauabimur. Calida intemperies cū
 est siens in hepate, vitiat aliter sanguinem, ge-
 nerat scilicet biliosum: tamen cum est facta,
 quia euertit radicitus temperamentum, & fa-
 cultatem, sanguinem generādi debilem fecit
 in essentia, eius quoq; actionē minuit, facitq;
 vt sanguis non solum male, sed etiam dimi-
 nutè coquatur, atq; ita aqua aut flatus aut pi-
 tuita redundet. Nimirum celebratissimū est,
 quamcunq; intemperiem posse tollere actio-
 nem cuiuscunq; virtutis: atq; quo pacto sit
 verissimile ex inflammatione interna, aut de-
 nique ex ardenti febre refrigerari hepar fre-
 quenter, vsq; adeo vt sanguinem non gene-
 ret, maximè cum per hydropem, qui succe-
 dit

dit morbis acutis durer semper febris. Itaq;
consentaneum est, cum morbis acutis succe-
dit hydrops, per calidam & siccam intempe-
riem hepatis plærumq; fieri, quanq̃ per fri-
gidam etiam succedere acutis fortasse ali-
quando possit: tamen morbis longis per fri-
gidam intemperiem succedit pluries: & cum
perse fit hydrops, idest nulli alteri morbo
succedens, frigoris soboles arbitror semper
est. Ergo inquit Hippocrates hydropes o-
mnes, idest, siue ascites sit, siue tympani-
tes, siue anasarca, si ex acutis morbis fiant,
omnes mali. Certè etsi sine morbis acutis
fiant, sunt omnes mali: sed id dicit, quia
deteriores sunt post acutos morbos: nam
quanquam viturimpropiè nomine mali,
tamen statim quasi declarans, cur malos di-
xerit, dicit lethales: & quia hîc non erat lo-
cus disputandi de hydrope, nisi qui suc-
cedit acutis morbis, est enim hydrops lon-
gus morbus, atqui hoc opus dicatum est so-
lis acutis. Sane q̃ omnes hydropes mali sint
post morbos acutos, apertissimû est: nã quo
pacto nō sit gravissimum, hepatis, quæ præci-
pua sedes est facultatis naturalis, & cuius per
morbos est usus maximus, ut cū materia illo-
rū decerter, vires adeo esse debilitatas, ut pro
sanguine serum generet, idq; perseverante fe-
bre?

COMMENTARIA

bre?perfeuerat .n. ſemper vt Hip. ipſe dicit. Neq; tñ ſolū vt ſigna ſunt mali oēs hydro-
 pes, ſed vt cauſæ etiā iædunt: non .n. tollūt febres
 ſed conſeruant potius, & ſi qui erant dolores
 hos quoque augent. Cauſa qua aqua hydro-
 pis nō tollit febrem, eſt eadem, qua neq; tol-
 lit ſirim. Nimirū eſt aqua putris & ſalfa ſem-
 per per hydropem: nam cū hepar debile eſt
 commutandi facultate, & calida ſiccaq; intē-
 perie ſecū dum habitum affectum, debilitas
 facultatis facit aquam, intemperies calida fa-
 cit putrem & ſalfam. Cū verò præ frigore
 hepatis colligitur aqua, tūc quoq; putreſcit,
 quia concluſa ſine perſpiratu continetur in
 loco, qui in viuētibus corporibus ſemper ca-
 lidus eſt, non aliter q̄ ſolet putreſcere ac ſal-
 ſa fieri aqua paluſtris. Hac ipſa cauſa dolores
 ſiqui per intemperiem accidebant, auget: eos
 vero qui tentione, compreſſione, aut vtcun-
 que ſolutione aliqua fiunt, notius eſt, q̄ vt di-
 ci debeant, auctum iri: lethales ergo erūt. Sed
 cum Hippo. dixerit omnes hydro-
 pes eſſe lethales poſt morbos acutos, mei mune-
 ris videretur, quod de eſt addendo, quæ illarū
 ſit pernicioſiſſima, quæ minime, & quæ ſecū-
 do loco pernicioſa, hic diffinire: quāquā ſcri-
 ptum mihi eſt de hac reli. 8. contro. tñ dicam
 hīc breui quod res exigit. Omnium periculo-
 ſiſſimus

sisimus est hydrops tympanites, secundo loco ascites, tertio anasarca: nā & si maioris cruditatis est generari aquam q̄ flatum, atq; hūc q̄ pituitam, flatus enim ex aqua calore quodam generatur, & pituita cōcoctione quadā generatur in officina sanguinis, atq; hac ratione ascites videtur omnium periculosissimus, secundo loco tympanites: tñ quia minus accōmodatus est hydrops tympanites curationi, cum neq; puncturæ, neq; expurgationi obediāt, sit periculosior ascite: nam periculosum non solum nascitur ex magnitudine causæ, sed etiam ex difficultate curationis. De anasarca author lib. 4, de ratione victus acutorum, contextu. 11. affirmat, eam esse omnium hydropis specierum solam incurabilē: tamē verba illa non sunt Hippo. & sententia est aperte falsa: nā & minoris cruditatis est, & curationi accommodatior. Addit Hippo. incipiunt autem plurimi quidem ab inani parte, atq; ex lumbis, quidam autē ex hepate. Ex hepate incipere hic dicuntur, nō ij qui incipiūt à principio, suntq; prima passio in hepate, nā de succedētib' morbis acutis disputatio est sed qui succedūt morbis ipsius hepatis: vt cū ex inflammatione hepatis superest hydrops. Inanis pars est ea regio, quæ media est inter infernas costas & ossa ilij: hac continentur
intesti.

COMMENTARIA.

intestina, præcipuè tenuia, & meseraicæ venæ, & ren, & musculorum bona portio: lumbi respondent huic parti àtergo, id scilicet quod est inter thoracis vertebrae & ossis sacri. Sed roges cur cū possit ab aliis partibus incipere hydrops, harū tantum mentionem Hippo. fecit? maximè cū Gal. à multis aliis partibus incipere, his verbis affirmer scilicet de locis affectis? igitur si vel lienis causa. l. ventriculi. l. intestinorum omnium causa, maximè ieiuni, mesentericę venę intemperie in habitu afficiantur, facile etiam vna perfrigerare possunt, omnes simarum iecoris partuū venas: quo fit vt ad hepatis quoq; corpus totū intemperies ipsa perueniat: si vero. l. pulmonis. l. septi transuersi. l. renum occasione id accidat, in primis venæ, quæ in visceris huius partibus gibbis consistunt, per consensum afficiuntur. Certe Gale. illic non disputabat de hydrope succedēte morbis acutis vt hic Hippo. sed vt illius verba palam faciunt, de eo qui fit perfrigeratione: perfrigeratione verò trahitur hepar sæpe in hydropem ab illis omnibus membris, incipiente frigore ex septo & pulmone, & renibus per partes gibbas: ex ventriculo, liene, & intestinis, & mesenterio per causas hepatis: tamen ex morbo acuto (quāquam fortasse aliquando fieri possit) perrarum

rum sit hydropem fieri è supernis membris, pulmone inquam & septo: nam horum membrorum ardor citius siccabit cor, quàm hepar: facietq; marcorem quam hydropem. Verum cum inferna aliqua pars inflammatione laborat, vt solent per acutos morbos, citius fit in temperies in habitu hepatis, quàm cordis, fitq; ita hydrops: huc respiciens inquit, incipiunt plurimi quidem ab inani parte, & lumbis, & iecore: interim non negat Hippo. aliunde posse accidere: sed vt monitum antea est, scribit obseruationes simul cum præceptis, scribens in exemplis non tam quæ possint, quam quæ soleant fieri.

Quibuscumq; ergo ab inani parte, & lumbis: hydropis principia fiunt, ijs pedes intumescunt, & profluvia longa accidunt, quæ neq; dolores tollunt ex inani parte & lumbis, neq; ventrem vacuant: quibus autem ab hepate hydropes fiunt, tussis quidem, & promptitudo accidunt, & nihil excreant mentione dignum, & pedes intumescunt, & venter non excernit nisi dura quædam violenter, & circa ventrem sunt œdemata, hæc in dextris, hæc in sinistris partibus orta & desinentia.

COMMENTARIA

HÆc sententia non tam pertinet ad prognosticam partem, quàm ad diagnosticam: non enim docet quæ ægro sunt euertura, ut prius cum diceret hydropem omnem lethalem esse post morbum acutum, sed cuius particulæ inflammatio hydropem pepererit. Verum hoc quoque est instituti auctoris hoc loco: nam in ipsa operis commendatione dixit, prænosces enim & præsentiens præsentia, præterita, & futura: ergo hic Hippo. docet quæ symptomata sequantur hydropem ex hac, & quæ ex illa parte principium ducentem. Ego verò, quod hic nihil quod ad prænotationem faciat desideretur diffiniam quod Hippocrates omisit, quæ ex parte exitiosior sit hydrops, ex inani parte, an ex hepate: nam hoc definito ad prognosticam hæc etiam sententia referetur. Certè rarissimum sit ex inani parte anasarcam oriri: nam huius partis malum vicinum ventrem lædet prius, in quo ascites & tympanites fiunt quàm totas corporis venas in quibus anasarca: proinde Hipp. hic describens hydropem ex inani parte, duarum tantum specierum aquosam & flatuosam mentionem facit. Id palam faciunt illa verba (neque ventrem vacuant) nam non ita diceret, nisi de solis illis hydropis speciebus differeret, quibus venter tumet: quamquam paulo ante de triplici hydrope loquebatur. Ergo de tympanite & ascite
dicentes

dicētes definiām : certè hydrops ascites succedens in mōrbo acuto exitiosior est , si ab inani parte incipit, quā si ex hepate: nam intemperies inanis partis non potest multā aquā generare, nisi hepate intemperato. vt intemperies partis inanis intemperiem hepatis, & hęc aquæ copiam peperit : ergo tanto grauius est ascitem ex inani parte fieri quam ex hepate, quātō deterius est ambas partes esse secundum habitum intemperatas, quā solū hepar. Verūm hydrops tympanites minus lethaliter fit ex inani parte quam ex hepate: nam flatum solum inanis pars secundum habitum intemperata ex proprio alimento, & excrementis quę recipit, potest generare: quare incipere potest hęc hydropis species, ab inani parte, hepate ad huc leuiter patiente: quod si iam patiatur, fit tamen illo multō leuius patiente, quā si ipsum ; ac non potius simul cum parte inani totum flatū generaret . Neq; vero esse possit eadem ratio ascitis : nam non intelligo hepar leuius laborare, cū multā aquā generat capto principio ab inani parte, quā si primario affectu laboraret : aquam enim non generat inanis pars vt flatum , nam non venit ad inanem partē materia idonea vt aqua fiat (cōcoctior enim venit) sed flatus cū debilitate aguntur concoctiones, vbiq; generatur. Itaq;

COMMENTARIA

facit plurimum ad prædictionē, ut per signa hydrops, hinc, aut illinc, distinguatur. Pedes intumescere commune accidens est omni hydropi vndecunq; fiat, proinde repetitur: causa est, quod cum libris aquae omnes partes distrahat, ob declinē positum in pedes propri^o decurrit, & cū semel decurrerit, quod lōgissimē absunt à mēbris calidis minime discutitur. Cum hydrops succedit morbo acuto in anis partis, verisimile est venas mesenterii in inflammatione laborasse, atq; aliquid affectus adhuc retinere: nam hæ venę sunt per eam regionē distributæ: ergo malè agetur deductio chyli ex intestinis, hepar, enim per has trahit ut arbor per radices. Non facta distributione erūt iusto humidiora excremēta, quod fluor ventris propriissimē cōsequitur maximē debilibus intestinis, qualia esse per eum affectū verisimile est. Accedit quod ex ipsis particulis inflāmaris vstę bilis bona portio, eiusq; aeris & rodentis in intestina decideret: cōtinget ergo ventris profluvium longum, quod tamen dolorē inanis partis nō tollit, neq; ventris tumore (hoc enim significat Hip. dicēs, neq; vētrem vacuant, id est tumorem non faciūt subsidere) nam constat dicta causa profluvii non euacuari materiam propriā tumoris, aut quæ dolorem facit, sed id solum quod per intesti-

na

na descendit. Gal. com. 11. 4. par. apho. inquit hydropem ex inani parte principium capientem fieri ob illius partis intemperiem factā: cum ergo factæ intemperies non faciant dolorem, videtur nullus dolor inanis partis hydropi affuturus: tamen res non ita habet, nam etsi intemperies æqualis per se non inferat dolorem, generat succum aut flatum qui doloris est causa, partim intemperando (intemperatam enim secundum habitum particulam de nouo intemperari quotidie accidit) partim distendendo. Hydropem habentem ortum ab hepate alia quædam accidentia sequuntur, nimirum tussis & promptitudo quædā ad tussendum, tamen sine quappiā excreatione notatu digna: quia ex inflammatione hepatis quæ antecessit, superest aliquid inflammationis, & tumor scirrhusus, aut inflatio: hinc fit cōpressio septi transversi & pulmonis, atq; ita & viarū spiritus angustia: insurgit vero thoracis natura aduersus omnem causam angustia, quasi ipsam expulsura aeris impetu: quod, cū causa est succus aliquis qui potest impulsu agi, efficit quidē, excreatq;: cum vero aliquid aliud est causa, insurgit nihilominus cæca natura, tamen nihil excreat. Accedit etiā quod aliquid biliois saniei resudat ex inflammatione per septum transversum in thoracem, atq; aliquid

COMMENTARIA

etiam feri falsi irritans ad tussim, verū id erit per exiguum, & tam tenue, vt nō excreetur. Addit Hippo. tusses & prōptitudo: nam ple-riq; ita laborantium non tam habent tussim quam propensioem ad tussendum: nam cum experiantur se nihil iuuari tussi, desistunt à tussiendo, manetq; in eis quædam propensio, qua incaute sæpe tussunt. Hi reddunt euentre dura, eaq; ægre. Quòd quidem ægrè reddant, causa est, quòd reddūt dura: verum duritiem facit inflammatio hepatis, nam quāquam mutetur iam acutus morbus in hydro- pem, retinet tamen adhuc hepar vestigia inflā- mationis: ergo hepar præ inflammatione tra- het absumentq; multum succum, quare sicca- bit excremēta. Sed est quod dicat aliquis, per hanc affectionē copiosas deiectiones sangui- nis, quasi diluti debere fieri, non aridas: nam Gal. lib. 5. de locis patientibus affirmat, cum est inflammatio in hepate cōiuncta cum debi- litate debere fieri deiectiones cruētas, & qua- si dilutas: cū sine debilitate, aut arida expelli, aut vstum sanguinem: at vero constat vt per hydropem non solum inflammatio sit, sed cū ea etiam debilitas: nam per facultatis debilita- tem generatur aqua & flatus. Sed Gal. illo lo- co nō diffiniuit quam debilitatē diceret. Cer- tē sola debilitas facultatis commutātis nō est
fatis

fatis cum inflammatione coniuncta ad tales excretiones, nisi simul accedat debilitas attracticis: ergo cum per intemperiem frigidā in habitu debile est hepar, & tamen inflammatio- nem patiens (nam nihil verat habere intemperiem frigidā in habitu, calidā in dispositione) reddūtur deiectiones illę subcruentę, quia læ- guescunt cōmutandi & trahēdi facultates: de quibus affectionibus Gal. loco dicto disputa- bat. Verūm cum præ intēperie calida & sicca in habitu hepar est debile, vt cū hydrops suc- cedit hepatis inflammationi, etsi facultas cō- mutādi sit debilis proindeq; aqua generetur, quæ regionem ventris repleat, tamen tractio nihil minuitur, sed aucta est, fitq; per venas mesenterii magna succi tractio, ac siccatio ex- crementorum. Causa, qua per intemperie frigidam languescit facultas trahēdi, per calidā vero minime, est, quod calor tardissime & minime lædit facultatem trahendi, frigus ma- ximè ac citissimè. Nam etsi quævis intempe- ries possit tādē omnes facultates tollere, ta- men quasdam illarum quædam intemperies minime & tardissime, quasdam maxime & ci- tissime. Vt trahendi facultas à calore minime læditur, quia calore maxime iuuatur: contra- ria de causa frigore citissime læditur: ergo cū hepar ob inflammationem, intemperiem in

COMMENTARIA

habitu calidam & siccā contrahit, prius amittit bonam commutationem quam tractionē: quanquā enim cōmutatio enā agitur calore, tamē agitur moderatiori quā tractio. Itaq; eo tempore quo præ calida intēperie & sicca minuta erat commutandi vis, non minuta trahendi, generabitur multa aqua, & reddentur arida ventris excrementa: illud debilitate cōmutantis facultatis, hoc nimia tractione succi. Verum cum hæc intemperies nimium increuerit, adeò vt euerterit iam omnino membri naturam, debilitata tandem facultate etiā trahendi, accidet profluuium ventris, et si hydrops ab hepate cœperit initium: id vero fit in vicinis iam morti. Fiūt etiam his œdemata toto ventre, dextra & sinistra parte orta & desinentia, id est cum premuntur euanescentia, rursus leuatis digitis erumpentia: hoc enim est œdematis id est pituitosi tumoris propriū: sed Hippo. addit hæc verba, quia apud illum œdemata significant generatim tumores, vt ergo diffiniret speciem, addidit, orta & desinentia.

Caput, & manus, & pedes frigere malum, ventre & costis calentibus.

HÆc sententia est quadragesima octa. 4. par. apho. quia ita habetur, in febribus nō inter-

intermittentibus, si externa frigida sint, & interna vrantur, & sitim habeant, mortale. Sed hic explicat (quod illic non fecit) quas partes vocet externas, caput scilicet, & manus, ac pedes, quæ sunt membra extrema, & quas internas, ventrem scilicet & costas. Nomine ventris & costarum intelligit totam eam regionem, quæ est inter alas & inguina, verum ex re ipsa, & ex illa sententia constat remissius locutum esse hic Hippocratem dicentem, signum hoc malum esse: est quidem (vt illic scripsit) non tantum malum, sed etiam lethale. Nam in acutis febribus, de quibus hic est sermo, non potest hoc accidere, nisi ob inflammationem internam, quæ magna sit & maligna, quæ non potest, non esse lethale malum: nam est omni ratione malum magnum, & magnitudine morbi, & malitia, & dignitate partis male affectæ. Id vero quod dicimus de perfrigeratione externorum, quæ totum morbi tempus ad sit, intellige: nam superuenire quidem potest sine inflammatione, vt his qui vicini sunt morti, ob debilitatē calidi innati. aut quibus rigor superuenit: quamquam horum neutris admodum calent venter & costæ.

Optimum autem, corpus totum & calidum esse, & molle aqualiter.

COMMENTARIA

IN quouis signorum genere scripſiſſe Hip. videmus peſſima ſigna & optima generis illius, hoc idē facit modo. Hucusq; diſſeruit de tumoribus duris & mollibus hypochōdrii & totius ventris, inflammationibus, & œdematis, & duplici hydrope, & ardore in his regionibus maiori quam pro calore externorū, præcipiens ventrem egrotantis attrectare, cōtemplariq; an ſit aliquis tumor, an ſit ardor, hæcq; omnia mala eſſe putare, alia plus aliis: modò cōtraria (quę ſcilicet hoc ſignorū genere haberi debet optima) referens, inquit, optimum eſt totum corpus calidum eſſe æqualiter, ideſt nullū in ventre ardorem eſſe maiore quā in aliis partibus, & æquē molle: ideſt nullum ibi tumorē durū aut mollē eſſe, aut magnā obſtructionē, qua pars aliqua inſigniter dura ſit. Hinc ſatis liquet, cum tā facilis & dictis antea conſentanea enarratio hæc ſit, nomine molle propriē accepto, fruſtra Gal. & præter Hip. mentem nomen illud metaphoricē interpretari, dicentē, molle eſſe corp⁹ equaliter quod nō ſit aſperum aut aridum. Quafi vero aſpero contrariū ſit molle, ac nō potius leue: aut aridō leue, ac non potius humidum.

Dolentem facile conuerti oportet, & ad eleuandum ſeſe promptum eſſe.

Qui

Qui facile se huc & illuc conuertit, & facile surgit, certe non habet magnam doloris causam, neq; facultatē animalē debilem: nam qui alterum horum habet, non potest illud facere: nam omnis doloris causa per motum maiorem dolorem infert.

Si vero gravis videtur esse reliquo corpore, & manibus, & pedibus, periculosius est.

Graue esse corpus dicitur, quod videtur ferri pondere, destitutum a facultate mouente: cuius modi esse ante dixit, quod fertur in pedes, quod cum periculo esse prius diximus. Si vero manus quoq; ac pedes ægre moueat, non corpus solum, extremæ debilitatis esse, proinde cum maiori periculo, satis apertum est.

Si vero præter grauitatem, ungues & digiti liuidi sunt, vicina mors est.

Colores liuidos lethales esse ubi ubi appareat antea diximus, ubi de colore faciei lethalis disputauimus. Vituperat modo eum colorem in unguibus & digitis, non quod in illis periculi plus habeat, sed quod soleat ab iis partibus incipere. cum calidum inter moritur: ergo coniungens, ut semper refacit, obseruationem cum regulis, dixit,

ungues

COMMENTARIA.

ungues & digiti liuidi. Causa qua hæ partes liuescunt, ante alias est, quodd extremæ omnium sunt:refugiente ergo calido, amittunt colorem viuudum quem eius influxu accipiebant digiti per se, ungues non nihil etiam per se arteriis quibusdam terminatis in illarum radices, tum .i. maxime per subiectam carnem.

Denigrati omnino digiti & pedes minus lethales sunt,quàm si lineant. Sed alia etiam signa considerata sunt: si enim facilius ferre malum videatur, aut aliquod signum eorum quæ inuant præter hæc annuat, morbum in abscessum verti, spes est vt eger victurus sit, & denigratæ partes corporis casura.

ANtea differuit de liuore, quia extinctione calidi naturalis fit semper, nunc de nigritie, quæ per abscessus potest fieri, atq; ideo nõ est tam certi periculi signum: proinde antea dixit, ungues & digiti qui possunt esse manuum aut pedum, nunc digiti & pedes idest digiti pedum, aut ipsi toti pedes: quia abscessus boni magis fieri possunt & solent ad pedes, utpote humiliores & longius positas partes, quàm ad manus. Vnguium vero hic nõ meminit, quia ad solos ungues non fiunt materiæ morbi

morbi abscessus. Color niger & liuidus ambo sunt lethales, & extinctione calidi innati ambo solent fieri, atq; ideo niger ex grauiori causa, proindeq; magis mortifera fit, si scilicet vterque color ex lethali causa fit. tamen illud interest, quod liuidus lethalis semper est (nam extinctionem calidi perpetuò sequitur) niger vero non semper, nam fit nonnūq; facultate naturali membrorū expellente malignum succum, qui est morbi causa, in externa membra, quæ potest esse solutionis acuti morbi, causa, per abscessum: quod cū accidit solet homo periculum effugere, expulso succo longe à mébris principibus. tamē solēt manus aut pedes, in quos tales abscessus succi nigri fiūt, præ malitia succi gangrenam pati: ac putrescentes cadere, nisi à chirurgo secentur prius. Ergo cum Hippo. dicit, denigrati omnino digiti & pedes minus lethales sunt, q̄ si liueant, ita intelligendum est, ac si diceret, digitos & pedes denigratos esse, non est tā certum mortis signum, q̄ liuescere: nam liuidos esse, est signum certū: denigratos esse, est ambiguum. Ergo prædicendum est ea arte, qua in signis ambiguis vtendum esse supra diximus: nimirum adiunctis aliis signis, inquit Hippo. vt si facilius ferre morbum videatur: nam hoc videtur indicio esse, non esse calorē

extin-

COMMENTARIA

extinctum, sed succum nigrum à visceribus pulsum. Verùm accidit sæpe hominibus prope mortem iam constitutis, & innato calido extincto, fallax quædam tolerantia, vt videatur homo melius habere ad omnia & minus angī: est ergo adhuc signū anceps nigrities pedum cum tolerantia: proinde addidit aut aliquod etiam aliud signum eorum quæ iuvant præter hæc annuat: non explicuit quod aliud signum experi debeat ad præsagii firmitudinem, licet intelligere, quodcunq; quod non sit debile, vt urinam coctam & respiratū facilem. Sed quia ego monui in principio huius operis quædam signa quibusdam signis præcipue valere annuendo aut renuendo, expedit dicamus, quod signum maximè in hoc ægrotante valeat distinguere ambiguitatem. Certè ego requirerem pulsum, nam hic minime faller: quia si apparente nigritie pedum & quadam nova tolerantia, mortis tamen citæ periculum subest, illa signa fiunt præ extinctione calidi innati: hæc verò non possit non apparere in pulsu: cùm sit actio propria vitalis facultatis, quæ servatur in nato calido: nam si contra pulsus vehementior est factus, certe calidum innatum non potest debilitatum esse vsq; ad extremarum partium liuorem,

Geni

Genitale testesq; contracta, vehemētes dolores significant, & periculum mortis.

Genitales partes omnes & in viris & in foeminis natae sunt mirum in modum tumescere & detumescere, distenta aut contracta. tument autem & erumpunt, cum multo spiritu vitali abundant, hoc expirante subsident plurimum in sese, & contrahuntur, & videntur introuerti. Pati etiam possunt hanc passionem per veram conuulsionem musculorum, qui intestes inserti voluntarium quidam erectioni pudendi praestant, aut per motum conuulsium nervi sextae coniugationis qui ad seminaria vas a venit: ergo extinctio caloris naturalis facere potest penuriam spirituum vitalium, atque ita contractionem earum partium: sed & conuulsus motus potest eam contractionem facere: dolor vero vehemens facile potest utraq; passionem facere: nam absorbit multos spiritus, & eos qui supersunt cogit externas partes destituere, & nervos conuulsione contrahi. Potest igitur per summam debilitatem calidi innati genitalium contractio accidere, multo autē magis cum huic debilitati dolor vehemens accesserit.

COMMENTARIA
CAP. V. T. XII.

DE somnis autem, ut secundum naturam consuetum nobis est, diu quidem vigilare oportet, & noctu dormire. Si autem contrarium accadat, malum. Minus autem nocebit, si dormiat mane vsq; ad tertiam diei partē. Qui vero ab hoc tēpore sunt somni, deteriores sunt: pessimum autem non dormire neque noctu neque diu, nam aut dolore & labore vigilabit, aut delirium succedet huic signo.

Non tantum oportet in somnis considerare quod Hippo. monet, quo tempore fiant, diu inquam an noctu, mane an vesperi, & an dormiant, an nō dormiant, sed alia quędam: nam hec interrogare oportet hoc ordine, primò an dormiant: secundo quanto tempore dormiant: tertio quo tempore: quarto, ut dormiant, an scilicet placidè, an cōtra implacidè, magna cū inquietudine & stertore: quinto an somnus iuu et an lædat. In quouis horum signorum, quod maxime accedit ad naturam, propriam potissimum ægrotantis, & ad consuetudinem, optimum esse: contra, quod maxime recedit, pessimum, epilogistica ratione probatur: cui etiam ratio analogistica

ca

ca responder Quod secūdo loco considerā-
dum dixi, quanto inquam tempore dormiāt
possit intelligi cum prima interrogatione, an
dormiant. de qua dicit Hippo. pessimum au-
tem non dormire neq; nocturneq; diu: nam
nūquā dormire, & parū dormire in eodē ge-
nere vidētur esse, sola ratione maioris aut mi-
noris noxæ diuersa. Sed in hoc etiam genere
omisit Hippo. hoc loco differentiam notatu
dignam: nam in hoc genere est duplex vitiū,
defectus et excessus: ut si nūquam dormiāt,
aut semper, si minus q̄ pro consuetudine &
natura, aut plus. Verū hoc scripsit alio lo-
co dicens, somnus & vigilia vtraque si mo-
dum excedit, malum. De quinta interrogatio-
ne alibi dicit, ubi somnus laborem facit mor-
tale. De somni qualitate, quę considerāda di-
ximus, an placidus an implacidus sit, an cum
stertore an cum turbulentis insomniis, variis
locis scripsit. De reliquis scribit hoc loco. Ve-
rum nos ad exactā prædictionem omnia cen-
suimus coniungenda. Constat vero omnium
optimum somnum esse, qui neq; longior neq;
breuior sit, q̄ pro peculiari hominis consue-
tudine & natura (nam inane est velle, quod
quidam barbarorum faciunt, tempus certum
somni salubris definire) & eo tempore quo
homo consuevit (id tempus erit nocturnum

nisi

COMMENTARIA

nisi homo imprudenter viuat vt aulici, vigilans noctu & dormiens diu, in eo enim diurnum tempus est opportunum somno) & placidus omnino, & qui iuuat: nam hæc omnia naturæ & consuetudini quadrant maxime, et optime corpus affectum esse significant: nam utcūque ab eo quem descripsimus, somnus euariet, ex mala causa id fiet: nam non potest fieri longior aut breuior nisi ob intemperie cerebri cum humore aut sine humore: longior fiet ob frigidam & humidam, breuior ob calidam & siccam, aut etiam ob dolorem aliquē, qui vigilare faciat. Iam vero vigilare eo tempore, quo consuevit dormire, internam causam, quæ vigilare cogat significat. Vt si placidus somnus non sit, maligni humores inquietudinem inferentes significantur. Quod si somnus lædit internæ inflammationis plerūque est nota, potissimum per morbos acutos sed hæc alio loco, quæ hic scribit Hip. exequamur. Nox natura iuuat somnum, nam tenebra & frigore: contrariis omnino iuuat dies vigiliam, præterq̃ quod plerisq; hominibus ita est in consuetudine: ergo optimū est dormire noctu: sed addit, minus nocebit, si dormiat mane. Viderur hîc de vtilitate dicere, affirmans optimum esse mane dormire. Verum non hoc dicit, nam hîc non est locus differendi

differendi de utilitate somni (nō enim agitur de tuenda valerudine) sed de bono signo: ergo perinde intelligendum est, ac si diceret, si diu dormiendum est, melius signū est dormire summo mane, quā ad meridiē, aut vesperi. Describit scilicet hīc, neq; optimū, neq; pessimum somnum, sed mediocrem quendam, vt signū. Causa vero est, quòd si somnus non fit hora solita, non est imputandus causæ eidem à qua naturalis somnus fieri solet, vaporibus inquam cibi, sed vaporibus ascendētib; ex succo qui morbum parit: ergo hora somni horā motus humoris significabit: sed hora motus non nihil facit ad significandum naturam succi: nam sanguis, vt fert antiquum dogma summo mane, flaua bilis die medio, vt pituita nocte media, melancholia vesperi mouetur magis. Iam vero natura humoris plurimum facit ad periculum aut securitatem: ergo hora somni ad morbi euentum magnum momentum habet, atq; matutina ad securitatē: nam morbi ex sanguine securissimi sunt, vt quatuordecimo cap. dicemus. Accedit quòd somnus qui tribus primis horis (intellige horę nomine duodecimam diei partem) non lōge abest a consuetudine hominum, immo nōnulli ad hanc vsq; horam dormiunt, cum bene valēt. Addit deinde describens pessimū huiusge-

COMMENTARIA

neris signum , pessimum non dormire neq;
 noctu neq; diu: nam tantum peruigilium aut
 fit dolore aliquo graui, aut labore somnum
 impediēte, id vero per morbos acutos non
 potest non esse graue: aut significabit phreni-
 tidem imminētē: nam fit bile in caput ascen-
 dente. Sed est dignum cōsideratione, vtrūm
 est deterius, neq; noctu neq; diu dormire, an
 neq; noctu neq; diu vigilare: nam si hoc est de-
 terius, cur illud dixit pessimum? Certē vtrūq;
 horum fit lēso cerebro: sed cæteris omnibus
 paribus, quia peruigilium à deteriori succo
 fit (bile scilicet) quā sopor, qui fit à pituita, vi-
 detur illud esse deterius: tamē re vera vtrūq;
 est adeò graue, vt quamminimum discri-
 men sit: nisi quòd ex peculiari natura ægro-
 tantis, & ex anni tempore, & regione, &
 similibus nascitur. vt grauius est biliosum
 hominem laborare lethargo quam phreni-
 tide: pituitosum contra: grauior etiam est
 lethargus æstate & Hispali, quam hyeme &
 Burgis. Sed hoc caput non indiget pluribus.

CAPVT. XIII.

Diectio optima est, mollis & constans,
 & eo tempore excreta, quo per sanitatem
 solet: multitudo autem ad portionem assum-
 ptorum:

ptorum: nam si talis exit, venter infernus bene valet.

Non retulit hîc Hip. omnia, quæ optimæ deiectioni ~~accidere debent~~. debet enim præter hæc esse etiâ coloris subrufi, & sine crepitu excreta, & nõ grauitè olens: hæc vero reliquit ex iis quæ statim hoc capite dicètur, intelligenda Neq; vero verum est quod quidâ effutiant, dicètes referre hîc omnia quæ possint significare imû vètre bene valere: nam odor qui non sit grauis, significat etiam bonum ventris: nam potest intemperies solius intestini grauem stercoris odorem parere: potest etiam intestini intemperies flatum gignere, & crepitus esse causa. Itaq; neq; omnia quæ ventrem infernum bene valere significant retulit. Mollis deiectio, est non dura: constans, est non fluxa. Quòd vero quæ talis est, & consueto per sanitatem tempore excreta, & respondens quantitati cibi, seruata proportionè, optima sit, constar. Primum quòd talis est deiectio bene valentium, deinde quòd nullatenus potest ab hac euariare sine malo ægrotantis: nam dura non potest fieri, nisi aut facta nimia distributione ex intestinis, aut detentis diutius excrementis. Illud nimius, hepatis ardor, aut nimia succi

COMMENTARIA

per totum corpus penuria potest facere, hoc debilitas expultricis. Fluxa deiection non potest fieri nisi aut confluentibus multis succis aliunde, patientibusq; intestinis fluxionem, aut cessante distributione: hæc q; potest cessare, aut ob debilitatem tractricis in hepate, aut inordinatum motum expultricis intestinorū (ita placet magis dicere, quā debilitatē retentricis: quia intestina, vt instrumenta non habent vim retinendi, sed si quā habent, habent certe vt simplices partes) aut leuitatem intestinorum, aut copiam succi mordentis. Ante uertere tempus consuetum deiciēdi eisdem causis potest, quibus fluxa fit: tardare vero eisdem, quibus fit dura. Atq; vt copiosior sit quam pro cibi copia, fit eisdem causis quibus fluxa: vt minor, eisdem quibus dura, aut de tanta bona facis parte in cæco aut aliis intestinis. Constat vero vt omnes hæ causæ male sint, ergo illa quam descripsi, est optima, & significat imum ventrem bene habere. Hic dicitur imus venter, totum intestinum cum vētriculo: dicitur vero ad thoracē: nam totius huius regionis affectionē significat deiection, quamquā præcipuè ac insigniter significat affectionem intestini: nam in intestino generantur fæces alui, vt lib. 6. controuer. diximus.

Si vero

Si vero sit humida deiection, confert neq; stridere, neq; crebro & minutatim excerni: laborans enim homo cupiditate deiciendi, pervigilio corripietur. Si vero saepe & confertim fluit, periculum affert deliqui animi.

A Pud Hippo. & Arist. & Gal. & plerofq; Græcos autores *ὕγξις* significat quod fluxum seu fluens est: hoc ergo nomine deiectionis humidę intellige. Hęc non posse esse optimam, ex dictis constat: quandoquidem posuimus illam esse mollem & cōstantem: verum potest esse utilis per morbos. Si quidē suo tēpore accidat, idest post signa concoctionis, tā potest esse utilis, vt soluat integrē morbum: si vero accidit ante tempus concoctionis, semper est signū malum: est enim euacuatio per symptoma: tamen vt causa potest tunc quoq; esse bona aut mala, debet q; nonnunquā medici opera sisti, nonnunquam duci. Vt lib. 5. controuer. abunde monstraui. Et in omnibus euacuationibus in primis cōsiderandum est, an conferant an non, vt de sudore paulò ante diximus: sed præter hoc, in his humidis deiectionibus modus exeundi nonnihil indicat. Sunt vero in modo exeundi quatuor differentię: nam aut expellitur parum & crebrò, aut parum & rarò, aut multū & crebrò, aut mul-

COMMENTARIA

tum & rarò : est etiam in modo exeundi , si stridet aut nò stridet. Mala deiectionis est, quod ad has differentias attinet , quæ stridet : nam multum flatus interior generari indicat. Mala etiam , siue strideat siue secus , quæ minutatim & crebrò deiecitur : minus mala quam hæc est , quæ minutatim sed raro : verùm deterior est his duabus , quæ affatim & crebro deiecitur : illa solum optanda est , quæ affatim & rarò deiectionis fit. Hippocrates duarum tantum mentionem fecit , crebræ & minutatim factæ , & copiosæ & crebræ : verùm facta harum mentione , reliquæ intelliguntur. Videtur Hippocrates reddens causam quæ duæ illæ deiectiones , quas enumerat , malæ habentur , præter rem confugere ad noxas quas faciunt , sed oportuisse potius dici affectus quos indicant , præsentis aut imminentes : quando quidem hic de malis signis , disputatio est , nò de malis causis. Verùm scire licet , in his euacuationibus malitiam causæ respondere malitiæ signi (etsi in aliis quàm multis rebus non ita fiat) esse q; causam mali signi , quod euacuationes habent malitiæ ut causæ : proinde Hippocrates si res bene intelligatur , nihil omisit quod ad prædictionem faciat. Euacuatio crebrò & minutatim facta significat irritationem magnā , atq; aut multum aut parum succum , & debi-

& debilem facultatem expellendi : hoc quia minutatim fit, illud quia crebro : atq; hic assiduus labor peruigilium facit : rursus labor & peruigilium debilitatem : ergo facit debilitas eam deiectionem, ac rursus ea deiectio debilitatem. Minutatim & rarò facta deiectio, etsi debilitatem facultatis expultricis nihilo minorem indicat, tamen irritationem indicat multò minorem. Deiectio copiosa & crebra exoluit facultatem, infertq; animi defectiones : quod aperto indicio est, eam non fieri facultate valenter expellente, sed debiliter retinente : itaq; non tam ob robur, quàm ob debilitatem facultatis : nam facultas robusta non facit nimiam euacuationem, & vsq; ad dissolutionem (hàc enim solum facit cum non potest continere) sed cedit symptomati præ debilitate, expiratq; facultas ipsa : itaq; hic rursus debilitas euacuationem, & euacuatio debilitatem auget, idq; affatim : quæ affectio pessima est. Sola superest euacuatio magna, & ex longis intervallis, quæ sola ex robore facultatis fieri consuevit : magna, quia expultrix valenter agit : ex longis intervallis, quia expultrix, utpote robusta, non grauatür aut irritatur quantulacumq; causa, sed sustinet vsq; ad mediocris copię congestionem. Vides ergo ut Hippo. meritò mentio-

COMMENTARIA

nem fecerit noxæ quam pariunt illæ deiectiones, quanquam de signis est sermo: quia illæ ipsæ noxæ addunt signis malitiam.

Sed expedit pro copia in gestorum deiecere bis aut ter in die, & semel in nocte: plurimum vero subeat summo mane, ut consuetum est homini.

GAL. putat, his verbis nihil aliud contineri, quã quod prius dicebatur: deiectionis optima debet eo tempore excerni quo per sanitatem solet: multitudo autem ad portionem assumptorũ: itaq; describit hũc quoq; optimam deiectionem. Quare censet nõ debuisse Hip. numerum deiectionum referre, eo quòd nullus numerus omnibus sit consuetus, atq; minime videbatur dicendum bis, aut ter in die, semel in nocte: nam hoc non solum est cõsue- rum omnibus, sed neq; multis, neq; nisi per paucis: nõ ergo potest esse norma optimæ formæ deiectionis. Ceterum, ut vera dicam. Gal. non videtur assequutus penitus Hippo. mentem: non enim hũc de optima deiectione disputat, neq; quod in principio huius capituli dixerat, repetit modo: sed disputat de deiectione humida, quam diximus nunquam esse optimam, sed nunc meliorem nunc deterio-
rem

rem pro modo deiiciendi. Dixerat malū est deiicere minutatim & crebrò, malum etiam deiicere affatim & crebro, modo addit, sed in hoc deiectionis genere optimum est, bis aut ter per diem & semel per noctem deiicere: scilicet si in morbo acuto homini constituto aluus soluitur, deiicereq; humida incipit, optimum est, quod attinet ad formā deiiciendi, bis aut ter per diem deiicere, semel per noctem, & summo mane maiorem deiectionē fieri quam aliis horis: nam hæc deiectio neq; erit minutatim facta, neq; crebrò, neq; vero ad modum rarò, sed quod morbi materiam possit minuere facultate non debilitata.

Quòd vero qui bis, aut ter per diem deiicit, semel tantum deiiciat per noctem, rationi est consentaneum: nam somnus impedit euacuationes omnes quæ aguntur opera facultatis animalis, cuius modi deiectio per aluum. Verum dices, non quadrat cum hac expositione, quod quasi reddens causam Hippoc. inquit, sed pro copia ingestorum, & rursum ut homini est consuetum: nam deiectiones humidæ, quæ copiosæ sint (nam tales intelliguntur) & tres aut quatuor contingant vno die, non possunt in morbo acuto, in quo tenui victu homines vtuntur, respondere copię ingestorum. Scire licet respondere quantitati

C O M M E N T A R I A

ingestorum, non esse tantum deici quantum
 ingeritur: sed rationem quādam seruare quæ
 egeruntur, eorum quæ ingeruntur: quod per
 morbum etiam acutum potest fieri: vt si labo-
 rans, quo die plus ingerit, plus egerit, quo mi-
 nus, minus quoq; . Hæc ratio seruari potest,
 etiam si per eas excretiones, vt per morbos
 acutos fieri verisimile est, non tam deiciantur
 reliquæ cibi, quam mali succi ad intesti-
 na confluentes: nam simul cum his succis e-
 rumpunt alui fæces: atque ratio hæc excreto-
 rum cum ingestis, significat retinere naturam
 aliquatenus modum deiiciendi, quo vteba-
 tur per bonam valetudinem, si non exacte, at
 secundum analogiam: itaque non est hæc col-
 latio numeri deiectionum, cum numero, qui
 per sanitatem accidit: ne cogaris suspicari, af-
 firmare Hippocrat. quatuor deiectiones in
 die esse hominibus per salutem consuetas:
 nam nihil minus dicit: sed quasi opponens
 contrariū ei quod dixerat, sepe & confertim
 fluit, dicit bis aut ter per diem, semel in no-
 cte. De quantitate dicit pro. copia ingesti ci-
 bi non exacte, sed cum quadam ingestorum
 ratione vt explicui: quare minus est opus af-
 firmare hîc loqui Hippocra. de homine con-
 stituto in declinatione morbi acuti: nam hic
 disputat de deiectione humida sine distin-
 ctione

ctione temporum morbi: immo vero ut sequentia statim verba facient palam, videtur de morbi principio aut incremento potius disputare. Plurimum deicere summo mane plerisque hominibus est in consuetudine per bonam valetudinem, proinde id etiam fieri per morbos boni signi habet vim: si cui non est in consuetudine, is merito ab hac parte prognostici excipietur.

Crassescere autem oportet deiectione morbo eunte ad iudicationem.

Deiectionem liquidam crassescere paulatim, ut morbus it in iudicationem, bonum signum est: nam ut à me alio loco est demonstratum, concoctio omnia reddit crassa: verum hæc crassities quæ concoctione fit, est mediocris: nimia enim non fit concoctione, sed causa aliqua noxia: ergo excrementa debere crassescere eunte morbo in iudicationem, de liquidis intelligi debet: nam duræ potius debent emolliri: est verò illud optimum signum: nam ut. 2. epid. docuit, concoctiones celeritatem & securitatem significant: ergo hæc deiectionis mutatio significat cito & tuto soluendum morbum. Verum roges quid facit deiectionem

COMMENTARIA

ationē alui coqui, vt possis inde sperare morbi solutionem? cum deiectione non prodeat morbi materia, sed cibi faeces? Certē cum qui spiam morbo acuto corripitur, omnia excrementa solent apparere cruda, & mutatae omnes excretiones, partim quia redundans succus per omnes euacuationis vias solet regurgitare, partim quia omnes officinae cōcoctionum debilitantur, aliae aliis consentientes: ergo cum sanescere incipit homo, incipiunt omnes concoctiones emendari, hae ante illas: itaq; nulla concoctio non habet ad quemcūque morbum satis magnum momentum, vt signum: hac causa vrina, quāquam in morbis venarum habeat maximas vires, nullo tamen in morbo est contemnenda: accedit his, quod cum deiectione rarē nō exit aliquid propriae materiae morbi.

Subrufa autem esto, neque admodum foetida.

VT. in apho. Hippo. dicit, mutationes excrementorum iuuant, nisi ad mala mutatio fiat: verū si ad mala mutatio fit, mala mutatio est: vt si ex deiectione liquida fiat crassa, sed nigra & foetida: proinde inquit Hippo. oportet vt crassescat eunte morbo in iudicationem, & vt sit subrufa neq; admodum foetida

foetida: talis enim est optima sanorum. Itaq; hîc Hippo. & describit qualis debeat fieri deiectionio ut optima sit, & supplet quæ prius omisit, describens optimam deiectionem. Subrufa esse debet, quia talis fit mediocribilis naturalis admixtione: hoc vero intelligatur cū quadam latitudine: subrufa scilicet, aut rufa paulo plus, minusue: nam neq; sanitas, neque accidentia sanitatis sunt indiuidua. Dictum est, non quidem neq; foetida, sed neq; admodum foetida: nam deiectionio quæ nihil foetet, non est bona, ut signum, immo vero fit ex magna cruditate, intestinis non alterantibus fæces: nam si alterantur, non possunt fæces nō foetere: non enim sunt capaces perfectæ concoctionis, sed mediocris cuiusdam putrescentiæ: foetida admodum, significat putredinem magnam: optima ergo est non multum foetens.

Expediens etiam, lumbricos rotundos descendere cum excretionem, morbo eunte in indicationem.

GAL. hoc loco ita intelligit hæc verba, quasi diceretur: lumbricos rotundos melius est descendere cum excretionem, quā sursum ascendere & euomi. Certè verum est quod Gal. affirmat, nam si quis per morbum euo-
mar

COMMENTARIA

mat lūbricos, modo vero incipiat reiicere per
 fedē, melioris affectionis signū est: nā cū natu
 ra pōt per cōueniētē regionē euacuat: cū per
 minus cōueniētē facit, ob imbecillitatē facit:
 ergo quod ~~per minus cōueniētē~~ regionē
 emittebat, per cōueniētē modo emitte, na
 turā melius morbi causas vincere argumēto
 est: cōstat vero cōueniētē viā esse ad excre
 tionē vermiū intestina & fedē incōmodā ve
 ro vētriculū & os: maxime cū mōstratū à me
 fit incōmētario quarti libri meteor. an Arist.
 nullos vermes in ventriculo generari, sed ex
 intestinis ascēdere eos qui euomūtur. Itaq; ve
 ra est enarratio Gal. sed nō satis quadrat meo
 iudicio cū Hip. instituto. Nō erat hic locus cō
 ferēdi deiectionē cū vomitu, sed deiectionē
 cū deiectione, docēdiq; quid ex quavis deie
 ctionis forma significetur. Accedit, q̄ illa ver
 ba morbo eūte in iudicationē, aliud quiddā
 vidētur significare: nā deiectio vermiū vomī
 tione vermiū quocūq; tēpore melior est, nō
 solū morbo eūte in iudicationē: vt dictū erat
 crassescere oportet excretionē morbo eunte
 in iudicationē, ita hīc dicit lūbricos rotūdos
 oportet descēdere cū excretionē morbo eun
 te in iudicationē. Nimirū cū quis deliciebat
 per totum morbum humida quædam, ita vt
 fit, incipere modo crassiorem fieri & cū lum
 bricis

bricis, concoctionem significat: non quidem solum ob crassitiem, sed ipsa lumbricorum generatio concoctione quadam fit: hoc accidere solet potissimum in morbis & naturis abundantibus ~~crassa pituita: cum~~ scilicet hucusq; crassa quadam & pituitosa decicerentur, lumbricos modo deiici, aperte indicat calorem membrorum succos illos magis alterare: ita enim ex idonea ad illorum generationem materia lumbrici fiunt: ergo morbo eun-
te in iudicationem eos apparere bonum est, quia concoctiones celeritatem iudicii, & securitatem significant. Quare ego non acquiesco in sententia Pauli libr. 4. capi. 57. & Aetii sermone. 9. cap. 39. qui dicunt lumbricos nūquā præbere bonam significationem nisi in declinatione: in statu enim morbi malignitatem sequi. Intellexerunt fortasse hi nomine iudicationis solutionem: ut idem sit morbo in solutionem eunte, ac morbo inclināte: verum falluntur, nā lumbrici concoctione quadam generantur expiruitosis, concoctiones verò etsi inclinatione perficiuntur, tamen ante iudicationem inchoantur: quare non solū in statu potest lumbricus non ex malignitate morbi esse, sed et in incremento, cum proximus iam status est: immo vero haud scio an malignitate vnquam fieri possint: maligni enim

COMMENTARIA

nim succi viuientia omnia enecant : quare morbi per quos multi lumbrici apparent, nō possint esse maligni ex materia , sed ex symptomatis quæ ipsi met lumbrici faciunt. vnde etiam quæstio quæ inter Paulum & Aetium locis citatis, & Rasim ac Auicenam alia ex parte intercedit, illis dicentibus melius esse exire lumbricos viuos, his contra mortuos decissionem habet facilem: viui enim grauiora symptomata facient, anxietates scilicet, deliquia animi, morsus & conuulsiones: mortui verò cum maligniori morbi causa possint esse coniuncti, videlicet ipsa malignitate necati, & arescentes. Qui verò non symptomatis ratione, vt Gal. dicit, sed ob concoctionem vt in hoc prognostico dicitur exhibēt, erūt sane viui, recens geniti non iuncti, cum fecibus etiā iam crassescantibus. Sed rogabis, cur dixit descendere, ac non potius, ascensus aut descensus nomine prætermisso, apparere? an quia cū apparent plerūque descendunt, & quia deiectione erat hic sermo , cum deiectione vero descendunt, nam hanc ascendere per rarū est? Accedit q̃ deiciuntur utilius. Sed est quod dicamus, cur cum sit triplex lumbricorum genus, lati & rotundi, & ascarides vocati, rotundorum tantum mentionem fecit. Lati vermes rarissimè reiciuntur, atq; extrema-

te internæ tunicæ intestinorum discissa generantur: ascarides minimam vim habent ad significandum morbi mutationem, nam nō generatur nisi in podice, ex reliquis fecum illic putrescentibus, ob intemperiem propriā particule: merito ergo rotundorum tantum mentionem fecit.

Oportet omnibus agrotantibus laxum ventrem esse, & bonæ molis.

Repletus venter est intentus, cum sit magna suppressio deiectionis aut flatus: ergo laxum esse, bene fluentis deiectionis est signum. Verum non oportet laxum nimis esse & extenuatum, nam consumptionem significat: sed oportet laxum & bonæ molis esse.

Aquosam valde aut albam, vel chloram vel rubram valde, vel spumantem deijci, hæc omnia mala sunt.

Hic describit deiectiones malas, quæ non dum sunt pessimæ: atq; quanquā dictū erat de madente, non tamē fuit hic aquea præmittēda: nam aquea madens certē est, non tamen omnis madens statim est aquea: madēs potest esse bona aut mala, ut alię differētiæ illi accesserint aut non accesserint: quæ vero iam est aquea nullatenus potest non esse mala, est enim quæ fluxa nimis est & tenuis, & decolor,

L lor,

C O M M E N T A R I A

lor, ac sine odore, omnia deniq; aquæ similis: hæc magnæ cruditatis signum est, siquidē neq; odorem, neq; colorem, neq; substantiæ modum concoctione comparauit. Alba deiectio fit, quod ~~nulla bilis generetur~~, quæ vri nam tingat, vt per hydropem fieri solet, aut quod ea quæ generatur, non descendat in intestina ob aliquam obstructionem, vt solet per icterum fieri: vtraq; harum causarum est satis mala. Nomen hoc χλαρόν significat aut flauum aut viride, vtrumuis hîc significet mala est deiectio chlōra, quāquam deterior sit viridis, quam flaua: nam hæc fit multa bile & admodum flaua, illa bili viridi, quæ ex maiori incendio nascitur, admixta. Rubra valde deiectio non potest non esse cruenta: constat vero hanc malæ affectionis esse notam. Spumās fieri potest, ob permixtionem multi flatus, vt solet fieri in laborantibus dolore colli, quæ deiectio cum crepitu exit & innatat in aqua vt sterces bubulum. Fit etiam nonnunquam ob calorem igneum quodam feruore spumā generantem, vt in feruenti aqua videmus fieri. Constat vero vtramq; causam esse malam: verum hæc secunda, quæ priori deterior est, verisimilius esse per morbos acutos accidere, atq; accidit re vera, soletq; esse nota incipientis colliquationis: itaq; omnes hæ differentię malæ

malæ sunt. Sed oportet hîc meminisse eius quod sepe iam diximus, videlicet à præfagiis debere præscindi causas manifestas: nam hæ semper detrahunt vires signis: ergo hic quoq; suppleri debet, nisi fiat obliuio ingesti qualitatem: nam si quis ægrotans, cui accideret deiectio aquosa, mihi referret ingessisse se largiter aquam paulo ante, minùs equidem terreteret, quàm si nihil referret tale: aut si pultem ingessisset, qui album: aut mel, qui flauum: aut lactucam, qui viride: aut legumina multa, qui spumans, deiecit: quanquam ne rum quidem illi colores nō essent mali: nam deiecta nimis referre ea, quæ ingesta sunt, parvæ alterationis, ac proinde cruditatis signum est: id vero non est tam graue malum, quam cum sine causa manifesta aliquis talis color deiectionis apparet.

Prauum etiam est, exigua, lenta, & alba, & subchlōra, & leuis.

Non debent hic disiuncta legi hæc dictio num nomina, vt in sententia proxima: nō enim diceret iterū alba, sed cōiuncta legātur, non tamē omnia, sed vt describātur duę differentię deiectionis: prima est exigua lenta & alba: secūda est subchlōra & leuis: vtraq; significat colliquationem: solentq; apparere ambe

COMMENTARIA

per eas febres, quę mali moris sunt, & liquant pingues partes. Prima fit pinguedine recenti liquata: secunda fit liquata simul & putrescente pinguedine: nam subchlōra hic dicitur subflaua, talem vero colorem cōparat putrescens pinguedo, vt experimur quotidie in pinguedine veteri: ergo vtraq; deiectionis est liquationis signum, deterior tamen est secunda. Pingua omnia constat esse lenta & leuia, lubrica enim sunt & tenacia, ergo liquata pinguedo facit deiectionem exiguam quidem, quia magna ex pinguedine non fiet: albam, si pinguedo non putrescit sed liquatur solū: lentā vero ob pinguitudinem: qua eadem causa læuis erit, id est nō aspera, hęc omnia habet deiectionis præter quam quod erit subflaua, si putrescit pinguedo. Itaq; constat in prima differētia deiectionis suppleri debere læuis, & in secunda, debere suppleri exigua & lēta: sed Hippo. ne quidpiam repeteret, ita scripsit.

His autē magis lethales sunt nigræ vel pingues, vel liuidæ, vel æruginosæ, & fœtidæ.

Lethales colores esse nigrū, liuidum & æruginosum, tam in deiectionibus, quam vrinis & sputis, & aliis excrementis satis cōstat: nam nigræ deiectiones fiunt descēdente atrabile: liuidæ descēdente humore nigro, sed modico,

modico, qui permixtione aliorum excrementorum liuidus fit: eruginosus descendente bile viridi, quæ ingentis incédii est soboles. Fœtidæ deiectiones hic dicuntur, quæ sunt admodum grauitèr olères, nam mediocriter etiam naturales deiectiones fœtent: grauissimus vero fœtor maximæ putredinis est indicium: hæc ergo deiectiones lethales sunt: sed intelligendum est, quantum in his accidentibus agitur, nā ob occasionē, aut modū exeundi, fieri potest, vt deiectio nigra salubrior sit, quam alia quæ sit subrufa: vt si cui ante signa concoctionis deiectiones superueniant fluxæ & rufæ, eæq; sine conferentia & tolerantia, alteri vero post signa cōcoctionis, in morbo, quē aliis indiciis cognouerā, esse ex atra bile, superueniant deiectiones nigræ cum conferentia & tolerātia, cōstat has deiectiones homini huic salubriter, illas illi insalubriter accidere, quāquam illæ sint rufæ, hæc liuidæ: verum id non nascitur ex colore, sed quia nigræ benè, rufæ malè exhibant. In quam sententiam scriptū est ab Hippo. 4. par. apho. 47. excretiones in febribus non intermittētib; liuidæ & cruētę, & fœtidæ & biliosæ omnes malæ, sed cum bene excernuntur bonæ: & in deiectionibus & in vrinis. Itaq; deiectiones possunt esse bonæ cum benè exeūt: explicat vero statim Hippo.

COMMENTARIA

quas dicat bene exire, addens, si vero nihil eo-
 rum, quæ conferunt, excernatur ab his locis,
 malū. Itaq; bene exire est excerni, quod mor-
 bum faciebat: addit Gal. in commentatione il-
 lius sententiæ, & post signa cōcoctionis, vnde
 statim fit, vt conferat, & fiat cum bona tolerā-
 tia: si contraria accidūt, male exeant. Itaq; de-
 iectiones nigræ, liuidæ, æruginosæ & fœtidæ
 lethales sunt, nisi cum bene exeunt: possunt
 enim bene exire: quāquam liuidæ rarissime
 possint bene exire, quia liuidus succus nō ali-
 ter quam perfrigeratione fieri potest: si vero
 mixtione nigri fiat deiection liuida, id nigrum
 quod descēdit modicum erit. Deiection vero
 exigua non potest non esse suspecta, debilitas
 enim expultricis facultatis cū mala copia suc-
 ci maligni plerumq; significatur: tamen vide-
 tur aliquando hæc quoq; posse bene exire: nā
 si succi albi bona copia descēdit, vt liuida de-
 iectio fiat opus est nigro succo non omnino
 modico: itaq; nihil prohibet has, quæ per se
 sunt deteriores, quod melius exeant, melio-
 res esse illis quæ sunt per se minus malæ: esse
 autem has per se deteriores & illas minus ma-
 las agnosces, quia si modus exeundi sit idem
 idest æquè bene aut male exeant, hæ signifi-
 cant, grauius affectū esse hominē, illę minus.
 Pingues deiectiones scripsit Hip. gradatim:
primum

primum eas, quæ significant incipientem colli-
quationem, tales diximus esse spumantes: de
inde, quæ significant colliquationem nõdum
magnam, sed pinguedinis solũ, tales diximus
esse exiguas lentas & albas, atq; subflauas &
leues: modo dicit pingues deiectiones, non il-
las, sed quasdam quę solent fluere copiose &
sunt oleo similes, quæ magnę iam colliquatio-
nis, & quę non in pinguedinem solũ sed in
carnosas etiam partes serpat, sunt notæ.

*Variegatę autem deiectiones diuturniores
sunt his, lethales autem nihilominus: sunt au-
tem tales ramentosę, biliosę, cruentę, porra-
ceę, & liuidę, nunc quidem simul provenien-
tes, nunc autem per partes.*

Hippocrates ipse explicat, quas dicat varii
coloris deiectiones, dicens ramentosę,
biliosę (intellige valde flauas) cruentę, por-
raceę & liuidę, constat, vero singulas harum
deiectionum esse lethales: ergo si omnes ap-
pareant siue simul, siue vicissim, multas af-
fectiones significari, easq; omnes lethales:
ergo non erit minus lethalis nota, immo ve-
ro multo magis: nam quo pacto non sit pe-
riculosius naturę certare cum multis affe-
ctionibus quæ omnes sint lethales, quã cum
vnica? sed qua ratione si lethalior est affectio,

COMMENTARIA

sit diuturnior? nam à multis affectionibus nō
 rārum certius est naturam oppressum iri, sed
 id quoq; breuius futurum: ergo non tantum
 est lethaliior, sed & breuior morbus: sed intel
 ligēdum est affectionē non dici lethālē, quōd
 nullus possit ex ea superesse, sed quod pluri
 mi moriantur: ergo ex affectione, per quā de
 iectiones hæ variis coloribus excernūtur, plu
 res moriūtur, quā ex vnici coloris, etsi letha
 lis: suntq; proinde deiectiones illæ magis le
 thales, & si qui supersunt conualescunt tar
 dius, suntq; proinde diuturniores. Causa qua
 tardius conualescunt est, quod longiori tem
 pore est opus ad superandum multiformia,
 quam vnicum excrementum. Hoc vero intel
 ligi debet, cum varii colores sunt lethales, vt
 Hip. ipse explicat: nam deiectio partim alba,
 partim pallida, partim rufa, non sit lethaliior
 aut diuturnior quā nigra Dices fieri posse, vt
 quod multitudine colorū abundet, quantita
 te sit minus, aut etiam non sit plus, atq; ita nō
 sit deterius: cur enim deterius sit liuidi, & ni
 gri, & viridis coloris esse singulas libras, quā
 liuidi esse tres? certe malignitas morbi nō tam
 significatur quātitate, q̄ colore: proinde si co
 lores oēs lethales sunt, etsi tota deiectio vari
 egata copiosior nō sit simplici, tamen multas
 significat affectiones, nihilominus lethales.

Flatum

Flatum autem sine crepitu exire optimum est: melius etiam cum crepitu exire, quā cū illo recondi: atq; ita erumpens aut dolorem significat, aut delirium, nisi libenter homo ita demittat flatum.

FLatus emissio nulla est secundum naturam: nam qui optime habet non colligit flatum: calor enim optimè valentis hominis ut sensim generat, ita sensim eū dissipat: sed cum omnis flatu sit præter naturam, ille est minime malus, ut signum, qui erit sine crepitu: nam fit cum flatu neq; est multus, neque admodum crassus, & viæ sunt satis laxæ. Exire cum crepitu malum est contrariis de causis, sed gravius est circumuolui & non posse demitti: verum cum erumpit cū crepitu (nisi libenter demittatur aut ob impudētiam, aut ob consilium) significat dolorem, aut deliriū: nam nisi ob dolorem ingentem, qui vehemēter irritat demittit, & aliō qui est pudicus homo, oblitus est sui, & distractus mente. Sed non explicat Gale. neq; vero quisquam alius in commemoratione huius sententiæ, cur dictum sit deterius esse retineri flatum ut non possit expelli, quam emitti cum crepitu: videtur tamen deterius affectionis esse signum expelli cum crepitu: nam excipi debet volun

COMMENTARIA

tas ægrotantis (voluntaria enim expulsio aut retentio nullius affectionis grauis signū est) ea vero excepta, expulsio crepitus potest fieri ob phrenitidem, retentio vero non nisi ob debilitatem expultricis & obturationem viæ quæ phrenitide minus lethalis affectio est. Certè ego ita puto, inuoluntariam deiectionem, quæ in principio phrenitidis fit deteriorem esse vt signum (nam designis oportet hic agi) quam retentionem inuoluntariam flatu: eam vero quæ ob dolorem fit, esse minus malam, nam fit ob dolorem tantum: cum enim tanta irritatio sit non est, quod retentricis debilitatem causeris): retentio vero ob dolorem (nam hic non possit abesse, neque enim reuolutio flatu fieret, nisi intestina irritarentur) & ob debilitatem expultricis, aut obturationem viæ, aut hæc omnia. An vero demissio inuoluntaria flatu cum crepitu ob phrenitidem fiat, an ob dolorem ex aliis signis erit cognitu facile: non enim fiet phrenitis sine multis aliis indicis. Ergo flatu hunc habet malitiæ in genere signorum ordinem: minimè malus est, qui emittitur sine crepitu, deterior qui emittitur cum crepitu ob dolorem: hoc quoque deterior, qui cum murmure retorquetur per intestina: deterrimus qui cum vera phrenitide fit. Itaque

que ubi inquit Hippoc. melius est cū crepitu
exire q̄ cum illo recondi, intelligi debet, ni-
si exeat ob phrenitidem.

*Dolores ex hypochondrijs, & tumores si
sint recentes & sine phlegmone, soluit mur-
mur factus in hypochondrio, maxime erum-
pens cum stercore & urina & flatu: si vero
non effluat, confert etiam si deuoluatur ad in-
ferna.*

IN inflationibus hypochondriorum docet
hic prælagire: iunguntur vero hæ sæpe
cum morbis acutis. Describit has, dicens es-
se dolores & tumores recentes, qui phle-
gmones nō sint: nam si esset obstructio quæ
piam magna aut schirrus, profecto non es-
set recens (non enim solet repente ingruere)
neque cum tanto dolore, sed paulatim, lon-
go tempore, & sine dolore. Verum non es-
se phlegmonem ex aliis signis quæ adfunt
aut non adfunt cognosces, potissimum ve-
ro ex patris ardore, qui semper aderit par-
ti phlegmonem patienti, & ex pulsu, qui
plærūque sentietur. ergo in his inflationibus
grauissimum est dolorē herere in parte mo-
re infixi pali, & nihil flatus deorsum agi: ma-
ximum iam iam futuræ salutis signum cum
homo

COMMENTARIA

homo iam incipit hac & illâc, ructu inquam & per sedem cum deiectione aut sine ea, & cum vrina, flatum emittere. Non minimum autem est etsi nondum erumpat, incipere iam flatum cum murmure deorsum repere, principium siquidem salutis in his esse solet, quia calor membri iam incipit flatum aliquantulum dissipare, & membra non sunt iam tam extensa, sed circa flatum pellendum constringuntur: itaq; principium est victoriæ. Quod si Hippo. dixit, dolores & tumores Hypochondriorum soluit murmur: non proinde dixit, soluit, quod de murmure, vt de salubri causa loquatur, sed vt dicat bonum esse signum, simulq; eadem vocula causam reddat: nimirum est bonum signû quia soluit. Hæc ratio prædicendi, obseruari debet in inflammatione ventriculi & hypochondriorû, & dolore colli, & vteri, & partis inanis, qui ex flatu fiat. Cû vrina modicus profecto flatus solet exire, & is qui exit spuma potissimum agnoscitur.

CAPVT. XIII.

Vrina optima est, cum album sedimentû & læue & æquale per omne tempus est, vsque dum morbus indicetur: significat enim securitatem & morbum breuem fore. Si ve-

ro deficiat, & nūc quidem pura reddatur vrina, nunc autem subsideat album & laue, diuturnior morbus fit, & minus securus.

DEscribit ut fecit in aliis generibus signorum primum optimam vrinam, deinde reliquas differētiās ut optima deflectunt usque ad pessimā. est vero vrina ægrotantium optima quę est similima vrinis sanorum, nam hæc erat ratio epilogistica. Expeti vero debet ab vrina optima in morbo, ut similima sit vrinis sanorum in modo eius quod continetur, & in substantiæ modo ipsius fusiurę, non tamen & in colore, nam in hoc satis erit si non absit longissime, non enim arbitror eadem sit vrina hominis constituti in summo vigore morbi salubris, & eiusdem cum bene valeret. Itaque describit vrinam optimam in morbis acutis: nam in his cœpit docere prænotionem: hæc habet sedimentum album, leue, & æquale. Constat vero hanc quoque fore mediocrem in modo substantiæ, & à naturali colore non longe diuersam. Sedimentum hoc loco dicitur, quod continetur in regione ima vrinæ: ut nubecula dicitur quod attingit supremam: appendiculum quod attingit mediam. Id sedimentum quamquam ut habeatur optimum debet in fundo

COMMENTARIA

do esse, non tamen residere in matella, sed pendere: nam quod residet est portio succi crassi & incocti, à quo faeces nullæ secretæ adhuc sunt. Quod in suprema aut media regione pendet, indicat non satis esse consumptum flatum, atq; adeo neque coctam esse satis morbi causam. Iam vero id quod continetur, quanto candidius est, tanto plus naturam membrorum succos vicisse declarat: nā fit venis & arteriis contendentibus reddere succos sibi similes. Constat vero quanto candidiores reddiderit, tanto plus effecisse, ac tanto plus valuisse: nam similitudinis cum solidis membris magna pars est ille candor. Leuitas quoque & æqualitas secundum tempus eius quod continetur, indicat naturam bene ac integre superasse succos, non leuiter aut per partes: nam contra asperum aut diuulsum fit, succis non bene coactis ac coagmentatis vt per concoctionem solent, & flatu dirumpente: inæquale id est quod vno die apparet, alio non apparet, aut minus apparet, fit succo aliis partibus victo, aliis non victo: ergo cum apparet hæc vrina, possis prædicere morbum bene soluendum idque cito: nam est signum morbi salubris consistētis in summo vigore, cui statim succedit salus. Celebratissimum est illud Hippocra. 2. epid.

epid. concoctiones celeritatem iudicii & securitatem significant: verum non est in morbis omnibus expectanda hæc vrina: ad concoctionem summam in biliosis sola nubecula est satis: tamen nulla morborum facta mentione, inter signa, sedimentum album, læue & æquale est aliis omnibus salutis & breuitatis euidentius signum. Primus gradus bonarum vrinarum, quæ incipiunt ab optima deflectere, est, habentium album & læue, sed non æquale: nam hæ quoq; sunt notæ concoctionis, non quidem perfectæ vt primæ, sed manifestæ: atq; inter signa manifestæ concoctionis tenet primas: ergo hæ quoque in primis significant celerem & bonam iudicationem, neutrum tamen vt primæ: nam cum signis perfectæ concoctionis qualia illæ præ se ferebant, fieri non potest vt ægrotus intereat: tamen cum signis manifestæ, qualia habent hæ, & si perrarum sit mori ægrotantem, fieri tamen aliquando potest.

Si autem sit vrina subrubra, & sedimentũ subrubrũ & læue, multò diuturnior hæc quàm prima fit, salubris vero valde.

HÆce est tertia differētia vrinæ, earũ quas Hippo. hic describit, & secunda earum
quæ

COMMENTARIA

quæ non sunt optimæ, sed bonæ tantum, Vrina nãq; subrubra cum sedimento subrubro diuturniorem morbum significat q̃ aliqua diætæ, nam minoris concoctionis est nota, quam illarum *quæ uis magis enim* accedit ad statum & summum vigorem quæ habet sedimentum album, læue non æquale, quam subrubra cum sedimento subrubro: nam hæc tendente morbo ad statum concoctione albescet. Neque vero putandum est gratia inæqualitatis posse illâ esse hac diuturniorem: nam nũquam coeunt contrariæ, aut ad modum diuersæ affectiones (naturâ omnibus in rebus repugnant contraria) sed non valde dissidentes: non ergo possit fieri sedimentum inæquale, quod vno die appareat album, alio nigrum aut viride: sed quod vno die appareat album & læue sedimentum, alio non adeo hæc habens, sed neque malum: itaque vrina hæc diuturnioris affectionis est nota quã priores: sed nõ ut est diuturnioris, ita est & magis salubris: imò vero quãquã salubris affectionis nota est, quæ est signũ coeptę iã concoctionis, & abũdantię succi benignissimi, nõ tñ plusq̃ duæ priores, imò vero aliquãto minus: quia ut dixi, priores illę sunt maioris cõcoctionis notę. Itaq; satis cautè Hip. quãq̃ diuturnitatē cū collatiõe scripsit.

scripsit, dicens, diuturnior multo est, tamē salubritatē non scripsit cum collatione, sed simpliciter dixit, valde salutaris: & vbi dicit diuturniorem esse, quanquam contulit cum prima, non tamen censet, non esse diuturniorem ambabus prioribus: quod significauit aperte dicens $\pi\omega\lambda\upsilon\chi\rho\epsilon\omega\nu\iota\tau\epsilon\rho\varsigma$ idest valde diuturnior: tamen paulo ante differens de secunda scripsit, $\chi\rho\epsilon\omega\nu\iota\tau\epsilon\rho\alpha$ idest diuturnior: constat vero dictione hac minorem diuturnitatem significari, quam illa.

Farinacea in vrinis sedimēta mala: his sunt deteriora laminea. Tenuia & alba valde mala: his autem sunt deteriora fursurea.

TRes differentia earum quæ hic referuntur significant consumptionem maiorem quā pingue, habens sedimentū farinaceum, & lamineum & fursuraceum. Quæ tertio loco dicta est, scilicet habens alba & tenuia, fit solū ob flatum multum diffundētem succum qui continetur in vrina: nam quod à quibusdam dicitur hoc sedimentum fieri consumptione tanta membrorum solidorum, vt sint velati comminuta, falsum prorsum est, vt monstrauit lib. 3. con. vbi etiam monstrauit lamineū deterius esse eo, quod hic dicitur farinaceum, & fursureum deterius esse lamineo: nam farinaceum,

M

ceum,

COMMENTARIA

ceum, hic dicitur, quod aliis locis ab Hippo.
 orobinum: quod fit aut præcisis particulis re-
 num, aut vsto sanguine per particulas: lami-
 neam & furfureum præcisis particulis ex soli-
 dis, ut ex membranis, idq; ob consumptio-
 nem, aut carië. Verùm quod laminæ est simi-
 le, est latius & minoris altitudinis quam furfu-
 reum: quare duobus nominibus furfureū de-
 terius est, & quod cōminutio in minores par-
 ticulas facta sit, & quod penitiores partes at-
 tingat. Proinde cū dicit his autem sunt de-
 teriora furfurea, ne intellige collationem fieri
 cum proximis, tenuibus inquam & albis, sed
 cum omnibus prius dictis. Perpende etiam,
 quā attentè Hippocrates cum in aliis differē-
 tiis cōparandi nominibus vtatur: de tertia nō
 dixit deteriora sunt, sed valde mala: nimirum
 hæc differentia nulla aliarū deterior est, quā-
 quam est illic interiecta.

*Nubecula quæ inuehuntur in Urinis, albæ
 quidem bonæ, nigræ vero malæ.*

DVplex urinx accidens hîc describit, lo-
 cum in quo est id quod continetur, & co-
 lorem. Color omnis est bonum aut malum
 signum, & minime ambiguū, in eo quod con-
 tinetur color optimus est albus, pessimus ni-
 ger: quos solum retulit hîc Hippo. intelligi ra-
 men

mē debēt mediocres: vt optima nubecula est alba: pessima nigra: subrubra bona, non optima: perrubra mala, non pessima: pallida aut rufa mala quoq;: flaua deterior, nōdum lethalis: lethalis iam est viridis, aut luida. Itaq; extremorum nomine mediocres colores debēt intelligi. Locus quidem in quo est id quod cōtinetur, ambiguum signum est: non enim idē perpetuo significat, neq; perpetuo hoc bonum, illud malum est: sed (vt de equalitate dictum prius est) tale est qualia sunt reliqua quibus accedit. Vt quod album est melius est cōtineri in fundo, quam in medio: & in hoc, quam in summo: quod nigrū, est grauius contineri in imo, nam subfidit contentum, cum cessat agitatio & pugna coquentis & putrefacientis principii: hanc cessare, quodd succus coquatur æqualiter, est optimum: quod equaliter putrescat, pessimū: ergo in imo esse quā in summo non simpliciter melius aut deterius, sed nunc hoc, nunc illud est. Quorsum ergo docens hic Hippocrates prædicere ex coloribus contentorum, mentionem faciens optimi & pessimi, dicit nubeculæ quæ inuehuntur in vrinis, significans scilicet eas quas nos speciatim nubeculas appellamus diuersas, ab appendiculis & sedimētis? An nubeculas esse, addit vires præfagio? Non certe: imo

COMMENTARIA

in utroq; genere oprimi inquā & pessimi coloris detrahit vires: nam nubecula alba est minus bona albo sedimēto, & nigra minus mala nigro. Sed Hippo. mentionem facit sepe eorum quæ ~~occurrunt crebrius & citius~~: ea vero oportet haberi loco exemplorū, & suppleri ab enarratoribus reliqua omnia, quorum est par ratio. Nubeculæ ergo meminit magis quam appendiculi aut sedimēti, fortasse quia ante hæc fit illa in morbis omnibus.

Cum est Urina rufa & tenuis significat morbum crudū esse: si vero diuturnus sit morbus, Urina autem huiusmodi, periculum ne nō possit homo sufficere, donec cocta sit Urina.

VRina tenuis proculdubio est cruditatis, si modo est vera liquoris tenuitas, ac nō potius falsa quædam: quam per obstructions accidere lib. 3. cont. monstratum à me est. Color rufus naturalis est, quiq; in coloribus urinæ bonæ valetudinis est: nam naturales colores sunt subrufus & subflavus, constat vero ut rufus inter hos colores sit, quare naturalis quoq; hic est. Cur ergo cum describat urinā, quæ morbum crudum esse significat, dicit rufa tenuis, ac non potius alba tenuis, ut utroq; accidente significaretur cruditas? Non certe quod rufus color signum cruditatis sit, sed quod

quod urinam tenuem & albam non erat dubium crudi morbi esse, tamen rufam & tenuē poterat esse alicui dubium, an esset morbi in principio consistentis, an non: hoc ergo explicans dicit, rufa & tenuis crudū significat morbum. Est vero hæc urina principii, & si morbus biliosus sit (in hoc enim fortasse videbitur alicui esse iam incrementi, cum in illo ad summum vigorem sola nubecula, ac non nunquam sola crassities cum bono colore soleat esse satis, quia rufus color in urina aliōqui tenui, nullam manifestam coctionem materiæ propriæ morbi significat: fit enim is color nō concoctione propriæ materiæ, nam ita crassesceret quoq; urina: sed permixtione bilis naturalis. Nihilominus est hæc urina melior, quam alba & tenuis: est enim signum occultæ concoctionis: nam cum ex alba tenui fit rufa tenuis apertè intelligimus melius iam habere vim commutantem cibos in hepate, & venis, cum generet iam bilis naturalis portionē quā prius non generabat præ debilitate. Id vero cum fit, probabilis coniectura est, succum quoq; qui morbum facit commutationem aliquam accipere, etsi ea occulta sit adhuc. Cum dixerit quale signum sit urina tenuis rufa, addit artem prædicēdi ex hoc signo, ea vero est, qualis ex aliis signis cruditatis: nimirum signa

COMMENTARIA

cruditatis per se sunt ambigua, neq; mortem,
 neq; salutem significatia: sed oportet rationē
 habere lōgitudinis morbi & facultatis: nam si
 hæc appareāt, & morbus sit diuturnus, nisi fa-
 cultas maximē cōstet, timendū est fore, vt ho-
 mo moriatur, facultate non valente sustinere
 tam longā pugnā. Sed dices, videtur nulla ra-
 tione nos posse cognoscere cui⁹ temporis sit
 morbus, brevis inquā an lōgus, cum hæc vrinē
 apparent: nam non potest alter cognosci quā
 per constitutionis morbi notitiā, neq; hæc ha-
 beri potest aliter quā collatione tēporum vni-
 uersalium: hæc vero conferrī nō possunt, nisi
 perspecto iam finito q̄; saltem principio: ergo
 morbo adhuc cōsistente in principio, nō pos-
 sumus prēsenti quāto tēpore duraturus sit.
 Certē exacte nō possumus, neq; cū in primis
 diebus apparet hæc vrina, possumus scire an
 brevis futurus sit morb⁹: nescimus enim quā
 to tēpore duraturū principiū est: sed cū mul-
 tis iā diebus durat, scimus longū fore: nam cū
 multi dies exacti sint, & vrina adhuc princi-
 pium indicet, constat morbū non fore breuē:
 tunc ergo periculū est, ne non possit facultas
 durare, donec morbus coquatur, sed vt prius
 homo intereat. Quod si reliqua omnia renu-
 ant, indicentq̄; hominē conualiturū (nimirū
 facultas fortis sit, & reliqua omnia circa ægro-
 tantem

tantē bona appareāt) nō est verisimile agrotā
tē moriturū, etsi vrinæ crudę multo tempore
perseuerēt: sed tūc quoq; verisimile est, egrū
non perfectē liberandum, sed abscessu facto,
qui est mediocris solutionis modus. In quam
sententiā scribet statim, duab⁹ interiectis sen
tentiolis, quibus vrinæ tenues & crudę, mul
to tēpore minguntur, si alia omnia vt in super
uicturis signa sint. in his abcessum oportet ex
pectare in regionibus infra septū trāsuersum:
hæc est ratio prædicendi ex vrinis tenuibus.

*Magis exitiales vrinæ sunt, quæ sunt fœti
dæ, & aquosæ, & nigre, & crassæ.*

ENumerat Hippo. vrinas exitiosas, non ta
men omnes, sed vt harum exemplo, trāsla
ta ratione, tu possis supplere reliquas: Hippo.
enim nunquam facit integram omnium enu
merationem. Dicit itaq; , exitiales vrinæ sunt
fœtidę, aquosæ, & nigre, & crassę: adde tu, &
liuidæ, & virides. Fœtidæ vrinæ hic dicuntur,
non quæcūq; , sed quæ admodum tales sunt,
quæ maximam malignam q; putredinē signi
ficant. Aquosæ sunt, quæ sunt aquæ similes
quas albas & perspicuas. 4. aph. 72. appella
uit: hæ significant tantam crudiratem, vt neq;
spem futuræ concoctionis præ se ferre à Gal.
1. de crisi bus meritò dicantur: nam nullum in

COMMENTARIA

dicium habet cōcoctionis ceptæ: neq; ex ipsa
 vrina possis intelligere, an cito natura aggres-
 sura sit: hæc ergo merito, habetur in exitiali-
 bus: nam quāquam est in genere signorū cru-
 ditatis, quæ per se ambigua sunt, tamen cum
 maxima cruditas significatur, fiunt signa mor-
 tis: quia facultas non potest sufficere vīq; ad
 morbi concoctionem. Talis vrina solet esse si-
 gnum ingrauescentis phrenitidis, vt dicitur
 citato nuper apho. præcipuè si in delirantibus
 appareant: sed illæ non fiunt ob solā crudita-
 tem, sed ob raptum bilis in caput: est nihilo-
 minus tunc quoq; exitialis, quia signum est
 magnæ phrenitidis morbi alioqui lethalis: ac-
 cedit, quod tunc quoq; crudus morbus est,
 alioqui etsi vrina fieret alba raptu bilis, tenuis
 tamen extreme non fieret: itaq; foetidæ vrinæ,
 & aquosæ sunt lethales. Verum oportet hic
 quoq; præceptum illud commune artis præ-
 dicendi obseruari, nimirum præscindēdi cau-
 sas omnes euidentes, & insuper affectiones,
 quæ præter febrem acutam id ex ratione pos-
 sunt facere, cum alioqui non sint per se letha-
 les: nam qui edunt alia, foetidam vrinā emit-
 tunt, vt docet Arist. sect. 13. problem. & qui
 rutam degustant, aut succum cyrenaicum aut
 medicum, vt affirmat Gal. 2 de semine. ii etiā
 qui copiose aquam bibunt sæpe vrinā aquo-
 sam

sam reddunt, nam vt docet Aristotel. sect. 3.
 problem. 21. copiosus potus facit celerem mi-
 ctam impermutati liquoris: ramen neque in
 his aquosa, neq; in illis foetida, lethalis est: ac-
 cidit enim in vtrisque; ob causas procatarticas.
 Solet etiam reddi vrina aquosa per eam affe-
 ctionem quæ diabetes à medicis appellatur,
 quam non solum nō dicit Gal esse minus exi-
 tialem, sed etiam multò magis q̃ si retineatur
 iusto tempore: quoniam inquit, significat du-
 plicis facultatis extinctionem, cōmutātis nē-
 pe & retinētis, quæ iusto tempore retinetur
 vnicæ, ramen merito hoc loco noratur Gal. à
 quibusdam, nam constat debilitatem retinen-
 tis facultatis in renibus, affectionem esse earū
 quæ præscindi debent ad præfagium, & quæ
 nisi præscindantur detrahūt vires præfagio:
 potest siquidē sola debilitas retentricis in re-
 nibus causa esse aquosæ vrinæ, etiā sine debili-
 tate facultatis cōmutātis: nam quod nō re-
 tinetur nō potest coqui, ne si facultas cōmu-
 tās sit maxime fortis. Quod si dicas nō potest
 non significari debilitas cōmutantis, & si mi-
 nimū retineatur vrina, cū inalterata penitus
 emittitur: nā vel in ipso lapsu debuisset nō ni-
 hil cōmutari: probabiliter argumentēris. Sed
 est quod intelligas, etsi debilitas aliqua facul-
 tatis cōmutātis sit, tñ eā tāto minore agnosci

COMMENTARIA

quò plus debilitatis retinentis accedit: nam quo plus illius euentus imputatur retentioni languidæ, eo imputatur minus debili commutationi: ergo cum multò grauius malū sit facultatem commutatam in hepate & venis esse extinctam aut debilitatam, quam retinētem in renibus, constat deteriorem esse vrinam, quæ solius commutationis defectu fit, quā quæ retentionis simul & commutationis: grauius enim signum est, quod à causa aliqua maligna procedit, quā quod partim ab ea ipsa, partim ab alia leuiori: nō itaq; si illud ab vnica, hoc à duabus causis fit, atq; iis quidem malis, statim hoc grauius est. Sed hæc de aquosis vrinis: nigras satis notū est esse in lethaliibus: sed crassæ qua ratione inter lethales recēsentur, videntur enim tales nō esse? nā crassæ omnes sunt perturbatæ (intelligo crassas præter naturā) perturbatæ vero dicūtur esse signa cruditis nō extreme, sed cōcoctionis obscure: hæc vero signa sunt ambigua, nō lethalia. Hac de causa (quantū suspicor) insinuauit Gal. intelligi debere nigras & crassas simul, nō dissociatim, nigras perse, & crassas perse: q̄ inquit, nigræ quo crassæ magis sunt, eo sunt magis lethales: quod quidē nō videtur carere ratione (quantū in proximo cōmentario addemus huius sententiæ idoneam distinctionem

ctione) nā nigra & crassa nō videtur fieri pos-
 se aliter q̃ atris malignisq; succis affatim cum
 lotio eiectis: tenuis vero & nigra fiet eiecto
 pauco nigro & seroso, quod minorē abundā-
 tiā succorū, *qui malignosunt, indicat.* Itaq; si
 ita legas nigre & crasse addidit Hip. crasse nō
 quidem quod nigre nō sint lethales nisi sint
 crasse, sed quod magis lethales sunt, cū sunt
 crasse etiā. Sed etsi intelligas crassas solū esse
 relatas in hac sentētia, est locus idoneæ enar-
 rationi, quamq̃ opus sit multa distinctione:
 nā crassa mingitur aut vt signū principii mor-
 bi, tuncq; est signū nō lethale sed ambiguū:
 aut prodeūte multa succorū copia cū vrina,
 vt cū aliis excretionibus solet, tūcq; aut ante
 tēpus euacuationibus idoneū, aut suo tēpo-
 re. si illud, semper est mala vt signum(est. n.
 euacuatio per symptoma, tñ exitialis tūc solū
 cum male excernitur, id est sine cōferentia &
 tolerātia, aut cum est signū exitialis alicuius
 morbi, vt nonnunq; est lethargi. quod. 7. sen-
 tētia. 4. apho. significatur) cū suo tēpore id est
 quo morbus iudicatur, excernitur, erit vt a-
 lia signa attestabuntur, aut maxime exitialis,
 aut vicinæ salutis indicium, scilicet vt crisis
 est bona aut mala. Quidam vt ab his facilius
 se explicent, intelligunt nomine crassarum
 pingues, tamen falluntur. Primò quia vrinæ
 nullæ

COMMENTARIA.

nullæ sunt tora fusura pingues, sed habent
pingue insidens: tamen etiam pingua vocat
Hippoc. λιπαρά ubique & nomine παχέα
intelligit crassa.

www.libtool.com.cn

*Sunt autem viris & mulieribus nigra vrinæ
pessimæ, pueris vero aquosæ*

Hic non facit collationem sexus cum sexu
sed ætatis cum ætate: atque nomine mulie-
rum intelliguntur adultæ. Verum potes tu per-
te ipsum, sexum cum sexu, & regionem cum regio-
ne, & tempus anni cum tempore conferre. Gale-
hic intelligit de sententia Hip. urinam nigram
omnium vinarum pessimam esse in adultis, in pue-
ris vero aquosam: sed mihi in pueris quoque vi-
detur urina nigra deterior esse aquosa: nam hæc
significat cruditatem, & eam quidem maximam (fa-
teor) maioremque; in pueris, tamen nigra signi-
ficat in pueris etiam putredinem malignam aut
vitionem, quæ omni cruditate est grauior.
Quid ergo est quod sibi vult Hip. ni ego fal-
lor, non confert urinam cum urina, sed ætatem
cum ætate. Dictæ sunt in primis duæ hæc spe-
cies exitialium vinarum nigra & aquosa, mo-
dò dicit qua in ætate earum quævis sit grauior.
dicens nigra in viris deterior est quam in aliis æta-
tibus, aquosa in pueris deterior quam in aliis æta-
tibus: potest nihilominus nigra deterior esse
aquosa

aquosa in quavis ætate. Causam qua hæc contingūt, facillè intelliget, qui harū ætatū naturales vrinas considerauerit. nā vrinę puerorū sunt crassę, & abundātes interius multis succis, iisq; crudis, ob voracitatē & inordinatos motus: virorū vrinę sunt tenuiores & puriores splēdidioresq; ab illis cōstat lōgius abesse tenues, quā ab his, ab his nigras longius q̄ ab illis: nā quę tenuior excerni solet per bonā valetudinem, leuiori ex causa fiet, aquosa: quę crassior & succis abūdātior, facilius amittet splēdorē, referetq; nigritiē. Ex dictis haud dubiū est, vrinas nigras & tenues deteriores esse in pueris nigris & crassis: nā vtraq; ratione absunt à naturalibus, nigritie & tenuitate. Quare vbi Gal. dicit (id vero dicit in com. proximę sententię) eo deteriores esse, quo sint crassiores, puerorū nigras excipiēdas cēseo: nā in pueris tenues nigrę, deteriores sunt nigris & crassis: quin immo deteriores etiā hæ sunt in pueris, q̄ in iuuenibus: quia quę nigre & crassę fiunt, habēt in puerili ætate cōmoditatē, vt ob redundantiā multorū & crassorū succorū, qui leui alteratione faciūt vrinā impensē turbidam sine splēdore, & nigricantē: tamen nigre & tenues nō fiūt ob hos succos, fiant ergo putredine aut vstione materię proprię morbi: hæc vero tātō grauior erit in pue-

COMMENTARIA

ris quā iuuenibus, quanto puerorū calor est mī-
tior ac minus vrēs, & facultas cōmutandi for-
tior. Itaq; sententiā Hippoc. qua apertē dicit,
vrina nigra in adultis deterior est, de nigra et
crassa intelligi debet: vt tota dictio hęc sit,
vrina nigra & crassa deterior est in adultis, quā
in pueris alba tenuis (hec est aquosa) deterior
n pueris quam adultis.

*Quicumq; Urinas tenues & crudas, multo
tempore mingunt, si alia omnia signa vt in su-
peruiēturis sint, in his oportet expectare absces-
sus in regionibus infra septum transversum.*

ENarrata iam est hęc sententia, dictumq;
vt signa cruditis multo tempore durā-
tia significant, si facultas nō est admodū for-
tis, mortē: eo quod merus sit, ne non possit æger
durare donec coquatur morbus: quod si fa-
cultas sit satis fortis pro morbi magnitudine
& lōgitudine, sintq; reliqua oīa vt in cōuali-
tutis, sperādū est fore vt homo liberetur, sed
ne tūc quidē perfecta solutione, sed permu-
tatione aut abscessu. Itaq; hęc sunt quę absces-
sum fore indicāt: sed cognoscēdi in quā partē
fiet, alia est ratio: nimirū ex peculiaribus par-
tis symptomatis, vt dictū in apho. est lassitu-
dinē habēribus in febribus, in articulos, & cir-
ca maxillas potissimū abscessus fiūt: & rursum
quibus

quibuscunq; resurgētibus ex morbis, siquid laborauerit hīc fiunt abscessus. Sed etsi ante morbū aliqua parte doluerint, hic morbus firmatur. Cognoscitur etiā futuri abscessus loc⁹ an supernus, an infernus futurus sit (diuiduntur hic superna ab infernis septo transuerso) ex succorum qui morbum faciunt specie: tenuium etenim & biliosorum in supernis, crassorum in infernis expectandus abscessus est. Constat verō vt cū multo tempore excernuntur vrinæ tenues & crudæ, succi crassi significetur. Neq; vero est quod proinde dicas, hāc sententiā Hip. non fuisse huius loci, quo de acutis morbis erat institutū disputare, nā non omnes acuti morbi fiūt ex bile syncera, & possunt qui acuti primis diebus sunt, decidere ex acutie, protrahiq; in longum tempus.

Et pingua innatantia araneis similia vituperanda: consumptionis enim sunt signa.

Pingua omnia innatāt in succis aqueis: nō ergo dixit pingua innatantia quod sint alia quæ non innatent, sed est hāc descriptio pinguis vt solet in vrinis apparere. Pingua innatantia & araneis similia. Hæc consumptione fiunt, sunt ergo in signis lethalibus: Verum oportet hīc subaudiri, nisi fiat ex causa manifesta, aut ex peculiari renum ardore.

COMMENTARIA

ardore. Sed quo pacto ardor renum pingue in vrinis faciens a febre vrente distinguatur, docuit Hip. in apho. dicens: quibus insidens pingue ac acerbatum, his renū malum acutū significatur. Significat eo loco acutū malū in temperiem calidam, quæ facit mictū acerbatum pinguedinis, quia adiacet renibus multa acerbataq; pinguedo, & est ab eo loco brevis iam expeditaq; via exitus vrinæ, vt quod liquatum est minus viis hæreat. Itaq; si acerbatim excernitur pingue non est sine malo acuto renum: sed si non acervatum sed telis araneorum similia exeunt, ex consumptione communi est. Quod si febris vrēs simul cum malo renum est, oportet considerare reliqua signa febris vrentis, quæ tunc temporis aderunt.

Speculari oportet vrinas, in quibus sunt nubes, an sursum an deorsum ferantur, & quales colores habent: & eas quæ deorsum feruntur, cum coloribus quales dicti sunt, bonas esse & commendandas, eas autem quæ sursum cum coloribus quales dicti sunt, vrinas huiusmodi malas esse & vituperandas.

Nubeula hic dicitur vno nomine quiddam continetur in vrinis: in quo considerare oportet

oportet regionem qua continetur, & colorem quo est. Colorum sunt differentiae quaedam quae semper sunt bonae, ut subrufus, rufus, subflavus: quidam mali tantum verum id semper, ut albus & rubeus: quidam lethales etiam, ut viridis, liuidus & niger. Locus est triplex, supernus, infernus, & medius: sed non est ut paulo ante diximus, signum certum locus, sed quod est humilior, eò cum bonis coloribus melior, cum lethalibus deterior: ergo intelligere hic debes, quae deorsum feruntur, cum coloribus quales diximus, id est cum bonis, bonas esse: eas quae sursum cum coloribus quales diximus, id est cum malis, malas, & vituperandas: aut siuis secundo etiam loco intelligi bonos colores, intellige eas, quae sursum cum bonis malas esse, id est minus bonas, quam si ferrètur deorsum: utcumque intelligas sermo hic non videtur posse carere quadam duritie: nam durum est dicere eas, quae cum malis coloribus feruntur sursum, esse malas & vituperandas, si deteriores sunt hae eadem cum feruntur deorsum: durum etiam est intelligere malas & vituperandas, quasi minus bonas: sed non est mirum, satis est dici vera.

Ne te decipiat, si vesica morbum habens, tales urinas reddiderit: non enim totius corpo-

N ris

COMMENTARIA

vis signum est, sed ipsius solum.

OB vitium vesicæ descendunt sæpe cum vrina, multa eorum quæ dicta sunt: vt quæ foliis aut furfuribus similia sunt: alia etiã ob vitium renum, vt quædam similia carunculis. Debent ergo distingui, quæ vitio peculiari cõtinentur, ab iis quæ contingunt violentia febris: nam aliter decipient nos, putantes esse ob ardentem febrem: nec enim sola vesica nos potest hac ratione fallere, sed etiam renes, debetq; vtriusq; partis vitia distingui: renum, vt nuper diximus de pingui confertim micto & Hip. in apho. dicit quibus in vrina crassa carunculæ parvæ, aut capillis similia vna exeunt, iis à renib' excretio fit: vesicæ, vt Hip. rursus alio apho. dicit, quibus in vrina crassa furfuracea quædam simul exeunt, iis vesica scabie laborat, in his sententiis vrinam bene coctam appellat Hip crassam. Si ergo vrina in qua talia excerenuntur bene cocta est, constat ex malo peculiari renum aut vesicæ esse, nam si ex febre vrente essent, certe vrina non esset bene cocta.

C A P V T. XV.

Vomitur vtilissimus est qui pituita & bile mixtus est maximè, neq; crassus valde, neq;

neq; multis, euomitur: nam qui magis synceri sunt, deteriores sunt.

Non scribit hic Hippo. vomitū optimum & naturalem, cum quo reliqua illius generis conferantur, sed mala vomitus genera incipiens à minime malo procedensq; ad grauiora: non enim ut est deiectio quædam optima, & optima quædam vrina, quæ in homine etiam optimè sano apparere solet, ita est quædam species vomitus: nam quanquam vomitus est euacuatio naturalis genere ut lib. 5. cōtro. diximus, tamen non est illius vsus in hominibus cum optimè valent, sed cum necessitas quædam urget. Hæc itaq; vomitus species non est expectanda in hominibus optimè habentibus: sed cum contingant omnes urgente malo, est optima omniū. Vocat hunc vomitum *ωφελιμώτατον* id est utilissimum: quod nomen bonam causam significat, magis quā bonum signum: quia hic vomitus utraq; ratione est optimus, ut causa inquam, & ut signū: hoc ergo ut vno verbo innuat, quanquā hic locus est disputandi de signis, dicit, utilissimus est. Est vero utilissimus quia plene expurgat corpus: bile enim & pituita, nam melancholica non solent ire sursum, nisi ob malignas qualitates: est optimum signum, quia

COMMENTARIA

nullam intemperiem excellentem indicat: &
 quo magis commixti illi humores sunt, eo mi-
 nus indicatur excellēs intemperies: nam quæ
 talis esset alterum tātum gigneret, aut utrūq;
 separatim. Maligniores etiam succi esse co-
 gnoscūtur qui separati sunt: nam secretrix fa-
 cultas solet à malignis irritari. Non debet au-
 tem ille vomitus esse valde crassus, quia pi-
 tuita extremè crassa, est etiam summè cruda,
 ut vitrea, & bilis vsta, ut vitellina. Quòd mul-
 tus etiā vomitus vituperatus est, intellige val-
 de multum: nam quod magnus sit nō est ma-
 lus, si tolerantia & conferentia adsint, quæ ta-
 men à valde magno semper aberūt: neq; pro-
 fecto quod vituperata sit variegata deiectio,
 non erat hic vomitus commendandus, non
 enim omnis variegata, sed ea tantum quæ ut
 multis coloribus ita malignis esset, vitupera-
 batur, ut vomitus etiam qui talis est vitupera-
 tur hoc ipso cap. ab Hippo. præterquam quòd
 pituita & bilis valde mixta non faciunt varie-
 gatam: sed hæc mox dicemus. Reddit senten-
 tiæ huius rationem Hippo. dicens, nam qui
 magis synceri sunt deteriores sunt. Certè syn-
 ceri vomitus excellētes intemperies indicāt:
 & quo magis synceri, eò deteriores. Sunt suc-
 ci synceri, quicūq; ab aliis succis secreti sunt,
 ut sola bilis, etsi naturalis sit, & sola pituita:

his

his tamen sunt magis synceri, qui non tantum ab aliis succis, sed ab eo sero quod in illis secundum naturam esse consuevit, secreti sunt, huiusmodi est bilis vitellina.

Si vero id quod euomitur sit porraceum, aut liuidum, aut nigrum, quicūq; horum colorum fuerit, existimare oportet prauum esse: si autē omnes hos colores idem homo euomat, valde mortale iam fit. Citam autem mortem significat liuidus vomitus, si valde foetet, omnes sub putres & foetidi odores mali in omnibus vomitibus.

Porraceum, liuidum, & nigrum lethales colores esse in quauis excretionem monstratum iam est: neq; minus dictum est, deiectionem his omnibus coloribus variegatam, deteriorem esse, quā si illorum haberet vnicū: eadē ergo ratio vomitionis est. Niger color fieri solet ob lethales causas, sed nonnumquā fit excretio nigra ob redundantiam melancholix, quod nō est adeo graue: liuida quoq; fieri potest aut ad mixtionem nigri succi, quamquā exigui, aut extinctione caloris naturalis: vtraq; causa est exitialis: sed hæc vltima multo exitior, significatq; citam mortem. Sed quæ erit ratio dignoscendi causam liuidi vom-

COMMENTARIA

rus? Certè ex odore: nam si liuidus est, & valde foetet, extinctione caloris fit: quia foetor fit ex putredine, grauis foetor ex putredine graui, quam constat extinctione calidi innati fieri, quasi in horum confirmationem addit omnes subputres & foetidi odores sunt mali, vocat subputres & foetidos, quo simul rem ipsam & causam dicat: est enim quasi diceret omnes foetidi odores mali, nam sunt putres id est putredinis soboles: sed dixit in omnibus vomitib⁹, quia nō in solis liuidis, sed in quibus, odores foetidi & subputres sunt mali. Videtur vero etiam particula illa subputres præter causam, differentiam quandam odoris significare, odorem, scilicet malignū, qualis est in morticinis putrescentibus, talis quoq; in exeunte extinctionem naturalis caloris indicat.

CAPVT. XVI.

Sputum oportet in doloribus omnibus circa pulmonem, & circa costas, citò & facile spui.

Hec nomen sputi non de eo, quod simplici expuitione emittitur, ex solo inquā ore, neq; de eo, quod excreatione ex faucibus & gurgulione, sed de eo solū quod tussit: nam
id

id solum significat, quo modo habeant morbi pulmonis & thoracis. Id sputum (vt de vomitu dictum est) non est expectandum in homine optimè habente, secundū solum qui aliqua causa male habeat: proinde neq; in hoc si gnorum genere vti possumus epilogistica ratione, neq; describi potest sputum naturale & optimum: quare alium ordinem hīc obseruat Hip. nimirum considerans seorsum quæ sputis accidunt, docensq; in singulis quæ sunt bona & quæ mala. Facit sputum in morbis pulmonis & thoracis ad prænotionē euērus, & cognitionem temporū morbi, non minus quā vrina in morbis venarum & arteriarum. Veniunt consideranda in sputo, tempus, & modus exeundi, & id quod excreatur: in tempore an cito, an lōge à principio morbi: in modo, an facile an difficile, atq; an cū dolore an sine dolore, an cum multa rursi, an sine multa: in eo quod excreatur veniunt consideranda, substātia, & color: atq; in substātia, an læuis sit an aspera: in colore, albus, flauus, ruber, viridis, an niger sit: in vtriusq; an æqualiter an inæqualiter accidunt. Duo prima accidentia hoc loco accepit explicanda, dicens, cito & facile spui debet vt sit bonum sputū, id est primis diebus, non longe a primo die morbi (nam hoc breuem fore morbum

COMMENTARIA

apertè indicat) & facile (nam ita neq; facultatem esse debilem, neq; instrumenta contumacia, neq; id quod continetur in eptum spuitio ni satis constabit) & sine dolore, id enim parvæ inflammationis indicium est. Itaq; quantum agitur in his accidentibus, cito & facile spui bonum est: non tamen si quid cito & facile spuitur, statim bonū est: sed si alia accesserint quæ simpliciter bona sunt: nam si quis cito & facile spuat nigrum aut viride nihilo melius est, quam si tarde & difficile spueretur, imo vero significatur morbus lethalis & acutissimus: ergo citò & facile spui cū signis lethalibus malum haberi debet, non tamen proinde non est bonū: nam si alia non sint mala, hoc est satis bonum: nam pone sputum tenue crudumq; emitte, quod neq; bonum est neq; malū simpliciter, hoc cito & facile spui melius est, quam nō spui: quia in morbis quorum iudicia ex sputis spectantur, nō cognoscuntur solum vniuersalia tempora, per commutationes eorum quæ spuantur, vt in febribus per commutationes vrinæ: sed primum ex creatione aut priuatione illius, deinde etiam ex spuitionis commutatione. Principiū enim est in quo nihil spuitur, aut crudum & difficile: incrementum in quo multum & facile, et si crudum, aut coctum sed modicè spuitur: vi-
gor

gor in quo multum & coctum: ergo cito & facile spueri, & si in sputo non sit facta manifesta commutatio, signum est morbi qui iam venerit ad incrementum: bonum ergo est sputum quod cito & facile excreatur, quantum agitur in hoc signo.

Et permixtum apparere flauum valde, sputo.

NE intellige valde flauum, sed valde permixtum, non enim probari debet sputum valde flauum (syncerum enim est) sed id in quo flauum quod apparet, est valde permixtum. Id vero probat eadem ratione qua vomitio bile & pituita permixta probabatur: non quidem hic probat Hippo. hoc sputum ut optimum. nam quod optimum est, est album laue & æquale, sed ut bonum tantum, quodq; incipiente incremento morbi salutaris solet apparere: non ergo hic dicit Hippoc. quo bonum sit sputum, debere habere flauum valde permixtum cum albo, sed si sputum habet flauum aliquid debere id esse valde permixtum. Idem intellige de rubro, nam bonum etiam erit sputum, in quo rubrum albo valde permixtum est. Nimirum cum particula inflammata siue ea sit membrana succingens costas siue pulmo, laborat phlegmone tantum, laborat fluxione rubra: cum erysipelate, flaua

COMMENTARIA

ex his non potest album fieri sputum, quin fiat prius, colore referens succum, qui in laborante particula abundat, id vero quod refert eum succum, admodum permixtum cū pituita, quæ *secundum naturam* in pulmone abundat, apparere oportet.

Si autem multò post principium doloris, Sputat flavum, aut rufum, aut multam tussim mouens, & non admodum permistū, malum fit.

Modo nihil aliud facit, quam quod reddit contraria, contrariis iis, quæ commendata hætenus in sputo sunt, sed si commēdata illa merito sunt, constat hæc mala esse, intelliges tamen hinc enarratore Hippo. ipso, quid ille intellexerit dicens, si cito & prompte sputit, nam modo inquit, si autem multo post principium (id est si non cito) flavum aut rufum, & non admodum permistum, aut multam tussim mouens, id est non facile, hæc mala sunt.

Nam flavum syncerum periculosum: album autem & lentum, & rotundum inutile.

Incipit hic describere differentias malæ excreationis, procedens gradatim ut fecit in aliis excretionibus a minus malis ad deteriores

res, describit ante alias duas differentias synceræ excreationis, primum flauam synceram idest non permistâ, quæ duo gradus synceritatis habere potest, aut quod permixta nō sit cum aliis succis, aut quod neq; cum suo sero: secunda hæc est maior synceritas ac proinde periculosior, sed vtraq; est cum periculo, quia significat fluxionem quâ thoracis pars patitur solius bilis esse, fluxiones vero bilis flauæ & atræ ubiq; solent esse malignæ, nedū in tā nobili parte, & principi vicina: alia sputi differentia est album lentum & rotundum, quod dicit esse inutile hoc quidem fit ob pituitam (hac enim causa album fit) redundantem, & ingēs in pulmone aut asperis arteriis incendium, constat vero vt tale sit lentū non mediocriter, sed multum, neq; vtrūque rotundum, sed quod valde rotundum est, retinenq; multum eam figuram: nam quod hæc habet cum modo quodam, potest cōcoctione fieri, album enim concoctione fit quā maxime, lentorem vero quem perse habet pituita, non potest ab ea concoctio tollere, miscet enim concoctio partes, iam vero cum corpora etiam & melioris molis fiant sputa cum coquuntur, comparabunt aliquatenus rotunditatem* intelligitur ergo hic sputum album & admodum crassum rotundumq; vt
grando

COMMENTARIA

grādo quædā hoc dicit Hip. esse *λευκιτεαί*
 id est inutile, remissè quidē dicit, nō enim so-
 lum inutile, sed valde malum etiam est: nam
 per morbos de quibus hic agit, pleuritidem
 scilicet & pulmoniam, non est verisimile a-
 lia ratione fieri tale sputum, quam ea, quæ di-
 cta est, redundātia inquam crassę pituitę in lo-
 co affecto & ardore in partib' thoracis: vtra-
 que causa est valde mala, nam illa facit ad dif-
 ficilem expurgationem & resolutionem, hæc
 ab febris vehementiam. Accedit quod Hip.
 ipse hæc ipsa sputa delirium significare do-
 cuit. 6. epidemion parte 3. contro 36. quę ve-
 ro delirium significant per acutos morbos in
 valde malis signis habentur.

*Malum autem, & chlorum valde, & spu-
 mosum.*

CHlorum significare flauum & viride an-
 tea dixi, hoc loco viride significare con-
 stat, cum de sincero flauo iam dixerit viride
 ergo malum esse, neque solum malum, sed &
 valde malum non est quodd modo monstre-
 mus denuō, cum antea sæpe in lethalibus sit
 enumeratus color viridis. Spumosum vero
 hic non dicitur quodcūque (nam mediocri-
 ter spumosum efferri e pulmone, membro se-
 cundum naturam spumoso nihil habet ad-
 miratio

mirationis) sed quod admodum est spumofum, quod ex sordidis pulmonis vlceribus fieri solet, quo pulmonem affectum esse per substantiæ proprietatem aperte intelligimus, refert enim tale sputū substantiæ modo pulmonem, fit enim aut partibus carnis pulmonis putredine quasi resolutis, aut proprio pulmonis alimēto. Tale sputum esse solet simul spumofum admodum & fœtidum. de hoc intelligo dictum spumofum esse malū, eo gradu, vt prius relatis deterius sit.

Si vero ita syncerum sit, vt nigrum videatur, grauius hoc est quam illa: malum etiam si nihil expurgetur, neq; emittat pulmo, sed plenus ferueat in gutture.

Nigrum inter syncera sputa omnium est deterrimum, nam niger est colorum maxime lethalis, nihil expurgari in morbi principio non est magnum malum, nā ea est principii conditio, cum vero principio elapso, cūque tempus iam erat expurgationis, nihil expurgatur, lethale valde, adeo vt ab hoc casu neminem liberatum viderim. cognoscitur vero nihil expurgari non quod morbus in principio sit, sed ob debilitatem facultatis animalis, quod eis accidit feruor quidam magnus in asperis arteriis, confluente scilicet multo

COMMENTARIA

multo succo in pulmonem, ac nullo expurgato, huic feruori statim succedit respiratio sublimis, & mors.

Coryzas, & sternutamēta, in omnibus pulmonis morbis, & praeire & subsequi malum: sed in alijs morbis, qui maximè lethales sunt sternutamenta vtilia sunt.

Hic nomen *κορυζα* nō significat solam grauedinem idest fluxionem decumbētem in nasum, sed generatim capitur, significatq; etiam catharrum idest fluxionem in palatum & raucedinem idest fluxionē in larynga, non enim solū mala est grauedo per morbos pulmonis, sed magis etiam catharrus, ac multo magis raucedo: quāuis enim earum antecedit, siue succedat, est per morbos pulmonis signum malum (magnam enim succorū abundantiam indicat) & mala causa, nam cerebrū et pulmo facillime trahūt sese ad compactionem, cum ob rectitudinem loci, tum etiā ob congenerem naturam. Accedit quōd curatio ni morbi pulmonis defluxio ex capite maximo impedimento est: certe id sumus experti in miserrima illa constitutione, quā totā Europam anno superiori (erat is millesimus quingentesimus quinquagesimus septimus a mortalium salute) adeo oppressit ea potissimum

mum anni parte qua seuiſſimus catharrus in
 omnes graſſatus eſt, abſtulit ſiquidem omnes
 qui morbo thoracis ſiue antiquo, ſiue recen-
 ti laborabant: ſternutamenta quoq; in morbis
 pulmonis mala ſunt vtraq; ratione: nam ca-
 put grauari indicant, quod dictis de cauſis, in
 morbis pulmonis eſt plenum periculo: vt cau-
 ſa quoq; nocet, ſiue præcedat ſiue ſuccedant,
 nam ſiquid expurgant, expurgant certe ex ca-
 pite, pulmonem vero & totum thoracem ve-
 hementer concutiunt nõ expurgantia, quod
 exulceratę aut inflāmatę particulę noxiũ ef-
 ſe haud eſt dubium, neq; video quo tempo-
 re in inflāmatione pulmonis ſternutamentũ
 vſui eſſe poſſit, niſi forte vehemēti moru ab-
 ſceſſum aliquem in pulmone rumpere opus
 ſit. Iam vero in aliis morbis, qui per ſe ſunt le-
 thales, ſiquidem illi ſint morbi capitis, in illo-
 rum principiis mala ſunt vtraq; ratione. Nā
 ſignificat irritationem magnam & intēpeſti-
 uam naturę, & conuocant fluxionem in ca-
 put: in fine vtraque ratione ſunt bona, per a-
 lios morbos lethales, qui neq; pulmonis neq;
 capitis ſint, vt cauſa certe neq; bona neq; ma-
 la ſunt inſigniter: vt ſigna bona ſunt, ſignifi-
 cant enim robur cerebri, ſed non ſunt opti-
 ma, immo vero eo gradu quo ſigna vocari ſo-
 lent bona tantum.

Sanguini

COMMENTARIA

Sanguini permistum non multo, Sputum flauum in perineumoniacis in principio quidem morbi excreari, valde confert: septimo autem post, minus tutum.

Videtur Hippo. ordinem docendi corripisse: cœperat enim à minus malis ad deteriores excreationes procedere, modo vero dictis pessimis, synceris, viridibus, & nigris, redit ad excreationem permistam, flauo & rubro, quam dicit esse bonā (est vero eo gradu bona, quo permista flauo & albo, de qua erat dictum in principio huius capituli) si primis diebus apparet. Certe non corrumpit ordinem, sed est hæc ratio & methodus. Cum habeat inflammatio in thoracis partibus, ut alia quævis duplicem exitum, resolutionem, aut suppurationem, hæctenus retulit sputorum differentias, respiciens resolutionem magis, modo vero respicit suppurationem: proinde cum hæctenus rubræ aut cruentæ excreationis nullam mentionem fecerit, modo incipit de ea differere: ex nulla enim magis expectare suppurationem oportet, quàm ex rubra: nullus enim succus, ut sanguis in pus mutatur. Sed quorsum commendat flauum permistum cum sanguine: an non est mitioris affectionis nota, album cum sanguine? Est certe: nam præterq̃

præterq; quod pulmoni frequenter accidunt
 pituitosæ fluxiones ob naturâ & laxitatē mē-
 bri, biliosæ raro iisdē de causis, neq; sine grāui
 causa, atq; ex pituita cum sanguine, mitiores
 affectiones fiunt (mitissimi enim sunt duo hi
 succi) quam ex bile & sanguine: non ergo cō-
 mendauit sputum flauum cum sanguine, con-
 ferens illud cum albo cum sanguine, sed con-
 iungens sputi speciem cum tempore, quo id
 apparere debet. Nimirum flauum & rubrum
 si intra primum quaternarium (hoc enim est
 quod dicit in principio morbi excreari valde
 confert) apparet, bonum est: si vero septimo,
 aut post, malum est, habetq; hoc sputi genus
 id insigniter: album enim & rubrum septi-
 mo, aut aliquanto tardius apparere nō est ma-
 lum adeo, id q; duplici de causa: primū quia
 albo & rubro longior quam flauo & rubro,
 affectus significatur: ergo quāquam septimo
 appareat, nō putabitur tardius quam pro sua
 cōstitutione apparere: flauum vero & rubrū
 cum sit affectionis acutissimæ nota, serū erit
 septimo, aut tardius apparens. Accedit quod
 tantò maius periculū est in perseverantia fla-
 ui cum rubro, quā in albi perseverantia, quan-
 tō flauus albo succo acrior est. Nimirū cū suc-
 co, ex quo expectatur suppuratio (huiusmodi
 est sanguis) succum rodentem esse, non caret

COMMENTARIA

periculo: estq; metus ne fiat (quod statim scribit, esse periculosum admodum) suppuration biliosa: quæ quantum habeat periculi statim sumus declaraturi. Ergo iis de causis sputum flauum cum sanguine cum serum est, graue est: cum vero non est serum, id est cum intra quartum accidit, bonum est: nam concoctionis manifeste est signum: concoctiones vero quò citius apparent, eò breuiorem morbum indicant. Sed cur damnatur, quod permixtum est cum multo sanguine? an quia metus est rupturæ, aut corrosionis, aut anastomosis vasis in pulmone: at quiet citra hæc, ob redundantiam maximam sanguinis, fit magis probabile, suppurationem fore, quam eò loco nunquàm non medicus reformidat.

Omnia sputa mala sunt, quæ dolorem non sedant: deterrima autem nigra, vt scriptũ iam est. Quæ vero dolorem sedant, omnium optime ex creationes sunt.

O Primam rationem dignoscendi bonas à malis euacuationib⁹ esse in quouis earũ genere, ex conferentia & tolerantia, quæ ad sunt, aut non, dictum sæpe iam est: cæterum sputa quæ non admodum dolorem sedant, quâquam hac ratione mala habentur, non statim sunt deterrima, nisi aliud signum eorum, quæ

quæ lethalia esse diximus, affuerit: proinde dixit, deterrima autem nigra, intellige aut viridia, aut flaua, syncera, aut spumosa, etsi quæ alia deterrima sunt.

Quoties dolor in his sedibus, neq; sedatur ex creatione neq; ventris subductione, neq; sanguinis missione, neq; victu, neq; medicamentis, scire licet suppurationem futuram.

Est huius artis vniuersale præceptum, quoties morbus non cedit curationi, cui solet cedere, neq; tamē, homo videtur in mortē labi, expectare morbi permutationē: permutatio inflammationis in suppurationē expectāda est: ergo si pleuritis aut pulmonia (nam de his loquitur) nō cedūt curationi idoneæ, nisi hominē labi in mortē alia signa indicēt, erit suppuratio. Constat vero vt totam horum morborum curationem Hip. scripserit, dicens, ex creatione, vētris subductione, sanguinis missione, victu, & medicamentis idest fomentis.

Suppurationes, quæ cum bilioso adhuc spūto excreantur, lethales admodū: siue per partes biliosum cum pure excreetur, siue simul.

Monui iam prius hoc esse quod excreatio praua cum sanguine minabatur, si ad septimū vsq; diem durat: ergo dicit modo sup-

C O M M E N T A R I A

purationes eas esse lethales, quæ excreantur, cū scilicet iam ruptus est abscessus bilioso ad huc sputo perseverante (etsi enim biliosum an recesserit, nisi cum ipso pure perseveret, lethalis suppuratio, non sit) biliosum vero est flauū syncerū, & viride, est q; hoc illo grauius. Duplici ratione est lethalis talis excreatio, & vt signū, & vt causa: nam partibus quibusdā manere succum inuictū & prauum cum aliis partibus pulmo pus genuit, difficilimæ affectionis signum est: iam vero & curationi est maxime aduersum biliosum illud, nam corroderet ad putredinem q; deducet, & curari vulcus cauum, quod necessario in suppuranti particula fit, nullatenus sinet: erat enim opus ad curationem expurgatione & siccatione: est vero interius, quod sordes pariat, putrefaciat, & dirumpat.

Maxime autem si incipit precedere suppuratio à tali sputo, cum morbus iam est septem dierum.

PROcedere suppuratio dicitur, cū manifestum pus, copiosum q;, prodire incipit: id quod fit cum rūpitur vomica: ea signa quæ diebus decretoriis aut contemplabilibus contingunt fideliora sunt, quā si aliis diebus, siue ea mala sint siue bona, siue salutis sint, siue
mortis:

mortis: nam ut paulò infra ipse docet, eisdem diebus moriuntur homines, quib' salvi fiunt, & eisdem diebus accidunt mutationes bonæ & malæ: ergo si suppurationis illa species, quam lethalem esse diximus, accadat die septimo, qui maximè omnium cōtemplabilis est, exitialis est quàm si alio die. Sed obiiciet aliquis, gravius esse hoc signum, si sexto die, fiat quàm septimo, quando quidem Gal. sextum diem tyranno, & septimum benigno regi rectè confert: non enim id verè diceretur, si ut signa bona septimo meliora, ita mala grauiora sunt. Certè lōgè aliud est indicationes esse meliores aut deteriores, quàm signa esse certiora aut minus certa: nam diebus decretoriis quęcumq; signa apparēt, sunt certiora, quàm quæ aliis diebus, siue bona siue mala sint: iudicationes vero quę in illis fiunt, bonę quidem sunt meliores, malę vero minus malę. De prioribus ergo differens, iis inquàm, quę durante adhuc sputo bilioso excreantur, quasq; lethales esse dixerat, dicit modo lethales esse, maximè si septimo à tali sputo procedant: nō quidem dixit simpliciter cum morbus iam est septem dierum, sed à tali sputo, hoc est ab eo die quo apparuit sputum biliosum, & desinit esse tantum biliosum, aut biliosum cruētum, cœpitq; fieri biliosum purulētum: nam ante

O; etiam

COMMENTARIA

etiam quàm rumpatur puris vomica, necesse est, aliquid exsudari & spui, quod pus gigni significet. Itaq; intelligit nunc septimum, nō à principio inflammationis, sed suppurationis: quasi diceret lethalis est talis suppuratio, maxime si rumpatur septimo die, ex quo gigni pus coepit, atqui merito hoc dicit, nam.

Talia vero excreantem, fore ut quatuordecimo moriatur, sperandum est, nisi aliquid ei superueniat bonum: bona autem hæc sunt, facile morbum ferre, facile spirare, dolore carere, & facile sputum extusare, & corpus aqualiter videri calidum & molle, & sine siti esse: urinas autem, & deiectiones, & somnos, & sudores, singula superuenire, qualia bona esse scriptum est, ita enim omnibus his superuenientibus, non morietur homo. Si autem quædam illorum superueniant, quædam non, non viuens plus temporis quàm quatuordecim dies, morietur quidem homo. Circa contraria horum, difficile ferre morbum, spiritum magnum & crebrum esse, dolorem non sedare, sputum vix extusare, sitire valde, & corpus totum ab igne inæqualiter teneri, & ventrem & costas calere valde, frontem autem, & manus, & pedes

des frigere: vrinas & deiectiones & somnos & sudores. vna quæq; vt descriptum est, mala esse, si superueniat huic sputo, aliquid harum, morietur quidem homo priusquam ad quatuordecimum veniat, aut nono aut vndecimo. Ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, vt ex lethali valde, & ad quatuordecimum non deducite: bona, etiam & mala quæ superueniunt colligentem, ex his oportet prædictiones facere: ita enim maxime veritatem quis possit inuenire.

CVM signa lethalia septimo die primū incipiunt apparere, quatuordecimo expectanda est mors, vt cum bona apparent manifeste die septimo, quatuordecimo fit solutio morbi: nam est à me monstratum lib. 10. contr. legitimam morbi constitutionem esse, vt tantum temporis vsq; ad crīsim trāfigatur, à die quo primum apparent signa cōcoctionis (est eadem ratio cōtrariorum) vsq; ad tempus crisis, quantum à principio morbi vsq; ad eum diem transactum est: sed non semper seruant constitutionem regularem morbi, immò vero sæpe incrementum & status producantur plus aut minus quàm pro principii longitudine, id vero signa alia indicant: vt si pus cū suc

C O M M E N T A R I A

co aliquo bilioso septimo die excreetur, quantum in hoc signo agitur, quatuordecimo morietur: tunc fieri potest vn ante aut post moriatur, aut vt omnino non moriatur, vt alia signa accefferint ~~nam dictum à me~~ antea est, tanti fieri debere consensum dissensumq; signorum, vt nullū tam lethale sit, vt si reliqua omnia renuant, nō possit cum eo homo liberari. Præceptū hoc de signis quę annunt aut renunt, tractat modo Hippo. in hoc exēplo: repetit ergo plæraq; signorum, quæ hactenus scripta sunt, atq; in quouis genere optimum & pessimum: atq; definit, cum quibus possit homo euadere, cum quibus possit quatuordecimū diem superare, etsi moriturus sit, & cum quibus non possit quatuordecimum attingere. Sed quomodo cum retulisset signa omnia bona, scripsit, si quædam illorū superueniant quædam non, nō viuet vltra quatuordecimū, cum in principio scripsisset, talia excernentem moriturum quatuordecimo, nisi aliquod ei bonum superueniat, quasi victurus sit vltra quatuordecimū, si aliquod aliud ei bonum accedit: ergo cum aliqua bona accedunt, quædam non, viuet vltra quatuordecimum. Non itaq; videntur hæc consentanea, neq; reuera sunt: sed puto, legendū esse, dempta particula illa (non) nam etsi ita reperi in
græcis

græcis codicibus, vt haberi hîc scripsi, tamen in antiqua versione ita legitur: ex quibus si plura defuerint post quatuordecimum diē, mortem futuram prænunciabis: quare cogor suspicari corruptos esse hoc loco codices græcos, fuisse q̄; primis interpretibus alios emendatiores. Sed roges rursum, si hîc Hippo. affirmat, enumeratis optimis signis, cum quædam illorum absunt, quædam desunt, victurum hominem supra quatuordecimum, quomodo non repugnat dictis, dicens deinceps, si aliquod signorum lethalium accedat moriturum hominem ante quatuordecimū? Nā si quæda optima, quædam alia pessima accedant, non intelligas ex dictis Hippo. quid futurum sit: nam cum optima quædam adsint, quædam non adsint, videtur homo victurus ultra quatuordecimum, vt cum sit aliquod pessimum videtur ante illum moriturus. In quouis signorum genere est optimum & pessimum, & quædam mediocria: affirmat ergo Hippo. si optimorum quædam adsint, quædam non adsint, id est si quædam sint optima quædam non sint optima, sed neq; pessima, hominem moriturum, sed ultra quatuordecimum: nam vt euadat homo cum illa excreatione debent omnia alia esse optima: si vero aliquod aliud sit pessimum, non solum mo-

COMMENTARIA

rietur, sed etiam ante quatuordecimum: quatuordecimo vero morietur qui cum illa ex creatione habebit alia omnia mediocria signa. Colligens tandem hæc omnia dicit, ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, ut ex lethali valde, & usque ad quatuordecimum non deducente: quod etiam videtur dictis prius repugnare: nam dictum erat id sputum quantum in ipso agitur, significare mortem quatuordecimo die futuram: quomodo vocat nunc lethale valde & ad quatuordecimum non perducens? Ego quidem hic non puto referri, cum dicitur ex hoc sputo, sputum purulentum & biliosum, sed hoc cum ei aliud lethale superuenit, de quo dixerat, si superueniat huic sputo aliquid horum morietur quidem homo priusquam ad quatuordecimum diē veniat, aut nono, aut vndecimo (de hoc ipso differens addit) ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, ut ex lethali valde, & usque ad quatuordecimum non deducente. Duo hic notata velim, primum ubi describēs Hippo. pessima singulorum generū signa, refert magnam & crebram respirationem, magnæ nomen non dici de proprie nuncupata magna (ea est perquam thorax multum dilatur) sed de sublimi, perquam omnes thoracis partes etiam sublimes mouentur, nam hæc cum

cum paruitate & crebritate est pessima omnium. Deinde notatum velim cum quædam signa quibusdam annuendo, aut renuendo insignes vires habeant, excreationi dictæ nihil fortius annuere aut renuere respiratione: nimirum bona respiratio ad salutem aut moris tarditatem, mala ad mortem & illius celebritatem plurimum valet.

Aliæ suppurationes rumpuntur, plurimæ quidem vigesimo aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo, aliæ ad sexagesimum diem veniunt. Considerare autem oportet principium suppurationis fore colligentem à die quo primum homo febricitavit, aut quo primum illum rigorprehendit, & si dixerit pro dolore pondus ipsi fieri in loco, quo dolebat. Hæc enim in principiis suppurationum sunt: ab his ergo temporibus rupturam oportet expectari suppurationum fore in dicta tempora.

ADhuc perseverat in disputatione de suppurationibus contingentibus in thoracis parte aliqua: itaque non hîc appellat alias suppurationes eas, quæ in aliis membris contingunt, sed quæ non sunt quales hætenus descripsit, biliosæ scilicet quas descripsit
dicens,

COMMENTARIA.

dicens, suppurationes, quæ cū bilioso adhuc
 sputo excreantur: eas suppurationes dixit, so-
 lere rumpi, aliæ vero rumpuntur vigesimo,
 aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo aliæ se-
 xagesimo, verè hi dies non computantur
 hîc, vt antea septimus: nam septimus illic di-
 cebatur, à principio totius morbi, qui po-
 test esse septimus totius morbi & quartus à
 principio suppurationis, hîc vero accipitur
 principium computationis ab eo die, quo in-
 cipit suppurari inflammatio, vt possit esse vi-
 gesimus à suppuratione & quadragesimus à
 primodie inflammationis: oportet ergo prin-
 cipium suppurationis agnosci, ne nos præ-
 tereat. Sunt suppurationis quæ fit, hæc in-
 dicia: si inflammatio erat in ignobili par-
 te, vt febrem non faciat, eo die quo suppur-
 rari incipit, febrem faciet, si febrem faciebat
 prius: exacerbati incipit vno aut duobus die-
 bus suppurationis (nam deinceps conquie-
 scit, fit quæ lenta febris) accidunt quæ rigores
 quidam sine causa manifesta, & sine ordine
 (huius causa est corrosio particularum in in-
 flammato membro) elapsis vno aut duo-
 bus diebus, incipit homo sentire pro dolore
 pungente, aut pulsante, aut tendente (quem-
 cunque haberet) veluti pondus quoddam,
 colligitur scilicet iam totus succus in cauum
 quoddam,

quoddam, grauat q̄; ita membrum. Ab hoc ergo die terminos suppurationis expectare oportet, quę quāquam terminis acutorum nō finitur, quia permutatione inflammationis fit, non est ab instituto huiuslibi aliena, quia ex acuto morbo procedit.

Si vero sit suppuratio altero tantum latere, conuertere eos oportet, & discere ab eis num habeant dolorem altero latere, & an alterum altero calidius sit. & collocato homine super sano latere, interrogare an aliquod pondus ei videatur de super impendere: si enim ita fit, in altero est suppuratio, ab eo in quo pondus incumbit.

Suppurationem intelligo hīc pus ipsum appellari, post ruptum iam tumorem: potest ergo pus contineri in vno laterum, aut quia eo latere fuit inflammatio, vt post pleuritidē fieri solet, aut quia fuit in pulmone, qui potest versus alterutrum latus rumpi. Cū inflammatio lateris antecessit, non est opus signis ad cognoscendum quo latere, suppuratio fit, erit enim profecto eo, quo inflammatio fuit, sed cum ex pulmonia est, conuersione de latere in latus sentitur, vt Hippocrat. docet,

Suppu

COMMENTARIA

Suppuratos omnes agnoscere oportet his signis, primum quidem si febris non intermittit, sed per diem mitis est, per noctem maior, & sudores multi superueniunt, & tussis fortis fit, & excreant nihil mentione dignum & oculi cavi fiunt, & maxillæ sunt rubentes & vugues manuum curvantur, digiti autem calent, & maxime extremi, & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & pustule fiunt toto corpore.

AB eo loco, quo scripsit considerari oportet principium suppurationis fore, scribit ea signa, quæ accidunt suppurationem patientibus, quibusq; agnoscuntur. Describit vero illa eo ordine, quo contingunt, nimirum non omnia hucusq; scripta signa simul eueniunt illis neq; omnibus, sed alia ante alia. Paulo ante descripsit eos qui primum suppurationem pati incipiunt, & gradatim processit ad hæc usq;, quæ modò describit, quæ iam tabe laborare hominem significant: iis enim qui cum suppuratione iam tabescunt, accidit febricula quædam lenta, sed quæ nunquam intermittit, & quæ per noctem maior apparet: nam commune est omnibus tabescentibus quacumque ex causa incallescere cum humectantur,
(ira

(ita enim incalescunt à cibo) constat vero
ut nox & somnus sint in rebus humectanti-
bus, dies & vigilia, in exsiccantibus. Sudores
etiam illis accidunt admodum, sunt enim ex
contentricis facultatis debilitate: tussis etiam
iis fit, ob pus in thorace, sed non excreat quic-
quam effatu dignum: nam si ita excrearent &
expurgarentur, certe non tabescerēt. Oculos
excavare, extenuationem & siccitatem ni-
miam, & hanc ipsam vngues curuos reddere
posse, notius est quam ut monstrari debeat.
Quod rubeant maxillæ, eadem causa facit,
quæ ante suppurationem solet in pulmonia,
vapores nimirum calidi à pulmone rectà a-
scendentes. Digiti potissimum extremi ca-
lent his eadem causa, qua manus ardere solent
ob intemperiem calidam iecoris: nimirum e-
mergunt, concurruntq; ad manus venæ co-
piose & arteriæ fuligines differentes: est ve-
ro peculiare hoc tabidis ex suppuratione nō
adeo cum aliis, qui hæctica febre laborant
commune: quia habent ij in thorace mul-
tum succum conclusum & putrescentem,
à quo multæ fuligines per arterias in extre-
mas partes distrahuntur, iis hominibus gra-
uiter iam affectis solent tandem pedes in-
tumescere, & pustulæ per corpus totum
fieri, eadem causa qua hydrops prædebi-
litate

COMMENTARIA

litate facultatis naturalis male commutato alimento. Hi etiam ob calorem, in ventriculi ore factum iam, sensum famis amittunt: quāquam ubi necessitas magna iam est, membra arescant. *Verum hæc signa prioribus ad iuncta*, non solum hominem suppuratione laborare aperte indicant, sed etiam in difficilissima iam affectione esse constitutum.

Suppurationes ergo diuturnæ habent hæc signa, & credere illis admodum oportet. Quæcūque autem recentes sunt his significantur, siquid eorum quæ in principio fiūt, accidat, & difficilius spiret homo.

Suppurationes cū iam sunt veteres agnoscuntur signis quæ ultimò relata sunt: si sunt recentes illis quæ primò diximus (dictum. n. à me iam est ut Hippocrates signa hæc scribat eo ordine quo eueniunt) & præterea difficili respiratione quæ sentitur in suppuratione recenti magis quam in antiqua, quia est difficultas respirandi: recens ut affectio ipsa recens est.

Quæ vero citius aut tardius rumpuntur his agnosci oportet, si dolor in principio fiat, & difficultas respirandi, & tussis & sputum perseue-

perseueret continenter, vsq; ad viginti dies, spectare ruptionem, & adhuc prius. si vero mansuetior dolor sit, & alia omnia secundum rationem, his spectare ruptionem tardius. Necesse autem est fieri dolorem, & difficultatem respirandi, & excreationem, ante ruptionē puris.

Dictum antea est, suppurationes pulmonis non biliosas, rumpi solere, alias citius, vigesimo in quā aut trigesimo, alias tardius quadragesimo aut sexagesimo, modo docet per signa, præcognoscere an fiens suppuratio citò an tardius rūpenda sit. Vt docet Gal. 3. de crisisibus, morbi species agnoscitur symptomatis propriis: magnitudo, illorū magnitudine: motus, illorum motu: præsensio temporis iudicationis morbi, pendet ex notitia magnitudinis & celeritatis morbi: nam magni motbi iudicatur, celeres motu, breui: ruptio est veluti quædam suppurationis iudicatio: ergo suppurationē cui signa, quæ suppurationes solent consequi magna sunt, & celeris motus, hoc est multum & continenter vrgentia, certum est rumpendam cito: cui contraria accidunt, tardius. Dictū vero antea est, suppurationi quæ fit, accidere dolorem & difficultatem spirandi, ac tussim cum quādā excreatione: hæc maiora fiunt cum pus conficitur, atq; cum festi-

P nantiùs

COMMENTARIA

nantius conficitur, multo maiora, ac minus intermittentia: hoc est quod dicit, necesse autē est fieri dolorem, & difficultatem respirandi, & excreationem, ante ruptionem puris.

Super sunt ex his, maxime quidem quos febris reliquerit eodē die post ruptionē, & cibos citō appetierint, & siti caruerint, & vter parua & consistentia deijcit, & pus albū, laue & cōcolor sit, & pituita carēs, & sine labore & tussi magna: optimē ergo ita, & celerrime liberabūtur: sin minus, si propē hac fiant. Moriuntur autē his: si febris non dimittit, vel cū videatur dimisisse ipsos, statim videtur incalescens, & sitim habeant, & cibos non appetāt, & vter humida sit, & pus schlorū & liuidū spuant, vel pituitosum & spumosum: si hæc omnia fiant, moriuntur, quibuscumq; autem horum quedam fiunt, quedam non, quidam illorū moriuntur. quidam longo tempore liberātur. Verum ex signis omnibus, quæ in his sunt, significationem capere oportet, & alijs omnibus.

Quanquā ex suppuratione facta in thorace pleriq; moriantur, tamē nonnulli liberantur: morituros vero & futuros saluos docet hic Hip. agnoscere, atq; tractādum suscepit,

suscepit in hoc exēplo locū quendam, quē in
 hac arte dixi ego esse debere omnīū celeberrī-
 mum, ab aliis signis, siue ab his, quæ annunt
 & renuūt. Optima vero signa hic sunt, febrē
 dimittere hominē statim à ruptura, & cibos
 cito appetere, & carere siti (nā si hæc accidūt,
 non erit periculū tabis qua suppurati omnes
 solent mori) & vētrem parua & consistentia
 deicere (nam hanc diximus supra esse opti-
 mam deiectionem) & pus excreari facile &
 sine dolore, albū, læue, & vnius coloris (nam
 hoc diximus esse optime coctum) & bene ex-
 creari: Cōtra, pessima sunt, cū febris durat, &
 quibusdam tēporibus recalescit, cum videre-
 tur sedata, & habent sitim, & cibos non appe-
 tunt: nam ita solet accidere iis, qui ex suppu-
 ratione tabescunt: quia habent febriculam quā-
 dam lentam, & vt paulo ante dictum est, sin-
 gulis noctibus augetur, & præterea quidquid
 in victu erretur subcrefcit, & vrgentur siti
 perpetua, ob calidam intemperiem, & hac
 ipsa causa cibos auersantur. His solet cum in-
 extremo vitæ sunt iam constituti, alius fie-
 ri humida, deiectionib⁹ copiosis & liquidis,
 accedentibus ob debilitatem retentricis fa-
 cultatis in membris. Pus chlōrum (siue fla-
 uum siue viride sit) & liuidū, & spumosum,
 malum esse ex dictis constat: vt ergo hæc acci-

COMMENTARIA

dent bona aut mala, idq; omnia aut quædam, ita euadet homo, aut morietur, idq; cito aut longo tempore.

Quibuscumq; autem abscessus fiunt ex perineumonice morbis post aures, & suppurant, aut ad infernas sedes, & fistulantur, hi super sunt.

Perineumonia solui potest, aut resolutione, aut abscessu. Resolutio bifariâ fieri potest, aut cum affatim facta euacuatione, vt fluxu sanguinis de narib⁹ aut copioso mictu, aut deiectione (vocaturq; hæc solutio per crism) aut facta sensim resolutione, & excreatione vocaturq; hæc solutio per concoctionem. Abscessus quoq; bifariam fit, aut inflammatione ad suppurationem veniēte in ipso pulmone, aut raptu materiæ in aliud membrum factio, vt post aures aut in inguina, aut alas, aut crura, hoc q; fieri potest aut antequam in pulmone suppurauerit, aut post. Hic differit Hippo. de resolutione pulmonis per abscessum secundi generis: reperitur vero in codicibus græcis duplex litera, quædam ita habet ὁκόσοισι δὲ ἀποσάσεις γίνονται ἐκ τῶν πνευμονικῶν τοῦ σπληνὸς παρὰ τὰ ὠτα καὶ ἐμπύουσιν ἐς τὰ κῆτω χωρία καὶ συριγγύονται οὗτοι δὲ πνευγίνονται

ται idest quib⁹ cūq; autē abscessus fiunt expe-
rineumonicis morbis post aures, & suppurā-
tur, versus infernas partes, & fistulātur, hi su-
per sunt. Alia ~~litera habet~~ *ἐκ τῶν ποδῶν* ~~ἐκ τῶν ποδῶν~~ *πλευμονικῶν νευσι-*
μῶν ~~παρὰ τὰ ὠτα~~ *παρὰ τὰ ὠτα* ~~καὶ ἐκ πύσιν, ἢ ἐστὰ κα-~~
~~τὴν~~ *χωρίᾳ καὶ συριγγῶνται.* Secundam hanc li-
teram probat, sequiturq; Gal. dicens Hip. do-
cere solere homines, qui perineumonicis affe-
ctibus laborant saluos fieri factis abscessibus
post aures, iisq; suppuratis, aut factis ad infer-
nas sedes, ad inferni inquam ventris regionē,
aut ad inguina, aut ad femora, aut ima crura,
iis q; fistulatis. Fistula est ruptura longa & an-
gusta ad modū fistulæ, quæ cum inueterascit,
callo interius obducitur, dum recens est, est
nonnunquā sine callo. Ergo inquit, cū ab-
scessus sit post aures, satis esse si suppuret, &
suppuratio rumpatur, tamen cum in infernis
sedibus fistula est, esse opus, ut ab intimis par-
tibus excrementa effluant. Monitum à me se-
pe est, Hip. sententias trāsferri debere ad om-
nia ea quorum ratio est par: ergo si abscessus
& suppuratio non post aures, sed in collo, aut
alis fiat, liberari nihilominus perineumoni-
cus possit: neq; solū is possit p hos abscessus
evadere, sed & pleuriticus, & quicumq; inflā

C O M M E N T A R I A

matione circa thoracé laboret. Verum inter hos, perineumonici post aures plærūq; abscellus faciunt: nimirum per arterias & venas cōspicuas, accipit hæc regio ascendētia è pulmone citissimè. Hic est sensus satis quidem probandus, quem reddit lectio hæc secunda, tamen quia prior illa reperitur in antiquis codicib°, dicendū est, quē sensum possit reddere, qui non sit inutilis. Certè cum abscessus aliquis suppurauit, ac rumpitur, tūc maximè euadit homo, cū ruptura, idonea est, vt pus expurgetur, nequaquā retrocedēs, hæc vero est decliuis, & de orsum facta quam Hip. solet vocare ευγονν id est facile fluentē: nā si suppurato abscessu post aures, eoq; rupto sublimi parte rimendū est, ne materia ad interna retrocedat, antequā expurgerur: ergo cum maximè sperabimus euasurū cui rūperetur suppuratus abscessus in parte ima, ruptura decliui deorsum q; producta, vt producūtur fistule: hic igitur possit esse huius loci sensus, vt nulla hic infernarum regionū putetur facta mētio, sed quasi ita diceretur, euadūt, si abscessus suppuret post aures, & rūparur, fistuleturq; deorsum.

Considerare autem hæc ita oportet: si febris detinet & dolor non sedetur: & sputum non excreetur ex ratione, neq; biliosa fiant ex ven-

tre

tre excreationes, neq; facilis solutionis & syncere, neq; vrina multa & crassa, & multū sedimenti habens, promittitur vero à reliquis quæ supersunt signis *superfuturum* hominem: his oportet expectare tales fore abscessus.

Rationem agnoscendian futurus sit talis abscessus, qualis antea dictus est, experientia, docet Hip. modò. Hęc ratio est ex his quæ adsunt & non ad sunt, vt si febris detinet & dolor non sedetur, eò tempore, quo iuxta morbi naturam & constitutionē deberet cessare: nam si eò tempore duo hæc aut desissent, aut desinere cœpissent, solutio sine permutatione esset expectāda: siquidē his desistētib⁹ sputum excrearetur ex ratione idest vt illa remittūt, solutio quam per concoctionem appellari antea diximus, si biliosæ fierēt ex ventre excretiones aut facile fluentes (hoc enim significat dictio illa *εὐλυτοι*) & syncere, per crism posset solutio expectari, aut etiā si multa & crassa, multūq; continens sedimenti: sed si nihil tale adsit, nihilominus ex aliis signis videatur homo euasurus, superest vt permutatione ac abscessu liberetur. Verū ego huic præsagationi censo addi semper accidentia propria in particula, dolores, scilicet qui antecesserint, aut modo sint in ea parte,

COMMENTARIA

inqua expectatur abscessus: vt si nihil illorum sit, quæ adesse negauimus, sit vero dolor aut post aures, aut in inguine, multo certius tunc est, abscessum in eam partē quæ dolet, futurū. Sed quo pacto cum ante inter signa moriturorum posuerit aluū humidā, nunc dicit fieri tales abscessus, quibus non fiunt biliosæ ex vētre excretionēs, neq; facile fluentes & syncere, quasi quibus tales excretionēs fiunt, non fiāt abscessus sed sine iis liberentur? Hic intelligit de perineumoniacis nōdum suppuratis, antea vero de tabescentibus iam ex suppuratione: de quibus etiā intelligi apho. 16. par. 6. quo dicitur, ei, qui à pleuritide, aut perineumonia tenetur, alui profluuiū succedere malum, in commentario diximus.

Fiunt autē ad infernas regiones, quibus circa hypochondria phlegmatis aliquid fit, sursum vero, quibus hypochondrium molle & sine dolore perdurat: ac cum quodam tempore, difficile respirantes sint facti, cessat sine alia causa manifesta.

Nomen phlegma significat ardorem aut vstionem à verbo φλέγω, tamē inualuit vsus vt de pituita succo frigido diceretur. Hic nihilominus propriè ab Hip. usurpatur pro ardore, ac pro inflāmatione vocata, vt palam faciunt

faciunt illa verba, quibus obijciens contraria dictis, scripsit, si vero hypochondrium sit molle & sine dolore. Summa rei hoc loco est, expectari debere abscessus in supernis aut infernis regionibus, ut materia videbitur sursum aut deorsum inclinare, inclinare autem materiam deorsum per perincumoniam intelligimus cum hypochondria attingit dolor & ardor: sursum reperere sentimus, cum nihil tale in hypochondrio accidit, & homo cum coepisset denuò difficulter respirare, rursus si ne manifesta causa, illa respirationis noxa coquieuit: hoc enim signum est, primum succi ascendentis, deinde emissi extra thoracem. Hic rursus clarioris præflagationis causa, tu considera accidentia peculiaria partium in quibus expectari potest abscessus, ut nuper me monui.

Abscessus quidem in crura in fortibus, periculosisq; pulmonijs, viles sane omnes. Optimi autem qui sunt, sputo eunte in mutatione: si enim tumor ac dolor sit sputo pro flauo facto purulento, & excreto extra, ita quidem securissime homo supererit, & abscessus sine dolore & celeriter cessabit: si autem sputum non bene excernatur, neq; urina sedimentum

COMMENTARIA

*bonum habere videatur, periculum clauditis
in articulo, aut multi negotij est.*

Abscessus, genus quoddam est earum expulsi-
onum, quæ à natura fiunt, fiunt ve-
ro cum natura nō potest succos malignos ex-
tra corpus omnino pellere: sed vt extra cor-
pus pellere maioris roboris esset, q̃ in mem-
brum aliquod externū, ita maioris, in lōgin-
quum à parte, quæ primaria affectione labo-
rat, q̃ in vicinū pellet atq; quoniam in mēbrū
ignobile incumbere, quā in id quod minus
ignobile sit, minor est noxa, & humilia mem-
bra sublimibus ignobiliora & remotiora à no-
bilibus sunt, abscessus qui in ignobilibus &
humilibus atq; a loco affecto remotis fiunt,
quod attinet ad membri naturam boni sunt.
In hac sententiam dictum est ab ipso Hip-
2. epid. sect. 1. optimi potissimum sunt infer-
ni & longissime infra ventrē, & remotissimi
à morbo: ergo in pulmonis abscessus in cruri-
bus boni sunt, constat vero vt hac ratione e-
tiam in pleuritide & hepatis & lienis inflam-
matione talis abscessus bonus sit, erit certe
multo melior, cum fiet, apparentibus iam in
parte quæ primum laborabat, signis cōcoctio-
nis: nā hoc omnibus euacuationibus commu-
ne est, vt cum signis cōcoctionis plus, sine il-
lis

lis minus conferant: itaq; meliores erunt abscessus, qui fient spūto iam eunte in mutationem, ut si tumor & dolor idest inflammatio, quæ est ipse abscessus sit excreatione, quæ sua erat mutata in pus & facile excreta (nā hæc sunt propria concoctionis signa in inflammatione thoracis) cito tuto & facile soluetur abscessus: sed si spūrum non bene excernatur idest neque facile neq; cum coctione, neque vrina sedimentum optimum habere videatur, periculum est claudicantis in articulo, aut multi negotii, idest magni morbi & multum negotium facessentis ægroto & medico. Primum est hic consideratione dignum, cur in signis coctionis non meminit vrinæ, meminit vero in signis cruditatis, dicens, neq; vrina sedimentum bonū habere videatur? Certe in pulmonia non consideratur vrina præcipue ad concoctionem aut cruditatem sed spūrum, consideratur etiam & vrina, sed secundo: cum quæ vrina secundo consideratur, maiores habet vires renuendo, quā annuendo: nam non est tantæ securitatis vrinam coctam esse per pulmoniam, quanti periculi non esse coctam. Deinceps est consideratione dignum, cur dicat periculum claudicantis imminet in articulo, cum hactenus abscessus ad articulos fieri non dixerit?

Certe

COMMENTARIA

Certe ut utatur suo breuiloquio, & ut tu dictum putes, abscessus qui ad crura fiunt, ad articulos fieri solere, & ob laxitatem & ob assiduum motum partis: quod Hippoc. hic innuit & loco citato, ex. 2. epid. & 4. aphor. 31. & sæpe alibi dicit. Deinde quo pacto dicit sputo pro flauo facto purulento, securissime homo supererit, cum biliosam suppurationem tantopere antea vituperauerit? Certe viruperant antea eam per quam excernitur pus cum bile, simul aut alternate: nunc vero commendat sputum quod æqualiter fit ex flauo purulentum.

Si vero euanescent abscessus & retrocedant sputo non excreato, & febre detinente graue periculum imminet ne desipiat, & moriatur homo.

VT nihil magis expetendum est per abscessus, quam ut extra erumpant quam maxime, quam cumque in parte sint, ita nihil est magis periculosum, quam euanescere retrocedentes: si enim euanescerent resoluti non esset malum: sed cum euanescent retrocedentes euanescunt repente & insperato, & sputo non exeunte ex ratione, & febris nihilominus detinet, quæ sane remitteret febre si bene solueretur abscessus. Verum cum hæc ita accidunt non bene, neque per resolutionem soluitur, sed retrocedente materia

materia in locum aliquem internū. Parotidibus ergo ita evanescētibus delirium & mors timeri debēt: nam si succus in cerebrum rapitur, desipiet homo, incidetq; in lethalem affectionē, si in pulmonem, morietur suffocatus, delirabitq; nihilominus per consensum cerebri. Nō tantū autem has affectiones timeri oportet, sed alia etiā mala, neq; quidem eadē si in parte anteriori abscessus fuerit, atq; si in posteriori, sed vt in apho. dicitur: quibus aperte posteriori conuulsiones & destinctiones: quibus vero ab anteriori, furor aut dolores lateris acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubri fuerint tumores.

Suppurati ex perineumoniacis morbis, seniores magis moriuntur, ex alijs autem suppurationibus iuniores moriuntur magis.

DVo hic affirmat, primum ex suppuratione, quę succedit perineumoniæ seniores mori magis, alterū ex reliquis suppurationibus iuniores magis mori. primū illud sine omni exceptione potest intelligi, nā senes quicūq; moriūtur, magisq̃ iuuenes ex eo morbo & quo seniores sunt, eo magis: nimirū senes habent multo debiliore facultatem animalē quam iuuenes, qua ad expurgationem puris est in primis opus, hac ipsa causa non hæc
suppu

COMMENTARIA

Suppuratio tantum, sed omne thoracis malū in senioribus est periculōsum. In secunda huius sententiæ parte est opus distinctione, non enim vltimi senes, vt qui sexagesimum annū iam superauerunt, liberantur melius ab aliis suppurationibus quam iuuenes (tales enim ob facultatum omnium debilitatem habēt ad omnia deterius) sed qui primi senes sunt, quos alio nomine consistentes vocamus, minus mori solent inflammationibus suppurantibus quam iuuenes, nam senes expectant iustum suppurationis tempus & deinde curationem cum illis locis facultate animali opus non sit, iuuenes vero solent ob calorem temperamenti & sanguinis copiam, magnitudine morbi & symptomatum intercipi, antequam perfecta suppuratio sit. Hac ipsa causa iuuenes morbis acutis capiuntur & moriuntur crebrius quàm senes.

Dolores cum febre facti circa lumbos & infernas sedes, si septum transversum attigerint relinquātes inferna, lethales valde. Animaduertere ergo oportet alia signa si aliud etiam prauum appareat, sine spe est homo: qui cumque autem suppuratorum vruntur, quibus

bus purum est pus & album & non fœtens, seruantur, quibus autem cruentum & cœnoscum moriuntur. Si autem subeunte morbo ad septum transuersum, alia signa non mala superueniant, suppurationem fore hanc sperandum est.

VBi nos legimus septum transuersum græce habetur τῶν φρενῶν quod nomen significat mentem, id circo tamen septo transuerso ab antiquis græcis datum est, quod septo citissime consentit cerebrum, quæ mentis est sedes: quidam vero hic putabant nomen hoc proprie usurpari, dicique de ipsa mente, ut sensus sit, si dolores lumborum cum febre facti mentem attigerint idest delirare hominem fecerint. Verum Hippocratem non hoc voluisse significare, apertum est ex verbis quæ subdit, in fine totius dictionis, dicens, suppurationem fore hanc sperandum est, constat enim ex delirio, non expectari suppurationem. Omnes fere interpretes in suis versionibus expungunt ab hac dictione verba illa, quicunque autem suppuratorum vruntur, quibus purum est pus & album, & non fœtens
scr.

COMMENTARIA

seruantur , quibus autem cruentum & cœ-
 nosum , moriuntur. Galen . etiam in suis
 commentariis verba hæc præterit . Verum
 sententia mea neq; expūgi, neq; præteriri de-
 bent , sed excipi ad finem dictionis (vt hæc
 sit tota oratio, dolores cum febre facti, cir-
 calumbos & infernas sedes, si septum tran-
 suersum attigerint relinquentes inferna,
 lethales valde. Animaduerrere oportet igi-
 turalia signa . Si aliud etiam prauum ap-
 pareat sine spe est homo, si autem subeun-
 te morbo ad septum transuersum , alia si-
 gna non mala superueniant suppuratio-
 nem fore hanc sperandum est : quicumque
 autem suppuratorum vruntur quibus pu-
 rum est pus & album & non fatens , ser-
 uantur : quibus autem cruentum & cœno-
 sum moriuntur) hærent enim ita cum a-
 liis verbis apte & pulcherrimum sensum
 reddunt , est enim hic sermo de inflamma-
 tione partis alicuius , earum quæ in regio-
 ne lumborum sitæ sunt , hæ sunt muscoli
 quidam hærentes spinæ, & renes, & pars quæ-
 dam intestini , & pars etiam mesenterii, hæc
 ergo inflāmatio dolorē ea parte facit cū per-
 petua febre, qui dolor si relinquens partes in-
 fernas videatur ascēdere versus septū trāsuer-
 sum, apertū indicium est succi eō ascēdentis,
 quæ

quæ permutatio pessima profecto est ac lethalis. nam duorum alterum afferet, aut suffocationem, aut suppurationem in thorace, quam etiam lethale esse ex dictis constat. ergo oportet cum ille succorum ascensus duplicem exitum afferre possit, quorum ille est ipsa mors, hic lethalis morbus, adhibere alia signa ad distinguendum. nam si cum succus ascendit suffocatio imminet, non poterit non adesse aliud prauum signum, quod si adest, sine spe erit homo, sin minus suppuratio spectanda est, sed cum suppuratus iam erit homo oportet prognostica arte uti: nam etsi suppuratorum plurimi moriuntur, tamen liberantur etiam & non nulli. Multa scripsit Hippo. prius ad prænosendum an qui suppurationem patitur, sit moriturus, modo tamen tangit omnium ultimum, obiter tangens ultimam suppuratorum curationem. nimirum cum alia omnia videntur non esse satis ad curationem eorum qui suppurationem aut in ventre imo aut in thorace patiuntur, secare debemus eadem prorsus arte, qua hydropicos, sin minus vitione cutis utendum erit, affixo ignito ferro vno aut pluribus locis, ut videbitur, ut per vlcera aut fistulas expurgeretur pus. Cum ergo hoc ita factum erit, siquidem pus optimum manebit, facultas profecto naturalis in membris valere aperte cognoscetur,

Q

COMMENTARIA

gnosceretur., liberandumq; ita hominem spes erit, si vero pro pure virus quoddam manabit morietur homo.

Vesica dura & dolētes graves quidē omnino & mortales, maxime vero mortales, quæ cum febre continua fiunt: nam qui ab ipsis dolores fiunt sunt satis ad interimendum, & ventres non excernūt his, nisi dura & ægre. Soluit autem urina purulenta miēta albam & leuē habens hypostasim: si vero neq; quippiam cedat, neq; vesica mollescat, & febris continua sit, in primis periodis morbi spectandū est ægrotum moriturum.

DVrities & dolor vesicæ significāt illius inflammationem, hæc cum febre perpetua significant non tantum inflammationem, sed hanc etiam magnam, inflammatio vero omnis vesicæ lethalis est, maximè vero quæ magna est: nam præterquam quod dolores quos affert, sunt satis ut interimat, accidit difficultas reddendi excrementa, reddunt enim pauca & dura, cū quia calor loci intestino vicini desiccet excrementa, tū etiam quia cum erumpunt fæces comprimitur vesica & doler grauius: refugiente ergo natura dolorem, cessat homo ab excretionē, ita fit retentio excremento-

mentorū , quæ retenta semper deficcantur & dureſcunt , atq; ſi ſoluendum eſt malum hoc, aut ſuppurata aut reſoluta inflammatio-
ne, ſiquidem ſuppuratur & rumpitur ſuppu-
ratio, mingetur vrina bene alioqui concocta
& cum ea pus, & molleſcet veſica, ſi reſolui-
tur, molleſcet ita quoq; ſi vëro nihil horum
fiat, & febris perſeueret, conſtat eſſe inflāma-
tionem contumacem, quæ ſeptimo aut prius
interimit: eſt enim acutiſſimus morbus.

*Forma hæc potiſſimum attingit pueros à ſe-
ptimo uſq; ad quatuordecimum annum.*

OMnibus veſicæ morbis ſunt magis obno-
xii pueri, quam maiores natu , quia ob in-
ordinatos motus rapiuntur excrementa cum
potu in veſicam. hinc fit vt calculo veſicæ la-
borent crebrius quod Hip. 5. epid. his verbis
dixit, poſt miſtum concretio in pueris.

CAPVT. XVII.

FEbres indicantur eiſdem diebus numero,
quibus ſuperſunt homines & quibus mo-
riuntur.

Celfus lib. 3. cap. 4. ſtatuit nullum eſſe in
morbis dierū delectū , quod ad ſolutio-
nis tēpus attinet, ſed ſigmētum merum eſſe,

Q² quod

COMMENTARIA

quod Hippo. de his docet, eo quòd nullo die non contingat homines mori & saluos fieri, quinciam sæpe morbo in iudicationem eun-
te, talem permutationē fieri, vt qui dies leuif-
simus esse cæperat, grauissimus modo fiat,
vſq; adeò nihil esse firmum in dierum nume-
ris. immo vero cenſet Hip. ac cum eo alios ra-
tione illa ex numeris philosophandi, quā do-
cuit pythagoras deceptos, ita de diebus criti-
cis ſenſiſſe. Quædam alia argumenta addit, vt
ostendar Hippo. de criticis diebus pugnantia
protuliſſe, verum hæc diluet quiuis, qui quæ
Hippo. affirmat, vt ſtatim declarabo, intelli-
get. modo perpendendum eſt, quo modo ſe
poſſit gerere circa ægrotos, qui omnium die-
rum criticorum, vt Celfus, curâ depoſuerit.
ſatis, inquit, eſt medicum excrementa ſemper
conſiderare, & mutationes, quæ circa conco-
ctionem contingunt notare, expectareq; ſolu-
tionem futuram cum materia erit perfecte co-
cta quocumq; die id fiat. Certè ſi quis hæc ita
conſideret ac præterea ſigna critica vocata co-
gnouerit, vt eū illa ſenſerit, criſim iam iam in-
ſtare intelligat, haud multum videtur errare
poſſe, & ſi dies nō numeret, atq; eſt nobis vtē-
dum hac arte tunc ſaltem, cum quotus egro-
tationis dies ſit, nō eſt qui certo dicat, verum
cum nobis cōſtiterit, quo die morbus cœpe-
rit,

rit, ut quotus ægritudinis dies sit facile possumus supputare, non est quod sententiæ Hip. & Gal. & aliorum omnium medicorum negligamus, illorum omnium sententiis & experimentis confirmatam, neque enim argumēta Celsi sunt tanti momenti: nam non negat Hippo. aut alius quisquā posse hominem quouis die mori & à febre liberari, sed non esse omniam hac in re parem dignitatem affirmant, eosque qui sapius & perfectius solent iudicare criticos esse. De causa qua dies quidam critici sunt, disputatum à me est lib. 10. controversiarum, indicatumque est aduersus sententiā quorundam, causam non esse solum in proportionē causæ efficientis ad eam quæ accipit, sed maxime in motu astrorum, quod præter ordinē & perpetuitatem quæ ad id suadendum valent non minimum, fides quæ in iis diebus accidit signis & iudiciis, & quod præfenti loco affirmat Hip. maximè suadent: nam inquit, eisdem diebus homines mori, quibus salui fiunt, id est diebus criticis solere homines mori & liberari. Constat vero proportionem efficientis ad id quod accipit, quāquam facit ad præscribendū finem actionis, tamen non esse anticipem ad utrumque eventum, non enim si facultas tanto tempore solet vincere morbum, ob hanc facultatis ad morbum proportionē,

Q; necesse

COMMENTARIA

neceſſe eſt vt morbus hoc ipſo tēpore facultatem vincat. itaq; hoc fit cauſis his infernis accedente virtute aliqua cæli, hanc vero eſſe in luna cōſentaneū efferationi, illic etiā oſtendimus, ſed quem lunę motum aut quam paſſionem, dies critici maximè ſequantur nō eſt in intellectu facile: nam omnino aliquem motum aut paſſionem obſeruari debere ad dierū cōputationem manifeſtum eſt, ſiunt in lunę moribus meſes tres: quidam peragratiōis, quidam illuminationis, alius conſequutiōis: primus eſt tēpus quo integrū circulū peragit luna ſecundum cōſequutiōem ſignorū in idē punctū rediens, vnde receſſerat: cōſtat vero hūc à quocūq; puncto cæli poſſe incipere: nā ſphærę quęuis pars eſt principiū & finis: ſecundus eſt tempus quo ea facie quam nos intuemur luna eſt illuminata: tertius eſt ab hora ad horam cōiunctiōis cum ſole. Gal. præter hos tres mēſes aliū inuexit ex duobus, illuminationis inquā & peragratiōis cōſtatū, in quem cauſam dierum criticorū refert quē vocat medicinalē, quemq; 26. diebus & 22. horis cōſtare affirmat. Aſtologi hac in parte aliter ſentiunt, nempe dierum decretoriorū vires naſci ex motu peragratiōis lunæ, fieriq; mēſis huius quibuſdam diebus vires obaſpectus, quos luna comparat cum eo puncto vnde

de primum egressa est: qui sunt tetragonus
aut medius potissimum, deinde & trinus &
sextilis: nam obseruatissimum est, ab iis, qui
viribus astrorum animum aduertunt, astra
omnia, errantia præcipue, comparare vires
quasdam, & nouas quasdam significationes
præstare, cum veniunt ad tales aspectus, aut
cū alio nobili astro, aut cū pūcto vnde egres-
sum id ipsum est. Sextilis aspectus est remo-
tio per duo signa zodiaci, hæc est enim sexta
cæli pars: tetragonus, per tria: trinus, per qua-
tuor: medius, per sex signa, huic rursus suc-
cedit trinus, ac deinceps tetragonus, & rur-
sum sextilis, reditq; astrum in locum, vnde re-
cessit primum. Nullus certè dictorū mēsum
lunę legitim⁹ est siue regularis, neq; habet sta-
tum tempus, certumq; quo compleatur: nam
mensē peragratiōis & consequutiōis mo-
tus astri in epicchlo, qui nonnunquam cele-
ris nonnunquam tardus est, illegitimum fa-
cit. Mensē illuminationis facit illegitimum
non hoc solum sed & accessus ad solem qui
ad caput caudamue aut ad ventrem draco-
nis vocati, fiat, ac præter hæc, signa in qui-
bus coniunctionem fieri contingit, quæ recte
aut oblique ascendunt: qui hæc nō intelligit,
ne moleste ferat, satis ei sit certo scire, om-
nes illos lunæ menses illegitimos esse, eiusq;

COMMENTARIA

rei demonstrationem apud astrologos haberi. Quo fit, ut cum mensis peragrations illegitimus sit, non possint semper aspectus venire in eadem tempora, sed ex puncto vno venit luna tanto tempore in sextilem, tato in trinū, tanto in medium aspectum, ab alio, longiori aut breviori. Itaq; nō tam oportet numerare dies quā observare punctum, quo homo cæpit febricitare, & cōtēplari locū zodiaci quo ea hora luna est atq; notare deinceps dies & in illis horas quibus ad punctum primum facit prædictos aspectus, illi enim afferent magnas in morbis mutationes. Verū quāquam aspectuum tempora inæqualia sint ob illegitimum lunæ motū, ea varietas vnius aspectus tēpori non possit addere, aut detrahere plus quam diem, quare cum totus motus lunę agatur magna ex parte viginti & septē diebus & octo horis, aspectus medius plerumq; incidit in quatuor decimum diem, nam altera mēsis pars est. 13. dies & 16. horæ. Fit itaq; maxima astri vis hora decimasexta diei quatuordecimi, incipit vero aliquanto prius ac durat aliquanto plus. Dimidiū aspectus tetragoni plerumq; fit intra quartum diem: nā octava pars mēsis est. 3. dies, & 10. horæ, sextilis aspectus, fit in fine quinti diei, aspectus quartus siue tetragonus fit intra septimū; nam quarta mensis

sis pars est sex dies & viginti horæ, trinus aspectus fit, fere inter diem nouum & decimū verum vis aspectus, vt dictum est, incipit ante punctum aspectus ipsius, estq; faciendum maioris tempus quod antecedit, quā quod subsequitur. Rursus aspectus retragon⁹ post medium in vigesimum diem incidit, nā tres quartæ mensis sunt. 20. dies, & .12. horæ, itaque hic aspectus potest accipere vigesimi primi diei duodecim horas, & minus plusue, tamen vires capere incipit semper antequā vigesimus finitus sit, dicta prius causa: ergo dicunt Astrologi hæc sunt momenta iudicationis morborum, quorum sententia mihi certe cum rem multum diuq; cogitauerim, multo magis placet, quam sententia Galen. nam quid magis figmento simile quam mensem inuenire, qui nullum lunæ motum aut passionem consequatur? cur luna hoc tempore, & huius temporis articulis præstet insignes vires, cum illi tempori neq; affectus lunæ neque motus quidā certus respōdeat? An quia iubet Gal. at istud non est consentaneum, sed est causa fictitia parataq; ad respondendum. Accedit quod si quæ pbabilia sint, hic oportet dici, nulla ratio haberi debet illuminationis ad dies criticos: nam morbi possunt omni die incipere, & eosdem dies habent criti-

COMMENTARIA

cos, quocūq; die incipiant, tamen non eodē modo procedit lunæ illuminatio, quocūque loco luna sit, cum morbus incipit: nam fit vt incipiat morbus in nouilunio, nonnūquam in plenilunio, nonnūquam luna delitescens: itaque illuminationis nulla ratio in reddēda causa dierum criticorum haberi debet: quare neque mensis illuminationis, neq; ex eo compositi, sed solius mensis peragrations atque dictorum aspectuū: neq; vero hoc non est sententiis Hippo. satis consonū, qui sciēs in dicta tempora, dictos aspectus plærūque incidere, neque vero semper in eadē, ob illegitimum motum, decretorius appellauit, septimum, decimum quartum, vigesimum quartum, nonum, vndecimum, & decimum septimum, ac vigesimum septimum, intelligens vero illos aspectus neq; in medios dies semper neq; in integros semper incidere, vsque adeo vt etiam toto die possit aspectus excedere, & in diem sequentem incidere aut antecedentem, nominauit illos non vt perpetuo omnibus decretorios, sed vt plerisque. Subiūxit vero statim fieri non potest vt hæc integris diebus eximie numerentur, innuēs magnam horæ euariationem diebus criticis fieri, vt nonnūquam primis, nonnūquam mediis, nonnumquam vltimis septimi aut quatuor-

tuordecimi, aut aliorum, crisis fiat, cuius causam nullam reddidit Gal. nos vero aperte diximus, iam vero sæpe fieri ut crisis duo dies occupet, ut incipiens a sexto in septimū prorogetur, aut incipiens a septimo prorogeretur in octauum, nemo eorum qui medicam artē exercent, negabit, fit enim quotidie: quod qua causa fiat non dicit Gal. deinde cui illorum dierum ascribi debeat illa crisis, ex ipso tempore & crisi ipsa coniectandū putat Gal. scilicet illius maxime dici erit cuius accipit maiorem partem, atq; siquidem bona perfectaq; crisis fiat, septimi, si mala aut imperfecta sexti, hoc certe omni artificio caret, nā non quod bona sit, debet esse septimi, sed quod sit septimi debet esse bona: ego quidem consentaneum magis esse puto, ob inæqualitatē illam qua morus lunæ illegitimus esse cognoscitur, fieri ut nonnunquam aspectus adeo anticipet, ut antequam finitus sit sextus dies incipiant vires astri elucere, nonnunquam adeo tardet, ut in octauum etiam diē retineat aspectus astri vires: ex dictis etiam constare possit vigesimum diem horis ultimis afferre iudicationem, usq; adeo ut haud multum referat, si quis vigesimum primum decretorium esse dicat: certē vigesimus vires habet in fine, septimus in initio, quatuordecimus in medio

COMMENTARIA

medio, quod nosse ad medicam praxim non parum referet : nam quocumque auxilio uti velis si diei decretorii vim velis deuitare, septimi quidem satis sit duodecim horas præteruisse, & quatuordecimi, decem & sex, vigesimo vero non nisi vltimæ horæ etiam præterierint, & duodecim primæ vigesimi primi. Hæc itaq; est causa qua quidam dies sunt decretorii, de quibus Hippoc. disputat, dicens, eisdem diebus moriuntur homines, quibus supersunt, nimirum aspectus lunæ qui in dies hos incidunt committunt in pugnam morbum & naturam: constat vero ijs diebus homines morituros aut supervicturos, quibus pugna fiet. Neq; vero dies decretorii omnino sunt indifferentes ad salutem aut ad mortem qui potius sunt iuuant naturam hominum nisi concursu aliorum astrorum fiat in fortunati dies, nam aspectus illi, perse naturam iuuant nisi alia astra infœliciter respiciant. Hinc fit ut qui septimo, quatuordecimo, aut vigesimo iudicantur, si morituri sunt, leuius faciliusq; moriantur, si supervicturi, perfectius liberentur: nihilominus his diebus plures moriuntur, quam aliis, quia illis plurimi iudicantur, quâquam illis diebus obdierum clementiam plures liberentur quam intereant: nam quamquam iudices omnes clementissimi essent,

sent, quique quo ad ius pateretur, omnes liberarent, & quos non possent liberare, leuissimo mortis genere punirent: nihilominus vere diceremus ab eisdem iudicibus homines damnari, à quibus liberantur. Certe si quis historias quas Hippo. lib. de morbis popularibus scripsit, percurrat, inueniet plures occubuisse septimo & .14. quam sexto.

Mitissima enim febres, & signis firmata securissimis, quarto die cessant aut prius: deterimæ autem & cum grauissimis signis factæ quarto interimunt, aut prius.

EXemplo manifestat Hippo. quod nuper dixerat, nimirum eisdem diebus mori homines & liberari, velut febres acutissimæ exacte, si salutare sunt, quarto die soluantur si lethales, quarto interimunt: nimirum iisdem diebus moriuntur non tamé solo. 4. sed quarto aut citius, neque sane solo tertio ante quartum, ut Gal. videtur velle, sed etiam aliquando secundo, etsi raro: nā Coi sororem ex hepatis inflammatione, secundo interiisse. 2. epid. scriptum est: & paulo post dicitur grauissimam anginam eadem die tertia aut quarta interimere. Sed si ita est cur primus & secundus dies non ponuntur ab Hippo. primo epid. & in aphor. in decretoriis: an quia etsi mo

COMMENTARIA.

ri possint vi morbi acuti cū febre egroti quo-
cūq; die, tamē non sunt exempla aliquorum
qui illis diebus à dictis morbis liberetur, non
dicuntur autem decretorii dies quibus mori
possunt, sed quibus liberari & mori solent:
ergo acutissimæ febres & securissimæ libera-
re possunt. 4. aut etiā tertio: deterrimæ occi-
derint. 4. aut. 3. aut. 2. aut etiam prima die. Cō-
stat porro vt hæ febres, quæ. 4. die sunt soluū
dæ mitissimæ sint, & omnia signa salutis aut
mortis habeant securissima, nam si quædam
haberent non secura, etsi soluēdæ essent, sol-
uerentur tardiū aut imperfectè: contrariarū
eadē ratio est. Dixi in mitissimis febribus o-
mnia signa salutis aut mortis esse securissima
quia signa propria, non possunt non esse ma-
gna & celerrima in tam breui motu.

*Primus igitur illorum impetus ita finitur,
secundus autem ad septimum prorogatur, ter-
tius autem ad vndecimum: quartus autem ad
quatuordecimum: quintus autem ad decimū
septimum: sextus autem ad vigesimum. hi igi-
tur ex acutissimis morbis, per quatuor ad vi-
ginti ex additione finiuntur.*

E Numerationem facit hic criticorū die-
rum intra terminum morborum acuto-
rum

rum qui vigesimo finiuntur: enumerat vero ordine quaternarios & septimanas, indicatum vero à me est lib. 10. contro. intra hunc terminum, antecedentem quaternarium esse sequentis indicem.

Non potest autem integris diebus quidquā horum numerari eximie: neque enim annus aut menses integris diebus contingit numerari.

Q Vidam intelligunt ex hac Hippo. sententia in enumeratione dierum decretorio rum detrahi debere singulis diebus singulas horas, sed horum sententia refutata à me est lib. 10. cont. Gale. ideo putat dictum ab Hippo. quod septimanæ quædam communem habeant diem quatuordecimum & in singulis septimanis duobus quaternariis communis sit dies quidam: ego vero quid intelligam dixi paulo ante, nimirum Hippoc. sentiens, cum ex causa dierum criticorum, tum etiam ex ipso experimento, non semper incidere crises in eosdem dies neque in eiusdem diei easdem horas, sed nunc primis, nunc mediis, nunc ultimis horis, cum quod aspectus anticipet aut tardet, tum etiam quod causa inferna, humor scilicet acutior agiliorve sit natura sua, aut causa alia, aut erratio talis fa-

COMMENTARIA

Anus (nam causa inferna cōiuncta cum super-
 na facit anticipare aut tardare crīsim) dicit nō
 posse fieri, vt hęc integris diebus eximie nu-
 merentur: quia neq; motus lunæ, quo con-
 stant menses, & causa est dierum decretorio-
 rum in acutis: neque motus solis, quo con-
 stant anni, & causa est dierum decretoriorū
 in longis, sunt regulares: proinde quasi cau-
 sam reddēs dixit, nam neq; annum neq; men-
 ses integris diebus contingit numerari: id ve-
 ro est verissimum, nam annus non constat
 quibusdam diebus sed adhuc quibusdam ho-
 ris, mensis eodem modo, & nullum illorum
 motuum esse exacte legitimū, mōstrāt Astro-
 logi, mihi esto hīc petitio.

*Post hęc autem eodem modo secundum eā-
 dem additionem primus periodus est quatuor
 & triginta dierum, secundus quadraginta die-
 rum, tertius sexaginta dierum.*

Fecit enumerationem dierum criticorum
 intra terminum morborum acutorum,
 modo addit dies morborum, qui decidūt ex
 acutis. Hippo. hic mos est, raro solet omniū
 vno loco enumerationem facere, sed quādā
 vno loco, quādā alio refert: ita modo dies
 criticos illorum morborum enumerat, non
 omnes sed præcipuos, atque hos non omnes
 sed

sed trigesimum quartum & quadragesimū. Apho. 36. quartæ part. refert etiam vigesimum septimum, qui est ultimus primæ septimanæ post vigesimū, ita scribens. Sudores febricitanti si ~~incoeperint~~, boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quatuordecimo, & decimo septimo, & vigesimo, & vigesimo septimo, & trigesimo quarto. Itaq; trium horum vigesimi septimi, trigesimi quarti, & quadragesimi, qui termini sunt trium septimanarum post vigesimum, alterū hīc, alterum illic omisit, verum quaternariorum non facit mentionem ultra vigesimum, quia in morbis acutis accidunt mutationes in signis per breuissima interualla, in longis per longissima, in mediis qui sunt intra vigesimū & quadragesimū, per mediocria: proinde infra vigesimum refert omnes quaternarios, supra quadragesimum, refert, vigesimos, vt sexagesimum statim post quadragesimū: inter hunc & vigesimum refert tantum septimanas. Sed roges an vis dierum decretoriorum in morbis omnibus referri debet ad lunę aut astri alterius motum? videtur cōsentaneum, siquæ diximus hactenus vera sunt: & sane morbi acuti videntur sequi motum lunę cronici vero & qui quadragesimum superant videntur magis sequi motum solis in zodiaco:

R nam

COMMENTARIA

nam sexagesimo habet sol sextilem, nonagesimo, tetragonum: ceterisimo vigesimo, trinum aspectum. Scimus vero circū circa dies hos frequentius aliis solere morbos longos solui, dixi vero ~~circum circa, quia morbi~~ longi raro vno die soluuntur, & certe aspectus solis nō in illos dies exacte sed circa illos incidunt. si quis alterius astri motibus, aut aliis aspectib⁹ dies decretorios longorum morborū melius respōdere indicabit, acquiescemus profecto libenter, illud mihi videtur (si quid aliud) cōsentaneum rationi, eos ex causa aliqua superna pendere.

In horum principijs difficilior est prænoscere, quæ longo post tempore indicanda sunt: simillina enim sunt illorum principia. Verum tamen oportet à primo die animadvertere, & ad iectiones singulorum quaternariorū cōsiderare, & non latebit quò vertetur morbus.

IN principijs morborum lōgorum, id est, antequam appareant signa concoctionis aut contraria difficilior est præsentire quā in acutis: nam in acutis ex signis salutis aut mortis, vt facilitate & difficultate respirationis, ex dolore aut indolentia, ex somno aut peruigilio, & aliis talib⁹, vt decubitu, pulsu, & facie possumus aliquid præsentire, etiam ante signa

con-

concoctionis, aut cōtraria. In longis vero non possumus, quia horū principia simillima sunt id est neq; signa salutis neq; signa morris contrariis pollent, sed tanquam æquo Marte certatur: proprium enim illud est cuiusq; pugne futuræ longæ. Hanc esse genuinam huius loci enarrationem. 10. lib. cont. monstratum est à me, vbi non minus docuimus per morbos longos cum iam signa concoctionis adsunt, certiora esse præsagia quam per acutos. Itaq; facilius esse prædicere in acutis, tamen certius in longis, sed hæc ex dicto loco petantur.

Fit autem & quartanarum constitutio ex tali concinnitate

VTitur ad præscriptam sententiam de prædictione in morbis longis exemplo quartanæ, quæ natura sua morbus longus est, acciditq; ei, quod de reliquis morbis longis est dictum, & computatio obseruatioq; dierum in eo debet fieri vt in illis. Præter illud quod interest inter febres perpetuas & intermittentes, quod scilicet in intermittentibus circuituum seu paroxysmorum computatio est, vt in perpetuis dierum. Itaq; est decurrendum per quaternarios accessionum: monitum sæpe iam est longos morbos non alia causa esse huius sermonis, quã q̃ ex longis fieri soleant.

COMMENTARIA

Quæ vero breuissimo tēpore iudicanda sunt, facilius prænoscuntur, maxime enim à principio differunt: nam qui sunt futuri superstites, bene respirantes & sine dolore sunt, & noctu dormiunt, & alia signa habent securissima. Morituro vero difficile respirant, & delirè loquuntur, & insomnes sunt, & alia signa pessima habentes.

Enarrata iam est hæc sententia.

His igitur ita habentibus coniectari oportet per tēpus, & per singulas adiectiones, morbis cunctibus in indicationem.

NEq; hic docet Hippo. quidquā noui, sed sententiam concludens infert, ergo conlectandum est per tempus vt dictum est, consideratis singulis quaternariis, idq; est agendum toto morbi tēpore, vsq; dum iudicetur.

Eādē ratione & mulieribus iudicationes fiunt ex partu.

CUm mulier aliqua aliquāto tempore post partum febre corripitur, computatio dierum criticorum non à primo die febris, sed à partu incipere debet: id vero non perpetuo atq; in mulieribus omnibus enixis ita agi debet, sed tunc solum, cum febris ex partu pendere

dere iudicabitur, quod fit cum partus nō fuit naturalis ac sine vitio, tunc enim accidētis rationem habet febris ad partum : tamen constat, vt cum febris aliqua alterius morbi est accidens, computatio ab illius morbi principio, incipere debeat. Partui certe necessario accidunt dolores magni : nam & dirruptiones acetabulorum, & multæ aliæ solutiones, & motus humorum & corporis intēperies. Verum constat hæc cum ita fiunt, vt oportet, & suo tempore non esse præter naturam (naturaliter enim fiunt) verum si tempore, vt per abortus : aut quantitate, qualitate ve præter naturam fiunt, vt in partu difficili, erit statim partus morbus. Nā non alia ratione non erat, quam quod erat secundum naturam, statim ergo ac hoc aberit, morbus erit, partim in temperamento, partim in compositione, partim communis. Nimirum erūt obstructions, & vlcera, & intemperies. His ergo succedet febris vt inflāmatiōi solet succedere, atq; merito computatio fiet à partus principio, expectabiturq; per dies decretorios non tam cōcoctio succorum in venis & arteriis, quam solutio huius affectus, quem descripsimus. Febris enim talis cum hoc affectu simul soluetur. Verum ex his satis constat Hippo. hic partus nomine nō intelligere ipsum exitū infantis in lu-

COMMENTARIA

cem, sed tēpus illud, quo mulier grauissimis doloribus affligitur pariens, non enim profecto computatio fieri debet ab eo tēpore, quo infantem emisit, sed ab eo quo cepit maximis doloribus affligi. Sed de his latius scripsimus lib. 10. contro. illinc ergo pete.

CAPVT. XVIII.

Capitis dolores fortes & continui cum febre, siquidem aliquod lethaliū signorum extiterit, valde mortale. Si vero sine talibus signis dolor superet viginti dies, & febres detineat, expectari oportet fluxum sanguinis è naribus, aut aliquem alium abscessum ad infernas regiones: atq; etiam si dolor recens sit expectare oportet eodem modo sanguinis fluxū de naribus, vel suppurationem, si alioqui dolor circa tempora & frontem sit.

Merito censet Gal. hanc dictionem esse alio ordine legendam, quam hic est scripta, legendum q; esse hoc modo, capitis dolores fortes & continui cum febre si quod mortalium signorum extiterit, mortale valde: verum si sine signis mortalibus sit, atq; siquidem dolor sit recens, expectari oportet sanguinis fluxum è naribus aut suppurationem:

nem : atq; si superet vigesimum diem , & febris hominem detineat , expectare etiam oportet fluxum sanguinis è naribus , aut alium abscessum in regiones infernas , vtrumq; vero augeat expectationem fluxus sanguinis è naribus , dolor temporum & frontis. Hæc verba sunt aperta admodum : nam constar dolorem capitis fortem & continuum cum febre significare magnum humorum cõfluxum in caput , qui mortem poterit inferre facile per phrenitidem aut cõuulsionem , verum potest etiam solui , id ergo ex aliis signis oportet coniectare. Quod si reliqua vt in conualituris appareât , solui possit fluxu sanguinis de narib⁹ aut pure erumpente per nares aut aures (nam hæc duo emunctoria habent rectitudinem cum meningibus cerebri) aut factõ abscessu ad colli partes , aut post aures , aut etiam nonnunquã ad sedes humiles. Sed cõstat vt cum recens adhuc est dolor expectetur magis fluxus sanguinis quã puris aut abscessus , quamquam in his possit etiã abscessus fieri , in antiquiorib⁹ vero quã viginti dierũ magis abscessus aut puris eruptio , quam sanguinis. Nam crises perfectæ breui fieri cõsueuerũt , abscessus per diuturnitatem morborum. Iam vero breui tempore nõ sit sanguis permutatus , sed simulto tempore conclusus manet , verisimi-

COMMENTARIA

lius est eum futurum pus. Nihilominus in his quoq; & si rarius, quam in illis, fluxus sanguinis fieri solet enarib⁹, maximè vero in vtrifq; fit, cum anterior pars capitis dolet, frons inquam, & tempora: nam cum hac parte habent nares maiorem rectitudinem: ex posteriori capitis parte abscessus post aures aut in partes alias magis fieri solent.

Magis autem oportet expectare fluxu sanguinis in iunioribus quam triginta quinque annorum, in senioribus autem suppurationem.

IN quibus naturis, ætatibus, regionibus, aut temporibus anni (nam omnium horum est eadem ratio) sanguis copiosior & calidior est, fluxum sanguinis expectare oportet magis quam suppurationem, in contrariis, suppurationem magis. Nam in illis ob multitudinem & colorem erumpit antequam suppuraret, in his non erumpens, suppurat: ergo in infantibus aut iuuenibus (si enim sunt qui non dum trigesimum quintum annum excesserunt) & in hominibus natura calidis, & regionibus meridionalibus, & vere, ac æstate, expectare oportet sanguinis fluxum magis: in senibus & frigidis, & septentrionalibus regionibus, & hyeme, ac autumno, magis suppurationem.

Caput.

CAPVT. XIX.

A Vris acutus dolor cum febre continua & vehementi, graue est. Periculum enim ne homo desipiat & moriatur. Cum ergo fallax hic locus sit, celeriter oportet animum aduertere omnibus signis à primo die.

IN omnibus græcis codicibus inuenitur Ἰσοὺν τῶν τεσσάρων σφαλερῶν ὄντων idest cum igitur modus fallax sit, tamen ego, vt alii omnes enarratores, puto corruptum esse locum, legendumque pro τρεῖς τοῦ πέντε vt lectio sit, cum igitur hic locus fallax sit. Quorum verborum sensus est, auditū idest, porum illum auditorium, esse locum fallacē, idest facile medicos fallere. Causa est, q̃ hic locus solet sæpe pati leues morbos. Nonnūquam vero adeo graues vt ante septimum diem soleant homines interimere, proinde Hippo. semper monet animum aduertere, cum hic locus laborat, & ad recte curationē obeundam, & ad mali grauitatē cognoscendam. In hanc ipsam sentētiā dictum est ab eodem autore. 6. epid. com. 3. cont. 13. sin au ris doleat lanam digito circumdatam vnguēto madefacito, deinde iniiciens iterum in vo-

R s lam

C O M M E N T A R I A

lam, lanā auri subiicito, vt ipsi aliquid efflue-
 re videatur: deinde super ignem imponito,
 dolus. Certe nomen illud dolus, nihil aliud si-
 gnificat post præscripta verba, quam acurate
 esse curandum dolorum aurium, eo quòd fal-
 lax sit. Causa qua locus hic fallax est satis est a-
 perta. Nimirum solet leuibus de causis dolo-
 res pati, vt ob nudam intemperiem, aut flatū
 qui non sunt periculosi, verum solet etiam cū
 doloris causa leuis non est, vt cum est inflam-
 matio non omnino minima, magna pericula
 afferre. Nam est locus acuti sensus, accipit e-
 nim insignes neruos equinto pari eorum, qui
 a cerebro oriuntur: & est vicinus admodum
 cerebro, illique dictis neruis cōtinuatus: hac
 causa facile illi consentiet cerebrum, facileq;
 mala huius loci in ipsum cerebrum transfun-
 dentur, cerebro ergo timendum est, dolente
 auditu ob inflammationem, timendumq; est
 delirium, atq; mors, aut per phrenitidē, aut
 per carum, aut apoplexiam, aut tale quod-
 piam malum, eorum quæ obstructione ce-
 rebri solent interimere. Quo inflammationem
 auris describeret, dixit, dolor acutus cū
 febre continua & vehementi. Nimirum
 morbi aut symptoma, quæcunque denique
 causas valde calidas sequuntur, solent acuta
 ab Hippocra. vocari, ita in aphorismis hoc no-
 men

mē accipitur, vbi scripsit. Si pingue quod innatat mictum confertim sit, renum acutum morbum significat. Hoc ergo est quod modo dicit, dolorem acutum. Constat vero hunc fore cum febre continua & vehementi, eos vero dolores, qui sine inflammatione sint, sine febre, aut non cum tali febre futuros. Itaque potest malum hoc accidere poro audito rio eritq; graue, ac locus fallax est. Quid ergo agendum? animum celeriter aduertendum si gnis omnibus à primo die. Dictum enim sæpe iam est, quantum referat signa omnia cōsiderare, ne quod illorum seorsum nos fallat.

Moriuntur vero ex tali morbo iuniores homines septimo die aut citius, seniores vero multo tardius. Febres enim & deliria minus ipsis accidunt, atque ideo aures possunt suppurari: verum his ætatibus recidiva morbi acci dentes plurimos interimunt iuniores vero antequam aures suppuret, moriuntur, si autem fluit pus album ex aure iuniori, spes est eum super victurum, si aliud etiam optimum signum ipsi accadat.

Dictum paulo ante est, ex inflammationibus, quę suppuratur extra thoracē, citius mori iuniores, quā seniores, hoc etiam docet
hic

COMMENTARIA

hic Hippoc. exemplo inflammationis auris, reddit causam, quam nos paulo ante hinc acceptam reddidimus: quia (inquit) febres & deliria senibus minus accidunt. Intelligimus hic iuniores, ut paulo ante, omnes qui sunt in etatibus calidis constituti. His maius periculum est, ne moriantur vehementia febris, & delirantes, antequam possint suppurari: senibus vero non est id periculum, expectant enim suppurationem: sed alio modo mori solent, tardius scilicet & ob debilitatē facultatū corpore nō perpurcato, & per recidivas. Perpetuū cerce est in senibus non tā mori vehementia morbi q̄ longitudine, & multitudine recidivarū. Verum non docet Hippo. in iunioribus nunq̄ venire ad suppurationem inflammationes aurū, veniūt enim sæpe, atq; adeo cū veniūt, multo citius, q̄ senibus, nā ante septimum aut septimo die: quod si sit, & pus albū affluit, spes est fore ut homo superstes sit, si quod aliud optimum signum sit. Sed dices quorsum hic requirit alia signa? an non est satis ut homo superstes maneat ex inflammatione suppurata, si pus candidū appareat, quin alia quoq; adsint bona signa? Certe si nullus alius affectus corpus affligebat præter auris inflammationem, & pus bene exeat, nequaquā ad internam partem declinans, non puto cū bene

bene iam suppurata est, posse mori hominem iuniorem præcipue in quo fortis facultas est & minus timentur recidiuq. At vero quo intelligamus cum bonum pus est, an illius aliquid intro decumbat, aut aliud aliquod malum præterea sit, oportet reliqua signa considerare: verum vbi Hippo. dicit, si aliquod aliud optimum sit, intellige non si quodcūq; aliud quod suo genere optimum sit, ad sit (nō enim quodcūq; erit satis) sed si quod aliud eorum, quæ ad omnes morbos acutos maximū momenti sunt: vt si vrina quoque optima sit aut respiratio optima: aut intellige (verior enim ac facilior ita erit sententia) ita dictum esse, si aliquod aliud optimum sit, ac si diceretur, nisi aliquod aliud pessimum sit: cēseo vero ita legendum, quia plarunq; plus valet ad prædicēdum signum pessimū vel vnicū, q̄ optima & si plura sint.

CAPVT.

XX.

Fauces exulcerari cum febre malum. Verum si aliud signum superueniat eorū quæ dictum est pessima esse, prædicere oportet cū periculo esse hominem.

Pharinx seu fauces est ea pars oris, quæ inter laryngem & gulam est, quæ pars exposita admodū iniuriis est, & per ardētes febres
& per

COMMENTARIA

& per destillationes à capite, & per magnam cacochimiam. Proinde cum caput destillatione acri laborat, exulceratur, aut cum totum corpus laborat magna cacochimia. Quo fit ut plerisque eorum qui morbo gallico aut elephantenteantur in faucibus vlcuscula fiant. Sed citra hæc (nam hic de solis acutis febribus est sermo) per arduas febres ardent maxime viscera. Raro enim non est primam ali sedes aut in thorace, aut in hypochondrio. Cum ergo dicta particula incumbat viæ quæ venit apulmone, & quæ venit à ventriculo, excipit fumos omnes, qui ex illis locis ascendant. qui si acres ac erodentes sint, quales cum laborat aliqua internarum partium erysipellate aut simili affectu, verisimile est esse, fit ut exulceretur. Oportet ergo locum hunc per eas febres assidue intueri, eadem prorsus causa, qua linguam, eodem enim modo repræsentat febris vehementiam: nimirum ut per febrem, maxime ardentem, lingua fit arida & multis fissuris affecta, si ingens sit, ita etiam fiunt faucium vlcera, maxime si medicus curam deposuerit per febris ardorem vtendi auxiliis quæ sitim sedant. Verum cum medicus hæc auxilia non omiserit, exulcerari fauces multo maioris ardoris in visceribus indicium est: merito

rito ergo Hippocra. dicit malum esse, est enim malum, non tamen adeo, ut l. sine omni alio signo possis periculum mortis prædicere. Nam fieri potest, ut ob defillationē quæ cum febre coniuncta sit, exulcerentur fauces quod non adeo malum est, ut hac vna causa mortis periculum merito possis prædicere: esset tamen, si ob erysipelam in visceribus facta essent vlcera: sed cum hoc affectu nō poterunt non apparere signa alia praua. Oportet ergo signa alia considerare et si aliquod aliud prauum appareat periculū mortis prædicere: ego testari possum me signū hoc magni facere, vidisseq; multos quibus febris ardens iam videbatur inclinare cum hac affectione perire: quod accedit grauiissimum, est fastidium quoddam maximum, adeo ut nihil possint accipere, sed potum etiam detestentur, quamuis exurantur, in his cōiectaui semper internas gulæ partes vsque ad ipsum ventriculum, vlcere exedi.

Angina grauiissima sunt, & celerrime interimunt, quæcumque neque in faucibus quidque manifestum faciunt, neq; in ceruice, maximum vero laborem præbent, & orthopnoeam. Hæ enim eodem die interimūt, & altero

COMMENTARIA

tero, & tertio, & quarto, Quæcunque autem in reliquis similem laborem præbent, attolluntur autem, & in faucibus ruborem faciunt, lethales quidem admodum, diuturniores autem prioribus, si rubor magnus sit, Quibus vero fauces & cervice simul rubet, hæ sunt diuturniores, & maxime has evadunt, cum cervice & pectus ruborem contraxerint, & non recurrerit intro erysipelas.

Hippo. non distinguit ut alii species anginae per affecta loca, alias vocans synanchas, alias cynanchas, aut parasyanchas, aut paracynanchas : nam hic tres species dixit, quas omnes cynanchas appellat, cum tamen prima sit, quæ ab aliis cynanche, secunda quæ synanche dicitur. Itaque non ita loquitur Hippocra. sed omnem morbum cervici proprium, qui suffocationis infert periculum anginam vocat, sit vero id periculum aut inflammatione alicuius partis earum, quæ ad cervicem pertinent vel os, aut ex vertebrarum colli perverfione ad interna, ut comprimat viam spirationis. Hanc, quæ perverfione tali fit, anginam, ab Hippocrat. nominari discis secundo Epid. const. 2. Ita igitur usurpans Hippocrat. nomen anginae, diuidit eam modo in tres

tres differentias, quæ magnitudine periculi, & signis quibusdam distinguuntur. Prima est, quæ neq; in faucibus, neq; in ceruice facit tumorem, neq; ruborem manifestum, tamen facit hominem *vehementer laborare* dolore, & spirare distenta ceruice præ difficultate respirationis. Hac differentia constat contineti inflammationem internâ gutturis, & illam anginam, quæ sine inflammatione fit peruersione vertebrarum. Nam hæc solum nullum tumorem neq; ruborem facient in parte sensui exposita. Hæc dicit esse adeò periculosa ut quarto die interimat, aut prius, primo secundo, aut tertio. Certe inflammationem internâ gutturis breuissime suffocaturam quiuis intelliget, tenet enim ipsam viam spiritus, qua parte est maximè angusta, qua causa statim priuat hominem voce, hiareq; facit, & respirare distenta ceruice. Eam quæ peruersione vertebrarum fit cum perpetua febre esse lethalem, Hippo. ipse dixit in apho. dicens. A febre habito si collum peruertatur, & vix potest deuorare, lethale. Secunda differentia anginae est, quæ priori similem laborem facit, attolli vero facit fauces in tumorem, ac ruborem contrahere. Constat vero hanc fieri inflammatis faucibus, quæ quidem quauis laborem ac dyspnœam faciat, ut prior (potest enim id face

COMMENTARIA

re, cum hæc particula in sit laryngi) tamē tanto minùs periculosa, & tanto diuturnior erit, quanto pars parti magis externa est. Cōstat vero ex dictis Hippocratem. 2. epid. par. 2. secundæ speciei anginæ, huius inquam, nullam fecisse mentionem, quid quid alii enarratores sentiant. Nam illic nunquam dixit de inflammationis faucibus, sed de peruersione vertebrarum. Dictum hic est ab Hippocrate in descriptione huius differentiæ, si rubor magnus sit, quia non quicumq; rubor est ad hanc differentiam satis, sed qui aperte indicet inflammationem in faucibus. Nam quidā rubor nō potest abesse à faucibus etiam cum est prima differentia anginæ; nam, si non aliter, ob viciniam cum parte inflammata, & ob strangulationem: hæc enim solent conuocato sanguine facere ruborem totius oris & faciei, & tumorem venarum sub lingua, & intemporibus. Hanc maximè solent homines euadere, aut si non euadūt, est diuturnior. Est tertia species, qua non fauces solum sed & ceruix rubet: nam per hanc constat inflammationem magis spectare ad externas partes, quare constat, hanc ipsam speciem tanto magis salutarem fore quanto ad externa magis vergent tumor, & rubor: magis ergo adhuc salutaris erit, si ceruicem totam & pectus occupet rubor.

bor. Addit Hippocrates, & non recurrerit in tro erysipelas : quæ non aliorum addidit, quam ut causam redderet dictorum. nimirum proinde probantur tumores maximè conspicui, quod putentur interna libera esse, proinde damnantur qui evanescent (ita dicebat paulo ante de paratydis) aut nunquam apparent, quod putentur ad interna recurrisse. In hanc ipsam sententiam dicet statim ipse Hippocrates, securius vero est tumorem & ruborem quàm maximè extra vergere. Verùm cum causa qua tumorem externas partes occupare bonum putatur signum, sit quòd partes internas putetur destituisse, si non destituisse aliis signis intelligatur, non gaudebit merito medicus, quòd tumorem in thoracem magis dilatatum videat : sed tunc solum cum tanto respirationem faciliorem factam viderit, quanto tumor externa magis occupaverit. Nam aliter non reliquerit humor interna, sed factus fuerit maior confluxus illius ad guttur, aded ut ad externa etiam regurgitet, quid ergo? certe cum erysipelam in thoracem & alias externas partes serpere videremus, conferentiam in spiritu potissimum debemus contemplari: nam si hæc adest, gaudendum, quod serpat, sin minus, non gaudendum.

COMMENTARIA

*Sin autem neq; in diebus decretorijs euanes-
cat erysipelas, neq; tuberculo ad externa con-
uerso, neq; pus excreat, facileq; ac sine dolore
habere videatur, mortem significat, aut redi-
tum ruboris.*

Nomine erysipelatis & ruboris, eadem
prorsum affectio significatur hoc loco.
Cōstat vero laborāte homine angina ea, quæ
ruborem in collo facit, euanescere ruborē re-
pente, sine spuitione copiosa puris, & nullo
tumore erumpente extra, malum esse, foreq;
vt aut mortem afferat, recurrente humore ad
pulmonem, aut vt redeat rursus. Perpetuū
enim est in morbis omnibus, qui sine euacua-
tione aliqua mentione digna remittūtur, aut
in grauiores alios mutari, aut redire rur-
sum. Itaq; est suspecta salus, quæ sine euacua-
tione fit. In hanc sententiā dictum est ab Hip.
ipso in apho. iis, qui non ex ratione melius ha-
bent, non oportet fidere, & statim. Plurima
enim talium stabilia non sunt: itaq; si cū ru-
bor cessat tuberculo foras etumpente (est ve-
ro tuberculum latinis, & φύμα græcis, vt aliis
locis explicuimus, tumor quicumq; præterna-
turam, maximè à succis crudis. quamquā ali-
quādo de genere quodā tumoris in adenibus
dicitur) aut excreto multo pure, bonum est.

Nam

Nam collecto succo toto in tuberculum, ac conuerso ad externa fit, aut foras per excretionem pulsa materia, si vero neutro horum facto euanescit rubor, constat malum esse, dicta prius causa. Sed est perpendendum, an ita euanescere ruborē in die decretorio, minus malum sit quam aliis diebus, an contra deterius. Nam si deterius est, male Hippo. videtur dixisse, si neq; in diebus decretoriis euanescat erysipelas, neq; tuberculo ad externa conuerso, neq; pure excreato mortem significat. Non enim eo, quod non in die decretorio euanescat, significabit mortem, immo vero eo magis significaret, si in die decretorio euanesceret. At vero ita habere quod ad diem decretorium attinet, id est, deterius esse in die decretorio quam alio die fieri, constat, ex iis quę supra diximus: nimirum dies decretorios addere fidem signis quibusuis: fieriq; in illis mala, deteriora, & bona, & meliora. Videtur ergo hic Hippocrates incaute scripsisse verba illa, neq; in diebus decretoriis. sed verba huius orationis ita intelligenda sunt, atq; si diceretur, si vero neq; tuberculo foras conuerso, neq; multa puris facta excreatione, in die decretorio euanescat erysipelas. Itaq; prima negatio non in proxima verba, sed in posteriora fertur.

COMMENTARIA

Securius autē tumorem & ruborem maxime extraherti, si vero in pulmonem tendat insaniam faciet, & suppurati ex ipsis plerunq; fiunt.

HÆc oratio enarrata iam satis est, illud modo oportet dicatur, ex angina quæ nõ vertitur foras, pulmoniam maxime debere timeri: qua ipsa causa medici prohibent in angina mitti sanguinem usq; ad animi deliquiũ, ne scilicet fugiens sanguis ad interna per deliquium animi, tendat in pulmonem.

CAPVT. XXI.

Gurgulionem secari, & scarificari periculosum est, quandiu ruber sit & magnus, etenim inflammationes superueniunt ei, & sanguinis fluxus. Verum oportet tunc temporis talia curare alijs machinamentis extenuare. Cum vero secretum iam fuerit id totum quod vñā vocant, & factum fuerit summum gurgulionis maius, & rotundum, & supra est tenuius, hoc tempore tutum est manus ad mouere. Melius autem est subducta etiam aluo chirurgia. Vti, si tempus concesserit, & non suffocetur homo.

Videtur

Videtur totum hoc caput ad artē medendi magis quam ad prēnotionem pertinere: pertinet tamen non parum ad artē prædicendi: cætera obiter hic occasione capta à prædictione, scripta sunt. Illud pertinet ad prædictionem, si gurgulio secetur aut scarificetur, cum est ruber & magnus, periculū est fluxus sanguinis & maioris inflammationis. Particula, de qua Hippo. hic disputat, vocatur græcis γάργαρα latinis gurgulio, & κίονα idest columna, aut κίονίδα idest columnellam. Gal. 6. de comp. med. secūdum locos reprehendit quosdam, qui hanc partem vocāt σαφύαν idest vuam, quandoquidem vua non hæc particula, sed quedam in ea affectio, ea in quam de qua hic Hippo. dicit, quā vuam nomināt, cum scilicet extrema gargareonis pars vt vua est rotunda, collecta destillatione. Paulus lib. 6. cap. 31. non tantum nomen vuę tribuit affectioni cuidam gurgulionis, sed & nomen columnę, appellans columnā, non gurgulionem vt cumq; habentem, sed resolutum, cum productus est plus satis: inter Latinos inualuit iam vsus, vt hæc particula indistincte columna, colūnela, gurgulio, & vua appelletur, verū hoc nihil nos moueat, de nominibus non est quod certemus. Sed quod particulę de qua disputamus substantiam, &

COMMENTARIA

vsum, & affectus oratione dicamus. Hæc particula est caruncula quædam laxa adeni similis, pēdens ex palato superno, impendens epiglōridi & laryngi, ad refractionē vocis, & humectationem laryngis, & attemperationem aeris: maximè exposita est hæc particula defluxionibus è capite, & laborat non raro inflammatione, infertq; cum intumescit multū periculum suffocationis, proinde non raro opus est secare aut scarificare particulam: quod si fit, particula adhuc magna & rubra, accidet fluxus sanguinis, & inflamabitur multo magis. Non ergo statim veniendum est ad sectionem aut scarificationem, sed duplici præparatione prius facta, alui scilicet expurgatione, & extenuatione particulæ, quā secari debet, quibus machinamentis debeat extenuari, & qua arte curari vva, discēs ex Gal. loco citato, & ex Paulo, & Aetio, & aliis, qui de morbis curandis scripsere. Certe totius corporis præparatio fieri debet sanguinis missione & expurgatione: extenuanda desuper est particula medicamento astringenti, ac si fieri potest religata desuper filo prætenui, & eo paulatim constricto vsq; dum gracile scar gurgulio, qua parte secandus est: deinceps secanda est, aut scarificanda, aut vrenda ferro ignito, aut medicamēto caustico. Sed vide quam caute facias,

facias, ne os vras ferro, aut medicamentum
deglutiat, aut corrodat alias oris partes.

CAPVT. XXII.

Q *Vibus febres cessant, neq; cum signis so-
lutionis, neque in diebus decretorijs, re-
ciduam his expectare oportet.*

Signa solutionis præcipua, sunt, signa con-
coctionis antecedentia, & euacuationes
subsecutæ, quæ præmagnitudine morbi satis
copiosæ videantur esse. Quæ sine his soluun-
tur, præter rationem soluuntur, proinde his
non oportet fidere, nā vt dicitur in aph. plu-
rima horum stabilia non sunt. Timeri itaque
debet recidua. Et alibi: sine signis leuantia
mortem indicant, nam concoctiones non tā-
tum iudicii celeritatem, sed & securitatem si-
gnificāt. Securitas vero est vt nō timeatur re-
cidua. Iam vero solutionem die decretorio
fieri, facere ad securitatē & alio die fieri, affer-
re metum recidua, celebratissimum est a-
pud Hippocra. alicubi quidem ita dicit, facta
mentionē sudorū per dies decretorios. Qui
vero non ita fiunt, laborem significāt & mor-
bi longitudinem, & recidua. Alibi, febrili-
tatem nisi diebus imparibus (vocat vero
illic decretorios, impares) febris reliquerit, so-

COMMENTARIA

let recidiuare. Innumera alia loca sunt in hac ipsam sententiam scripta. Itaq; vtrumq; horum est necessarium ad securitatem, signa solutionis, & dies decretorius. Non ergo solū intelligendum est, recidiuam expectari cum vtrumque deest, sed etiam cum alterum deest, vtrumque desit. Nam etsi cum signis solutionis, solutio fiat, si extra decretorium diem fiat, suspicio est recidivæ, quanquam tunc non tanta, quam si die decretorio, tamen sine signis solutionis solutio fieret. Nā tunc temporis, si omnia solutionis signa adsint (concoctio videlicet, & euacuatio) non solum malum est, sed deterius etiam quam si id ipsum alio die fieret, vt de euanescentia erysipelatis per anginam antea diximus. Tamen tunc quoque cum neque die decretorio, neque cum signis solutionis, solutio fit, est solutio infida, timerique debet recidiua.

Cum autem febris prorogatur homine affecto, vt conualituro, neque dolore ob inflammationem aliquam detinente, neque ob aliquam aliam causam manifestam, huic spectatur abscessus cum tumore & dolore articulorum, et nonnūquam eorum, qui in imis partibus sunt:
magis

magis autem fiunt, & minori tempore, tales abscessus iunioribus quam triginta annorum.

HActenus disputauit Hipo. de abscessibus quorundam locorum, hic de abscessibus generatim nullius partis facta mentione, disputationem aggreditur. Multa ergo dictorum necessario reperit. Dictum certe prius erat, cum febris prorogatur, plusquā propria illius constitutio videatur exigere, ceteris apparentibus ut in cōualituro, expectari debere abscessum, utpote mediocrē quendam solutionis modum, qui tantum ab optima solutione deficit, quanto morte præstantior est: modo addit, neq; dolore detinente ob inflammationem aliquam, neque ob aliquam causam manifestam, quia cum non est aliqua talis causa prorogationis febris, apertum est, ex crassis succis morbum pendere. Fiet ergo abscessus ad articulos (nam ad hos fieri solere antea diximus) ac nōnunquam, immo vero sæpe ad humiles. Nam crassi succi deorsum ferri natura parati sunt. Tales vero abscessus, idest, qui ex crassis succis pendent, iunioribus q̄ triginta annorum crebrius fiūt quam maioribus natu (intelligit hic eos qui calidiores ætates agunt, statuit vero hic terminum iuuentutis trigesimum, quanquam
supra

COMMENTARIA

supra trigesimum quintum statuerat, significans, ætatum non posse dici certos quosdam terminos) quia ex succis crassissimis non potest fieri abscessus sine forti facultate, qualis in senibus multo minus quam in iuuenibus est. Certe senectus idoneos magis habere solet succos ad abscessus, quam iuuentus, crassiores enim, verum alia causa magis accidit, ut ex crassissimis succis raro abscessus faciat, nimirum contumaces succi cum facultatis debilitate mortem magis quam abscessum solent accersere.

Considerare autem statim oportet, quod ad abscessus facit, an viginti dies febris detinens superauerit, senibus enim minus fiunt, cum febris longior est.

Prima verba huius orationis ita intelligunt enarratores, si febris superauerit vigesimum diem, statim oportet animum ad abscessum conuerrere, id est, abscessum expectare, & considerare illius signa, quasi Hippoc. modo declaret, quod prius dixerat, si qua febris prorogatur. Dices illa febris prorogatur, quæ ultra vigesimum producitur (hic enim terminus acutorum simpliciter est) oportet ergo in ea statim cogitare de abscessu. Certe hic sensus satis congruit, tamen congruit multo magis cum iis quæ mox dicuntur, & quæ

quæ dicta prius sunt, si illa verba intelliguntur hoc pacto. Cōsiderate oportet inter cætera, quæ abscessuum causa considerantur, quæ tum febris prorogetur, ac proinde an vigesimum diem iam superauerit. Nam quo productior iam est, eo ex crassioribus succis pendere cognoscitur, quæ causa in senibus, eo minus expectari abscessus debet, quo febris est diuturnior, cōtra ac in iuuenibus, in quibus eo magis confirmatur spes abscessus quo febris est antiquior, quia cum facultas senum sit debilis, si quæ ratione fieri potest abscessus, certe fiet cum succi ex quibus pendet morbus non erūt admodum crassi, quia cum crassi admodum erunt succumbet morieturque: iuuenis vero cum facultate firma sit, tunc abscessus faciet cum crassus erit succus, nam si tenuis est, prius faciet expulsionē extra corpus. Verum inter omnes, pueri habent sæpissime abscessus, quia ob voracitatem congerunt succos crassos, & habent per eam ætatem magnum naturalis facultatis robur.

Oportet vero talem abscessum expectare in febre perpetua, in quartanam autem permutabitur, si intermittit, & accipiat erraticū modum, & ita facies autumnō appropinquet

COMMENTARIA

Ut autem in iunioribus quam triginta annorum abscessus fiunt, ita quartanae magis agentibus trigesimum annum, & senioribus. www.libtool.com.cn

DVplicis permutationis mentionem hic facit, abscessus dicti, qui in febribus perpetuis accidere, & febris quartanae quae intermittentibus & erraticis solet succedere, potissimum vero cum febris tota fere æstate duravit & autumno appropinquat. Fir quidem hæc in quartanam permutationis, nonnunquam è febribus, quæ a principio intermittentes sunt de his tamen non est præsentis loci disputatio, est enim de solis acutis, aut qui ex illis decidunt, sed quia sæpe etiam fit ex perpetuis: quia perpetuæ febres per æstatem affligentes nonnunquam solent finire in intermittentes, imminuta causa morbi expurgatisque interius venis & arteriis ac causa proxima, manentibusque reliquiis succi, qui parat⁹ erat putrescere, qui per partes extra venas pulsus facit intermittente. Hac in permutatione sæpe fiunt erraticæ febres, id est, nullum typum retinentes, & tandem in quartanas firman⁹ : quia vi caloris vltis crassus succorum qui priores morbos committebant partibus, gignitur multa melancholia, quæ quartanas febres parit: verum fieri

fieri non potest, ut tota succorum fœx simul ac æqualiter melancholia fiat, sed inæqualiter, adeo ut per partes varii succi fiant, qui varias febrium accessiones afferentes omnem typum corrumpant, tandem multa melancholia facta, in quartanam finiatur malum. Verū que vero magis accidit autumnō aut prope autumnum: erraticæ febres, ob inæqualitatē temporis: quartanæ ob melancholiam, quæ eo tempore redundat. Quibus causis dictū est ab ipso Hippo. autumnō vero & plurimi morbi æstivi & febres quartanæ & erraticæ, harum permutationū ut abscessus sit in agentib⁹ ætates calidas magis, ita quartanæ in senibus, quia crassiorē habent sanguinē, ac proinde plus fecis, quæ ardore febris perpetuæ (nā hanc adesse dicimus) in melancholiā possit transire. Neque vero est quod dicas maiore ardorem esse in iuuenibus qui urat, ac vrēdo atrabilem faciat, atq; ita quartanam magis. Nam cum de febre perpetua, quæ utriq; seni inquam & iuueni, adest, loquamur, non potest non esse etiam seni calor qui urat, plus ergo faciet materiæ commoditas, crassities inquam sanguinis.

*Abscessus scire oportet hyeme magis fieri,
& tardius sedari, & minus recurrere.*

Abscessus

COMMENTARIA

Abscessus hyeme magis fit quam æstate, idest sæpius fit, quia eo tempore succi crassi abundant. Neque vero proinde colligere possis magis etiam fieri per senectutem quam per alias ætates. *Nam crassiores* crassiores succos habeat, quam illæ, habet tamen imbecilliolem quoque facultatē, hyems vero non habet, immo vero eo tempore quæ ad facultatem naturalem pertinent melius aguntur. Cum etiam factus est abscessus in hyeme tardius sedatur, quam aliis temporibus, ob frigus æris, quod discussione omnis tumoris, & solutioni cuiusvis morbi impedimento est. Minus etiam recurrit tumor qui factus est, idest, minus retrocedit ad interna, quia cum succi eo tempore crassiores sint, sunt difficilioris motus, proindeque, quæ causa per hyemem raro turgentes sunt, raro etiam cum in partem aliquam abscesserint retrocedunt. Neque certe illa cura calefaciendi æris, quæ in exanthematum curatione maior adhibetur hyeme quam æstate, tam est, ne retrocedant (maius enim periculum retrocessus est in æstate) quam ut facile erumpant. Ex his satis constat abscessus per hyemem, non ut fiunt crebrius, ita fieri citius quam per æstatem, immo ut sedantur tardius, ita etiam tardius

tardius generari, ob crassitiem succorum & frigus aeris. Nam crebritatis abscelluū eò tēpore sunt duę causę, robur facultatis, & crassities succorum: contrarii, est vnica, frigus scilicet aeris: *tardius sunt duę, frigus aeris & crassities: contrarii vnica* robur facultatis. ergo fiant per hyemem sapiūs, sed lentius.

CAPVT. XXII.

SI quis per febrē non exitiale, dixerit se capite dolere, atq; sibi tenebrosū aliquid ante oculos apparere, atq; cardiogmos huic accesserit, biliosus vomitus aderit, sin autem & rigor euenerit, & inferiora hypochondrijs frigida fuerint, citius adhuc vomitus aderit. Si vero aliquid bibat aut edat hoc tempore, cito admodum vomet.

DE prænoscenda specie solutionis per crissim nihil haftenus dixerat, sed modo dicere incipit, atq, in primis quibus signis possit futurus vomitus præcognosci: signa quæ hic scribuntur, puta dolor capitis & suffusorum visiones, & cardiogmos, idest dolor siue morsus oris ventriculi (nam veteres os ventriculi cardiam, idest cornominabant) & rigor & frigus partium infra hypochondria, non-

T nunquam

COMMENTARIA

nunquā sunt in genere illorū, quæ salutis aut mortis vocātur, nonnūquam eorum quæ critica. Cum prioris generis sunt, mortis sunt: nam dictū supra est in capitis doloribus manus ob oculos *ferre, aut venari musc*as, quod suffusionē indicat, lethale esse. Frigus etiam extremorum lethale esse anrea diximus. Reliqua omnia signa mala sunt per se. verum cum hæc sunt critica, idest, crisis signa, vomitum indicant. Proinde in principio huius orationis dixit Hippocrates si quis per febrem non exitialem, idest quæ non exitialis esse aliis signis intelligatur, quia si per febrem exitialem hæc accidunt, non erunt indicia vomitus, sed mortis. Verum cum febris salutaris esse cognoscitur, oportet putare, si hæc adsint, vomitus futuri esse signa. Nam morsus oris ventriculi cōfluxum succorum in illum indicat, dolor vero capitis & suffusorum visiones, si cum tali morsu accidunt, aperte per consensum capitis cum ventriculo fiunt. Si vero hæc per totum morbum affligant, merito faciunt magnam spem futuri vomitus, sed cum his accesserit rigor & frigus extremorum imminētis iam iam vomitus est signum: nimirum succus mordens os ventriculi, ob partis acerrimum sensum rigorem facit, ut quodcumq; medicamentum mordax nervo occurrens, solet

solet facere. Hoc est quod Hippo. ipse significavit. 6. epid. his verbis, rigor à superiori vètre. Magis autem cōfirmatur imminentis iam iam vomitus prænотio, si adsint alia quædam (neq; enim hic omnia ab Hippo. relata sunt) vt multa & tenuis sputio, & tremor labii. hæc refert Gal. cum. 3. de crisi bus, tum etiam idest prophetici comm. 30. redditq; causam qua cum instat vomitus hæc fiunt, nimirum ob continuitatem tunicæ illius quæ interius per totum os, & ventriculum est.

Quibus autē horum incipit dolor primo die fieri, quarto die premuntur maximè, & quinto, septimo liberantur. Multi autem illorum incipiunt laborare tertio, vexantur maxime quinto, liberantur nono, aut vndecimo. Si vero incipiunt quinto laborare, & alia omnia priora secundum rationem fiunt, quatuordecimo indicatur morbus.

CUM morbus aliquis mouetur lentè primis diebus, deinceps quodam die incipit moueri acutè, computatio dierum non debet incipere à primo die totius morbi, sed ab eo quod acutè moueri cœpit. Huc respiciens Hippocrates in narrandis historiis, narrat quo die homo cœperit febricitare, & quo

C O M M E N T A R I A

die cœperit morbus acutus esse. Ergo si primis diebus homo tenetur febre quadam sine insignibus symptomatis, tertio vero aut quinto incipiunt dicta nuper symptomata, ab eo die computatio incipere debet, erit vero ab eo die si primo die febris hæc appareant, acutissimus, finieturq; proinde septimo die, qui acutissimorum terminus est. Si vero non primo die, erit tanto longior quâto longius à primo die apparere cœperint. Nam statim à principio acutum fieri morbum, tenuium succorum & acriũ signũ est, post apparere acutiem minus esse tales succos significat. Igitur si primo die apparent. bus his signis, septimo finitur morb⁹, si tertio apparuerũt, finietur nono (nam nonus est septimus à tertio) aut vndecimo, vndecimus enim est nonus à tertio prorogatur vero sæpe vsq; ad nonũ, quia tertio incipit esse acut⁹. Eadẽ ratione, si incepit quinto prorogabitur vsq; ad quatuordecimum. Quamquã ego nõ ad quatuordecimũ solũ dicere, sed aut quindecimũ: nam dicimus tertius est nonus à quinto, & quindecimus est vndecim⁹, verũ quia vt dictũ est à me supra motus morborũ illegitimi sunt, & astringorũ etiam motus vnde vis eorũ procedit, illegitimus, ac proinde crisis non semper incidit in eosdẽ exacte dies, cum dicturus esset decimũ tertium, & quin-

& quindecimū nominauit quatuordecimū, eo quod nobilissimus in decretoriis hic dies sit: & quia motus lētus qui incepit primo, cōtineretur in acuto qui cæpit quinto, proinde vim etiam magnā habet qui à totius principio est quatuordecimus. Quod Gal. dicit, Hip. nominasse nonū & vndecimū, eo quod quanquam decimus sit septimus à tertio, tamen ob motum qui per impares fit, arripitur iudicium à nono aut vndecimo non placet. nam primò quid longius à veritate abest, quā decimum esse septimum, cum tertius est primus? an non est octauus: quod si tertium omitti vis, cur non mittebas primum, vt octauus septimus esset? certe si dolor fit tertio, tertius est primus dies acutiei, & decimus est octauus. Secundò, cur si nouus & vndecimus arripiunt crisin decimo, quia motus est per impares, tredecimus aut quindecimus non arripiunt quatuordecimo? Itaq; in principio rectè dicebatur nono aut vndecimo, deinde cū dicitur quatuordecimo perinde est, ac si decimo tertio aut quindecimo diceretur. Cetera quæ dicit de diebus quibus exacerbantur dolores facile intelliges, nisi eorum quæ de indicatoriis diximus es oblitus. nimirum in indicibus fiunt insignes mutationes, cū in concoctionibus, tum etiā in aliis accidētibus. Quar

C O M M E N T A R I A

tum esse septimi indicem celebratū est. Ergo si primo die morbi fit dolor & solutio est futura septimo, quarto fiet insignis mutatio, dicit vero quarto maximè & quinto, quia raro nō accipit ambos hos dies mutatio, quartum quia est index, quintum ob motum, qui per impares dies fit. Si dolor incipit tertio, dolores ingrauescent quinto, si malum soluēdum est nono: si malum soluendum est vndecimo septimo, quanquam septimum Hippo. nō dixit, sed oportet nos addere. Si vero incipit quinto soluetur quatuordecimo, si reliqua secundum rationem fiunt, id est, si indicantibus diebus dolores exacerbantur, vt de aliis dictum est: vt si nono aut vndecimo exacerbetur dolor. Ex his quæ hoc loco dicuntur, nota, quod plarīsq; medicis hodie est dubium, indices dies solere indicare, non tantum quo die futura sit crisis, sed etiam qua crisis specie soluendus sit morbus. Nam constat hanc exacerbationem doloris capitis & morsus vētriculi & reliquorū, quæ dictis diebus fit, significare vomitum fore diebus decretoriis.

Fiunt autem hæc viris & mulieribus trigésimo anno præcipue, iunioribus autē, fiunt quidem & in his, magis autem & in febribus perpetuis & in veris tertianis.

Iuuenibus

IVuenibus(hos enim vocat viros & mulieres) vt pote in ætate biliosa constitutis vel per solam tertianam non exquisitam, accidit vomitus biliosus, minoribus vero non nisi in febribus admodum biliosis, quales sunt febres perpetuæ, & tertianæ exquisitæ: atq; multo minus senioribus(quâquam hos tacuit Hip.) neutri enim illorum agunt biliosam ætatem, nam minores etsi calidi sunt habēt humorem cōiunctum, seniores sunt frigidi. De tertiana obiter est hic facta mentio, non quasi huius operis sit.

Qui in huiusmodi febre dolent capite, & pro tenebris ante oculos, illorum hebitudo fit, aut splendores obuersari videntur, & pro cordis morsu, in hypochondrio aut parte dextra aut sinistra intentio aliqua est, neq; cum dolore, neq; cum inflammatione sanguinem è naribus fluxurum his expectandum est, pro vomitu, magis autem tunc quoq; iunioribus fluxum sanguinis expectare, tamen trigesimum annum agentibus & senioribus minus, sed vomitus his expectare.

OMnia signa futuri fluxus sanguinis, quæ hic scribit Hippocrates scripta sunt aliis

COMMENTARIA

eiusdem autoris locis, & multa alia quæ hic
 omittuntur. quod dicit in huiusmodi febre,
 est quod paulo ante dixit, si quis per febrem
 non exitialem, nimirum hæc ut prius dictum
 est de signis vomitus in lethali febre sunt si-
 gna mortis, in non exitiali sunt critica, signifi-
 cantq; sanguinis fluxum è naribus. Dolor ca-
 pitis commune signum est fluxus sanguinis
 & vomitus: tamen non eadē doloris species.
 Nam fluxum sanguinis significat dolor qui-
 dam grauens ad tempora. Vomitū dolor mor-
 dax toto capite. commune quoq; signum est
 quiddam ante oculos obuersari, tamen non
 eodem modo. Nam instante vomitu bilioso
 ascendunt vapores quidam turbidi ex bile cū
 multis aliis succis & cibo & ventriculi excre-
 mentis confusa, ac proinde faciunt veluti
 quasdam tenebras ob oculos. Instante fluxu
 sanguinis influit in caput non vapor solum,
 sed multus etiam sanguinis, ac influxus copio-
 sus succi facit oculorum hebitudinem, vapor
 sanguinis ut pote splendidus referens q; suc-
 cum ex quo fit, splendorum visiones facit,
 neq; vero vapor qui ex bile syncera & flaua
 nascatur non afferet etiam splendores: nam
 color flauus non minus splendens est quam
 ruber. Tamen bilis quæ euomi parata est, raro
 non est aliorum mixtione conturbata, inten-
 tio

tio hypochondrii vtraque aut altera parte,
 idest, reuulsio, vt videatur sursum esse detra-
 ctum idque sine dolore & phlegmone, signi-
 ficat impetū sanguinis sursum ab hypochon-
 drio versus caput fieri, ita enim superna hy-
 pochondrii vasa replentur, ac reuellitur hy-
 pochondrium, non aliter quam mulieres sen-
 tiunt vteros quasi sursum reuulsos ob reten-
 tionem sanguinis in iis venis & arteriis, quæ
 in eos ingrediuntur. Certe cum hypochon-
 drium sit regio, qua maxima sunt vasa, & qua
 maxime sanguis abūdat, ab eo verisimile est
 impetū capere sanguinē, cū multus in aliam
 partē rapitur vt hac causa tā præsentaneū au-
 xiliū sit fluxioni sanguinis ē naribus cucurbi-
 tula imposita hypochōdrio secūdū rectitudi-
 nē. Neq; tñ hic Hip. dixit, si sit intētio hypo-
 chōdrii sine dolore & phlegmone, & q̄ si cū
 dolore & phlegmone intentio fiat, non so-
 leat succedere fluxus sanguinis (nam dixit ca-
 pi. 9. huius operis tumori duro & dolenti hy-
 pochondrii solere succedere fluxum sangui-
 nis) sed quòd hīc de fluxu, qui expectatur in
 febre sine parte affecta est disputatio, præter
 hæc signa scripsit alibi, lacrymas inuolunta-
 rias & dolorem colli & pruritum nasi. i.
 epid. part. i. ita scriptum est, inardentibus au-
 tē cæterisq; febribus, quas colli dolor, répo-

COMMENTARIA

rum grauitas, caligo oculorum vel hypochōdriorum etiam contētio sine dolore, his e naribus sanguis profluit. Dictum quoq; eodem loco fluxum sanguinis magis accidere adolescentibus & iuuenibus quā senibus, hoc quoque dicit modo. Sed roges quo modo cum paulo ante dixerit hoc ipso cap. vomitum in iuuenibus magis accidere, aliis etatibus min⁹ (nā & si Hip. solū dixit iuuenibus, nos suppleuimus seniores) modo dicit in senioribus vomitum expectare? Certe non dixit in senibus expectari debere vomitum magis quam iuuenibus, sed magis quam fluxum sanguinis nam utrūq; horum accidit magis iuuenibus q̄ senibus tamen senibus fit fluxus sanguinis minus quam uomitus.

Pueris conuulsiones fiunt si febris acuta sit, & venter non excernat, & vigilant, & terreantur & lugeant, & colorem mutant aut chlorum aut liuidum, aut rubrum habeant. Fiunt autem hæc facillime pueris recens natis vsque ad septimum annum, maiores vero pueri & viri non amplius in febribus corripuntur conuulsionibus, nisi præcedat pessimum aliquod firmissimorum signorum, qualia in phrenitide fiunt.

Alibi

A Libi diximus conuulsionis nomen non-
 nūquam proprie strictimq; dici de ea mu-
 sculorum contractione, quæ à causa omnino
 præter naturam fit, quæ semper est exiccatio
 aut inanitio *nerui, vbi repletio. non* nunquā
 improprie, & latius, de quauis neruorum cō-
 tractione inuoluntaria, quāquam illius effi-
 ciens causa sit facultas mouendi, ab aliqua
 causa præter naturam irritata, cuiusmodi cō-
 cussio epilepticorum, & alii quidam motus,
 quos conuulsioni similes dicimus. Hic tamē
 conuulsionis nomen latius accipitur, vt non
 solum vera conuulsio, sed motus etiam illi si-
 milis significetur, nam omnes hæ passiones
 sunt neruorum quæ proinde facilius in pue-
 ris quam adultioribus fiunt, eo quòd illis de-
 biliores multo nerui sint. Certe conuulsio ex
 repletionem facilius accidit pueris, quòd excre-
 mentis humidis abundant, & alioqui mem-
 bra omnia habeant humidissima. Neq; vero
 proinde non accidit etiā illis facilius ex inna-
 nitione. Immo facilis eorum dissipatio fa-
 cit, vt hac quoque facilius corripantur. Ma-
 iores enim minus habent in membris substā-
 tiæ humidæ, tamen quia habent solidiorem
 & firmiorem, tardius amittunt. Motibus e-
 tiam conuulsioni similibus capiuntur citius
 ob debilitatem facultatis quæ parem irrita-
 tionem

COMMENTARIA

tionem citius refugit. Itaque omni conuul-
sione facilius capitur puer. Quo fit vt à leuio-
ribus causis id patiatur, & minora signa iatis
sint quo futura cōuulsione merito timeatur.
Ergo quo in pueris, potissimū recēs natis, aut
omnino ante septimū annū conuulsio timea-
tur, satis est, si ad sit febris acuta & venter nō
reddat, & vigiliēt & terreātur, & lugeāt (intel-
lige nimiū & sine alia causa) & colorē mutēt
aliū ex alio, pallidū, viridē, liuidū aut rubeū
(hæc enim cōuulsiones antecedere solent) tñ
in viris non timebitur merito conuulsio etsi
ad sit febris, nisi simul adsint non ea solum,
quæ in pueris requirebamus, sed aliquod ali-
quaue eorum quæ firmissima conuulsionis
indicia esse antea diximus, vt per phrenitidē,
labrum aut nasum, aut oculum, aut palpebrā
peruerti, aut oculorum alterum altero maio-
rem fieri, & si quæ alia prius dicta sunt. Hæc
continet præsens oratio, constat vero ex di-
ctis, vt pueri non tantum conuulsionibus fa-
cilius capiantur, sed & resolutionibus, & ali-
is neruorum morbis. In hanc ipsam senten-
tiam scripsit Hippocra. alibi. Pueros in huius
modi incommodis conuulsiones potissimū
corripiunt. Merito timemus fore vt febris a-
cuta mollissima corpora siccando conuulsio-
nes faciat. Alium non reddi siccationis etiā
indi-

indiciū est maxime in pueris quibus solent semper esse humidæ deiectiones, aut etiam raptus humorum in caput. Quia supprimitur aluus, aut siccatis facibus calore, aut rapta humida parte sursum, vt merito timeamus capiti. Vigilia nimia ad caput pertinet, pavor accensum in caput fuliginem quæ terrere possunt, significat: hæ eadem faciunt pueros lugere, & irritatio dolorifica neruorum.

CAPVT. XXIII.

Morituros autem & liberandos, & pueros & alios coniectare oportet ex omnibus signis vt in singulis singula scripta sunt.

Hinc incipit Hippo epilogum facere, vt finem imponat huic operi. Ergo inquit ad præsentendum an homo moriturus an superuiueturus sit, considerare oportet signa omnia, atque ita de vno quoque iudicare, vt in singulis illorum generibus singula scripta sunt videlicet in quouis genere dicta sunt quædam optima, quædam pelsima, quædam mediocria.

Hæc autem dico de acutis morbis, & quicumq; ex ipsis fiunt.

Hic dicit per epilogū, quod in principio operis dixit per propositionem, dicens, ita autem considerare oportet per morbos acutos

COMMENTARIA

curos. Nimirum hoc opus de solis acutis aut qui ex illis fiunt est, quod nos toto opere ante notauimus.

Oportet autem eum qui sit recte præsensurus superuicturos & morituros, & quibus multos dies duraturus morbus est, & quibus pauciores, signa omnia discere, & colligentem singulorū vires, aliorū ad alia signa omnia discere, ut scriptū est de alijs, & de vrinis & de sputis, quum simul pus & bilem spūunt.

EI qui arti prædicendi incumbit, duo præcipue sunt propositi scopi, scire an homo moriturus sit an nō, an lōgus futurus sit morbus an breuis. Quāq̃ huius operis præcipuus scopus est distinguere morituros à superuicturis, operis vero de crisi bus scopus præcipuus prænosce re per cōstitutionis morbi notitiā, quanto tēp ore morbus duraturus sit, & qua vacuationis spetie sit soluēdus. Cū itaq; hi duo præcipue propositi sint medico scopi, vt eos medicus assequatur debet signa omnia discere, id est, sigillatim singula genera signorū considerare, & in singulis bona & mala & mediocria: & considerare singulorū vires aliorū ad alia. Quod vt intelligas cōsidera quod supra iā diximus, signa habere quasdā
vires

vires proprias ac perse, atq; has perse confiderari, alias vero ad alia signa, idq; quia aut collatū cum alio consideratur an potētius an debilius eo sit, aut cōiunctū cum alio addit aut detrahit illius viribus, quæ omnia oportet, medicum qui huius artis sit futurus peritus, discere, considerando in primis momētum cuiusq; generis signorū, deinde conferēdo differentias eiusdē generis vt vomitū nigrum cū viridi, deinde differētias diuersorū, vt vrinā nigram cum pulsu intermittēte, rursus coniūgendo seorsum signa omnia, quæ eidē causæ attestantur, ac tandem habendo omnium rationem. Porro vires singulorum considerari & conferri possunt, simpliciter, aut ad quædam vt in hoc tempore, hoc loco, aut hac ætate. Velut confertur nigra vrina cū aquosa simpliciter, aut aquosa in pueris cum nigra in viris. Fere omnia hoc opere scripta signa sunt, facies, decubitus, stridor dentium, vicus, manuum gesticulatio, respiratio, sudor, hypochondriorum affectus, pus, frigus extremorum, liuor vnguium, genitalium reuulsio, somnus, deiectio, vrina, vomitus, excreatio, capitis dolor, faucium exulceratio. Quædam horum sunt in genere eorum, quæ dicuntur salutis aut mortis, quædam concoctionis

aut

COMMENTARIA

aut cruditaris. Atque non omnia hæc signa sunt æqualis potentia, etsi bona cum bonis, mala cum malis, mediocria cum mediocribus conferantur: sed est unicuique generi sua dignitas, & ut quodque signum est, ita illi oportet fidere. Certe qui manuum gesticulationi tribueret tantum, quantum respirationi per morbos acutos graueret erraret. Illud quoque oportet hoc loco nosse, quod alio loco diximus, signa salutis aut mortis maiores vires habere significando mortem, quam significando salutem: signa concoctionis, contra. Nam cum vita constet multis facultatibus, & cuiusque illarum debilitas extrema possit animæ afferre mortem, vitam vero non possint nisi omnes simul, sit ut multo maius malum sit illarum aliquam debilissimam significari, quam bonum, significari constantem. Certe labi ægrum in pedes lethale est, tamen cubare in latus bonum tantum, non dum tutum & saluberrimum. Ita habet in reliquis. In signis concoctionis contra accidit: nam morbi materia cocta, non potest homo vi illius morbi mori, tamen materia incocta aut putrefacta non necessario hominem interimit, potest enim extra corpus pelli. dictum quoque iam antea est signa omnia consensu aliorum signorum confirmari. Nam Hippoc. ubi ubi scripsit

pferat signū aliquod, quod non omnino esset
euidens, considerare alia signa præcipiebat.
Illa tamen præcipue considerata sunt, illo-
rūq; syndromes requirenda quæ à similibus
causis nascuntur. Nam illa signa cum annuūt,
addunt, cum renuunt detrahunt plurimum
aliorum viribus: vsq; adeo vt syndromes ta-
lium omnium signorum euidentem faciat in-
dicationē. Hoc est ergo quod Hippo. innuit
dicens, singulorum vires colligentem, aliorū
ad alia. Vt si adest vnguiū liuor, atq; simul
cum hoc liuore sit facies dicta Hippocratica,
vlcus nigrum & reuulsio genitalium, & spiri-
tus frigidus, pulsus deficiens, frigus extremo-
rum, euidenter significatur extinctio calidi
innati, morieturq; homo. Tamen si cum vn-
guiū liuore sit bona & calida respiratio, &
fortis pulsus, proculdubio liuor ille est fallax,
significatq; aliud quam extinctionem calidi
innati. Nam hæc videntur esse simul annuen-
tia & renuentia, ob analogiam causarum, &
signum quod contingit esse fallax, arguitur à
contrariis analogis: quod firmum & certum,
corroboratur à similibus: qualia etiam sunt,
decubitus, spirationis motus, somnus, sapien-
tia aut delirium: vt illa quoq;, stridor, gesticu-
latio manuum, capitis dolor, & suffusorum vi-
sa, & si quæ alia huiusmodi sunt, quæ ex dictis

COMMENTARIA

facile intelliges, potesq; intra te ipsum tacitus meditari. Mihi satis est aperuisse viam.

Expedit autem impetus morborum semper in vulgus grassantium cito cōsiderare, & non latere temporis constitutionem.

Non parum facit ad recte præsentiendū, scire quævis temporis constitutio quos morbos afferat, & quouis tempore considerare morborum qui populariter vagatur, imperum, idest, qui morbi populariter grassentur, & quo modo moueātur: illud docet Hippocrates tertio apho. hoc in opere epid. Duplici ratione hoc confert, primò quia præsentiū medicus qui morbi repestare instante grassaturi sint, consulitq; vt debeant præcaueri: secundo, quod morbum eius qui se illi cōmittit facilius agnoscit, & crises euenturas. Nam cum res per alia signa est dubia, magnā addit coniecturam, hunc morbum esse, aut hunc solutionis modum fore, quod hic morbus modo sit popularis, aut hac tempestate per hos morbos hæ solutiones fiant. Huc respiciens Hippocrates in epid. describens tempestates solet dicere quales morbi, & quales euacuationes acciderint: quale est illud neq; sanguis è naribus nisi paucis admodū effluxit, & alio, loco, his è naribus sanguis fluebat.

Recte

Recte quoq; scire oportet de indicatijs & de alijs signis, & non ignorare quod quidem quouis anno & quouis tempore mala, malum significant, & bona bonum, quandoquidem & in libya & in Delo & in scythia videntur prescripta signa vera esse. Recte ergo oportet scire quod quidem in his ipsis regionibus non est difficile plurima illorum inuenire, si quis discens ipsa distinguere, & colligere ratiocinando sciat.

Τεκμήριον græcis, latinis indicatiū, maius quidam significat quam σημεῖον siue signū, nimirum signum quod maximam coniecturam facit, indicium, quod non tantam, signum tantum est. Sed dictum antea est signorum plurima esse bona aut mala, idq; simpliciter aut per se, quædā ambigua, quæ vt alijs accedunt sunt bona aut mala: huiusmodi esse diximus æqualitatem aut inæqualitatem, & regionem eius quod cōtinetur in vrinis, & ordinē pulsus, & omnia critica. Quæ simpliciter sunt, semper sunt bona aut mala: alia non semper, sed vt accedunt alijs: quare mutantur gratia anni, aut tempestatis, aut regionis, sed quæ bona haberi debent hoc anno, superiori etiā bona erāt, quæ mala: mala, & quæ superiori hyc

C O M M E N T A R I A

me, hoc quoq; vere, & sequenti estate: & quæ in libya ardētissima regione, in scythia quoq; frigidissima, & in Delo tēperata. Quāquam varietas anni, tēporis, & regionis, facit vt hęc mala his annis, temporibus, & regionibus magis, alia aliis fiant, & vt hīc aut nunc sint minus mala aut deteriora quam alibi aut aliās, eò quòd regioni, aut tēpori, magis aut minus congruant, vt in apho. dicitur, tamen vt quæ nunc hīc sunt bona, aliquando aut alibi mala sint, aut contra, si signa sunt eorum quæ per se bona aut mala sunt, nō facit. Nam quod ita est bonū aut malū, semper est tale. Itaq; haud opus fuit meminisse hoc opere singularum regionum, & singulorum temporū: nam de variis malis, quæ variis temporibus accidūt scriptum est ab Hippo. 3. apho. quæ variis regionibus, libello de aere, locis, & aquis: atq; de ætatibus hīc sunt dicta satis multa, & de temporibus quędam: à quibus translata ratione, ac syllogismo, possit qui quæ scripta hīc sunt didicerit, & alioqui artis ratiocinandi imperitus non sit, per se ipsum discere reliqua.

Neq; vero desiderari oportet cuiusq; morbi nomen, quod hīc scriptum non sit, omnia enim quæ dictis temporibus indicantur, cognoscas his ipsis signis.

Hoc

HOc libro non fuit institutum referre signa propria morborum, neque enim de distinguendis aut cognoscendis morbis est, sed signa quædam communia & superuenientia multis quibus morituros ac superuicturos omni morbo acuto, aut qui ex acuto fieret, prenoscimus. Non ergo opus fuit singulos morbos percurrere, sed signa. Neque vero opus omnino fuisset morbum quempiam nominare propter præcepta huius partis (erant enim satis sola signa) sed propter exercitationem, ut exempla nominavit quædam, ut pleuritidē, pulmoniam, empyema. Non ergo est quod hic desiderentur nomina morborum quæ scripta non sunt, sed in omnibus illis ita de signis iudicare, quemadmodum dictum est: proinde dicit, omnia, quæ dictis temporibus iudicantur, hoc est intra fines acutorum cognoscas his ipsis signis.

F I N I S.

ERRATA QVAE HOC

libro occurrunt, primus numerus indicat folium, secundus faciem,

tertius lineam.

119. 2. 23. relinquant leges relinquentes.

121. 1. 27. manebit, lege manabit.

123. 1. 1. possumus, lege possumus.

124. 1. 19. epicetilo, lege epiciclo.

128. 1. 7. annus, lege annum.

126. 2. 6. vigesimo, lege vigesimi.

125. 2. 14. decretorius, lege decretorios.

129. 1. 14. insignis, lege insignes.

131. 2. 10. febres, lege febris.

133. 1. 8. τούτες τῶν, lege τούτου τῶ.

135. 2. 9. primam ali, lege prima mali.

136. 1. 23. quidque, lege quidquam.

139. 1. 20. & meliora, dele &.

140. 1. 10. κίωα, lege κίω, ibidē κίωιδά, lege

κίωις, ibidem colunellam, lege columnella.

142. 2. 22. dices, lege dicens.

146. 1. idest lege primo.

149. 1. 18. & q, dele &.

150. 2. 4. futura cōuulsione, lege futuram conuulsionem.

17. 2. 24. interrogat, lege interroget.

18. 2. 9. post graue scribe punctum.

- 23.1.9. alui, lege alii.
 27.2.20. esse, lege essent.
 29.2.7. nimis, lege minùs.
 29.2.17. cum, lege cur.
 43.1.23. φοχρὸν, lege πυχρὸν.
 44.1.13. paruum, lege parum.
 46.2.11. eorum, lege eos.
 50.1.25. φλεγμὸν, lege φλεγμὸν.
 51.2.16. accidit, lege accedit.
 56.2.19. quidam, lege quiddam.
 59.1.9. triplici, lege quadruplici.
 61.1.15. alienis, lege lienis.
 63.2.8 scilicet, lege quinto.
 65.2.20. aëris, lege acris.
 67.2.6. erat, lege erit.
 83.1.7. hæc, lege hæ.
 83.2.16. mala, lege multa.
 90.1.15. subsidit, lege subsidet.
 91.1.2. rufam & tenuem, lege rufa & tenuis.
 100.1.4. secundum, lege sed.
 102.2.13. contr. lege contextu.
 106.2.9. paruum, lege prauum.
 109.1.9. absunt, lege adfunt.
 114.2.24. περιπλεομογικῶν, lege πῶς πλευμο
 γικῶν.
 12.2.17. maximè, lege maximæ.
 11.2.1. ἀντιπρῶτον, lege κατ' ἰσότητα.

INDEX EO.

RVM QVAE HOC LI-

bello continentur, primus nu-
merus indicat folium, secundus
faciem, tertius lineam.

A.

A Nalogistica ratio. 11.2.12

A Ethiopeſ cur nigri. 14.2.4

Abſceſſus cur hyeme minus retrocedat. 144.
2.14.

Abſceſſus futuri ex perineumonia ſigna. 115.
2.25.

Abſceſſus ad inferna & ad ſuperna futuri ſi-
gna. 116.2.17

Abſceſſus in cruribus ex pulmonia boni. 117.
2.20.

Abſceſſus ad articulos fiunt. 118.2.1

Abſceſſus erumpere optimum, euanescere peri-
culofum. 118.2.17

Abſceſſus in quibus febribus, quibus ætati-
bus ad quas partes fiunt. 141.2.21

Abſceſſus hyeme magis fiunt & diutius du-
rant. 144.1.26

Abſceſſus & ſuppuration ſc differat. 58.1.16
Acutos

INDEX.

Acutos morbos lunæ, longos solis motum sequi. 129.1.21

Auris acutus dolor quā grauis sit. 133.1.1

Auditorius porus fallax. 133.1.12

Auris vnde accipiat nervos. 133.2.13

Auris inflāmatæ prognosticum. 134.1.14

Angina grauiſſima, & minus graues. 136.1.22

Anginæ differentiæ & nomina. 136.2.10

Angina cur non petat miſſionem ſanguinis
vſq; ad animi deliquium. 139.2.8

Alius quibus cauſis ſupprimatur. 151.1.3

B

Bene exire quid ſit. 83.2.3

Bona aut mala ſimpliciter, ſemper & vbi
que talia ſunt: ambigua nūc bona nunc mala.
154.1.20

C

Clauditis periculum ex abſceſſu ad cerebrum.
118.1.11

Cōputatio à partu quādo eſſe debeat. 130.2.23

Celſi de diebus decretoriis ſententia, 122.1.13

Conuulſionis differentiæ & cauſæ. 150.1.1

Crura cubantis redacta & abducta. 31.1.9

Cubare in ventrem quid ſignificet. 31.2.1

Cur cubemus in dolentem partem. 31.2.20

Cubare in quod latus melius ſit dextrum an
ſiniſtrum. 28.1.1

Concoctio omnia reddit craſſa. 78.1.15

V

5

Conco

I N D E X.

Concoctionis vel cruditatis signa minorē
fidem habent in acutis quàm in longis.

39.2.26

Color niger & liuidus vt sint lethales. 70.1.1

Color niger digitorum & pedum ambiguū
signum, quomodo distinguatur. 70.2.10

Cur respirent quibus frigidum expiratur.

43.2.10

Cor nihil trahit respiratione sed pulsū.

44.1.27

Constitutio morbi legitima quæ. 108.1.16

Coryza qui morbus. 103.2.8

Crisis solutio quæcunq; dicitur. 56.2.27

Cum quanta concoctione possit & non pos-
sit mori ægrotus. 88.1.17

Colores vrinx & quo gradu quisque bonus
aut malus. 90.1.1

Chlorum quid significet. 12.1.1

Calor malignus qui sit. 12.2.21

Causæ psararticæ cur detrahāt signis. 16.1.13

Conuulsionis futuræ in pueris signa. 150.2.5

Conuulsionis in viris signa. ibidem.

D

Dies cur decretorij dicantur. 123.1.10

Dierum decretoriorum causam in astris
esse & in quo eorum motu, vbi Galeni sen-
tentia refutatur & astrologica probatur.

123.1.11

Dies

I N D E X.

- Dies integri non numerari cur dicantur. 128.1.6
- Dies non decretorio potest fieri iudicatio bo-
na. 48.1.11
- Dierum decretoriorum enumeratio. 129.1.4
- Dies quarto cur raro fiat iudicationes. 47.2.21
- Dierum computatio a quo debeat incipere.
146.1.20
- Dies decretorius liberat à recidiua. 47.2.1
- De dierum computatione multa. 146.&.147
- Dies decretorio fieri non semper est bonum.
46.2.11
- Dolor capitis, qui significet vomitum & qui
fluxum sanguinis. 148.2.7
- Deiectiones respondere quantitati ingestorum
quid sit. 77.1.28
- Deiectiones liuidæ cur rarissimè possint bene
exire. 83.2.10
- Deiectio variegata, vt diuturnior & cur.
84.2.24
- Deiectio. 73.2.23
- Deiectiones duræ & fluentis causæ. 74.1.24
- Deiectio habet exire quatuor modos.
75.1.25
- Deiectiones humidæ quæ & quibus causis.
75.1.6
- Deiectiones subcruentæ in qua hepatis affectione
fiant. 66.2.27
- Diui-

INDEX.

- Divinum in morbis quid sit. 5.2.&.7.&.8
 Difficilis perspirationis quatuor differentia
 & earum causa. 41.2.6
 Deliria imaginationis citra læsionem sensuū
 fieri posse. E 38.2.9
Erysipelam ad externa vergere quādo nō
 sit bonum. 138.1.11
 Erysipelam evanescere quomodo periculo-
 sum sit. 138.2.1
 Excreationi ex pure & bile quod signū maxi-
 mē annuat. 100.1.2
 Externas quietes non potest obliuio produ-
 cere. 43.2.4
 Euacuationes bifariam sunt bonæ aut ma-
 læ. 45.2.12
 Epilogistica ratio quæ, 11.1.17
 F
Fistula quid sit. 115.1.14
 Febres mitissime quæ signa habeant secu-
 rissima. 127.2.14
 Februm intermittentium computatio paro-
 xismorum est, continuarum dierū. 230.1.20
 Fluxus sanguinis ex naribus & parotides qui-
 bus capitis doloribus succedant. 132.1.19
 Fluxum sanguinis in quibus expectare oportet. 56.1.1
 Fluxus sanguinis & suppurationes. 132.2.9
 Fluxus sanguinis e naribus vt præsentiat. 55.1.16

INDEX.

Faucium vlcera quid portendant. 135.1.20

Fauces quæ pars. 135.1.24

Frigusaëris solutionem morborū impedit.

144.2.12

Figura indolens quæ sit. 27.1.12

Flatus cum deiectione. 85.1.1

Flatus cum vrina exiens, spuma agnoscitur.

85.2.19

Fæces in intestino gigni. 74.2.26

Facultates regentes quæ sint. 21.2.3

G

Gurgulionem secandi ratio. 139.2.12

Gurgulionis nomina. 140.1.9

Gurgulionis descriptio. 140.2.1

Galenus enarratio notatur. 29.1.2. &

ibidem. 2.13. & 32.1.22. & 48.1.28. & 48.

1.8. & 52.1.1. & 68.2.18. & 76.2.20. & 79

2.14. & 94.2.11. & 93.1.13.

Galenus quartum & quintum Epidemion contempsit.

42.2.6

Genitalium contractio. 71.1.1

Gracilitas duplex & earum causæ. 12.1.18

H

Hæme facultates naturales non sunt debiles

144.2.7

Hipp. cur pleonasmis vtatur. 38.1.14

Hypochondrium. 49.2.8

Hypochondrium quæ pars. 49.2.14

Hypo-

INDEX.

Hypochondrii attretatio nūquam cōtemnē
da. 50.1.1

Hiare dormientem cur sit lethale. 30.2.15

Hydrops. 60.2.23

Hydrops an *sine hepatis intemperie*. 61.1.16

Hydrops an ob frigidam intemperiem sem-
per. 61.2.1

Hydrops cur non tollat febrem neque sitim.
62.2.5

Hydrops qui deterrimus. 62.2.28

Hydrops ex quibus partibus possit incipere.
63.2.5

Hydrops vnde incœperit dignotio. 64.1.15

Hydrops qua ex parte perniciosior. 64.2.14

Hydrops ex inani parte cur faciat fluxum vē-
tris. I 65.2.9

Iuvenes acutis morbis magis capiuntur,
& ex eis moriuntur quā senes. 119.2.18

Iudicationis temporis præcognitio. 113.1.15

Iuuentutis fines. 142.1.26

Indices dies speciem iudicationis aliquando
indicare. 147.2.16

Inflammatiō in interna parte sensus experite
quem spiritum faciat. 42.2.18

Inflāmatio tres exitus habere potest. 54.1.18

Inflāmationis hypochondrii ad suppurationem
eantis signum. 53.1.23

Inflammationi hepatis aut lienis fluxus san-
guinis

INDEX.

guinis ex naribus familiaris. 55.1.6

L

L Vmbricos apparere in acutis morbis bonum. 79.1.20

Lationis manuum antefaciem causæ. 37.2.5

Latio manuum an in phrenitide sit grauior quam extra. 37.2.5

Latio manuum an in phrenitide sit grauior quàm extra. 37.2.18

Locus contenti in vrina ambiguum signum.

M

90.1.17

M Orbi species magnitudo & motus ex quibus cognoscantur. 113.1.12

Medicus quid debeat agere cum dierum morbi numerus ignoratur. 122.2.14

Medicinæ duæ partes. 3.2.12

Musculorum oculi historia. 21.1.21

Morbofas constitutiones temporum præsentire & agnoscere duplici ratione confert.

153.2.12

Morborum omnium nomina non fuerunt hoc opere scribenda. 155.1.1

N

N Icostrati vxor spiritum paruum & crebrum habuit ob impotentiam. 42.1.24

Notatur autor quarti de ratione victus acutorum. 63.1.13

Notantur Paulus & Ætius. 80.1.13

Ortho.

INDEX.

O

- O** Rthopneæ causæ. 32.1.1
 Orthopnea in perineumonia cur pessima. 32.2.28
 Orthopnea non est proprium symptoma perineumoniæ. 33.1.14
 Oedema apud Hip. quid significet. 52.2.22
 Oedema cur dolore careat. 56.2.9

P

- P** Hlegma quid significet. 116.2.23
 Parotidibus evanescentibus delirium & mors significatur. 119.1.1
 Partus nomine quid intelligatur. 131.1.26
 Partes in lumbis quæ. 120.2.22
 Pueri vesicæ morbis magis obnoxii. 122.1.13
 Primus & secundus dies cur non sint decretorii cum in illis quidam moriatur. 127.2.3
 Præfensiones in acutis faciliores, sed in longis certiores. 130.1.10
 Pueri convulsione tentantur, & eius mali futuri inditia. 149.2.17
 Pupillæ squalidæ, & non splendentes cur fiât. 23.2.1
 Palpebras nõ bene committi inter dormiendum convulsioni est. 25.1.11
 Pharmacû eportû esse an augeat an minuat periculû apparentis convulsioni. 25.2.7.
 Perseuerantia signorum expectanda ad prædicen-

INDEX.

dicendum.	35.1.8
Pleuritidis & pulmonis tota curatio quibus agatur.	106.1.17
Pulmoni fluxiones pituitosæ crebræ, biliosæ raro accidunt.	105.1.1
Phlegmone quid significet.	41.2.18
Pulsus nomē apud Hippocratem quid significet.	51.1.8
Pulsus in hypochondrio cur significet furorē.	51.2.4
Pulsus in cubito furorē significat.	52.2.4
Partes externæ & internæ quæ sint.	68.2.3
Pus optimū quale.	60.1.13
Prædicendi ratio ex signis cruditatis.	91.1.27
Pars inanis quæ sit.	63.1.27
Pinguis innatantis causæ.	96.1.25
Pedum tumor commune accidens omnis hydropis.	65.2.2
Profluuium ventris hydropicis vicinis iam morti accidit.	67.2.13
Prognostici liber de quibus morbis sit.	151.2.1
Prognostica vtenti duo sunt semper propositi scopi.	151.2.11
Prognosticæ doctrinæ partes tres.	3.2.19
Prognosticum apud Hip. nō est in tres libros sectum.	4.2.14
Prognostici libri ordo.	5.1.3
Proœmio cur vtatur Hippo.	5.1.8

I N D E X.

πρόβια & πρόγνους quid sit.	5.1.23
Prognosticum deo bona præstat.	5.2.14
Prælagatio ex somnis.	9.1.4
Principium prælagandi ex quocumq; signo.	11.1.11
Prælagia ex facie.	11.1.2
Prælagia ex oculis.	19.2.16
Peruersio omnis partiũ faciei fieri potest conuulsione aut resolutione.	21.1.13

Q.

Q uartanæ futuræ indicia.	143.1.25
Qui decubitus sit utilis aut noxius, & alia huiusmodi, non est huius libri disputare.	28.1.16
Quantæ cõcoctiones expectandę sint in quouis morbo.	88.1.2
Quæ facultates à quibus intemperiebus lædantur.	67.1.25
Quæ fiunt à causis procatarticeis vt iudicentur intra diem & noctem.	18.2.8

R.

R uptio & sectio abscessus qualis optima.	115.2.12
Recidivæ præcipua signa.	141.1.3
Respiratio sublimis dicitur magna.	109.2.24
Respiratio bona vim habet magnam ad salutem.	39.1.15
Respiratio bona cur in acutis dicatur habere magnam	

INDEX.

- magnam vim. 39.2.22
 Respirationis difficilis quatuor differentiæ &
 earum causæ. 41.2.6
 Respiratio parua & crebra ob debilitatē fie-
 ri potest. 42.1.19
 Regulæ coniungendi signa, & considerandi
 annuentia & renuentia, quantum sit tri-
 buendum. 17.1.10
 Rationes communes inuestigandi vires cu-
 iusq; signi. 16.2.27
 Ratio extimandi vires signorū omniū. 152.1.8
 S.

- S**enes magis moriuntur suppurati ex peri-
 neumonia quā iuuenes, etsi iuuenes ma-
 gis ex alijs suppurationibus. 119.1.15
 Suppuratorum, qui morituri & qui liberan-
 di, signa. 113.2.5
 Septumtransuersum cur dictum sit φσέως.
 120.1.8
 Suppuratorum summa curatio. 121.1.18
 Sanguinis ex naribus fluxuri signa. 148. & 149
 Summa ratio vtendi signis ad prælagiendum.
 151. & 152. & 153
 Signum quodcunq; quantas vires habeat, ra-
 tio agnoscendi. 23.2.26
 Signorum omnium huius operis enumera-
 tio, & collatio. 152.1.19
 Stridoris dentium causæ quæ non lethali-
 X 2 les.

I N D E X.

les.	33.2.18
Stridoris dentium causæ malignæ.	34.1.10
Stridor dentium an cum delirio sit grauior quàm sine illo.	34.2.15
Siccitas vlcerum mala an bona sit.	36.2.2
Suppuratorum signa.	111.2.1
Suppurationis fientis indicia.	110.2.15
Suppurationis recentis signa.	112.2.11
Sputum flavum & rubrum cõfertur cum al- bo & rubro.	105.1.4
Suppuratio biliosa periculosa est.	105.2.2. &c
	106.1.21
Sputis distinguntur tempora vniuersalia.	100.2.19
Signa quasdã vires habet simpliciter, quasdã alia ad alia.	151.2.25
Signa salutis aut mortis maiorem vim habent in acutis.	40.1.4
Sputum album lentum & rotundum non so- lum inutile sed & valde malum.	102.2.1
Sputo quæ consideranda.	100.1.15
Spiritus magnus & rarus inspirari, frigidus expirari dicitur.	43.1.19
Spiritus qui possit inspiratus refrigerari.	44.1.14.
Somno quæ consideranda & quo ordine.	71.2.14
Succi qui, quib⁹ diei horis mouetur.	73.1.15
Sudores.	

I N D E X.

Sudores.	45.1.6
Sudori quæ accidunt.	45.2.27
Sudoris mali causæ duæ.	49.1.21
Sedimentum nuuecula & appendiculû quæ fiat.	87.1.22
Sternuramenta in quibus morbis mala & in quibus bona.	103.2.4
Sputum.	99.2.19
Sedimentum album leue & æquale quod fit & quibus causis fiat.	87.1.27
Sedimēta farinacea, laminea, furfurea, tenuia & alba quæ dicantur & quibus causis fiant.	89.1.12
Suppurationes quæ optimæ.	58.2.17
Suppurationum triplex differentia.	59.1.9
Succi tenues in superna, crassi in inferna fa- ciūt abscessus.	96.1.8
Synceri succi qui.	98.2.26. & 102.1.3
Spumosum Sputum quod dicatur & quo gradu malum fit.	102.2.24
Summa ratio præuidendi exitum morbi.	5.2.7
Siccitatem vtra magis significet tentio an la- xitas curis.	141.1.11

T

T umultus quid significet.	511.22
Tumor in hypochondrio sinistro cur mi- nus periculosus.	531.2

INDEX.

Tumores parui hypochondriorum non sentiuntur tactu.	58.1.6
Tumores quibus in partibus faciant abcessus magis & in quibus minus.	58.1.11
Tussis arida causa.	66.1.16
Titulus libri explicatur.	3.2.9
Τειμαῖον & σμύλον ut differant.	154.1.11
V	
Vomitus naturalis euacuatio.	98.1.10
Vomitus instantis signa.	145.1.8
Vomitus biliosi per febres iuuenibus accidit non pueris aut senibus.	148.1.1
Vomitus pessimi.	99.1.5
Vomitus & fluxus sanguinis signa distinguuntur.	148. & 149
Vomitus.	97.2.24
Venter quæ pars dicatur.	31.2.8
Vermes concoctione quadam generantur.	80.1.3
Vermes an melius sit exire viuos.	80.2.5
Vermium tria genera & singulorum ortus.	80.2.25
Ulcus quale sit in morituris.	36.1.6
Ulcera quæ febricitantibus sunt quotidie medico deagenda & contemplanda.	36.1.18
Ulcera duplex excrementum.	36.2.8
Viridis coloris causæ.	14.1.20
Urina in morbis quorum propria nota non est	

INDEX.

est plus valet nuendo q̃ annuendo.	118.1.21
Vrina nigra in omni ætate est deterior quam aquosa.	94.2.28
Vrina optima.	86.2.22
Vrina optima ægrotantium quatenus sit similis vrinæ bene valentium.	87.1.9
Vrina subrubra cum sedimento subrubro.	88.1.23
Vrinæ pingues non dicuntur crassæ.	94.1.26
Vrinæ exitiales quæ.	92.1.12
Vrinæ aquosæ statim mictæ an deteriores q̃ retentæ.	93.1.8
Vrinam aquosam, & foetidam quæ causæ soleant facere.	92.2.24
Vrina aquosa phrenitidi solet superuenire.	92.2.8
Vrinæ rufæ tenuis causæ.	91.1.13
Vrinæ naturales colores.	90.2.18
Vrinæ furfuraceæ vitio vesicæ dignotio.	97.2.6
Vtrum deterius, semper dormire, an semper vigilare.	73.2.7

FINIS.

www.libtool.com.cn

C O M P L V T I.

Excudebat Andreas de Angulo.

Anno. 1567.